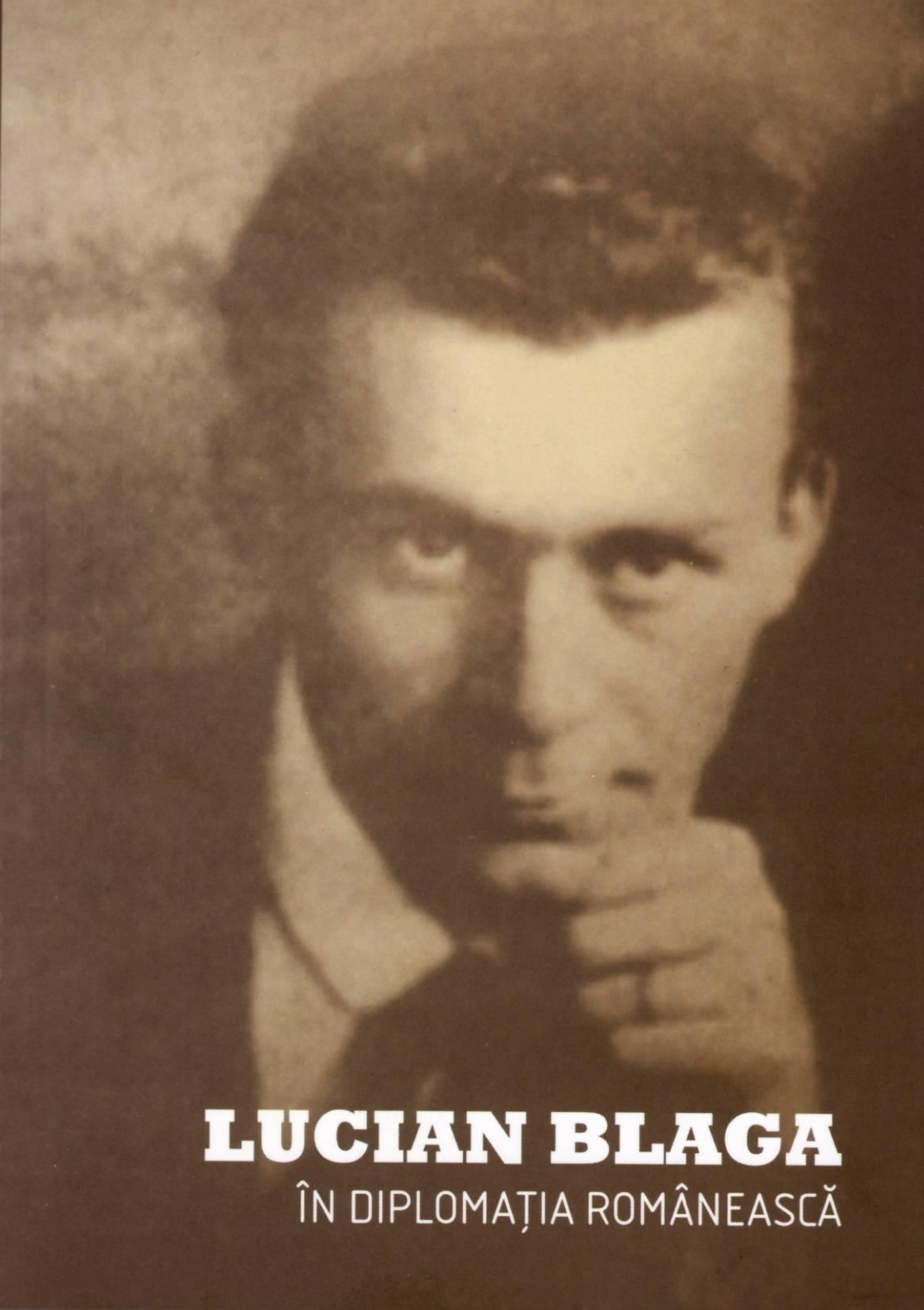

LUCIAN BLAGA

ÎN DIPLOMAȚIA ROMÂNEASCĂ

LUCIAN BLAGA
în diplomația românească

LUCIAN BLAGA
în diplomația românească

Sebeș
2011

Editori
Municipiul Sebeș
Fundatia Europeană Titulescu
Centrul Cultural „*Lucian Blaga*“ Sebeș

Îngrijitor ediție: George G. Potra
Redactor: Victor Iulian Potra
Tehnoredactor: Danny Moldovan
Coperta: Călin Șuteu

CIP

© 2010 - 2011 Toate drepturile sunt rezervate autorilor și
deținătorilor materialelor folosite în prezenta ediție.

ACASĂ, ÎN LANCRĂM, DESPRE DIPLOMAȚIA LUI LUCIAN BLAGA

Nu l-am cunoscut direct pe Lucian Blaga. Ca și pe atâția alți savanți ai României. Eram poate prea tânăr ca să mă pot apropia de el, era prea departe de București, exilat într-o chilie a Bibliotecii Universitare din Cluj, unde supraviețuia necunoscut de tinerele generații; îndeplinea o obligație mult sub pregătirea sa și dimensiunea de enciclopedist, dar continua să gândească și să scrie. Asemenea celor născuți în anii '40, aveam să aflăm despre cel mai mare filosof român al secolului 20 abia în a doua jumătate a anilor '60. Pas cu pas, ca atâția alții, i-am parcurs unele din cărți, nu cu ușurință, căci pregătirea mea unidimensională era departe de a-i pătrunde gândirea și opera. Eram însă bucuros că într-o etapă de oarecare deschidere i se lăsa lui Lucian Blaga posibilitatea să ajungă din nou la cititorii săi și noi ne puteam împărtăși din creația lui, fără frica de a fi pedepsiți pentru accesul nepermis la „literatură subversivă“.

Mi-aduc și azi aminte cum, în anii 1964–1965, intrând în Ministerul Afacerilor Externe, la Oficiul de Studii și Documentare, unde aveam să lucrez la pregătirea și editarea primului volum de documente privind opera politico-diplomatică a marelui nostru compatriot, Nicolae Titulescu, colega mea, delicata și erudita Ileana Băncilă, pe care birocrăția ministerului n-a acceptat-o decât prea puțin timp, comițând un act de nedreptate, mi-a dăruit un volum al lui Lucian Blaga dat cu autograf tatălui ei, învățatul Vasile Băncilă, al cărui destin a fost și el marcat de toate rigorile unui regim în care represiunile împotriva oamenilor de cultură s-au asociat represiunilor împotriva foștilor oameni politici. După atâția și

atâția ani, nu pot uita emoția cu care l-am mângâiat și grija cu care l-am așezat în biblioteca mea, pentru ca mai târziu să-l dăruiesc fiului meu.

În drumurile mele către Transilvania, am inclus mai totdeauna, ca pe o datorie, un popas de o clipă la Lancrăm. Aveam spre sfârșitul anilor '70 o mașină personală și nu mai depindeam de mersul trenurilor sau de bunăvoința celor care mă puteau aduce acolo. Am fost de atunci, aproape an de an, la mormântul lui Lucian Blaga, încercând o stare de emoție pe care n-am trăit-o prea des, deși viața mi-a oferit șansa să ajung, în diverse locuri ale lumii, în fața unor morminte ale unor papi, împărați, regi, ale unor celebrități ale artelor și științelor din timpuri și locuri atât de diferite. Nu știu dacă Lucian Blaga a lăsat prin testament dorința de a fi înmormântat aici, dar, oricum, era locul cel mai potrivit, rămânea pentru eternitate acasă, în pământul românesc, dincolo de vâltoarea marilor orașe și orgoliul marilor cimitire, aici, într-un sat românesc din Transilvania, alături de părinții săi, alături de toți ai săi, sub streșina vechii biserici a cimitirului care le apără somnul de veci și le găzduiește slujbele de pomenire. Am căutat să induc copiilor mei – Victor Iulian și Ana Maria –, așa cum a făcut-o și tatăl meu, datoria de a ne pleca frunțile în fața marilor înaintași, pe a căror tâmplă se sprijină însăși țara. Altădată, pelerinajul tinerilor, elevi sau studenți, la mormintele celor ce au fost, era o obligație morală pe care mentorii acestora o cultivau cu grijă, făcând să se transmită din generație în generație această memorie intelectuală. Acum...

*

Am parcurs, din anii 1964 până în prezent, mii de documente de arhivă privind politica externă a României în perioada interbelică, marile sale figuri și, înainte de toate, aceea

a lui Nicolae Titulescu. Cercetările mi-au adus sub ochi documente din cele mai diverse, memorandumuri, rapoarte, telegrame, scrisori, interviuri, declarații etc. etc.

Miile de ore petrecute în Arhiva Diplomatică a Ministerului Afacerilor Externe mi-au adus în fața ochilor și varii înscrisuri din timpul misiunilor lui Lucian Blaga la Varșovia, Praga, Berna, Viena, Lisabona.

Așa am descoperit și relațiile profesionale și personale ale „Patronului” diplomației românești cu colaboratorii săi.

Lucian Blaga era unul dintre aceștia, nu cel mai pregnant profesional, sub raport diplomatic, dar, cu siguranță, cel mai doct, cel mai prestigios din punct de vedere intelectual, cel mai modest, cel mai lipsit de veleități, un om care a fost totdeauna străin intervențiilor pentru avansare sau, cu atât mai mult, jocurilor subterane.

Nicolae Titulescu l-a apreciat pe Lucian Blaga, iar acesta l-a divinizat pe Nicolae Titulescu.

Pentru cei ce ar fi tentați să pună o asemenea apreciere sub semnul întrebării, crezând că este vorba de o relație de subalterneitate, precizez că elogiul cel mai călduros adus de Blaga lui Titulescu datează din 23 noiembrie 1945, când fostul ministru de Externe trecuse în neființă.

*

Două lucrări dedicate diplomatului Lucian Blaga – una semnată de Constantin I. Turcu și alta de Pavel Țugui – mi l-au apropiat și mai mult, permițându-mi cunoașterea unei laturi a activității sale care a rămas în afara preocupării multor intelectuali interesați doar de filosofia, lirica, eseistica și memorialistica sa.

Atunci când m-am aflat la Editura Enciclopedică, ca redactor șef, am dat o mână de ajutor lui Constantin I. Turcu la

apariția lucrării *Lucian Blaga sau fascinația diplomației*, tipărită în 1995.

Gândeam atunci, ca și acum, că rămân nu puțini oameni de cultură, scriitori sau nu, precum Dimitrie N. Ciotori, Dimitrie Drăghicescu, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Marcel Romanescu, Aron Cotruș, Iosif Igrișianu – și nu am pomenit decât câțiva din perioada interbelică, fără a uita în niciun fel pe înaintașii lor, care se află la începuturile diplomației românești de după Unirea din 1859 – care își așteaptă paginile evocatoare ale „tregerii” lor prin diplomația românească. Mă reîntorc o clipă la lucrarea dedicată lui Lucian Blaga, apărută la Editura Enciclopedică. În zilele apariției sale, Constantin Turcu îmi dădea următoarea dedicație: „Domnului George G. Potra, cu prețuire și mulțumiri pentru concursul dat la apariția acestei cărți”.

La peste 15 ani de la apariție, lucrarea lui Constantin I. Turcu – prima monografie consacrată activității diplomatice a lui Lucian Blaga – își păstrează interesul, nu doar pentru prioritatea ei, ci și pentru onestitatea și echilibrul tratării tuturor segmentelor acestei activități, pentru documentarea solidă și pentru judecățile pertinente, în ciuda oricăror posibile amendări vizând minusuri de informație sau evaluări care, dacă nu sunt, în fond, greșite, solicită completări și nuanțări.

În același an, 1995, eruditul Pavel Țuguș a dat publicității, la Editura Eminescu, cele trei volume ale lucrării sale *Lucian Blaga. Din activitatea diplomatică (rapoarte, articole, scrisori, cereri, telegrame). Anii 1927-1938*, prin care a introdus în circuit public peste 1.000 pagini-document, esențiale pentru cunoașterea operei diplomatice a marelui om de cultură. Studiul său, completat de informații și note de inestimabilă valoare, de negăsit în altă parte – și care poate s-ar

fi pierdut dacă editorul acestor volume nu ni le-ar fi pus la dispoziție – marchează un pas substanțial înainte în demersul de a ni-l apropia pe „diplomatul Lucian Blaga“.

Împrejurări și condiționări pe care le cunosc doar parțial și pe care, oricum, nu vreau să le comentez, l-au împiedicat pe Pavel Țugui să editeze și să comenteze documentele Lucian Blaga aflate în Arhiva Diplomatică a Ministerului Afacerilor Externe. Este o certitudine faptul că multe din elaboratele diplomatului Lucian Blaga se aflau în anii '90 în Arhivele Naționale Istorice Centrale, dar tot atât de cert este faptul că – așa cum menționa Pavel Țugui – aici nu se înregistraseră și prelucraseră arhivistic acte din perioada funcționării lui Lucian Blaga la Varșovia și Lisabona. În consecință, rămâne ca un tânăr cercetător să se aplece asupra acestor fonduri din Arhiva Diplomatică a Ministerului Afacerilor Externe și să le publice conform tuturor normelor științifice, rezolvând, aproape exhaustiv, obligația salvării prin publicare a tuturor documentelor privind activitatea lui Lucian Blaga pe tărâmul diplomatic. Dacă nu risc să afirm că o asemenea întreprindere ar epuiza și valorifica toate înscrisurile de referință din acest segment publicistic și temporal – memorialistica contemporanilor săi putând îmbogăți perspectiva și preciza împrejurările – țin totuși să subliniez caracterul imperios și urgent al salvării, prin punerea pe suport electronic și prin publicarea acestor pagini.

În 2008, au văzut lumina tiparului, la Casa Cărții de Știință, însemnările memorialistice ale soției scriitorului, sub titlul Cornelia Blaga-Brediceanu, *Jurnale 1919; 1936-1939, 1939-1940; 1959-1960*, ediție îngrijită și comentată de Dorli Blaga. În ciuda marilor fracturi și discontinuități, paginile Corneliei Blaga încorporează multă informație despre

diplomatul Lucian Blaga, despre misiunile sale la Viena, Berna, Lisabona. O nouă monografie consacrată diplomatului va trebui să apeleze la aceste înscrisuri care aduc precizări privind cauzele și împrejurările în care au avut loc trecerile de la o misiune la alta, tensiunea conflictuală din unele ambasade, întâlnirile cu unele personalități politice și diplomatice din respectivele țări, împliniri și dezamăgiri, ingraturini sau intrigi care l-au rănit. Notele și comentariile semnate de Dorli Blaga facilitează și completează înțelegerea paginilor din *Jurnalele* mamei sale. Când mi s-a cerut să îngrijesc acest volum, ce adună comunicările susținute la Lancrăm, la 7 mai 2010, am avut tentația să forțez cadrul bine determinat și să includ între deopotrivă copertile acestei cărți *Jurnalele* Corneliei Blaga-Brediceanu, precum și notele și comentariile (Addenda) lui Dorli Blaga. Că până la urmă n-am făcut-o așa cum am fost tentat este de la sine înțeles. Sunt sigur că atunci când veți parcurge paginile trimise de Lucian Blaga de la Varșovia, Berna, Praga, Viena, Lisabona veți apela, corelativ, la însemnările memorialistice ale Corneliei Blaga-Brediceanu și la notele-comentarii ale lui Dorli Blaga, fără a lăsa deoparte și paginile de corespondență ale actorilor interesați și interesați din acest subiect.

*

Nu fac aici – nici măcar nu voi încerca – un excurs biobibliografic pentru a trece în revistă demersurile științifice sau doar publicistice privind anii trăiți de Lucian Blaga în și pentru diplomația românească.

Dar țin cu tot dinadinsul să subliniez că Fundația Europeană Titulescu și Asociația de Drept Internațional și Relații Internaționale au introdus în demersurile lor evocatoare sau analitice locul și rostul lui Lucian Blaga în diplomația

românească. În prezența a numeroși ambasadori români, a zeci și zeci de alți diplomați, cercetători din mediul academic și universitar român, a unor reprezentanți ai mass-media, în 2009 și 2010 cele două instituții au găzduit comunicările: Alexandru Căpușan, *Lucian Blaga – diplomat* (la 20 noiembrie 2009) și Pavel Țugui, *Lucian Blaga și politica externă a României în perioada interbelică* (30 septembrie 2010).

Dorli Blaga a fost alături de noi în toamna anului 2009, dăruindu-ne o oră de seducător „taifas“ pe marginea volumului de memorialistică al mamei sale.

Va rămâne ca un moment de neuitat această prezență pentru toți cei ce au fost atunci în Casa Titulescu, care găzduiește, de 20 de ani, crema diplomației românești din a doua jumătate a secolului trecut, cei prezenți mulțumindu-ne pentru readucerea lui Lucian Blaga sub reflectoare, reafirmând drepturi similare pentru Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Aron Cotruș, Matila Costiescu Ghika, Elena Văcărescu, V.V. Pella, Marcel Romanescu ș.a.

Am înscris ca un eveniment și întâlnirea cu Pavel Țugui. În aproape 90 de minute, nonagenarul nostru conferențiar, luând titlul comunicării sale doar ca un pretext, ne-a vorbit, stând în picioare, coerent, arhitectural, doctoral, dar nu rece, despre avatarurile lui Lucian Blaga, din care guvernanții români au făcut un Proscris, ca și din alte mari nume ale culturii românești.

*

Dacă nu greșesc, în primele zile ale lunii martie 2010, am primit la Casa Titulescu, în biroul „Patronului“, pe domnii Gheorghe Maniu și Constantin Șalapi, într-o misiune de bunăvoință, solicitându-mi concursul Fundației Europene Titulescu pentru organizarea unei sesiuni de comunicări

dedicate diplomatului Lucian Blaga. Nu pot să spun că am fost total surprins, având un semnal în acest sens, atât din Transilvania, cât și din București. De astă dată, era vorba de un apel concret și expres, pe care nu-l puteam refuza, cu atât mai mult cu cât demersul la care eram solicitat să contribui se înscria într-un Festival internațional Blaga, și anume cea de a XXX-a ediție, jubiliară.

Am contactat atunci câțiva cunoscuți, diplomați, literați, istorici, membri ai Fundației Europene Titulescu, și mi-am pus în exercițiu tot farmecul pentru a-i convinge să lase de-o parte alte preocupări pentru a fi alături la ceea ce avea să fie o premieră. Dintru început am intenționat ca pentru comunicările consacrate prezenței lui Lucian Blaga în una sau alta din zonele traversate în cei peste 15 ani, să apelez la diverse personalități care au pășit, într-un fel sau altul, pe urmele Maestrului.

Pentru Varșovia, am apelat la Nicolae Mareș, polonist de marcă, diplomat de carieră, autor a numeroase studii și lucrări dedicate istoriei Poloniei, relațiilor româno-polone, al unei monografii de referință consacrată Papei Ioan Paul al II-lea și al unor traduceri din proza și lirica poloneză.

L-am solicitat pe istoricul Alexandru Popescu, care a lucrat câțiva ani buni în capitala Austriei, unde a gestionat și Centrul Cultural Român, autor al unor microstudii, reunite într-un volum interesant, despre prezențele românești pe parcursul a câtorva secole la Viena, să conferențieze despre Lucian Blaga.

N-am avut același noroc când am căutat un colaborator pentru Berna, cei care ar fi putut-o face fiind plecați pe alte meleaguri sau neajunsuri temporare, ținând de sănătate sau de

probleme familiare, punându-i în imposibilitate de a răspunde pozitiv.

Ion Floroiu, diplomat de carieră, care a lucrat în spațiul lusitan, încheindu-și activitatea ca ambasador în Brazilia, ni s-a alăturat spontan și cu sinceritate pentru a aduce în prim-plan momente din prezența lui Lucian Blaga la Lisabona.

Maestrul Ion Brad, poetul, prozatorul, memorialistul, timp de 9 ani ambasador al României la Atena, mesager al culturii române în Grecia și al culturii neo-grecești în România, a vibrat în mod firesc la invitația de a ni se alătura.

Scriitorul George Corbu, autorul unor pagini de mare interes privind diplomația culturală din secolul XX, ne-a propus un arc de cerc temporal în care Lucian Blaga își caută urmaș în alte personalități românești.

Personal, așteptam demult să aduc în atenția publicului câteva pagini despre relația Titulescu–Blaga, mai ales după ce publicasem, de astă dată adnotat și comentat, memorabilul discurs *Nicolae Titulescu* rostit de Lucian Blaga, la 23 noiembrie 1945, la Cluj.

Așa fiind, cea de a XXX-a ediție a Festivalului internațional „Lucian Blaga” a găzduit, pe parcursul a două zile, 7–8 mai 2010, la Lancrăm, Sebeș, Alba Iulia, un ansamblu de manifestări, temele dominante fiind: *Lucian Blaga – valențele europene ale diplomației românești* și *Posteritatea blagiană*.

Fundația Europeană Titulescu s-a alăturat, constructiv și concret, organizatorilor locali, asumându-și tematica și conferențiarilor de la prima secțiune, care a abordat, în premieră, activitatea diplomatică a marelui dispărut.

Au venit în acest scop, la Lancrăm, pentru a susține comunicări: Nicolae Mareș, *Lucian Blaga la Varșovia. Începuturi diplomatice sub o zodie norocoasă*; Alexandru

Popescu, „În mijlocul ciclonului“. *Lucian Blaga, diplomat la Viena*; Ion Floroiu, *Lisabona – ultimul post diplomatic al lui Lucian Blaga*; George G. Potra, *O restituire pentru eternitate. Blaga despre Titulescu*. George Corbu și Ion Brad au transmis comunicările lor, *Lucian Blaga și Valentin Lipatti – reprezentanți ai diplomației culturale românești* și, respectiv, *Blaga în Elada*.

Volumul de față le reunește, fără modificări, adăugându-le – pentru multe considerente, dar nu în ultimul rând și pentru faptul că ar fi vrut să fie alături de noi acolo – pe Pavel Țugui cu comunicarea *Lucian Blaga, subsecretar de Stat la Ministerul Afacerilor Străine*.

Rămâne în memoria noastră faptul că aceste comunicări au fost prezentate în prima jumătate a zilei de 7 mai 2010, la Lancrăm, în bătaura casei familiei Blaga, în fața unei asistențe reunind specialiști din diverse zone culturale, iubitori și descoperitori de Blaga. Gazdele au ținut să onoreze pe toți autorii acestor intervenții cu distincții, iar directorului Fundației Europene Titulescu i-au acordat „Premiul pentru diplomatie culturală“.

Programul substanțial al celei de a XXX-a ediții a Festivalului a inclus, de asemenea, la Sebeș și la Alba Iulia prezentări și lansări de carte; un spectacol de muzică și poezie, o expoziție de pictură și de artă textilă.

Pelerinajul obligatoriu la Lancrăm a înscris vizite la Casa părintească, la Statuia și Mormântul Poetului.

*

Volumul reunind comunicările consacrate prezențelor diplomatice și politico-diplomatice ale lui Lucian Blaga se constituie într-un elogiu adus ilustrului om de cultură, de la a

căruia trecere în eternitate se împlinesc în această primăvară 50 de ani.

Am calitatea să asigur pe cititori că în acest volum se regăsește omagiul Fundației Europene Titulescu, Asociației de Drept Internațional și Relații Internaționale, Asociației Române de Politică Externă și, nu în ultimul rând, al Asociației Ambasadorilor și Diplomaților de Carieră.

Aducem în fața cititorilor aceste pagini – în primul rând a participanților la cea de a XXXI-a ediție a Festivalului internațional „Lucian Blaga” –, cu speranța că aceștia le vor saluta colegial și le vor parcurge cu interes, cei ce le-au semnat dând expresie unui atașament și unei prețuiri statornice pentru Lucian Blaga, care, timp de peste 15 ani, a slujit pe diverse meridiane interesele României, informând-o corect, prompt și avizat despre mișcarea browniană a unei lumi abia ieșită din război și care se pregătea, fără să știe, să intre într-un alt război și înlesnindu-i mesaje de pace și conlucrare, cu precădere în lumea culturală.

Supportul documentar și artistic al acestei lucrări este întărit de includerea între copertile sale a câtorva zeci de imagini, care decupează dintr-o iconografie blagiană indiscutabil bogată secvențe și documente de un real interes, nu puține inedite.

Ca îngrijitor al acestei ediții, țin să aduc mulțumirile mele îndatorate doamnei Dorli Blaga, care mi-a pus la dispoziție prima oară, cu ani în urmă, imagini privind prezența lui Blaga la Viena, întâlnirile cu Nicolae Titulescu, Caius Brediceanu, Raoul Bossy, Nicolae Raicoviceanu, în prima jumătate a anilor '30, iar acum, pentru a doua oară, alte imagini din timpul misiunii sale oficiale la Lisabona, din cea de a doua jumătate a anilor '30. Aceștia le vor trebui adăugate, într-o

ediție ulterioară, fotografii privind momentul Berna, câteva fiind incluse de doamna Dorli Blaga în volumul ce cuprinde, comentate și adnotate, *Jurnalele* mamei sale, Cornelia Blaga-Brediceanu.

Colegii și prietenii din Arhiva Diplomatică a Ministerului Afacerilor Externe au reacționat exemplar, cu promptitudine și profesionalism, punându-ne la dispoziție nu doar imaginile care au fost puse pe simeze la expoziția organizată cu ocazia împlinirii a 100 de ani de la nașterea lui Lucian Blaga, sporind astfel cota de interes a volumului de față.

Gândurile mele se îndreaptă, deopotrivă, spre toți cei ce în 2010 au făcut posibilă această ediție a Festivalului internațional „Lucian Blaga“, ca și spre toți cei ce s-au străduit, în 2011, pentru a face ca un proiect interesant să se cristalizeze în lucrarea pe care o răsfoiți.

În februarie 2011, la Casa Titulescu, s-a reînnoit un parteneriat între Fundația Europeană Titulescu, Primăria Municipiului Sebeș, Centrul Cultural „Lucian Blaga“ Sebeș, Fundația Culturală „Lucian Blaga“ Sebeș, în prezența domnilor Mugurel Sârbu, Gheorghe Maniu, Radu Totoianu și George G. Potra.

Continuitatea ne obligă, continuitatea ne onorează. Atunci când vom putea fi mai mult decât martori la asemenea evenimente, nu ne vom ascunde bucuria orgolioasă de a fi oprit timpul, pentru a ne îmbogăți perspectiva asupra momentului Lucian Blaga.

George G. POTRA

m.c. AOȘR

Director

Fundația Europeană Titulescu

București, 10 aprilie 2011

**LUCIAN BLAGA:
ÎNCEPUTURI DIPLOMATICE SUB O
ZODIE NOROCOASĂ**

Nicolae MAREȘ

Ca istoric al raporturilor româno-polone nu pot să nu consemnez, încă de la început, faptul că Lucian Blaga a avut o șansă unică de a intra ca un nobil valah, care își avea indigenatul obținut deja, așadar „pe ușa din față“, în spațiul polonez, la Varșovia. A prins un moment istoric important, dacă nu unic, legat de marcarea, într-o Polonie liberă, după 123 de ani de la pierderea independenței, a lui Frederic Chopin. Se dezvelea primul monument ridicat în cinstea compozitorului, eveniment cu rezonanțe largi pe plan național și internațional.

Încă din primele zile ale sosirii sale în Polonia, tânărul diplomat are ocazia de a participa la dezvelirea monumentului, în parcul Łazienki, cândva proprietate a ultimului rege polonez, sprijinitor al mișcării iluministe, Stanisław August Poniatowski; totul în vecinătatea Palatului Belvedere, reședință a mareșalului Józef Piłsudski. Monumentul, care va rămâne un simbol al Varșoviei, era opera renumitului sculptor, Wacław Szymanowski. Subliniez că la asemenea momente visaseră generații de polonezi, care numai acum – după renașterea statului polon, la 11 noiembrie 1918 –, se înfăptuiau, iar poetului și publicistului român îi revine fericitul prilej de a reprezenta România (Ministerul Cultelor și Artelor de atunci) la acele serbări, alături de reprezentanți ai lumii muzicale și culturale de pretutindeni.

Aplecându-mă, încă din anii '90, asupra activității de diplomat desfășurată de Lucian Blaga, fără întrerupere, din

1926 până în 1939¹, rămăsesem cu o seamă de aspecte neclarificate, îndeosebi din cele legate de începuturile prezenței poetului la Varșovia – noiembrie 1926–noiembrie 1927. Am fost intrigat, ani de-a rândul, de faptul că primul său raport, scris de mână, expediat la București Ministerului Afacerilor Străine (registratura generală, nr. 69025 din 2 decembrie 1926) nu era scris de el. Raportul purta, ce-i drept, semnătura sa inconfundabilă, însă – din înfățișarea grafologică a paginilor –, părea a fi scris (poate și redactat?) de altă persoană. Nu mi-am închipuit că aceasta era opera distinsei sale soții, doamna Cornelia Blaga-Brediceanu.

Publicarea de către doamna Dorli Blaga a *Jurnalelor* venerabilei sale mame², nu numai că avea să pună capăt mai multor nelămuriri pe care le aveam legate de primul post al poetului în Polonia, dar însemnările respective mi-au și elucidat *din interior* o seamă de aspecte semnificative privind manifestarea lui Blaga, ca diplomat. Și nu numai atât.

¹ Cf. Nicolae Mareș, *Încă Polonia...*, Editura Colosseum, 2008, pp. 207–210; 313–317; Lucian Blaga a funcționat, potrivit dosarului personal din Arhiva Ministerului Afacerilor Străine, după cum urmează: noiembrie 1926–noiembrie 1927 la Varșovia; din noiembrie 1927 până în aprilie 1928 – la Praga; din aprilie 1928 până în noiembrie 1932 – la Berna; în noiembrie 1932 este avansat secretar de presă la Viena, unde va funcționa, inclusiv în funcția de consilier de presă, până în 1937; de la 1 februarie 1937 funcționează iarăși la Berna, până în decembrie 1937. Octavian Goga îl aduce în cabinetul său la Ministerului Afacerilor Străine, în funcția de subsecretar de Stat, la 30 decembrie 1937 și va funcționa până la demiterea guvernului Goga – la 10 februarie 1938; de la 1 aprilie 1938 până la 1 aprilie 1939 funcționează ca trimis extraordinar și ministru plenipotențiar la Lisabona.

² Cornelia Blaga-Brediceanu, *Jurnale*, ediție îngrijită și comentată de Dorli Blaga, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2008.

Prin scrierile sale, Cornelia Blaga se dovedește a fi nu doar un om cu un condei fin, ascuțit, ci și un bun psiholog al oamenilor cu care venea în contact, puternic atașată – ca o veritabilă leoaică – soțului și familiei sale. Am aflat, totodată, elemente esențiale legate de obârșiile sale nobile, bănățene, tânăra ziaristă fiind apreciată și înconjurată cu prietenie de elita politică și culturală românească, de la Ionel Brătianu până la Octavian Goga și alți fruntași ai vieții politice și culturale românești. În această calitate, Cornelia Brediceanu, a efectuat o vizită de documentare în Italia, în perioada cât a funcționat, ca secretară, pe lângă delegația română la Conferința de pace de la Paris, în 1919–1920.

Meritul deosebit al *Jurnalelor* este că autoarea ne pune la dispoziție cu generozitate numeroase aspecte inedite privind *climatul* din misiunile diplomatice, ca și din centrala Ministerului Afacerilor Străine și din alte instituții românești și din străinătate din perioada interbelică, timp în care poetul, dramaturgul și filosoful și-a desfășurat misiunea rodnică de diplomat.

N-am putut afla dacă doamna Iacovaky, soția șefului misiunii varșoviene, avea apucăturile de vătaf ale doamnei Gurănescu de la Viena, din anii '36, după cum nu știm cu exactitate cauzele care au determinat, din interior, familia Blaga să ceară, numai după un an, transferul din capitala Poloniei într-o altă capitală.

Să fi fost oare climatul polonez mai aspru, departe de cel mediteranean mai în vogă în planul preocupărilor sale și după care tânjea tânăra pereche? Se știe că prin cererea de angajare, care se află la arhiva din Centrala ministerului, adresată în 1922 șefului diplomației românești de atunci, pentru a fi angajat în funcția de cancelar, Lucian Blaga solicita să lucreze

la Paris. Lectura *Jurnalelor* dă certitudinea că a făcut-o la îndemnul tinerei sale soții. Nu excludem că revenirea legată de plecarea de la Varșovia să se fi datorat tot doamnei Cornelia Blaga.

Sau, poate, situația internă incertă și dramatică din Polonia, unde la 26 mai 1926 mareșalul Józef Piłsudski dăduse o lovitură de stat, de fapt înfăptuise un puci mult discutat în cercurile politice, diplomatice și ziaristice, să fi înspăimântat tânăra pereche, aceasta dorindu-și să părăsească Polonia? La Varșovia se deschidea un capitol nou pe planul politicii interne. Se plămădea orânduirea nouă a Sanației de care să se fi speriat?³

Cu regret, șederea la Varșovia a tinerei perechi Blaga nu s-a bucurat de relatările Cornelinei Blaga. Autoarea s-a referit, în însemnările ei, numai la anul 1919 și perioadele: 1936–1939; 1939–1940; 1959–1960, omisă fiind perioadele varșoviană și pragheză. De aceea, găsim indicat să elucidăm pe alte căi o seamă de aspecte, ceea ce ne determină să apelăm la alte surse. Am spune – strict diplomatice – privind *climatul polonez* în care și-a desfășurat Blaga activitatea, respectiv la rapoartele unui mare diplomat român, Aleksandru T. Iacovaky, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României în Polonia, primul șef ierarhic superior al lui Lucian Blaga în exterior.

Menționez că, după stabilirea raporturilor diplomatice româno-polone, în iunie 1919, urmare a unor tergiversări care

³ Ipoteza respectivă, cu privire la frica reală și metafizică pe care Blaga o încerca în fața unor evenimente belicoase, mi-a fost confirmată de dr. Nicolae Florin Tudorescu, la cea de-a 30-a ediție a Festivalului Blaga, din mai 2010, idee demonstrată și de Domnia Sa în studiul: *Lucian Blaga – între chinul suferinței și efervescența creației* – din „Pașii profetului“, Festivalul Blaga, 2009.

nu s-au datorat părții române, autoritățile românești au hotărât să îl trimită la Varșovia, în calitate de șef al Legației române pe Alexandru Florescu, fost diplomat în Grecia. Alexandru Iacovaky i-a fost un destoinic prim-colaborator, în funcția de consilier, ca apoi, după vizita făcută de Regele Ferdinand și regina Maria în Polonia, în iunie 1923, să preia conducerea misiunii diplomatice până în vara anului 1927. Iacovaky, de obârșie aromân, funcționase ca diplomat în spațiul balcanic, avea unele cunoștințe și de limbi slave, rămânând, cred, singurul diplomat român în Polonia din perioada interbelică cu acces direct la presa polonă, care încă de pe atunci se dovedea a fi o bună sursă de informare în plan larg central-european. Cunoașterea limbii și a realităților din această țară vreme de câțiva ani buni a făcut ca diplomatul român să se bucure de o apreciere demnă de reținut din partea lui Piłsudski și a lui Mościcki, a elitei culturale și publicistice varșoviene, elocvent în această direcție rămânând interviul acordat la încheierea misiunii unui ziarist de la „Epoka”⁴.

Demn de relevat faptul că diplomații români la Varșovia au sesizat destul de apăsător centrarea Ministerului Afacerilor Străine cu privire la modul în care presa polonă reflecta România în paginile ei.

Astfel, la 30 septembrie 1926, însărcinatul cu afaceri a.i., Vasile Grigorcea, trimite ministrului Ion Mitileneu un raport în care consemnează „relațiile proaste pe linie de presă” româno-polone. Se menționează, în lucrarea redactată de diplomatul Mircea V. Babeș că din partea română se impun: „acțiuni de propagandă, în special prin presa polonă, ca o necesitate imperioasă”, dat fiind că „apropierea de masa poporului

⁴ Arhiva Diplomatică a Ministerului Afacerilor Străine, Fond 71, 1920 – 1944, Polonia, vol. 53, ff. 87–89.

polonez este anevoioasă; în presă ca în toate celelalte domenii care ar putea permite această apropiere, numai perseverența noastră ne strămutată și munca continuă pentru a răspândi în Polonia cunoștințe cât mai interesante asupra țării și neamului nostru, ne pot ajuta la atingerea țelului nostru care este de a sădi în masele adânci ale poporului polon iubirea pentru țara și neamul nostru“.⁵

Aceasta era așadar opinia care circula la Ministerul Afacerilor Străine, înaintea plecării lui Lucian Blaga la post. Astfel cei îndrituiți cu mișcarea de cadre au hotărât trimiță în Polonia un diplomat promițător și de încredere, care să se bucure de prestața convenită. Există toate elementele pentru a concluziona că instructajul pe care l-au asigurat cei îndrituiți a fost pe măsură.

La rândul-i, Lucian Blaga va fi extrem de laborios în informațiile pe care le trimite Centralei Ministerului Afacerilor Străine prin rapoartele de presă (cca 200 de pagini), pe care le semna el personal și nu șeful misiunii.

Ca o chestiune inedită sesizăm faptul că, la începutul lunii ianuarie 1927, va trebui să gestioneze un atac insolent (al unui publicist de origine evreiască – H.W) în paginile publicației: „Dziennik Warszawski“ chiar la adresa Reginei Maria: *Țara urâtă a unei Regine frumoase* – considerat de ministrul Ion Mitilineu drept *o infamie*. Împreună cu ministrul Alexandru Iacovaky asigură publicarea în „Warszawianka“ a articolului: *Depășirea măsurii. Atac împotriva României*. Blaga, personal, va publica replica, semnată: Un Român. O pagină demnă de un condei nobil în apărarea celei mai distinse

⁵ AMAE, Fond 71, 1920 – 1944, Polonia, vol. 10, f. 51.

române. O mare prietenă a Poloniei, a lui Pilsudski personal, a poporului polonez.

La câteva luni de la instalare poetul publică în „Głos Prawdy“ eseu: *Poezia românească actuală – Octavian Goga, Tudor Arghezi, G. Bacovia și cei mai tineri* ⁶. Lasă posterității două poeme despre Varșovia, asupra cărora vom reveni.

Ce a însemnat Iacovaky în Polonia în perioada în care tânărul Blaga își începea activitatea poate fi remarcat în rapoartele confidentiale, încă nepuse valoare, pe care șeful Legației române le trimitea ministrului I.G. Duca, consemnări care ajungeau și pe biroul primului-ministru, Ionel Brătianu, sau ale regelui Ferdinand, aceștia fiind sinceri preocupați de evoluțiile interne din Polonia aliată. Astfel, de la Iacovaky aflăm că, în mai 1926, în curtea Legației, de pe strada Wiejska 10, din vecinătatea Seimului, se dăduseră bătălii sângeroase soldate cu morți, cunoscut fiind că liderul suprem, mareșalul Józef Piłsudski s-a autoimpus prin forță la conducerea treburilor din Polonia. Mare păcat că nu avem măcar o succintă *cronică* a doamnei Cornelia Blaga-Brediceanu despre ecourile respective la nivelul misiunii diplomatice românești, legat exact de climatul respectiv din misiune. Spun aceasta deoarece o seamă de temeri s-au perpetuat până la a-i înspăimânta pe cei care își desfășurau activitatea la Varșovia. De la diplomatul-poet ne-au rămas *ca ecouri poloneze* doar două poeme, versuri cu profunzimi nebănuite, ce pot fi analizate numai în contextul operei blagiene în ansamblul ei de până atunci, plecând chiar de la teza sa de doctorat: *Cultură și cunoștință*, dar și cu trimiteri la eseurile sale din volumul *Zări și etape* – toate răspândite în presa vremii.

⁶ cf. AMAE, Fond 71, 1920 – 1944, Polonia, vol. 10, ff. 1–13.

Înainte de a ajunge la interpretarea lor, doresc să revin din nou la primul raport aparținând lui Lucian Blaga (fără să fi fost scris de el), intrat în arhiva Ministerului Afacerilor Străine la începutul lui decembrie 1926, pe care Alexandru Marcu, directorul Direcției de la Presă și Propagandă, notase cu o zi mai înainte: *Scris conform instr. verbale*.

De subliniat că „matricea” de redactare se va perpetua „stilistic” în întreaga perioadă interbelică, fiind reluată de majoritatea atașatilor și secretarilor de presă sau de cultură de la oficiile diplomatice ale României.

Nu pot să nu consemnez încă o dată faptul că Lucian Blaga a avut șansa de a intra în spațiul polonez, la Varșovia, exact în momentul marcării unui important eveniment al culturii poloneze pe plan național și internațional. Dezvelirea monumentului marelui compozitor, Frederic Chopin, operă a sculptorului Wacław Szymanowski. Poetului și publicistului Lucian Blaga îi va fi dat să reprezinte România la aceste serbări, alături de reprezentanți ai „lumii muzicale din toată lumea” – după cum scria el sau doamna Cornelia Blaga. Printre celebritățile prezente sunt enumerați: Weismann, Vidal, Kempf și alții. Timp de trei zile, ca și ceilalți observatori străini, atașatul de presă se va convinge „din belșug” de „iubirea de fast exterior a poporului polonez, asupra căruia abundența și excesul de forme al barocului au lăsat urme neșterse”.

Poetul se referea la forme exterioare direct constate, nefiindu-i familiare renașterea, romantismul sau pozitivismul polonez, care au întruchipat în plan național sau universal măreția acestei culturi. Lucian Blaga amintește cu o nedisimulată modestie și bucurie, totodată, că a fost printre cei care au adus, o spune în paranteză, din partea României, omagiu marelui compozitor. În ciuda unor investigații

aprofundate în principal în Arhiva Diplomatică a Ministerului Afacerilor Externe (care păstrează cca 200 de pagini cu rapoarte ale lui Lucian Blaga), textul alocuțiunii respective a fost de negăsit. M-ar fi interesant să cunosc nu numai modul în care și-a redactat cuvântul rostit, dar mai ales dacă a adus la cunoștința participanților (și în ce mod?) ceva despre personalitatea unui eminent concetățean de al său, elev al lui Chopin, la Paris, la începutul anilor '40, ai secolului al XIX-lea: compozitorul și pianistul din Sebeș: Karol Filtsch, sas de origine, răpus la 15 de ani de tuberculoză, la Veneția. La fel și despre bucovineanul Carol Miculi, discipol și el al lui Chopin, care a rămas în istoria universală a muzicii prin editarea și publicarea operelor maestrului său, într-o primă ediție critică, pe care a și prefațat-o: *Frederich Chopin's (Band I-XVII)*, apărută la Leipzig în 1879, la Ed. Friederich Kostner.

În schimb, din rapoartele diplomatice trimise Centralei de ministrul Alexandru Iacovaky, diplomat cu state vechi la Varșovia, cum spuneam, prezent încă de deschiderea misiunii, se consemnează, în termeni elogioși, prestația tânărului diplomat la acest eveniment, ceea ce la București se și aștepta.

Nu excludem că și din inspirația mai îndrituitului analist, șef al misiunii de la Varșovia, Lucian Blaga înserează câteva aprecieri privind politica internă, precizând: „Principalul eveniment în politica internă a Poloniei în ultimele zile pare a fi trecerea în opoziție față de guvern a Partidului socialist polonez. Mareșalul Piłsudski, care la venirea sa la putere [de fapt revenirea – n.n.] a fost sprijinit îndeosebi de partide de stânga își caută o orientare mai potrivită temperamentului său și intereselor statului: o apropiere de partidele de dreapta. Unul din scopurile sale e neapărat distrugerea partidului democrat național. A încercat-o

cu socialiștii, o încearcă acum punând la cale prin prințul Radziwiłł înființarea dreptei naționale. De altfel planurile lui Piłsudski (sunt) planurile unui sfinx“. (Prin folosirea acestei comparații recunoaștem că îl întrece pe Iacovaky, care nu utiliza asemenea metafore, subalternul surprinzând mai bine, am spune mai profund – realitatea!). Continuă Blaga: „Sigur e în orice caz că (Piłsudski) tinde spre o simplificare a vieții politice din Polonia reducând cât mai mult numărul partidelor“.

Lucian Blaga lasă a se înțelege că, în plan politic bilateral, ratificarea de către Senatul Poloniei a Tratatului de garanție dintre România și Polonia (semnat la București, de I.G. Duca și ministrul Wielowiejski) a fost amânată, fără ca amânarea respectivă să stârnească discuții în presa poloneză.

Intrând în problematica legată de „fișa postului“ său în Polonia, Lucian Blaga mai informează că „presa a fost grav atinsă în libertatea ei de decretul numit în ironie «lex Zaratuștra» pentru tendințele ei dictatoriale. Se pare însă că zilele viitoare vor aduce schimbarea decretului, care de altfel până acum nu a fost aplicat decât în cazul unor excese de zel ale ziarelor din provincie. În ce privește atitudinea presei polone față de România, nu s-ar putea vorbi de o lipsă generală de bunăvoință, ci mai curând de-o lipsă de informație. Ceea ce se dă asupra României sunt știri scurte, unele mai senzaționale, altele mai puțin, transmise de diverse agenții telegrafice. Între aceste agenții este îndeosebi una (Agenția de est, cu inițialele A.W.), care dă deseori informații tendențioase, care vin probabil de la Budapesta sau Viena. Agenția aceasta nu e departe de faliment. Un alt lucru, care interesează mai îndeaproape, e că vreo câțiva jurnaliști, dintre cei care au luat parte la Conferința de la Galați, au ținut împreună cu

subsemnatul o ședință în care s-a constituit conform statutelor «Presei polono-române» «comitetul local al acestei asociații». (La sesizarea lui Blaga privind lipsa de informații, directorul Direcției Presă a pus rezoluția: *Se vor trimite publicațiuni – broșuri, informațiuni*).

Despre activitatea proprie, ca atașat de presă, Lucian Blaga notează: „În afară de «buletinul presei» pe care îl trimit zilnic la București, am căutat până acum să îmi creez legături cu presa polonă.

Președintele sindicatului jurnaliștilor de aici, d. Denbicki (Dembicki) mi-a pus la dispoziție o rubrică lunară, «românească» în «Tygodnik Ilustracja» [«Tygodnik Illustrowany» – una din revistele cele mai răspândite din Polonia în perioada interbelică – n.n.].

Scriitorul K. Bandrowsky (Juliusz Kaden-Bandrowski)⁷ m-a rugat să îi dau în fiecare lună un articol despre literatura sau arta noastră pentru ziarul «Głos Prawdy». Astăzi i-am dat întâiul articol. [Asupra acestuia vom reveni cu un alt prilej – n.n.].

⁷ Juliusz Kaden-Bandrowski (născut în 1885 la Rzeszow; decedat în 1944, la Varșovia, în timpul insurecției împotriva armatelor hitleriste). Cunoscut scriitor și publicist din perioada interbelică, un apropiat al mareșalului Józef Piłsudski. A debutat cu povestiri și nuvele în 1911. După izbucnirea Primului Război Mondial, se înscrie în Legiunile poloneze, conduse de Piłsudski, fiind aghiotant și *cronicar* al acestuia. După război a fost șeful biroului de presă al Comandamentului Suprem al Armatei și redactor șef al ziarului „Żołnierz Polski” (Soldatul polonez); în 1920 a fost corespondent militar în SUA, unde a popularizat, inclusiv prin conferințe, Polonia. A fost președinte al Uniunii Literaților Polonezi și membru al PEN-Clubului, senator și secretar general al Academiei Poloneze pentru Literatură, fiind și șef al Secției de literatură la „Gazeta Polska”. A publicat romanele: *Piłsudczycy* (Piłsudscienii) în 1915, *Arcul* (1919), *Generalul Barcz* (1922), *Aripile negre* (1928 prima parte și 1929 partea doua), *Mateusz Bigda* în 1933, cât și volumul de însemnări: *Orașul mamei mele* (1925).

Şef redactorul de la «Baltische Presse», d. E. Rueker, mi-a făgăduit să-mi dea tot sprijinul său prin ziarul pe care îl conduce“.

În legătură cu cele relatate, directorul Direcţiei de presă subliniază unele fraze – așa cum se obișnuiește la acest nivel – și conchide: *Bun. Instrucțiuni pentru propagandă*.

Raportul confirmă că Lucian Blaga s-a introdus extrem de rapid și de bine în realizarea misiunii încredințate. Remarcabilă este seriozitatea cu care a abordat activitatea pe care o începea. În ansamblu aceasta se va solda cu rezultate apreciable, mai ales după ce îi contactează pe româniștii Emil Biedrzycki și Włodzimierz Lewik, cât și pe traducătorii Emil Zegadłowicz și Czara Dusza-Stec; cea din urmă i-a transpus în limba polonă *Meșterul Manole*, care se va juca pe scena Teatrului Național din Lwów, iar primii i-au tradus unele din poemele sale⁸, receptarea plenară realizându-se abia prin anii '80 din secolul trecut, grație traducătorului cracovian, Zbigniew Szuperski și doamnei Danuta Bieńkowska, care îi va introduce zece din poemele sale în masiva *Antologie de poezie românească*, apărută la Varșovia, la PIW, la începutul anului 1989: *Gorunul, Izvorul nopții, Anno domini, Mirabila sămânță, Peisaj transcedental, Liniște, Dați-mi un trup voi munților, Eu nu strivesc corola de minuni a lumii, Vreau să joc*, și nu în ultimul rând *Oraș vechi*, cu titlul în polonă: *Varșovia*, transpus fiind de poetul contemporan lui, probabil o cunoștință din perioada sa la post, Włodzimierz Lewik. Selecție inspirată și reprezentativă, transpunere pe măsură într-o cheie de factură expresionistă.

⁸ *Antologia poezji rumuńskiej*, P.I.W., Varșovia, 1989

Cele patru strofe din *Orașul vechi*, fără a se fi precizat locul în țesătura poemului, au fost scrise cu certitudine la Varșovia și au fost dedicate orașului Craiului Sigismund, cu vestigiile lui renaștentiste ori ale Castelului regal în stil clasicizant, care l-a găzduit pe Napoleon, la întoarcerea din Rusia, și în care probabil diplomatul român, avid de cultură, va fi intrat să vadă pânzele lui Canaletto și Botticelli; pânze după care edificiul a și fost reconstruit, în anii '80, distrus fiind până în temelii în timpul războiului.

Din vizita orașului în noapte, când „ploaia umblă pe cataligi“, poetul reține turnul negru, cel care își numără anii învins; întâlnește și un sfânt din piatră cu o aureolă stinsă.

În acest cadru insolit, „*Urnirea orelor / se împlinesc fără indemn. / Taci – arătătoarele se-opresc / suspinând pe ultimul semn*“.

Stafiile regilor polonezi atât de des întâlnite la poetul, pictorul și dramaturgul polonez, Stanisław Wyspiański, îi apar și lui Lucian Blaga, el luându-le drept „mari semeni de altădată“, care numai pentru o clipă se arată, ca apoi să piară. Probabil că poezia i-a fost dragă, câtă vreme Blaga o publică în „Gândirea“, la 4 aprilie 1927, pe când se afla la Varșovia; cizelându-o în mai multe variante, o va încredința tiparului și în „Gazeta Ciucului“, la 15 aprilie 1930.

Poemul a fost, între timp, inclus, împreună cu *În jocul întoarcerii*, în sumarul volumelor: *Laudă somnului*, tipărit în 1929, respectiv în *Poezii* – 1942.

Reținem cu ușurință neliniștile de diplomat începător, mai ales în cea de a doua poezie, scrisă „pe marginea Vistulei“ – intitulată *În jocul întoarcerii* – în care este surprinsă aceeași stare de neliniște. Devenim astfel martorii unei alte descrieri a „Orașului vechi“ (în care cred că a și locuit), plin de mistere, cu

punțile trase, unde în sorburi și scorburi mișună mulțimi de jivini și șoapte. Aici se recunoaște poetul, cu o mie de ani în urmă, întruchipat în postura de „cronicar român fugit spre miazănoapte, fiind «îngropat în nisip voievodul»“. Își surprinde poetul înaintașul, cum: „Fără sfârșit, iară și iară / i-a dat prin tâmples și degete rodul“. Aici, cu un strigăt, el (urmașul) este trezit de cocoșul de fier, cât și de străbunele furtuni și galbene vânturi ce trec peste case.

Iată un motiv asupra căruia etnografii și antropologii, istoricii raporturilor bilaterale ar trebui să se aplece. Să fi încercat Blaga să surprindă românii veniți la începuturile evului mediu timpuriu în Polonia, așa cum a consemnat-o istoricul polonez, Jan Dlugosz, în cronicile sale?

Să se refere scriitorul la un voievod ce ar fi putut veni din transhumanța românească, ca o asemenea stafie să fie prezentă în nisipurile vistulane? Să fi fost alți domni moldoveni cu indigenat polonez?

Colegul său de generație, Ion Pillat, scria, la rându-i, în poemul *Transhumanță*:

*Suie cu iarba pe plaiuri străvechi
Turmele. Plouă lumina pe ele.
Ape de munte le cânta-n urechi,
Sună amurgul fluier de stele.
De ziua de azi, de jalea de azi,
De zbuciumul lumii lor ce le pasă!*

Aceste turme moldovene sau transilvane au urcat cu păstorii lor până în Beschizi și Tatra, până în Silezia și la Sandomierz, unde au pus bazele a sute de localități. De ce

gânduri era străfulgerat „cronicarul norocului schimbăcios”? Sunt întrebări la care cercetările nu ne dau încă un răspuns.

Cu certitudine, cele două poeme scrise la Varșovia de Lucian Blaga ar trebui incluse în orice antologie de lirică expresionistă românească sau universală, abisurile înfățișate rămânându-ne necunoscute.

Perioada anilor 1926–1927 coincide în creația lui Blaga cu reflexii soldate în publicarea unor eseuri profunde privind arta și magia sau despre polivalența estetică a naturii, despre etnografie și artă etc., multe cuprinse în ciclul *Ferestre colorate*.

Scriind despre influența magică a icoanelor, autorul *Trilogiei culturii* relevă: „Etnografii, psihologii, filologii ar trebui să scrie o carte despre magismul poporului nostru. Un studiu amănunțit se impune. Câte obiceiuri, câte cuvinte, câte expresii, câte povești, câte jocuri mai păstrează încă în ele urme ale concepției magice despre rosturile lumii și ale omului? Într-un timp când ciobanul nostru mai încearcă să-și vindece încheieturile anchilozate, dăruind cutărui sfânt o mână frumos împodobită, informațiile se pot culege la izvor. Problema de-a dreptul își are ispitele ei. Poate se va găsi vreun tânăr îndrăzneț să ia această luptă cu zmeii subterani”.⁹ Și s-a găsit peste un deceniu o asemenea individualitate.

A fost tot un diplomat: Mircea Eliade.

De asemenea, în *Daimonion* găsim la Blaga eseul despre *Silogismul slav* cu referințe concrete la cultura rusă. Dar vai, cât de inspirat și de profund este eseul respectiv în planul mai larg al culturii, inclusiv a celei poloneze, când autorul spune: „slavul este un temperament mai mult pasiv; slavul își are ochii

⁹ Lucian Blaga, *Eseuri*, vol. 7, p. 369.

pierduți peste pământ, mai puțin îndreptați spre nevoile vieții. E o contradicție vădită între gândirea practic orientată a slavului și temperamentul său pasiv; gândirea lui e un surogat al acțiunii. Din premisele *gândite* el nu ajunge la concluzii ce rămân în cadrul gândirii pure; concluzia lui e de obicei o «acțiune visată». Slavul nici nu visează, nici nu făptuiește; slavul visează acțiuni. [îi întruchipează cumva pe marii romantici polonezi: Mickiewicz, Słowacki, Krasiński – n.n.]. Gândirea slavului nu merge drept înainte, ci suferă o refracțiune intrând într-un mediu,

- fie etic,
- fie religios,
- fie social.

În dialectica gândirii sale (a slavului) intervine întotdeauna un moment de religiozitate, de fanatism, de credință, de exagerare maximalistă, care îi abate interesul spre domeniul practic al vieții¹⁰.

Jurnalele Corneliei Blaga-Brediceanu confirmă cu certitudine faptul că intrarea în diplomatie a poetului Lucian Blaga s-a făcut din îndemnul ei, la sugestia, și, poate, sub „protecția” fratelui acesteia, Caius Brediceanu, fost membru al Delegației României la Conferința de Pace de la Paris. Brediceanu a fost cel care a negociat, printre altele, fruntariile estice și din nord-vestul României, inclusiv ale Ruteniei, încorporată atunci în fruntariile cehoslovace. În 1938, în post la Helsinki, când Ungaria cu sprijin polonez a încercat, și ulterior a ocupat Rusia transcarpatică (Rutenia), Caius Brediceanu îi trimite ministrului Nicolae Petrescu-Comnen, pentru Carol al II-lea, harta cu fruntariile negociate de el, după

¹⁰ *Ibidem*, p. 398.

prima mare conflagrație mondială. Caius Brădiceanu s-a dovedit a fi, ca și Lucian Blaga, un mare patriot, un individ bine inspirat atunci când i-a sugerat poetului intrarea în diplomație. La rându-i, Cornelia Blaga, care a cunoscut nebănuitele puteri ale soțului, are meritul de a fi insistat, în perioada anilor 1923–1926, pentru o revenire către diplomație, cunoscut fiind că, la cererea poetului, pe motiv de boală, în 1922, Blaga renunțase la acest domeniu. Și așa, tânăra pereche ajunge la Varșovia, în noiembrie 1926. Ar fi fost o mare pierdere pentru diplomația românească, dacă Blaga nu ar fi revenit la proiectul inițial de a funcționa ca diplomat, și aceasta exact în acel an și în acel noiembrie vistulan, cu cerul adânc brăzdat de norii ce străbăteau Mazovia dinspre Baltica spre Tatra sau invers. A fost un climat, cred, în care și filosoful și literatul se putea manifesta, iar el a dovedit, cu prisosință, vocație, profesionalism și dăruire în îndeletnicirea agreată, cu atât mai mult cu cât a realizat că diplomația este un domeniu în care poate acționa spre binele Țării sale în afara granițelor. Și va avea un cuvânt distinct de spus până la părăsirea breaslei, o dată cu încheierea ultimului post, cel de ministru plenipotențiar, de la Lisabona, în 1939.

„ÎN MIJLOCUL CICLONULUI“
LUCIAN BLAGA – DIPLOMAT LA VIENA

Alexandru POPESCU

Ca și în cazul altor personalități culturale care s-au integrat diplomației, și în ceea ce îl privește pe Lucian Blaga poate fi formulată întrebarea dacă acest gest avea drept scop crearea posibilității de a se sustrage avatarurilor existenței în vederea desăvârșirii propriei opere sau s-a realizat dintr-o convingere, vocație proprie.

În ceea ce îl privește pe Blaga, până în 1926, anul în care a intrat în diplomație, cariera sa literară se desfășurase sub auspicii pozitive: îi apăruseră volume definitorii pentru creația sa (*Poemele luminii*, *Pietre pentru templul meu*, drama *Zalmoxe*) care fuseseră răsplătite cu importante premii literare. Activează în redacțiile unor reviste literare. Anul 1925 îl găsește la Lugoj, colaborator permanent la publicații de prestigiu, precum „Gândirea“, „Adevărul literar și artistic“ și nutriend planuri ample pentru viitoarea sa creație. Așadar, se poate spune că Blaga se afla într-un moment fast al carierei și creației sale, fără ca aceasta să fi înregistrat, pe planul afirmării poziției sale sociale, momente de vârf, dar având perspective reale.

Și totuși, în 1926, el are inspirația și, de ce nu curajul, de a-și schimba radical cursul biografiei, de se lansa într-un domeniu cu care totuși nu era familiarizat, deci de a începe o adevărată „aventură“ care ca va dura 13 ani, răstimp în care a fost atașat și consilier de presă la Varșovia, Praga, Berna și Viena (1926–1936), subsecretar de Stat la Ministerul de Externe (1937–1938) și ministru plenipotențiar al României în Portugalia (1938–1939).

În ceea ce privește motivațiile acestei activități, cei mai mulți cercetători sunt de acord că ea a pornit dintr-o convingerea reală asupra utilității, interesului național pe care îl slujea. Astfel, Constantin I. Turcu, analizând prezența lui Lucian Blaga în diplomația românească, afirmă că ea nu este „un accident“ de biografie individuală: „Servind diplomația românească, Lucian Blaga și-a înțeles rolul de adevărat purtător de cuvânt al vocației de pace și cooperare a poporului român, de apărător al dreptului său inalienabil la independență, suveranitate, integritate națională și unitate națională.“

Afirmația se susține în cea mai mare măsură, rămânând însă să fie elucidate împrejurările în care ea s-a concretizat în fiecare din posturile diplomatice pe care Blaga le-a ocupat, nu întotdeauna în condiții din cele mai fericite și pașnice, într-o perioadă destul de agitată a istoriei continentului.

Așadar, cu tot respectul pe care îl datorăm personalității emblematice a lui Lucian Blaga, credem că putem formula întrebarea: a fost el „un diplomat de ocazie“ (ca alți reprezentanți ai culturii românești, care, prin forța împrejurărilor, au ajuns „funcționari“ în acest domeniu), care a înțeles să desfășoare, desigur cu conștiinciozitate, îndatoririle ce îi reveneau sau și-a însușit el realmente, în mod organic, felul de a gândi și a acționa pe care îl presupunea această postură, lăsându-se inspirat de „fascinația diplomației“.

Primul contact al lui Blaga cu Viena are loc condițiile agitate ale sfârșitului Primului Război Mondial, în septembrie 1917, când se înscrie la Facultatea de Filosofie a Universității din Viena. La 1 februarie 1918, revine la Viena pentru susținerea de examene. Revine din nou la 7 mai 1920, iar, între 7–11 noiembrie, susține examenele orale pentru obținerea

titlului de doctor, care îi este acordat la 26 noiembrie, când i se conferă titlul de „doctor în filosofie“ cu lucrarea *Cultură și conștiință. Contribuții la teoria cunoașterii*. În volumul său biografic *Hronicul și cântecul vârstelor*, Blaga consemnează că a folosit acest răstimp și pentru formarea sa artistică: frecventează „boema artistică“ și cafenelele literare. Se pare că, pe plan material, situația lui Blaga nu era strălucită, astfel încât adresează Parohiei românești din Viena o solicitare de sprijin bănesc.

Totuși, din punct de vedere personal, această perioadă este fastă: face excursii cu viitoarea soție, Cornelia Brediceanu, „mânat de zorile dragostei“. În același timp, are preocupări care prevăd viitoarea sa carieră diplomatică, urmărind viața politică din Austria și consemnând că „toată presa era plină de înjurături la adresa României“. Remarcă de asemenea că „Nici în acest ultim ceas al monarhiei, noi, românii nu aveam niciun fel de ființă în conștiința imperiului“. Și totuși, trăiește satisfacții reale, scriindu-i viitoarei sale soții, Cornelia Brediceanu: „...mă simțesc așa de bine încât dacă ai fi și tu aici aș zice că sunt deplin fericit“.

Nici începutul carierei diplomatice a lui Blaga nu se desfășoară în condiții politice și perspective din cele mai favorabile. În opinia sa, consemnată în rapoartele trimise de-a lungul perioadei cât a ocupat posturi diplomatice la Viena, Blaga face previziunea că Austria „va deveni în curând punctul cel mai sensibil de pe pielea continentului“ și constată că ea „e mai mult decât oricare altă țară un obiect al politicii internaționale“, constituind „cel mai sensibil barometru al cicloanelor și anticicloanelor internaționale“.

Dar care erau motivele care îl făceau pe Blaga să facă asemenea constatări destul de dure și să întrevadă perspective sumbre pentru tânăra Republică austriacă ? Pentru a putea răspunde la această întrebare, este necesară o succintă incursiune în istoria politică a Austriei în perioada în care Blaga și-a desfășurat activitatea diplomatică la Viena (1 noiembrie 1932–1 februarie 1937). În ultimă instanță, această perioadă a fost marcată de rezistența față de tendințele expansioniste ale Germaniei, mai ales din momentul instaurării regimului național-socialist în această țară, ceea ce a dus, în cele din urmă, în condiții de mari tensiuni politice, chiar la declanșarea un război civil în Austria.

Anul 1932 a stat sub semnul „planului Tardieu“ care viza o colaborare mai strânsă între statele dunărene și de jucarea intenției de instituire a unei uniuni vamale germano-austriece, deci limitarea influenței național-socialismului în Austria.

La începutul acestui an, politicianul social-creștin Kurt Schuschnigg ia inițiativa organizării unor formațiuni paramilitare. Alegerile locale din aprilie 1932 au demonstrat că, în unele landuri, exista un reviriment al național-socialismului în rândurile anumitor pături sociale. Noul guvern social-creștin, condus de Engelbert Dollfuss, a încercat să contracareze această tendință. În ianuarie 1933, are loc o criză politică declanșată de dezvăluirea faptului că Austria permisesse tranzitul pe teritoriul său de arme din Italia către Ungaria.

În fapt, prima Republică Austria a durat până la începutul anului 1933, când cancelarul Engelbert Dollfuss, folosind așa-numitul drept de autodizolvare a parlamentului (*Selbstausschaltung des Parlaments*) a instituit un regim autocratic după modelul fascist italian. În iunie 1933, a fost

interzisă orice activitate în favoarea partidului național-socialist. În toamna 1933, este înființat „Frontul Patriotic” menit să sprijine afirmarea menirii proprii și independenței Austriei.

Partidul Social-Democrat și Partidul Conservator aveau formațiuni paramilitare (Schutzbund), dar ele au fost declarate ca ilegale, rămânând totuși operative, ceea ce duce la declanșarea unui război civil în februarie 1934, când s-a ajuns la ciocniri sângeroase între armata federală și organizațiile paramilitare. Inspirator fusese Partidul Social-Democrat care, alături de cel național-socialist, vor fi declarate ilegale. În aceste condiții, influența Italiei fasciste asupra Austriei s-a întărit, ceea ce a dus la încheierea „protocoalelor romane” (17 martie 1934) care, între altele, prevedeau intervenția Italiei în cazul unor tulburări interne în Austria.

În mai 1934, s-a declanșat o nouă ofensivă național-socialistă și sub influența ascensiunii lui Hitler în Germania. La 25 iulie 1934, puciști în uniforme ale unei formațiuni SS ilegale pătrund în Parlament și îl asasinează pe primul-ministru Engelbert Dollfuss. Totuși, această încercare de puci eșuează, dar acest curent politic continuă să câștige teren și sub influența evenimentelor din Germania

Este momentul în care Blaga consemnează într-un raport diplomatic (22 martie 1936) că „Actualul regim din Austria nu este îngrijorat de vreo agresiune, cât de atmosfera politică și de ideile poporului austriac însuși, care poate fi așa de ușor influențat de Germania”, ceea ce poate fi considerat ca o previziune, căci, în perioada următoare, evenimentele se precipită. Deși succesorul lui Dollfuss, Kurt Schuschnigg, a luptat pentru a menține Austria independentă ca stat, la 28 martie 1938, țara a fost ocupată de trupele germane, naziștii

luând puterea. A fost declarată „Anexarea“ („Anschluss“). În Heldenplatz din Viena, Hitler a proclamat „reunificarea“ cu Germania, care a fost confirmată prin referendumul din aprilie 1938. Austria este încorporată în cel de al Treilea Reich și a încetat să existe ca stat independent.

În concluzie, se poate afirma că, în perioada în care Blaga a activat ca diplomat la Viena, situația politică din Austria a cunoscut momente de tensionare, atât pe plan intern, cât și extern, aflându-se, ca să folosim chiar expresia diplomatului-scriitor, foarte aproape de centrul, mijlocul turbulențelor politice pe care le-a cunoscut Europa în anii 1930, ceea ce a făcut ca misiunea sa diplomatică să cunoască un real grad de dificultate, dar fiind astfel cu atât mai interesantă.

Tot în ceea ce privește contextul în care diplomatul Blaga și-a desfășurat activitatea, sunt de consemnat unele manifestări ale relațiilor româno-austriece în domeniul politic, dar și cultural. Nu au fost evenimente deosebite, dar care totuși au constituit expresia interesului și bunăvoinței față de România manifestat mai ales în mediile artistice și academice.

În 1934, prof. univ. dr. Karl Braunias susține la Viena conferința *Transilvania, țara celor trei popoare*, referindu-se și la drepturile istorice ale românilor. În iulie 1935, ziarul „Das Echo“ publică un interviu cu Iuliu Maniu aflat la Viena, în care acesta se declară adept al unei federații dunărene „în cadrul căreia Viena ar putea juca un important rol cultural“. În 1936, Maniu revine asupra acestei idei, declarând într-un interviu în „Reichpost“ că rămâne adeptul unei „federații dunărene“ cu o unitate vamală, valutară.

Cu ocazia prezentării scrisorilor de acreditare, la 12 decembrie 1936, noul șef al misiunii diplomatice românești la

Viena, Alexandru Gurănescu declară: „Relațiunile dintre Austria și România sunt, din punctul de vedere geopolitic, indicate pentru veșnicie – prin cursul Dunării“. Expresia atrage, putând fi considerată mai mult ca o manifestare de curtoazie diplomatică, mai ales că, peste doar doi ani, unul din parteneri va dispărea.

Presa austriacă se referă și la prezența unor personalități românești în Austria, atunci când relatează despre conferința susținută de Mihail Manoilescu despre corporatism la „Asociația economiștilor austrieci“. De asemenea, sunt consemnate elogios unele prezențe culturale și artistice românești în Austria, cum sunt debutul cântăreței Pia Boilă la Opera de Stat din Viena, performanța de dirijor a lui Ionel Perlea în spectacolul „Rosenkavalier“, considerat drept unul din cei mai importanți muzicieni europeni, concertul Mariei Tănase (1936).

Așadar, Blaga va beneficia la Viena de o atmosferă favorabilă, în general, României, pe care se va strădui să o amplifice.

La 1 noiembrie 1932, Lucian Blaga este transferat, cu consimțământul său, la Legația din Viena, unde venise ca ministru plenipotențiar cumnatul său, Caius Brediceanu. În *Hronic*, Blaga consemnează: „Transferarea, dorită chiar de mine, se făcuse din întâmplare tocmai într-un timp când stările din Austria promiteau să devină deosebit de interesante pentru un observator străin“. Inițial, Blaga a fost încadrat pe post de secretar (atașat) de presă și apoi de consilier.

În prima parte a misiunii sale diplomatice, șef al misiunii a fost Caius Brediceanu, cu care a colaborat foarte bine. Cu noul ambasador (din 1936), Alexandru Gurănescu,

relațiile au fost ceva mai puțin cordiale din cauza unor tentative ale acestuia de a se apropia de orientările politice de dreapta din România.

De la începutul anului 1933, când național-socialismul a ajuns la putere în Germania, Austria devenise – după aprecierea lui Blaga – „punctul cel mai sensibil“ de pe continent, motiv pentru care însuși ministrul de Externe, Nicolae Titulescu, cerea insistent să fie informat la zi despre „tot ce se pregătește la Viena“. În ceea ce privește relațiile dintre Blaga și Titulescu, este semnificativ episodul din august 1933, când Titulescu sosește în Austria, la Bad-Gastein, într-un scurt concediu de odihnă. Atunci i-au parvenit, pe adresa Legației, câteva plicuri prin curier diplomatic, care trebuiau să îi fie înmânate urgent. Gestul de a le duce ministrului l-a făcut Blaga, care-și amintește că Titulescu l-a reținut amical la reședința lui câteva zile: „Într-o după-amiază m-a poftit la dânsul. Din vorbă în vorbă, mă trezii că Titulescu intrase într-un fel de expunere, foarte elocventă, asupra situației internaționale, care, după eșuarea conferinței de dezarmare, evolua spre zări nu tocmai îmbucurătoare. Nimeni nu-și da atât de bine seama de seriozitatea cotiturii istorice la care s-a ajuns în viața internațională, ca Titulescu“.

Aprecierile lui Nicolae Titulescu asupra activității sale diplomatice au fost consemnate de Blaga cu satisfacție, atunci când notează: ministrul „aprecia cu bucurie noile mele preocupări“.

De altfel, trebuie arătat că, de câte ori trecea spre Elveția, cu vagonul său ministerial – își amintește Blaga – ministrul Nicolae Titulescu se oprea la Viena pentru câteva

ceasuri, vreme în care poetul-diplomat îi prezenta „un fel de rapoarte verbale rezumative asupra stărilor politice“.

Într-adevăr, Titulescu a apreciat adesea, verbal sau în scris, activitatea diplomatică a lui Blaga în Austria, comunicându-i: „Mulțumesc pentru interesantul dv. raport“.

Au existat și episoade care demonstrează că Titulescu îl aprecia nu numai pe Blaga-diplomatul, ci și pe scriitor, consemnate și acestea cu satisfacție. Cu ocazia uneia din întâlnirile lor în gara din Viena, Blaga i-a înmânat „cu multă sfială“, un exemplar din drama *Avram Iancu*, proaspăt tipărită. Ministrul i-a surâs: „Să știi că am s-o citesc“. „Pentru mine – rememorează poetul – promisiunea lui Titulescu, că va citi era suficientă satisfacție, cu toate că mă stăpânea convingerea că nu va avea niciodată răgazul pentru așa ceva“. După câteva săptămâni, când ministrul se reîntorcea în țară, Blaga s-a prezentat din nou la gară. „De astă dată – își va aminti, peste timp, poetul – nu mai intenționa să se oprească și la Viena, decât pentru cele câteva minute indicate în itinerariul obișnuit al expresului. Am urcat în vagonul său, i-am comunicat unele informații austriece, foarte în grabă și cu teama nervoasă în călcâie să nu pornească trenul mi-a spus și dânsul câte ceva din isprăvile sale. Torpilase nu mai știu ce combinație internațională, ce putea să devină primejdioasă pentru micile state. Apoi m-am dat jos pe peron, căci se auzeau semnale de plecare. După ce am coborât m-am apropiat de o fereastră a vagonului, unde apăruse capul lui Titulescu, care mă chema cu glas tare: «Blaga, vino să-ți mai spun ceva...» – și fără de nicio legătură cu cele ce discutasem adineaori, Titulescu începu, fără nicio caznă, să recite din memorie niște versuri din *Avram Iancu*: «În pădure / toate păsările dorm, / numai una n-are somn, / cată să se facă om»... «Nu știu de ce, dar tare-mi plac

mie aceste versuri» – încheie Titulescu, în timp ce trenul se punea în mișcare. Rămăsesem încă o bună bucată de timp cu capul descoperit, pe peron, cu gândul departe. Titulescu recitase versurile în care vorbeam despre pasărea mitologică din Munții Apuseni, care, în piesa mea, stă de pază lângă inima neamului. Și astăzi, atâția ani după cele întâmplate atunci, mi se pare că bănuiesc de ce Titulescu a recitat acele versuri ... simțea pesemne, subconștient, o înrudire între insomnia sfântă a acelei păsări de veghe și insomnia sa. Căci și el suferea de insomnie lângă destinele țării“.

Se poate afirma, pe drept cuvânt și în mod obiectiv, că Blaga și-a îndeplinit misiunea diplomatică fără să-și precupețească vremea și forțele, dovedindu-se un avizat observator, dar și interpret al relațiilor umane, politice și diplomatice din Austria. Mărturie stau din plin rapoartele sale transmise cu regularitate Ministerului, care depășesc sfera strictă a presei și se implică direct în consemnarea și interpretarea vieții politice, diplomatice, dar și culturale din Austria. Mai mult decât atât, Blaga se va dovedi nu numai un conștiincios, ci și un pasionat diplomat: „Noile însărcinări ce mi s-au dat mă absorbau cu desăvârșire, dar mă și pasionau în același timp“. În acest context, atașatul de presă Lucian Blaga depunea eforturi stăruitoare și inteligente de a prezenta cât mai bine, mai exact chipul și interesele țării sale. Întreține relații bune cu gazetari austrieci și străini: dr. Longstein, de la „Wiener Tag“, conducător al Agenției „Transatlantic Radio“; Oskar Hartl și Artur Plarre, de la „Frankfurter Nachrichten“; Walter Sauter, de la „Basel Nachrichten“; Emil Maas, corespondentul vienez al ziarului „Chicago Tribune“; Robert Best, de la „United Press“; John Banister, de la „Daily Mail“; dr.

Friederich Scheu, de la „Daily Herald“; dr. Adolf Lippe, de la „The Exchanger Telegraph Company“ din Londra; Alfred Tyrnauer, de la „International News Service“, reprezentantul trustului Hearst (care controla aproximativ 1.400 de ziare americane); G. Nipels, de la ziarul olandez „Algemeen Haldesblad“; Domenico Angelo, de la cotidianul „L'Avenir d'Italia“; dr. Segyel, corespondentul lui „New York Times“.

De altfel, Blaga era conștient de valoarea activității sale diplomatice, scriind, între altele, într-un raport înaintat Direcției Presă din Minister, la 1 februarie 1934: „De când am venit la Viena, v-am informat în fiecare raport despre evenimentele și evoluția politicei austriece, încercând de fiecare dată să arăt și tendințele pentru imediatul viitor. Trebuie să spun aici că informațiile necesare nu le puteam avea din presa austriacă, care apare sub regim de teroare și care deformează lucrurile așa cum le vine mai bine diverselor cercuri. Am mândria să afirm că v-am informat cum omenește a fost posibil despre stările de aici. Evenimentele mi-au confirmat cel mai adesea rapoartele. Or, acest serviciu de informație constituie desigur o suficientă dovadă a legăturilor ce le am cu diverse cercuri politice și gazetărești.“

Rapoartele săptămânale redactate de diplomatul Lucian Blaga, existente în Arhiva Diplomatică a Ministerului Afacerilor Externe, cuprind între patru și zece pagini, dactilografiate (de cele mai multe ori) la un rând și jumătate. Pentru valoarea lor informativ-sintetică și inconfundabilă stilistic, aceste rapoarte erau citite și adnotate, studiate de tot mai mulți funcționari superiori din Ministerul de Externe. Ca urmare, Ion Dragu, directorul Direcției Presă, îi transmitea, la 8 noiembrie 1935: „Față de situația în care suntem puși, de cele

mai multe ori, de a comunica rapoartele Domniei-Voastre, în același timp, d-lui ministru Titulescu, d-lui subsecretar de Stat Savel Rădulescu și eventual altor Departamente, fără a mai socoti un exemplar care trebuie să rămână la dosarele noastre, vă rugăm să binevoiți a îngriji ca toate rapoartele Domniei-Voastre să ne parvină în cel puțin trei exemplare“.

Cele mai multe rapoarte consemnează în amănunt evenimentele din viața politică a Austriei, ca și semnificația lor.

Astfel, la 15 ianuarie 1935, Blaga raporta că rezultatele plebiscitului din regiunea Saar (organizat la sfârșitul celor 15 ani în care, conform prevederilor Tratatului de Pace de la Versailles, din 1919, landul german fusese trecut în administrarea Ligii Națiunilor), prin care, ca efect al dirijării lui de către naziști, majoritatea covârșitoare a populației s-a pronunțat pentru integrarea acestui teritoriu în Germania, au produs nervozitate și la Viena, unde s-au luat măsuri imediate de pază a instituțiilor. Blaga informa Centrala despre faptul că, după plebiscitul din Saar, cancelarul austriac Schuschnigg a ținut o conferință de presă, în care și-a reiterat dorința ca destinul țării sale să fie unit cu cel al Germaniei, pronunțându-se, totodată, în favoarea unei strânse coordonări a politicilor externe ale celor două state în problemele ce privesc germanismul. Blaga se referea în același raport la nemulțumirea ambasadorului ungar la Viena în legătură cu faptul că național-socialiștii austrieci nu conteneau să scoată la iveală amănunte privind pregătirile de înarmare ale Austriei, făcute conform unui plan italo-austro-ungar. Starea de neliniște care domnea în rândul populației austriece în acel an, este redată de Lucian Blaga, cu lux de amănunte, în rapoartele sale din 15 aprilie, 15 și 27 iunie, 22 noiembrie, 2, 8 și 22 decembrie 1935.

Anul 1936, a adus, pentru istoria Austriei și pentru cea a întregului continent european, noi elemente, care lăsau să se întrevadă direcția în care vor evolua evenimentele. Dacă, până la invadarea Etiopiei de către Mussolini, Italia fascistă fusese principalul susținător al politicii revizioniste în domeniul relațiilor internaționale, după acest moment, rolul ei a fost preluat, rapid, de Germania hitleristă, care a acționat cu deosebită brutalitate. În cursul anului 1936, după ocuparea, la 7 martie, a zonei demilitarizate, Renania, urmată de intervenția italo-hitleristă în Spania (25 octombrie), prin semnarea documentului de colaborare dintre Germania și Italia, s-au pus bazele alianței ce avea să fie cunoscută sub numele de „Axa Berlin-Roma“. Impactul acestor evenimente asupra situației interne din Austria este consemnat de Blaga care afirmă că multe dintre inițiativele cancelarului austriac își aveau originea, „înainte de toate, în politica de imitație sincronică promovată, prin care acesta ține seama de tot ceea ce se petrece în Germania“.

Ultimele rapoarte transmise de Blaga Centralei menționează evenimente cruciale pentru viitorul politic al Austriei. La 1 ianuarie 1936, acesta menționa că Schuschnigg, cancelarul Austriei, s-a adresat poporului său printr-un mesaj de Crăciun, făcând un călduros apel la conviețuire pașnică și asigurând cetățenii de neclintita voință a Guvernului de a menține pacea în acele vremuri, al căror caracter catastrofal era recunoscut chiar de către demnitarii marilor Puteri. În general – specifică cu realism Blaga – situația guvernului austriac era, de când Italia se implicase în marea politică internațională, dintre cele mai puțin favorabile.

Astfel, la nesiguranța politică se adăuga și o deficitară situație financiară, provocată de rezistența cercurilor de

interese britanice, care nu au cedat angajamentelor financiare austriece. În acest context, guvernul austriac lăsa o tot mai acută impresie de provizorat, în funcție de situația internațională, a cărei evoluție nu putea fi anticipată. La 22 ianuarie 1936, diplomatul român consemna marea întrunire a Frontului Patriotic, la care atât cancelarul austriac, cât și vice-cancelarul Starhemberg, au ținut importante discursuri, anunțând un an de însemnate realizări. Din declarația acestuia din urmă reieșea speranța în restaurația habsburgică.

Într-un alt raport, Blaga menționează că Schuschnigg a anunțat, la 1 aprilie 1936, introducerea serviciului militar obligatoriu, „cu sau fără armă“, această lege fiind votată cu aclamații. Ca urmare, în scurt timp, armata austriacă însuma 75.000 de oameni. „Se împlinește acum ceea ce noi am subliniat în rapoartele anterioare” – specifica diplomatul român. În ziua de 9 iulie, Blaga informa că tratativele dintre cele două state, austriac și german, se aflau într-un stadiu avansat, sperându-se ca, în săptămâna următoare, să se ajungă la o platformă comună, aceasta neînsemnând, însă, abandonarea politicii cu privire la Italia. În aceeași informare, se menționa că foarte mulți demnitari austrieci adoptaseră, în ultimii ani, o politică antigermană, dar și că Mussolini încheiasă cu nemții un acord de sprijin reciproc pe plan internațional. La data de 15 iulie, Blaga a specificat că, în ciuda dezmințirilor oficiale, înțelegerea austriaco-germană se realizase, în urma acesteia Glaise-Horstonau fiind numit ministru fără portofoliu, el reprezentând, de fapt, un valoros element de legătură între guvernul austriac și cercurile de orientare nazistă.

Totodată, diplomatul român face aprecieri cu privire la însemnătatea acestei înțelegeri pentru părțile implicate. La

câteva zile după încheierea tratatului austriaco-german, președintele Miklas a acordat o largă amnistie național-socialiștilor care umpleau închisorile și taberele de concentrare ale Austriei. Un ultim raport al lui Blaga este cel din 15 octombrie 1936, în care se arată că, după ce prințul Starhemberg fusese debarcat din guvern, cancelarul Schuschnigg a luat hotărârea definitivă de a desființa organizațiile paramilitare cu caracter politic.

Așa cum reiese din această succintă trecere în revistă, rapoartele diplomatice redactate de Blaga se disting prin caracterul lor de sinteză. Într-adevăr, acestea constituie, dată fiind calitatea informațiilor și a evaluărilor pe care acestea le conțin, documente de un real interes atât pentru analiștii vieții politice, cât și pentru cercetători, constituind nu numai izvoare diplomatice, ci și istorice.

Pe de altă parte, Blaga recunoaște că această activitate i-a oferit posibilitatea de a se familiariza cu „secretele diplomației“, în condiții deosebit de dificile: „Noi, funcționarii Legației din Viena, eram constrânși, de Istoria în marș, să stăm la post în necurmată încordare. Cred că rar a existat, pentru tinerii diplomați străini, o școală mai bună decât aceea ce li se oferea la Viena în perioada celor 5 ani dinainte de Anschluss“.

Deși admirator al culturii austriece, al atmosferei vieneze, Blaga rămâne obiectiv, identificând unele tendințe nostalgice ale guvernanților, concretizate, între altele, în „marele fast“ al unor serbări, având „un caracter demonstrativ austriac, imperial austriac“. Asemenea tendințe se concretizau și în politica cancelarului Schuschnigg care „speră în renașterea marelui imperiu german al Evului Mediu, a cărui capitală să fie Viena și al cărui conducător să fie Casa de Habsburg“.

Desigur, la Viena, Blaga este atent și la viața culturală, mai ales în ceea ce privește relațiile româno-austriece în acest domeniu. Astfel, el semnalează apariția romanului scriitorului austriac T.H. Mayer, în care este evocată și figura lui Avram Iancu, remarcând că autorul „vorbește în cuvinte frumoase despre români“. De asemenea, în legătură cu cercetările etnografului austriac Hirschberg în România, care se vor concretiza în publicarea unei serii de volume, Blaga raportează la București că savantul este „un excelent element de propagandă românească“.

Însuși Blaga este preocupat de imaginea României în Austria, străduindu-se să contribuie la propagarea unor informații realiste despre țară, deci de „a rotunji ideile despre România“, după expresia sa plastică. Din acest punct de vedere, face o remarcă ce își păstrează actualitatea: „Când în România se petrec fapte care interesează opinia publică mondială, este dată totuși o posibilitate de a preîntâmpina întrucâtva zvonurile tendențioase“.

Așadar, întrebarea pe care o formulam la început nu poate avea decât un răspuns negativ: nu, Blaga nu a fost un „diplomat de ocazie“, ci și-a însușit „secretele“ acestei profesii nu numai cu conștiinciozitate (tipic ardelenescă, am spune!), ci cu pasiune și pricepere, dovedind, cum s-a afirmat, că a cunoscut „fascinația diplomației“. Blaga s-a înscris în generațiile succesive de oameni de cultură care s-au implicat diplomației, începând cu Vasile Alecsandri și alți reprezentanți ai generației pașoptiste, trecând prin Duiliu Zamfirescu, mai apoi Raoul Bossy și, în anii 1940, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Aurel Decei, pentru ca, în perioada postbelică, tradiția să fie continuată de alți oameni de cultură

care au reprezentat cu onestitate interesele României pe plan internațional, în ciuda unor contexte adesea potrivnice.

În ceea ce privește contribuția „perioadei vieneze“ în cariera diplomatică a lui Blaga, fără a apela la o demonstrație „pro domo“, credem că aceasta a constituit o adevărată perioadă de vârf, nu numai ca durată, ci și în ceea ce privește rezultatele sale.

De asemenea, Blaga recunoaște importanța pe care „popasurile sale diplomatice“ le-au avut asupra evoluției sale ca scriitor și filozof. „Întâlnirile“ pe care le-a prilejuit activitatea sa diplomatică l-au marcat, așa cum recunoaște el însuși: „Cât timp am umblat prin străinătăți, și o bună parte a vieții mi-am petrecut-o dincolo de hotare, am avut ocazia foarte frecventă să văd și să ascult celebrități: scriitori, artiști, gânditori, critici, oameni de stat“. Gânditorul și literatul Blaga consemnează nu puține nume de filozofi, scriitori, critici, naturaliști și oameni politici, dintre care pe unii i-a întâlnit în timpul popasului său diplomatic vienez.

Mai rămâne de răspuns la o altă întrebare: l-a acaparat pe Blaga cariera diplomatică într-o măsură care să fi impietat asupra preocupărilor sale literare și filozofice ? Răspunsul nu poate fi iarăși decât negativ, dacă constatăm că, în intervalul petrecut la Viena, Blaga a publicat opere definitorii în domeniul poeziei – *La cumpăna apelor* (1933) –, teatrului – *Avram Iancu* (1934) – și filosofiei: *Cunoașterea luciferică* (1933), *Censura transcendentă* (1934), *Orizont și stil* (1934), *Spațiul mioritic* (1936) și *Elogiul satului românesc*, discursul de recepție la admiterea sa în Academia Română (1936).

Se poate așadar afirma nu numai că Lucian Blaga nu a fost un „diplomat de ocazie“, ci că activitatea sa în acest domeniu a constituit o „ocazie“, un moment fast atât al devenirii diplomației, cât și al evoluției spiritualității românești.

Bibliografie selectivă:

Lucian Blaga, *Hronicul și cântecul vârstelor*, Editura Tineretului, București, 1965

Lucian Blaga, *Isvoade*, Editura Minerva, 1972

Constantin I. Turcu, *Lucian Blaga sau fascinația diplomației*, Editura Enciclopedică, București, 1995

Erich Zöllner, *Istoria Austriei de la începuturi până în prezent*, vol. II, Editura Enciclopedică, București, 1997, pp. 632–641

Alexandru Popescu, *Viena românească. Un ghid sentimental*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2000, pp. 243–246

Ion Bălu, *Viața lui Lucian Blaga*, Fundația Culturală Libra, 4 volume, 1995–1999

Lia-Maria Andreiță, *Lucian Blaga, diplomatul*, în „România Literară”, nr. 24, 2008

Colonel magistrat (r) dr. Vintilă Barbu, *File din activitatea diplomatică a scriitorului Lucian Blaga la Viena (6)*, în „România Mare”, nr. 33, 2010

LUCIAN BLAGA ÎN ELADA

Ion BRAD

În 1973, pregătindu-mă să plec la post în Atena, era firesc să caut și să citesc tot ce venea în atingere cu vechile legături culturale româno-elene, printre acestea și traducerile reciproce ale poezilor din cele două țări. Așa am putut citi *Antologia poeziei grecești 1800–1930*, alcătuită și tradusă de profesorul universitar clujean Ștefan Bezdechi (de origine aromân) în colecția „Symposion“. Totodată, am cunoscut, adusă de la Atena, prima mare antologie a poeziei românești tradusă în limba greacă de renumitul poet Iannis Ritsos, abia scăpat din lagărele blestemate ale insulelor Iaros și Leros, carte intitulată *Antologhia rumaniki poesiá*, apărută la editura „Kedros“ în 1961. O surpriză plăcută a fost pentru mine includerea în sumarul acelei antologii a numelui lui Lucian Blaga (cu poeziile *În lan*, *Trei fețe*, *Izvorul nopții*, *Pan*), în anul când poetul încă mai trăia, biruindu-și o boală cumplită ca și vrăjmășia mizerabilă a lui Mihai Beniuc, pe atunci conducătorul Uniunii Scriitorilor. El avea un cuvânt greu de spus în alcătuirea unor astfel de selecții propuse spre traducere străinătății. Noroc că, în aceeași perioadă, se mai aflau responsabili cu asemenea decizii și oameni lucizi ca profesorul Pavel Țugui, cel care avea să dedice, mai târziu, studii vaste operei și vieții lui Lucian Blaga. Alături de el se mai aflau și regretatul poet Tiberiu Utan și eseistul-academician de azi Ion Ianoși, în posturi culturale decisive.

În lecturile mele din primăvara și vara lui 1973, se includeau, în mod firesc, și paginile unor călători români prin Elada, de la Dimitrie Bolintineanu și Ion Ghica la Nicolae Iorga, Eugen Lovinescu, Ion Pillat, Nicolae Davidescu, Victor

Eftimiu, Alexandru Rosetti și alții. Printre ei, cu oarecare întârziere, am descoperit și numele elevului Lucian Blaga, din clasa a V-a a Liceului Șaguna din Brașov. O poveste cu adevărat colorată și plină de interes pentru cititorii de ieri și de azi ai strălucitului poet și filosof, pe care o evocă el însuși, cu harul său inconfundabil, în *Hronicul și cântecul vârstelor*.

La celebrul liceul românesc din Brașov, unde Lucian ajunsese după școala germană de la Sebeș și moartea tatălui său, se afla și profesorul de filosofie Iosif Blaga („unchiul Iosif”), care avea obiceiul, în calitate de diriginte, să promită elevilor din clasa I, dacă aceștia se remarcă la istorie și literatură până în clasa a VII-a, să le organizeze o excursie în Italia. Așa s-a făcut că, în aprilie 1911, când Lucian Blaga ajunsese doar în clasa a V-a, în timp ce se pregătea excursia în Italia, pentru ca să-l poată include și pe el în caravana gata de plecare, unchiul Iosif l-a sfătuit să-și facă rost de 120 de coroane. De unde atâția bani? Ideea salvatoare îi venise tot de la inimosul și sensibilul dascăl și unchi. Era necesar ca Lucian să adreseze o cerere doctorului Elekes de la Banca „Sebeșana” din Sebeș. Acesta fusese prieten cu tatăl poetului, întotdeauna plin de datorii. În cerere, trebuia să-i arate despre ce călătorie este vorba. Speriat, chiar disperat de un asemenea gest, Lucian a scris și a expediat imediat cererea, pentru ca apoi, cum singur notează: *„A treia zi primeam deodată cu o solie telegrafică de bune urări pentru miazăzi, întreaga sumă cu care puteam să iau parte la călătoria atât de incredibilă încă inimii mele”*.

În *Hronicul și cântecul vârstelor* citim toate emoțiile și gândurile iscate de trecerea frontierei maghiaro-române de la Predeal, de popasul îndelung dorit la București, unde Ion Bianu, marele cărturar ardelean (născut la Făget, în județul Alba de azi) i-a primit la Biblioteca Academiei Române,

arătându-le, printre atâtea comori aflate acolo și manuscrisele lui Eminescu. „*Nu m-am dat bătut până când n-am luat și eu în mână un caiet*“ — zice Lucian Blaga. A rămas astfel absorbit și aplecat asupra manuscriselor eminesciene în care descoperea și unele desene deochiate, întârziere din cauza căreia era să se rătăcească de caravană. Scena aceasta devine emoționantă și pentru noi, cei de azi, care citim toate avatarurile acelor manuscrise, salvate în sfârșit de la pieire. Așa cum emoționante rămân și rândurile următoare: „*În poarta Academiei, unul dintre elevii mai vârstnici îmi zice: «Ce-ai întârziat, măi, te-ai întins aici ca la tine acasă!».* — «*Uite-așa, ca să mă deprind cu Academia!*» răspunsei râzând, și mai adăugai ceva foarte prezumțios. *Mi-am dat însă cu palma peste gură când observai că unchiul mă auzise. Dar unchiul m-a învăluit c-o privire plină de bunătate: «Mai știi... De ce nu?»*“

Dacă ne gândim că în 1936 Lucian Blaga avea să fie primit în Academia Română, cu discursul de recepție *Laudă satului românesc*, pentru ca apoi, în 1948, să fie înlăturat samavolnic și alungat de la catedra Universității din Cluj, putem realiza drama spirituală, care nu era doar a sa, ci a întregii culturi naționale, pe care marele poet, filosof și diplomat n-a mai evocat-o în *Hronicul și cântecul vârstelor*. Continuându-ne lectura excursiei din aprilie 1911, nu ne mai oprim la popasurile de la Constanța, de la Constantinopol, din Dardanele și Marea Egee, cu amestecul de rău de mare și beatitudini admirative față de monumente artistice (în mod special de catedrala Aghia Sofia, transformată în moschee), față de atâtea situri istorice, toate văzute de ochii curioși și scormonitori ai adolescentului, familiarizat cu legendele mitologice. În sfârșit, poposim în preajma și pe pământul sacru al Eladei.

„Pe Marea Egee ne aștepta o noapte a lui Poseidon. Era ziua nașterii sale de ne primea cu un praznic atât de furtunatic? Voia să dea un prilej de nebună joacă delfinilor săi, ținându-le furca cu cele trei coarne, să sară peste ea? Sau, amintindu-și de o străveche ceartă, era gelos că o luam spre Atena și nu într-altă parte? Întrebările nu erau nelaloc, căci precum îmi spuneam — nu se știe niciodată din ce le sare țandăra acestor zei, în ale căror ținuturi, de apă, de piatră și de azur, intram.

Cele două zile petrecute la Atena mi-au lăsat o amintire albă de marmură. Nu e vorba numai de Acropole, cu templele, coloanele, frizele, cariatidele și zeii săi, ci și de acele vile și muzee albe ce împodobesc orașul modern, care ține se pare așa de mult să fie substanță din substanța Antichității, și luminează de așijderea din lumina acesteia. De vreo câteva luni învățam la liceu și greaca, ceea ce mă incita, aproape până la enervare, spre descifrarea inscripțiilor. Obsesia ar fi fost încă suportabilă înaintea rămășițelor antice, din păcate însă ea mă ținea și în fața firmelor de la prăvălii. Cât de paradoxale mi se păreau numele mitologice ale acestor măslinari moderni! Fapt e că majusculele elenice, printre care nu mă descurcam tocmai cu ușurință, mă făceau să simt pretutindeni prezența secretă a profesorului meu de limba greacă, a lui Paul Budiu, a cărui figură am promis s-o conturez într-un capitol închinat numai lui. Profesorul Paul Budiu mi-a spus la plecare să nu mă întorc la școală fără de o dare de seamă asupra celor ce aveam să văd în cetatea iubită de el mai presus de toate. Trebuia să-mi însemn așadar multe din cele ce mi se vedeau în cale și mai ales anecdote și detalii cu privire la peștera unde se crede că ar fi fost închis Socrate, și unde înțeleptul, suferind de nebunia înțelepciunii sale, și-a băut în cele din urmă cupa cu zeamă de cucută, cu aceeași nepăsare cu care urmașul său trage la măsea

un țoi de drojdie. Căci Socrate era divinitatea silenică a profesorului Paul Budiu, care, și el, se întrupase după un tipar asemănător, numai puțin mai degradat. Căutam în amintire dacă nu cumva profesorul îmi făcuse vreo aluzie să-i duc ceva de prin părțile locului. Nu era cazul. Dacă însă ar fi fost, atunci din cetatea zeiței Atena i-aș fi dus profesorului meu, foarte primitiv la daruri, mai bucuros o bufniță, căci partea de pitoresc îl interesa desigur mai mult decât Partenonul.“

Surprindem, parcă pentru prima oară, înclinația blagiană spre tonul aluziv și ironic, care anunța și polemistul temut de mai târziu. Totodată, observăm familiarizarea adolescentului-filosof și poet cu amalgamul ciudat al realităților, în care se amestecă licorile lui Bachus cu amarul cupei de venin a lui Socrate. Teme ce revin, sub cele mai variate formule, în filosofia, proza, teatrul și publicistica lui Lucian Blaga, în opera sa vastă, cât o bibliotecă întregă. Înainte de-a trece la alte aspecte ale prezenței sale în Elada, aș vrea să observ că, deși aparent temele cele mai frecvente în poezia blagiană se întorc de cele mai multe ori dinspre pământul natal spre teritoriul fabulos al Italiei străbunilor români, descoperit atunci prima oară, pământ copleșit de istorie și mitologie, dacă le observăm în profunzimea lor, găsim și impulsurile primare ale spiritului elin, cel care a mutat zeii printre oameni, umanizând astfel miturile și dând pietrelor puterea de-a vorbi.

Mărturisesc că n-am putut cerceta încă antologia publicată în 1943, la Salonic, de Antonie Mistakidis, un profesor de limba greacă la Liceul românesc din localitate, aflând doar că în sumarul ei, pe lângă Eminescu și alți poeți, Lucian Blaga figurează cu texte alese din volumele sale *În marea trecere* și *La curțile dorului*. Recent, poeta Maria

Karayanis, ea însăși o bună traducătoare a scriitorilor români, mi-a mărturisit că știe și-acum pe de rost unele din frumoasele poezii traduse de Mistakidis, trăitor cândva și în România, și în Cipru, ca să rămână definitiv în Suedia. Să nu uităm că, în acea perioadă, Nordul Greciei era ocupat de trupele germane, italiene și bulgare, în timp ce România acorda ajutoare alimentare populației înfometate. De acele ajutoare au beneficiat și mulți intelectuali atenieni, unii aducându-și aminte și mulțumindu-mi și mie că țara noastră le-a salvat viața. Printre aceștia s-a numărat chiar și filosoful-poet Constantin Tsatsos, președintele Eladei în anii misiunii mele la Atena.

În 1974, am putut sărbători, împreună cu prietenii greci, *Antologhia rumanon poiton* (Antologia poezilor români), alcătuită și tradusă de poetul, prozatorul, dramaturgul și cineastul Kostas Assimakopoulos, scriitor de vârsta mea, ale cărui cărți și piese de teatru au fost tălmăcite și publicate în românește. Volumul apărut în editura ateniană „Arion” (nume purtat de ultimul ambasador român înainte de 1945) avea 200 de pagini, din sumarul lui făcând parte 70 de poeți contemporani, așezați în ordine cronologică după data nașterii, de la Tudor Arghezi la Adrian Păunescu. Adică, nu lipsea niciunul din poeții semnificativi ai secolului 20, fiecare bucurându-se de o prezentare biobibliografică.

Numele lui Lucian Blaga apare între Otilia Cazimir și Ion Barbu, bucurându-se de o prezentare mai amplă. Dintre poeziile sale au fost alese: *Oraș vechi*, *Dați-mi un trup*, *Cerească atingere*, *Alean*, *Semnal de toamnă*, *Stă în codru*, *Trei fețe*, *Ceasul care nu apune*. Opt titluri, la fel ca și lui Tudor Arghezi, cele două culmi opuse și neîntrecute ale liricii contemporane.

Cu toate că nu ne cunoștea limba, Kostas Assimakopoulos a realizat, cu ajutorul regretatei clujence Antița Jucan, bune transpuneri în greacă, de multe ori respectând și metrica și sistemul de rime ale originalului.

Poetul și prozatorul remarcabil, Menelaos Ludemis, fiind unul dintre cei mai populari scriitori contemporani greci, trăind 18 ani în România, ca refugiat politic, s-a dovedit și unul dintre cei mai harnici traducători ai literaturii române. Numeroși prozatori și poeți contemporani au apărut în editura ateniană „Dorikos“, îmbogățită prin tirajele imense ale cărților lui Menelaos, încă înainte de întoarcerea sa în Grecia, în martie 1976. Din păcate, sănătatea sa șubredă a cedat, rezervându-i-se funeralii naționale în ianuarie 1977. După stingerea sa, aceeași editură a publicat volumul *Rúmani pezográfi ke poites* (Prozatori și poeți români), volum masiv în care figurează numele a 17 prozatori — dintre contemporani Laurențiu Fulga, Marin Preda, Eugen Barbu, Fănuș Neagu, D.R. Popescu, Ion Băieșu, Mircea Malița, Octavian Paler și Titus Popovici, pe când Secția de Poezie se deschide cu Grigore Alexandrescu și se încheie la nr. 91 cu Mircea Dinescu. Nu lipsește niciunul dintre poeții activi și importanți români. Firește că este prezent și Lucian Blaga, cu poemul *Psalm*, din volumul *În marea trecere* (1924). Plecând precipitat, Menelaos, cel mai grec dintre toți grecii pe care i-am cunoscut eu, n-a mai apucat să-și amplifice sumarul antologiei, cum știu că intenționase s-o facă. El adora poezia lui Blaga pentru imagistica sa bogată și pentru marile sale libertăți de idei și de formă. El, comunistul, se simțea în artă, ca și Iannis Ritsos, un om și un gânditor liber. Cele două partide comuniste (Exterior și Interior) se certau între ele, dar nu se amestecau în literatura membrilor sau simpatizanților lor.

În sfârșit, un scriitor din generația noastră, adăpostit și el în România, unde și-a făcut studiile universitare și a creat cea mai mare parte a operei sale literare de poet și prozator, Dimos Rendis-Ravannis, s-a dovedit a fi și cel mai chemat și competent traducător al poeziei lui Lucian Blaga. Știu bine că, hărțuit de viață, în România ca și în Grecia, el și-a închinat peste 20 de ani traducerilor din limba română, în mod special poeziei lui Lucian Blaga. La fel, transpunerii în metru original a *Luceafărului* eminescian. Îngemănarea Eminescu–Blaga nu era, pentru el, ca și pentru mine, întâmplătoare. Dacă nu cunoști profund, pe dinăuntru, opera unui asemenea poet, nu poți spera să-l tălmăcești bine în altă limbă. Cu atât mai puțin în greacă, limbă total diferită de a noastră.

Și Dimos Rendis a reușit în strădania și abnegația lui, ajutat de marele său talent, de cultura sa, de cunoașterea intimă a limbii sale natale, ca și a românei. O dovadă peremptorie, publicarea ediției bilingve, româno-elene, a volumului *Lucian Blaga, Poeme–Poimată*, apărut în 1981 la editura „Minerva” din București, cu o prefață a regretatului eseist Aurel Martin, fost student al lui Lucian Blaga, la Cluj. Din *Poemele luminii* (1919) au fost selectate 18 titluri; din *Pașii profetului* (1921) 17; din *Lauda somnului* (1929) 12; din *La cumpăna apelor* (1933) 12; din *La curțile dorului* (1938) 6; din *Nebănuitele trepte* (1943) 5; din *Vârsta de fier*, 3; din *Corăbii cu cenușă*, 7; din *Cântecul focului*, 5; din *Ce aude unicornul*, 3; din *Mirabila sămânță*, 1; din *Addenda*, 3.

Cred că nu lipsește niciuna dintre capodoperele liricii blagiene, niciun element care definește geniul său creator, nicio caracteristică a școlii sale de poezie, care ne-a lăsat deschise nouă toate ușile și ferestrele.

Lirica blagiană a fost prezentă și în revistele literare elene, cea mai importantă fiind „Nea Estia“ (Noua Vatră).

Nu știu, n-am putut număra în câte limbi au fost traduse versurile lui Lucian Blaga, încă din timpul tinereții sale, cele mai multe, peste 30, numărându-se după trecerea sa în eternitate. Merite deosebite în acest efort revin celor două Festivaluri internaționale „Lucian Blaga“ de la Sebeș–Alba și de la Cluj-Napoca, la care au participat mulți și importanți poeți și traducători străini. Dar sunt convins că printre cele mai bune traduceri le putem considera pe cele grecești, lucru firesc dacă ne gândim că reflexul filosofilor elini, continuați de cei germani, a strălucit și în opera celui mai mare filosof român, iar poezia sa nu poate fi despărțită niciodată de rădăcinile ei filosofice. Privite mai îndeaproape, poeme ca *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii*, *Trei fețe*, *Pan*, *Hafis*, *Anacreon*, *Moartea lui Pan*, *Zeul așteaptă*, *Pan cântă*, *Păianjenul*, *Heraclit lângă lac*, *Tristețe metafizică*, *Seară mediterană*, *Schimbarea zodiei*, *Pleiada*, *Epitaf pentru Euridice*, *Ulissee*, *Oedip în fața Sfînxului* și altele încă, mărturisesc această legătură intimă.

La Atena l-am cunoscut bine pe cel de-al doilea poet grec, laureat al Premiului Nobel, Odisseas Elytis (primul fiind Gheorghios Seferis), din poezia căruia am alcătuit volumul antologic *Variațiuni pe o rază*. Cunoscându-i astfel mai bine opera, impregnată de marile teme ale „grecismului“ filosofic, mitologic, religios și național, mă gândeam cu tristețe că opera lui Lucian Blaga, cu amplitudini și mai vaste, a fost împiedicată să ajungă chiar și la candidatura formală a Premiului Nobel, de cărdășia staliniștilor din țară cu lașitatea și invidiile unor intelectuali români refugiați în Occident. Operație reușită și în cazul lui Tudor Arghezi.

Temele grave, de simfonie fantastică, din lirica lui Lucian Blaga, cu amestecul lor de duh creștin și păgân, fără să-l părăsească, se răresc treptat, cu trecerea inexorabilă a timpului, pentru ca poetul furtunilor și căutărilor de totdeauna să se tragă mai aproape de părinți, cu corăbiile încărcate de cenușă, să revină în satul „care poartă-n nume sunetele lacrimii“, la izvorul fermecat ca „un fir tors de parce“, un bărbat ostenit, dar încă mereu în stare să ne fie tuturor dascălul de zodii, de iubire și cântecul vârstelor.

Iar pentru noi, poeții uneori prea gureși, demiurgul a lăsat și acest apodictic *Catren*:

*„Limba nu e vorba ce o faci.
Singura limbă, limba ta deplină,
stăpână peste taine și lumină,
e-aceea-n care știi să taci“.*

LISABONA – ULTIMUL POST DIPLOMATIC AL LUI LUCIAN BLAGA

Ion FLOROIU

Poet, dramaturg și filosof, Lucian Blaga face parte dintr-un lung șir de personalități cultural-științifice de înalt prestigiu care au fost atrase și au activat, cu rezultate deosebite, în diplomația română.

Lucian Blaga se decide să intre în diplomatie curând după încheierea păcii care pune punct final mării conflagrații de la începutul secolului XX, în climatul politic, cultural și diplomatic creat de Marea Unire de la Alba Iulia din 1918 și formarea României Mari.

În sinea sa, Blaga spera ca, prin intermediul misiunilor în străinătate, să poată pătrunde mai ușor în universul culturii europene, dorință care stăpânea, de altfel, și pe alți oameni de cultură români.

Prima sa cerere, din 28 decembrie 1921, primește imediat răspuns din partea MAS, dar nu îl mulțumește și refuză cu eleganță postul oferit. Va relua, însă, demersurile de intrare în diplomatie și va fi numit în calitate de atașat de presă la Varșovia, începând cu 1 noiembrie 1926, propunere pe care o acceptă cu satisfacție. Astfel, la vârsta de 30 de ani, Blaga intră în diplomatie pe care o va sluji timp de 13 ani cu profesionalism, devotament, pasiune și inventivitate. Va activa la legațiile române de la Varșovia, Praga, Berna, Viena și din nou Berna în calitate de atașat, secretar și consilier de presă, cu rezultate profesionale deosebite, apreciate de conducerea MAS și de personalitățile cultural-științifice ale vremii.

Intrarea lui Blaga în diplomatie are loc în perioada în care România își forma corpul său diplomatic, călăuzindu-se

după principiul, urmat de diplomațiile occidentale, potrivit căruia „societatea diplomatului este elita intelectuală a țării. De aceea, el trebuie să fie la nivelul acestei societăți“. Iar Blaga corespundea în cel mai înalt grad acestei preocupări, ceea ce explică răspunsurile ministerului, imediat și favorabil, la cererile poetului. Numirea sa ca atașat de presă la Varșovia este dovada valorii sale intelectuale, de poet talentat, de dramaturg și filosof, apreciat în cercurile culturale românești, precum și încrederea MAS că el va reprezenta și va sluji interesele naționale ale țării peste hotare, răspunzând, astfel, nevoii vitale și interesului conducerii României de a atrage tot ce are mai valoros societatea și de a folosi elitele intelectuale ale epocii în diplomație.

Vârsta tânără la care a intrat în diplomație și perioada relativ importantă cât a slujit relațiile externe ale României, îl consacră pe Lucian Blaga, în opinia mea, drept un diplomat de carieră, care a urcat toate treptele acestei profesii deosebite, acestei arte și științe, care este diplomația și care nu poate fi slujită, cu adevărat, decât de persoane cu calități și trăsături de caracter deosebite. Iar Blaga a răspuns tuturor exigențelor acestei profesii.

Perioada în care Blaga a activat în diplomație a fost plină de evenimente pe plan european și internațional, pe care tânărul diplomat a reușit să le prezinte cu inteligență, cu claritate și cu viziune în rapoartele sale trimise Centralei. Totodată, pentru diplomația română a fost o perioadă de renaștere și afirmare națională a țării noastre, de deschidere în relațiile sale cu țările europene.

Cea mai îndelungată și bogată activitate diplomatică Blaga a desfășurat-o în calitate de atașat, secretar și consilier de presă la Berna și Viena. Rezultatele deosebite în acest domeniu

îl vor recomanda pe Blaga pentru postul de subsecretar de Stat în MAS și pentru cea mai înaltă funcție diplomatică a vremii, aceea de trimis extraordinar și ministru plenipotențiar, ceea ce ar corespunde astăzi gradului de ambasador.

Prin Decretul nr. 4.326 din 30 decembrie 1937, Lucian Blaga este numit subsecretar de Stat pe lângă Departamentul Afacerilor Străine, titular fiind Istrate Micescu, avocat și profesor universitar la Facultatea de Drept. Numirea lui Blaga s-a datorat experienței sale bogate în munca diplomatică și de presă, capacității de organizare și disciplină în îndeplinirea obligațiilor de stat, prestigiului său literar și cultural. Totodată, titularul departamentului nu avea experiență profesională la Externe, fiind necesară numirea, pe postul de subsecretar de Stat, a unei personalități versate în administrație și cunoscute de personalul din departament și instituțiile pendinte. Regele, care îl cunoștea și îl aprecia pe Blaga, a fost încântat de propunerea lui Octavian Goga, întrucât se dădea, astfel, o bază mai largă formulei guvernamentale, iar numele lui Blaga avea rezonanță în cercurile naționale și în unele centre politice și culturale europene. Pe de altă parte, prin persoana sa, Regele dorea să asigure continuitatea la MAS, astfel încât factorii politici din guvern să nu recurgă la schimbări în rândul funcționarilor din Centrală sau de la misiunile diplomatice românești din străinătate. Blaga nu făcea parte din niciun partid politic, având doar unele afinități selective față de unii oameni politici. Ca atare, numirea lui Blaga la Externe a fost apreciată pozitiv, atât de partizanii, cât și de adversarii guvernului Goga, recunoscându-se că prezența sa în guvern va ridica „politicește” prestigiul țării peste graniță, „după ce l-a ridicat până acum prin poezia, teatrul și filosofia sa”. În calitate

de subsecretar de Stat, Blaga se va ocupa, practic, de toate problemele ministerului.

La 10 februarie 1938, guvernul Goga demisionează, încetând, astfel, și misiunea lui Blaga în conducerea MAS. Dar nu va înceta și prezența sa în diplomație, întrucât va primi o nouă misiune peste graniță, care va fi apogeul carierei sale diplomatice.

Astfel, prin Decretul nr. 1.170 din 11 martie 1938, publicat în Monitorul Oficial nr. 60 din 14.03.1938, semnat de Carol al II-lea și contrasemnat de Gheorghe Tătărescu, începând cu 1 aprilie 1938, Lucian Blaga este acreditat în calitate de trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României în Portugalia, ca o recunoaștere firească a calităților diplomatice și a serviciilor aduse României în timpul misiunilor oficiale peste hotare, în centre politice și culturale europene importante. Blaga era, din 1936, și membru al Academiei Romane și se bucura de un mare prestigiu în cercurile intelectuale românești.

Lucian Blaga își ia postul în primire la Lisabona la începutul lui aprilie 1938, transmitând, imediat după sosirea la Lisabona, impresiile privind locurile și oamenii. „E necrezut de frumos pe aici, scria el. Peisajul o minune, orașul fără pretenții, dar neîntrecut. Rasa cam pestriță. Limba plină de fragmente românești, încât nevrând trebuie să crezi că împăratul Traian a fost iberic“.

La 18 mai 1938, Lucian Blaga prezintă președintelui Republicii Portugheze, generalul António Óscar de Fragoso Carmona¹, scrisorile de acreditare în calitate de trimis

¹ António Óscar de Fragoso Carmona (1869 – 1951). Președinte al Portugaliei (9 iulie 1926 – 18 aprilie 1951). Militar de carieră, general în 1926, foarte activ în puciul din 28 mai 1926, care duce la stabilirea dictaturii militare (Ditadura

extraordinar și ministru plenipotențiar al României în Portugalia. Discursul său este un omagiu adus latinității: „Născut în Carpații Transilvaniei, în citadela orientală a lumii latine, mă consider deosebit de fericit de marea onoare ce-mi revine de a reprezenta România în Portugalia, care este cealaltă citadelă, occidentală, în Europa, a acestei latinități, al cărei miracol de civilizație și de glorie va străluci de-a pururea în viața umanității“. În continuarea discursului său, Blaga, om de aleasă cultură, a făcut o succintă și inspirată incursiune, apreciată de președintele lusitan, în istoria Portugaliei, pe care o considera o „admirabilă epopee“, evidențiind, totodată, trăinicia relațiilor româno-portugheze.

În discursul său de răspuns, președintele Carmona va aprecia „evocarea atât de elocventă“ a trimisului României privind afinitățile și relațiile dintre cele două țări, asigurându-l de sprijinul său personal și de concursul guvernului portughez.

La ceremonia prezentării scrisorilor de acreditare a fost prezent și Oliveira Salazar², președintele Consiliului de Miniștri al Portugaliei, care asigura și portofoliul Externelor.

Nacional). Preia puterea ca reprezentant al aripii reacționare și anti-democratice a conducerii militare. De la 9 iulie până la 29 noiembrie 1926, președinte provizoriu, apoi, între 29 noiembrie 1926 și 15 aprilie 1928, președinte interimar. Este ales președinte în 15 aprilie 1928 ca unic candidat.

² António de Oliveira Salazar (1889 – 1970). Om de stat portughez. Profesor de economie politică la Universitatea din Coimbra. Deputat (1921). Ca urmare a puciului militar din 1926, generalul Carmona îl cheamă la conducerea Ministerului de Finanțe (1928). În această calitate reușește să stabilizeze moneda și să echilibreze bugetul. Președinte al Consiliului de Miniștri (5 februarie 1932 – 25 septembrie 1968). Ministru de Război și Ministru de Externe (1936 – 1947). Introduce un sistem dictatorial; stimulează economia, printr-un regim de mari lucrări publice; reorganizează armata și marina. Prin Constituția din 1933, fondează „Noul Stat“ (Estado Novo), pe baza unui regim autoritar și corporativ al unui partid unic.

După înmânarea scrisorilor de acreditare, Lucian Blaga va prezenta, în primul său interviu acordat ziarelor portugheze, un program de dezvoltare a relațiilor româno-portugheze pe plan politic, economic și cultural.

Înainte de a pleca la Lisabona, Blaga a elaborat un referat privind atribuțiile trimisului extraordinar la Lisabona, care avea „însărcinarea specială de observator al evenimentelor din Spania“, unde se desfășura un război civil între forțele naționaliste și cele comuniste. De asemenea, el își propunea și sarcina „de a realiza, pe plan economic, deblocarea sumelor ce posedam la Banca Portugaliei, negocierea unui acord comercial și intensificarea schimburilor comerciale cu Portugalia“. De remarcat că Blaga își propunea sarcini importante pe plan economic, ceea ce puțini șefi de misiune ai țării noastre o fac.

Lucian Blaga a funcționat la Lisabona un an, până la 1 aprilie 1939, când a fost rechemat. Deși perioada misiunii sale în Portugalia a fost scurtă, Blaga a desfășurat, totuși, o activitate largă și diversificată, trimițând Centralei rapoarte importante privind poziția Portugaliei în probleme europene și internaționale, relațiile sale îndeosebi cu Spania și Marea Britanie, aspecte de politică internă, relațiile luso-române pe diverse planuri și s-a preocupat de cunoașterea României în Portugalia și contracararea acțiunilor ostile țării noastre în mass-media locală.

Portugalia prezenta, în preajma celui de-al Doilea Război Mondial, prin poziția sa geografică și imperiul său colonial, un interes diplomatic și strategic deosebit pentru puterile vremii. Iar Legația română în Portugalia era bine plasată geografic pentru a fi un observator diplomatic de prima mână. Odată cu preluarea conducerii misiunii de către Lucian

Blaga, Legația română la Lisabona devine un centru activ de observare, analiză și informare rapidă, precisă, din surse sigure, a guvernului de la București privind interferențele și implicațiile politice și militare în zonă. „Interesele diverselor puteri în Marea Mediterana și Oceanul Atlantic își dădeau întâlnire în Portugalia pentru a-și revendica întâietatea, deținută până de curând numai de Marea Britanie“ sublinia Blaga într-un raport diplomatic către Centrala MAS trimis în 1938. Deși trăgea concluzia că, oricare ar fi „surpriza viitorului“, Portugalia nu se simțea lezată în interesele sale și, chiar în ipoteza intrării Angliei în război, Portugalia își va păstra cu siguranța neutralitatea, Blaga înțelegea că perspectiva unui război în Europa constituia, totuși, o preocupare atât pentru Salazar, care nu ar mai fi avut posibilitatea unei politici libere în Peninsula Iberică, cât și pentru Franco întrucât o „conflagrație europeană era plină de necunoscute“.

Referindu-se la poziția geostrategică a Portugaliei și ciocnirile de interese, Blaga afirma, într-un raport din septembrie 1938, că „Portugalia e un grav punct de interferențe a celor mai opuse interese, atât internaționale, cât și locale“. Acordul de la Munchen și evenimentele tragice din centrul Europei nu puteau scăpa atenției și analizei diplomatului român, care raporta cu indignare că „nu am remarcat niciun regret portughez pe urma ciuntirii Cehoslovaciei“.

Dând dovadă de viziune politică, Blaga aprecia „Conferința de la Munchen a celor patru, nu ca o întâlnire ocazională, dictată de grave împrejurări, ci ca schițarea aproape a unei instituții permanente, chemată să rezolve și alte probleme“. Iar în raportul său din 16 martie 1939, trimis ministrului Afacerilor Străine, Grigore Gafencu, diplomatul român nota că, „deși interesele Portugaliei nu sunt atinse direct

prin evenimentele din Europa Centrală, ocuparea Boemiei și Moraviei, din partea Germaniei, și desființarea statului cehoslovac au produs și în cercurile oficiale de aici nedumerire, îngrijorare și chiar consternare“.

Referindu-se la presa portugheză, care, deși nu lua atitudine față de evenimentele europene, îndeosebi din Cehoslovacia, considerată o anexă rusească, Blaga intuind „un cuvânt de ordine în spatele acestei rezerve“, nu se ferește de asta data să repudieze metodele întrebuințate, iar printre rânduri se citește chiar regretul că statele ponderate, chemate să apere spiritul european, sunt „așa de atinse încă de amnezia indeciziei“.

Raporturile Portugaliei cu Spania au reținut, cum era și firesc, atenția specială a trimisului extraordinar român la Lisabona, sarcină pe care și-o asumase, de altfel, încă din București, înainte de a pleca la post. Blaga considera că recunoașterea, în mod oficial, de către Portugalia a guvernului condus de generalul Franco drept unicul guvern al Spaniei va constitui un moment de referință în relațiile dintre cele două țări, înscriindu-se „în cadrul politicii generale a domnului Salazar, care nu pierde niciun prilej de a ajuta guvernul Franco pentru a extirpa, prin victoria sa, comunismul în Peninsula Iberică“.

Recunoașterea și sprijinirea guvernului Franco de către guvernul portughez va determina ridicarea relațiilor diplomatice între cele două țări la rang de ambasadă, fiind numit ambasador la Lisabona fratele generalului Franco. În unul dintre ultimele rapoarte trimise Centralei, informând despre semnarea la Lisabona a unui Tratat de amicitie și neagresiune între Spania și Portugalia, Blaga face o corectă

analiză privind poziția lui Salazar față de războiul civil din Spania. „Salazar a arătat din primul moment multă bunăvoință acțiunii naționaliste din Spania, fiindcă era pus să aleagă între două rele: o Spanie de extrema stângă ar fi devenit pentru Portugalia și pentru regimul Salazar fatală, câtă vreme o Spanie naționalistă, puternică, ar putea fi cel mult neplăcută“.

Iată principala rațiune a sprijinului dat de Salazar guvernului Franco împotriva extremiștilor de stânga, care „visau un stat iberic unitar de culoare roșie“. Dar, după cum nota Blaga, „pretenții de desființare și anexare a Portugaliei se ridicau și din partea naționaliștilor“ lui Franco. Urmărind asigurarea frontierelor portugheze de răsărit, Salazar îndemna Spania spre o „hotărâtă neutralitate“ în cazul unui conflict european. Blaga intuia că Salazar însuși dorea să se păstreze neutru într-o astfel de situație, contând pe îngăduința Marii Britanii. Informând despre entuziasmul produs în Portugalia prin intrarea trupelor conduse de Franco în Madrid, Blaga sublinia: „Nu pot să închei aceste câteva informațiuni fără de a nota că, în ciuda secularei adversități dintre Spania și, Portugalia, războiul civil de aproape trei ani a izbutit să creeze în Portugalia și desigur, și în Spania o stare de spirit menită să asigure, cel puțin pentru câțva timp, o colaborare amicală între cele două state. Cât de mult va dura această stare de spirit depinde, firește, în primul rând de tactul, pe care vor căuta să și-l impună naționaliștii spanioli, care manifesta veleități de expansiune imperialistă“

În evidentă apropiere și îmbunătățire, relațiile Portugaliei cu Marea Britanie au fost atent urmărite și analizate de Blaga, informând constant Bucureștii în acest sens. Diplomatul român afirma că „după semnarea Acordului anglo-

italian, a cărui realizare ... schimbă destul de temeinic termenii problemelor de politică externă ale Portugaliei“, adăugând că prim-ministrul Oliveira Salazar, care „a încercat în ultimii ani câteva gesturi de «independență» în politica externă, se găsește acum, tot mai mult, pe drumul unei reîntrări în făgașele politicii externe tradiționale a Portugaliei, adică în făgașele alianței cu Marea Britanie“.

Într-un alt raport, el arăta că „În anul acesta, tot timpul relațiunile luso-britanice au evoluat foarte favorabil, încât se producea impresia că, în sfârșit, și domnul Salazar și-a găsit drumul de integrare în tradiționala prietenie și alianță luso-britanică“. Blaga a înțeles că, prin poziția sa pro Franco, Salazar risca o răcire a relațiilor tradiționale cu Marea Britanie. „Se știe, sublinia Blaga într-un raport, că, în chestiunea Spaniei naționaliste, guvernul domnului Salazar face politică de oarecare independență față de Anglia, fapt care, la un moment dat, a făcut să se creadă că Salazar s-ar gândi la o noua orientare a politicii externe portugheze. // Realitatea e că această independență față de Marea Britanie se manifestă numai în chestiuni externe care ating interese vitale ale Portugaliei și ale politicii interne.“

La rândul său, Marea Britanie încuraja gesturile de revenire a Portugaliei la „alianța tradițională britanico-portugheză“, declarând „perfecta înțelegere pentru mândria pe care o simte poporul portughez pentru imperiul său de dincolo de mări“. În opinia lui Blaga, răsunetul în presa portugheză al apropierii Portugaliei de Anglia, înființarea la Londra a Asociațiunii anglo-portugheze sub auspiciile ambasadorului portughez în Marea Britanie erau menite să dea uitării nemulțumirile britanice cauzate de unele manifestări „de prea

vizibilă prietenie“ ale guvernului Salazar față de Italia și Germania.

Problema colonială constituia, pentru un fin observator de talia lui Blaga, un subiect de mare interes, nu numai pentru relațiile anglo-portugheze, ci și pentru ansamblul situației internaționale, el apreciind că „O apărare efectivă a imperiului colonial, portughezii nu o pot spera decât cu ajutorul Marii Britanii. Astfel, în ultimele zile, chestiunea dacă poporul britanic este dispus să ia apărarea coloniilor portugheze a făcut obiectul interpelărilor în Camera Comunelor“, unde s-au dat asigurări liniștitoare, care au fost reflectate cu satisfacție în presa portugheză.

Cunoscând rolul important al presei în informarea și orientarea opiniei publice și fidel primei sale sarcini în diplomatie, cea de atașat de presă, Blaga va continua, și la Lisabona, să acorde atenție modului de reflectare a României, a poporului român și a culturii sale în presa portugheză, reușind să mențină în presa din Portugalia o imagine reală a țării noastre.

În sfera relațiilor culturale, domeniu, de asemenea, foarte cunoscut diplomatului român, Blaga va propune schimburi de publicații și antologii literare, organizarea de conferințe pentru prezentarea culturilor celor două țări, traduceri etc. De altfel, în acest domeniu Blaga va găsi un teren fertil, pregătit de-a lungul timpului de personalități ilustre românești și portugheze. Marele istoric și om de cultură Nicolae Iorga a vizitat, în primăvara anului 1928, Universitatea din Coimbra, una dintre cele mai vechi din Europa, lăsându-ne pagini memorabile despre latinitatea și civilizația celor două popoare. Scriitorul Duiliu Zamfirescu, predecesorul lui Blaga la

conducerea Legației române din Lisabona, a elaborat, în iunie 1936, un raport special dedicat relațiilor culturale româno-portugheze și latinității celor două popoare.

O îndatorire sacră pentru Blaga a fost apărarea intereselor românești peste hotare, pe care a îndeplinit-o cu devotament, pasiune și perseverență în întreaga sa activitate. La Lisabona a acționat îndeosebi pe lângă redacțiile unor publicații portugheze în care își făcuseră loc o serie de articole cu caracter revizionist, promovate în principal de diplomații Ungariei la Madrid, prezentând cu competență și convingere punctul de vedere românesc privind integritatea teritorială a țării noastre. În calitatea sa de trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României în Portugalia a solicitat insistent oficialilor de la București să ia măsuri hotărâte de combatere a propagandei revizioniste la adresa țării noastre, cerând ca „oficiilor noastre diplomatice să li se trimită cât mai multe broșuri în limbile engleză, franceză, spaniolă, cuprinzând cât mai multe argumente și dovezi istorice cu privire la drepturile noastre imprescriptibile asupra Transilvaniei“.

Pe plan economic, Lucian Blaga și-a propus sarcini ambițioase. Nici în documentele din arhiva diplomatică studiate și nici în lucrările despre activitatea lui Blaga în diplomatie nu am găsit date privind deblocarea conturilor românești la Banca Portugaliei sau încheierea acordului comercial luso-român. Dar am aflat că Blaga a acordat sprijin societăți românești „Redevența“ care a construit în Portugalia rafinăria Sacor, prin care Salazar dorea să asigure independența Portugaliei în aprovizionarea cu combustibil. Firma din România a fost soluția aleasă datorită refuzului și opoziției

marilor firme străine care activau pe piața portugheză în acest domeniu. După deschiderea Ambasadei României în Portugalia, în septembrie 1974, am întâlnit la Lisabona câteva persoane de origine română care au lucrat la instalarea și funcționarea rafinăriei, între care inginerul Hask și omul de afaceri Sain.

Trimisul extraordinar român la Lisabona nutrea sentimente de înaltă apreciere față de Salazar, prim-ministrul portughez, pe care îl considera „mare om de stat“, „excepțional spirit“. „Stilul său, nota Blaga referindu-se la Salazar, felul de a se comporta nu seamănă decât prea puțin cu al altor dictatori, fiindcă mai întâi el e un dictator fără voie, și al doilea fiindcă stilul său e un stil al spiritului; autoritatea lui excepțională se întemeiază exclusiv pe forța morală, pe puterea de muncă, pe priceperea sa în chestiuni financiare și economice. Nu cred că s-ar putea spune că ar fi un om de vastă cultură. El are o cultură redusă la esențial, cristalizată în cadrul doctrinei catolice. Dar el cunoaște așa de aproape neajunsurile și nevoile reale ale țării, încât nu ține deloc să facă ideologie, nici măcar catolică“.

Pot să afirm că Salazar manifesta, într-adevăr, o teama și o ură viscerală față de comunism, iar aceste sentimente au avut importanța lor, atât în stabilirea poziției guvernului portughez de sprijinire a generalului Franco în războiul civil din Spania, cât și pe plan intern, în acțiunea de reprimare a partidelor și formațiilor comuniste și socialiste din Portugalia.

La 1 aprilie 1939, atât etapa lusitană, cât și cariera diplomatică a lui Lucian Blaga se încheiau. În telegrama de rechemare, ministrul Afacerilor Străine, Grigore Gafencu,

adresa lui Blaga „vii mulțumiri pentru felul în care v-ați achitat de misiunea Domniei Voastre la Lisabona“.

Lucian Blaga se va întoarce în țară și va ocupa postul de profesor la catedra de Filosofia Culturii de la Facultatea de Filosofie și Litere a Universității din Cluj, părăsind definitiv cariera diplomatică, pe care a slujit-o cu înalt profesionalism, cu pasiune, cu entuziasm, cu demnitate și patriotism.

În legătură cu încheierea misiunii sale diplomatice la Lisabona, Blaga scria: „În 1939, cu șase luni înainte de izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial, am revenit în țară după cca 15 ani de absență. Presimțisem flagelul războiului și nu vroiam deloc să rămân, undeva, în țări străine. Doream să mă găsesc, în spațiu, în timp și în istorie, alături de poporul căruia îi aparțineam și să împărtășesc cu el suferințele și bucuriile“.

Referindu-se, peste ani, la perioada portugheză, el nota: „În anul 1938, și într-o parte a celui următor, mă găseam veghind pe coasta de vest a Peninsulei Iberice. Încă un anotimp și avea să izbucnească năprasnic cel de-al Doilea Război Mondial. Atmosfera încărcată de fulgere latente, ariditatea dezvoltată a solului și un anume dor de țară mă chinuiau“.

La câțiva ani după rechemarea lui Blaga în țară, în 1942, la Legația României la Lisabona va sosi, în calitate de consilier de presă, un alt titan al culturii române, Mircea Eliade, care va rămâne la post până în 1945, când va pleca la Paris.

În 1936, după alegerea lui Blaga la Academia Română, Mircea Eliade scria: „Blaga este unul dintre puținii creatori români pe care nu-i sperie deloc cunoașterea universală“ și care „a străbătut neînfricat toate geografiile spirituale, toate climatele și culturile“.

Lucian Blaga a fost o personalitate complexă. Șederea sa la Lisabona și peregrinările sale în Portugalia, cu soarele, oceanul, peisajul și natura lusitane au constituit, toate, elemente de inspirație pentru poetul Blaga, care a creat poeme de o originalitate deosebită. Ciclul *La curțile dorului 1938* (ciclul portughez sau iberic) cuprinde poezii inspirate în Portugalia și care exprimă, în bună măsură, tristețea poetului diplomat, aflat de mulți ani în străinătate și care dorește tot mai puternic să se întoarcă acasă: *Estoril; Alean; Boare atlantică; Vânătorul de greeri; Unicornul și oceanul, Coasta Soarelui, Destin; La curțile dorului*. Tot inspirate în Portugalia sunt și poeziile *Arrabida; Don Quijote; Soare iberic; Măgărușul*.

În prefața la volumul de poezii *Mirabila sămânță*, publicat în 1981 la Editura Minerva, în ediție bilingvă – româno-portugheză – George Gană face o serie de considerații, deosebit de interesante, privind poemele din ciclul portughez sau iberic. Blaga a scris poeme inspirate și în celelalte misiuni diplomatice, însă urmele acestea sunt, în general, mai puțin clare și, sigur, mai puțin persistente decât în cazul ciclului portughez sau iberic, ale cărui poeme lasă să se vadă, fără dificultate, uneori chiar din titlu, sursa inspirației și, de asemenea, durabilitatea impresiilor (poemele sunt scrise într-un interval de 22 de ani, în perioada 1938–1960). Lucrul e frapant dacă ținem seama, pe de o parte, de faptul că, de regulă, în poezia lui Blaga datul real – eveniment biografic, istoric sau peisaj – apare stilizat, sublimat, ridicat la semnificație simbolică și poate fi deci cu greu recunoscut ca atare (Blaga este un poet vizionar, nu un realist), iar pe de altă parte de durata relativ scurtă a șederii poetului în Portugalia (un an).

Explicația atracției pe care peisajul portughez a exercitat-o asupra lui Blaga poate fi dedusă din frecvența în

poeme a unor anumite elemente și din sentimentul cu care acestea sunt asociate. Cele mai multe dintre poeziile ciclului înfățișează locuri aflate pe țărmul oceanului și inundate de lumină. Puternica solaritate și prezența nemijlocită a imensei întinderi lichide dau poetului – pentru care în general lumina și, datorita fluidității și transparenței, apa sunt simboluri ale absolutului și eternității, substanțe pure, sugerând deopotrivă materia și spiritul, natura fizică și substratul ei metafizic – sentimentul ieșirii din timp, îi anulează neliniștea „marii treceri“. De aici tonalitatea luminoasă a aproape tuturor poemelor ciclului, care sunt „printre cele mai senine ale lui Blaga“. Să mai adăugăm, între elementele peisajului portughez care explică atracția exercitată asupra poetului și care se regăsesc în poemele ciclului, „aspectele exotice ale vegetației, localităților, stilului de viață“.

Doresc să mulțumesc organizatorilor și autorităților județene și municipale pentru invitația de a prezenta, în cadrul acestei manifestări de prestigiu, aspecte ale activității desfășurate de Lucian Blaga la Lisabona. Acreditat în cea mai înaltă funcție diplomatică, în calitate de trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României, Lucian Blaga, personalitate culturală remarcabilă, cunoscută în țară și peste hotare, se înscrie în galeria marilor scriitori diplomați români, punându-și talentul, vasta sa cultură, pasiunea, devotamentul și credința în slujba intereselor fundamentale și perene ale țării noastre.

Bibliografie selectivă:

Arhivele Diplomatice ale Ministerului Afacerilor Externe, Fond 71, 1920 – 1944, Fond Portugalia;

Lucian Blaga, *Din activitatea diplomatică* (rapoarte, articole, scrisori, cereri, telegrame). Anii 1927–1938, vol. I–III, ediție îngrijită, cuvânt înainte, note, postfață și indici de nume de Pavel Țugui, Editura Eminescu, 1995;

Lucian Blaga, *Mirabila sămânță*, Editura Minerva, București, 1981;

Constantin I. Turcu, *Lucian Blaga sau fascinația diplomației*, Editura Enciclopedică, București, 1995;

Pavel Țugui, *Lucian Blaga, subsecretar de Stat*, în „Acasă“, an III, nr. 1-2 (9-10), ianuarie – iunie 2010, pp. 26 – 40;

Emil Ghițulescu, *Lucian Blaga – anul 100*, în *Centenar Lucian Blaga*, Ministerul Afacerilor Externe, Direcția Arhivă și Documente Diplomatice, Direcția Relații Presă, București, 1995, pp. 1 – 11;

Andrei Căpușan, *Lucian Blaga – diplomatul*, în *Centenar Lucian Blaga*, Ministerul Afacerilor Externe, Direcția Arhivă și Documente Diplomatice, Direcția Relații Presă, București, 1995, pp. 12 – 22.

LUCIAN BLAGA, SUBSECRETAR DE STAT LA MINISTERUL AFACERILOR STRĂINE¹

Pavel ȚUGUI

Contactul nemijlocit al lui Lucian Blaga cu mediile social-politice și cultural-academice din Polonia, Cehoslovacia și, mai ales, Elveția și Austria, relațiile de muncă statornicite, în timp, cu ziariști, scriitori și alți oameni de cultură străini, inițierea în mișcările de idei și curente artistice, ideologice și filosofice europene au contribuit la maturizarea personalității scriitorului și redimensionarea convingerilor și concepțiilor sale despre lume, societate și valorile spirituale, cu efecte benefice asupra edificării operei.

Obligațiile sale ca atașat de presă constau, prioritar, în cercetarea publicațiilor din țara respectivă, urmărirea seismelor politico-ideologice și ale vieții culturale și informarea promptă a Ministerului Afacerilor Străine din București. În plus, după ce a acumulat experiență, în calitate de secretar și apoi de consilier de presă, primea, deseori, însărcinări cu caracter diplomatic și cultural, vădea inițiative personale în rezolvarea unor probleme ce interesau țara. Poetul începe să formuleze opinii și recomandări, își exprimă propriile aprecieri și judecăți despre fapte, oameni și acțiuni politice, ideologice și culturale.

Lucian Blaga nu făcea parte din niciun partid politic încât, în munca sa, în străinătate, și-a impus maximă obiectivitate și imparțialitate: sutele de rapoarte, scrisori, note și informații relevă probitate, discernământ și un cald și nedezmințit patriotism. Însărcinările primite le îndeplinește cu plăcere și rigoare profesională, manifestând întotdeauna

¹ Pavel Țugui, *Lucian Blaga, subsecretar de Stat*, în „Acasă“, an III, nr. 1 – 2 (9 – 10), ianuarie – iunie 2010, pp. 26-40.

exigență față de sine. Respectuos față de superiori, poetului i-au fost străine gesturile de obediență, preferând raporturi corecte, întemeiate pe stimă reciprocă și demnitate. Bogata experiență acumulată, de-a lungul anilor, în activitatea sa de secretar și consilier de presă i-a adus multe satisfacții și prețuirea colaboratorilor, la acestea adăugându-se, în chip firesc, și marile succese literare din țară și în țările unde-și desfășura activitățile cotidiene.

Abia spre sfârșitul anului 1936, întâmplări politice neobișnuite, cum au fost destituirea lui Nicolae Titulescu din postul de ministru de Externe, transferarea lui Caius Brediceanu la Legația României de la Helsinki și numirea ca ministru plenipotențiar, la Viena, a lui Alexandru Gurănescu, circumstanță ce-l obligă să plece² la Berna, îl determină să se

² Alexandru Gurănescu, diplomat cu vechi state de funcțiuni, fusese ministru al României la Belgrad. Sosind la Viena, în decembrie 1936, el dispune scoaterea unor funcționari de la Legație și decide să se dispenseze de serviciile lui Lucian Blaga, pentru că acesta nu-și ascundea orientarea lui politică „titulesciană“, era rudă apropiată a lui Caius Brediceanu și avea o mare autoritate și multe relații în Viena, ceea ce nu convenea diplomatului de dreapta care declara fățiș că „...vrea să scoată din legație «pe toți evreii»“. (Despre acestea vezi *Jurnal Lucian Blaga în „Însemnările zilnice“ ale Corneliiei Brediceanu* (I și II), prezentare de Dorli Blaga-Bugnariu, în „Manuscriptum“, an XII, nr. 1 și nr. 3, 1981, pp. 176–182 și 148–157.

Faptele relatate de Cornelia Brediceanu, cât și declarația făcută de Alexandru Gurănescu ziarului „Neues Wiener Jurnal“ „că bacilul comunist precum n-a putut să infecteze țara noastră nici până acum, nu va fi în stare nici în viitor“ sunt confirmate de propriile rapoarte și de documentele MAS. La rapoartele pe care Alexandru Gurănescu le-a trimis ministrului de Externe, Victor Antonescu, Raul Anastasiu, directorul Direcției presei și informațiilor, prezintă guvernului următorul referat: „La venirea Domniei Sale la Viena funcționa ca atașat de presă dl Lucian Blaga (membru al Academiei Române, premiul național de literatură). Dl ministru Gurănescu, din considerațiuni personale, a cerut și a obținut transferarea dlui Blaga, care astfel a trecut în postul rămas vacant la Berna. Dl Gurănescu a cerut înlocuitor provizoriu pe dl consilier de presă Iosif Schiopul, pensionat de la Berna, ceea ce ministerul nu a admis. Am

gândească la revenirea în țară, eventual, prin ocuparea unui post de profesor la Universitatea din Cluj. De bună seamă, Lucian Blaga avea în vedere și complicațiile și tensiunile, tot mai evidente, din viața politică a țării, precum și cele din relațiile internaționale, dorind să iasă din „vârtejul” confruntărilor și tracasărilor zilnice spre a se dedica exclusiv creației. Răsunătorul succes de la Academie, elogiile exprimate de factorii de răspundere ai Statului, intervențiile publice ale unor intelectuali români de a i se oferi și titlul de profesor universitar, îi întăresc convingerea să se despartă de slujba ce o onorase timp de peste un deceniu și să se stabilească definitiv în Patrie.

Instalându-se, în februarie 1937, la Berna, pe lângă treburile zilnice de consilier de presă, își pregătește memoriul de titluri și lucrări – *Curriculum vitae* – și-l înputernicește pe Ion Breazu să facă toate demersurile pentru înscrierea la concursul de ocupare a postului de profesor la Universitate, redactează discursul de recepție la Academie – *Elogiul satului românesc*, definitivează lucrarea *Geneza metaforei și sensul culturii* și colaborează la revistele „Gând românesc” și „Gândirea”. În așteptarea ținerii concursului la Universitate, își fixează concediul de odihnă pentru luna decembrie, astfel că

recomandat atunci, potrivit legii, din cadrele Direcțiunii, pe dl Alexandru Philippide, cunoscut literat și ziarist, cunoscător adânc al limbii germane. Pentru diferite motive, dl ministru Gurănescu nu l-a admis...” [Arhivele Naționale Istorice Centrale – (în continuare ANIC), Fond Ministerul Propagandei Naționale (în continuare M.P.N.) - Externe, dosar 851, ff. 1–8].

Pe Alexandru Philippide, Alexandru Gurănescu îl respinge brutal, pentru motivul că: „...ar fi un element cu idei politice de extremă stângă și cu cusururi personale cari îl fac impropriu pentru un asemenea serviciu”.

„Diplomatul”, antisemit și anticomunist, considera pe marii scriitori și oameni de cultură Lucian Blaga și Alexandru Philippide indezirabili și, în mod cinic, îi respingea sub pretexte politice...

ultimul raport al presei elvețiene, purtând semnătura sa, are data „Berna, 3 decembrie 1937“. Rapoartele următoare sunt redactate mai succint, probabil de soția sa, Cornelia Brediceanu, ajutată de dna Fullgger, secretara cancelariei Legației, fiind semnate „pentru L. Blaga“.

În a doua parte a lunii decembrie află că Senatul Universității din Cluj a anulat desfășurarea concursului pentru ocuparea postului de profesor la catedra de Estetica generală³, neplăcuta știre fiindu-i confirmată telefonic de Sextil Pușcariu. În ale sale „Însemnări zilnice“, Cornelia Brediceanu nota la 27 decembrie: „...Lucian era foarte amărât de toate *mizeriile care i se fac pentru a-i zădărnici intrarea în universitate...* Cum își luase deja concediu pe luna decembrie [...]“ – (textul se întrerupe).⁴

*

Situația politică din țară se deteriora, astfel că Lucian Blaga consemnează aprecieri, tot mai frecvente, din presa elvețiană. De pildă, „Journal de Genève“ din 19 noiembrie 1937 vorbea despre „trei soluții, continuarea liniei adoptate acu 15 luni, prin care România ar rămânea un element de echilibru între feluritele tendinți ale Micii Înțelegeri, sau întoarcerea dlui Titulescu la Externe, ceea ce ar implica o înțelegere strânsă între București și Moscova, sau o apropiere de axa Berlin–

³ Despre acestea vezi, Mircea Curticeanu, *Prolegomene la o carieră universitară*: „Chemarea“ poetului la catedra de Filosofia Culturii; Simona Cioculescu, *Prolegomene la o carieră universitară: Din secretele unei dispute*, în „Manuscriptum“, an X, nr. 1 (34), 1979, pp. 95–116. Aspecte controversate ale chestiunii sunt elucidate, pe baza unor documente de arhivă inedite, în cercetarea noastră: *Lucian Blaga. La catedra de „Filosofia Culturii“*. *Completări*, în „Manuscriptum“, nr. 3, 1989, pp. 98–106.

⁴ Vezi *Jurnal Lucian Blaga* în „Însemnările zilnice“ ale Corneliei Brediceanu. Notă editorială de Dorli Blaga, în „Manuscriptum“, an XIII, nr. 1 (46), 1982, p. 139.

Roma prin aducerea la putere a unui guvern de extremă dreaptă... Simpatiile personale ale Regelui merg probabil spre guvernul prezidat de dl Tătărescu... Refuzul dlui Mihalache de a alcătui un guvern cu d. Vaida a deschis din nou drumul spre un guvern Tătărescu...”.

Alte ziare („La Liberté“, „Der Bund“ etc.) semnalau influența exagerată a Regelui Carol II asupra politicii externe și interne românești și înclinația lui „spre dreapta“, fapt concretizat prin destituirea lui N. Titulescu din funcția de ministru de Externe (la 29 august 1936).

„Journal de Nations“ – definit de Blaga ca „apărător al intereselor fronturilor populare“, pronostica în legătură „cu întoarcerea dlui Titulescu în țară și cu realegerea dlui Maniu ca președinte al Partidului Național Țărănesc“ înverșunate lupte „împotriva coroanei pentru reintrarea în constituționalitate“, lupte „cari se vor sfârși cu victoria deplină a unuia dintre protagoniști“. Presa internațională încerca să deslușească „semnificația colaborării dlui Iorga, care e privit ca mare istoric al națiunii...“ cu guvernul liberal Gh. Tătărescu. Se accentua că N. Iorga se opune vehement orientărilor politice spre Germania și Italia, combate organizațiile fasciste (Garda de Fier și cuziștii) și provocările lor antisemite, antidemocratice de subminare a democrației parlamentare.

În sfârșit, presa elvețiană primește cu stupeoare știrea că Iuliu Maniu încheie, la 25 noiembrie 1937, pactul de neagresiune în timpul alegerilor cu Corneliu Zelea Codreanu, cei doi angajându-se să „apere libertatea și corectitudinea alegerilor“, să evite violențele și denigrarea etc. La acest pact, realizat între PNT și Garda de Fier, aderă PNL – Gheorghe Brătianu și Partidul Agrar al lui Constantin Argetoianu. Cum era de așteptat, presa elvețiană democratică și liberală

consideră vestea deosebit de gravă, mai ales că șeful legionarilor declarase că dacă ar veni la putere ar încheia imediat „o alianță cu Germania și Italia“. Presa străină reținea totodată opoziția unor lideri național-țărăniști ca Nicolae Lupu, Armand Călinescu, Virgil Madgearu, Mihai Ralea, Nicolae Costăchescu etc. față de hotărârea lui Maniu de semnare a pactului electoral cu legionarii. În schimb, presa de dreapta saluta entuziast „lovitura de teatru“ a lui Iuliu Maniu, prevestind înfrângerea definitivă a „liniei Titulescu“ și orientarea fermă a României spre Axa Berlin–Roma–Tokio.

Consilierul de presă Lucian Blaga insistă și asupra unor fapte internaționale, precum vizita conducătorilor guvernului horthyst la Berlin și „înțelegerile convenite“ împotriva țărilor din Mica Înțelegere, cât și politica guvernului britanic condus de Arthur Neville Chamberlain, de „apropiere“ și „înțelegere“ cu Germania hitleristă.

Până la sfârșitul lui decembrie, deci toată perioada campaniei electorale din țară, Lucian Blaga a fost prezent în Berna.

Alegerile parlamentare din 20 decembrie 1937 se încheie cu un rezultat defavorabil pentru toate partidele politice, deoarece niciunul nu obține cel puțin 40% din totalul voturilor, pentru a beneficia de prima majoritară și dreptul de a forma un nou guvern.⁵

Înfrângerea electorală a Partidului Național Liberal și a cabinetului ministerial Gh. Tătărescu constituie un prilej pentru Regele Carol II de a trece la îndeplinirea ambițiilor sale nesăbuite de instaurare a dictaturii regale. Ignorând

⁵ Aprecieri privitoare la consultarea electorală din decembrie 1937 și consecințele pentru situația politică a României, în Ioan Scurtu, *Viața politică din România 1918–1944*, Editura Albatros, București, 1982, pp. 186–202.

posibilitatea de constituire a unui guvern de coaliție democratică și antifascistă, Regele recurge la o diversiune politică: pe neașteptate, la 28 decembrie 1937, însărcinează cu formarea noului guvern pe Octavian Goga, președintele Partidului Național-Creștin, cu toate că această grupare obținuse la urne doar 9,1% din totalul voturilor. Profitând de gravele disensiuni ivite în conducerea PNT, din pricina pactului electoral încheiat de Iuliu Maniu cu legionarii, Regele reușește să atragă în guvernul Goga și reprezentanți de frunte ai PNT.

Guvernul condus de Octavian Goga avea următoarea componență: A.C. Cuza – ministru fără portofoliu; general de divizie Ion Antonescu – Apărarea Națională; Istrate Micescu – Afacerile Străine; Armand Călinescu – Interne; Virgil Potârcă – Lucrări Publice și Comunicații și *ad-interim* la Agricultură și Domenii; Ion Petrovici – Educație Națională; Eugen Savu – Finanțe; Ion Lupaș – Culte și Arte; Stan Ghițescu – Cooperație; dr. Gheorghe Banu – Sănătate; Ion Gigurtu – Industrie și Comerț; Gh.A. Cuza – Ministerul Muncii; ing. Radu Irimescu – Aviație și Marină (acesta continua să-și mențină portofoliul încredințat anterior în guvernul Gh. Tătărescu); Vasile Rădulescu-Mehedinți – Justiție⁶. Dintre acești membri ai guvernului nu aparțineau Partidului Național-Creștin – Goga-Cuza miniștrii: Armand Călinescu, Virgil Potârcă – membri în PNT, Radu Irimescu – PNL, generalul Ion Antonescu și Vasile Rădulescu-Mehedinți, „profesioniști“.

În aceeași zi de 28 decembrie se emite un decret prin care sunt numiți patru subsecretari de Stat: gen. Paul Teodorescu – Apărarea Națională; Tilică Ioanid (cuzist) –

⁶ Vezi „Monitorul Oficial“, nr. 299 din 28 decembrie 1937, pp. 9.665–9.666.

Interne; Dinu Simian (PNT) – Interne și Alexandru Hodoș (cuzist) – la Președinția Consiliului de Miniștri.⁷

La 30 decembrie 1937 apare Decretul nr. 4.326, prin care sunt numiți miniștri și subsecretari de Stat următorii:

Profesor Silviu Dragomir (cuzist) – ministru secretar de Stat; dr. Aurel Baciuc (cuzist) – subsecretar de Stat la Justiție; arhitect I.D. Enescu (cuzist) – subsecretar de Stat la Finanțe; profesor I.Gh. Savin (cuzist) – subsecretar de Stat la Educație Națională; profesor Constantin Tomescu (cuzist) – subsecretar de Stat la Culte și Arte; Vasile Prelipceanu (cuzist) – subsecretar de Stat la Agricultură și Domenii; dr. Sebastian Bornemisa (cuzist) – subsecretar de Stat la Președinția Consiliului de Miniștri; dr. Leon Scridon (cuzist) – subsecretar de Stat la Ministerul Muncii și *Lucian Blaga – subsecretar de Stat pe lângă Departamentul Afacerilor Străine*.⁸

În ziarul „Curentul” din 1 ianuarie 1938 citim: „*Noul subsecretar de Stat la Ministerul de Externe*”. „D. Lucian Blaga, noul subsecretar de Stat la Ministerul de Externe, s-a prezentat ieri la Palatul Sturdza și a fost primit de d. Istrate Micescu, ministrul de Externe”.⁹

În legătură cu instalarea poetului în postul guvernamental încredințat există neclarități și erori de datare. Bunăoară, Basil Gruia scrie că „*A patruzprezecea scrisoare*, expediată din Berna, în 1938 (după însemnarea de la

⁷ *Ibidem*.

⁸ Textul decretului regal apare în „Monitorul Oficial”, nr. 302 din 31 decembrie 1937, p. 9.838, este datat „București la 30 Decembrie 1937”, fiind semnat de Regele Carol și președintele Consiliului de Miniștri Octavian Goga. D. Vatamaniuc, în lucrarea sa fundamentală *Lucian Blaga 1895–1961. Biobibliografie*, p. XXXIX, scrie: „1938 ian. 8 subsecretar de Stat în Ministerul de Externe...”, menționează echivocă care a fost preluată și de alți cercetători: trebuie să se renunțe la ea, restabilindu-se astfel adevărul.

⁹ Vezi „Curentul”, an. XI, nr. 3.562 din 1 ianuarie 1938, p. 12.

destinație), desigur în primele zile ale anului, deoarece la 8 ianuarie poetul se întoarce în țară, unde ocupă temporar o altă funcție (subsecretar de Stat la Ministerul de Externe)¹⁰.

În „Însemnările zilnice“, Cornelia Brediceanu nu consemnează explicit ziua în care soțul ei a plecat, în decembrie 1937, de la Berna spre București, așa cum arată în toate celelalte cazuri. Totuși, „însemnările“ din ziua de 27 decembrie prezintă neliniștile provocate de anularea concursului de la Universitatea din Cluj, sosirea unei telegrame de la Sextil Pușcariu, convorbirea telefonică cu profesorul clujean, subliniind că toate acestea s-au petrecut *după 4 decembrie 1937*. Dumitru Vatamaniuc înregistrează în exemplara lui *Biobibliografie* o scrisoare expediată poetului, la Berna, de Sextil Pușcariu și datată „Cluj, 23 decembrie 1937“. Confruntarea tuturor datelor ce ne stau la îndemână îngăduie să afirmăm că Lucian Blaga a plecat de la Berna spre București, în jurul datei de 26 decembrie 1937, astfel că în ultima zi a anului (31 decembrie) își preia noua funcție de stat. În calitate de subsecretar de Stat la Ministerul Afacerilor Străine participă, alături de ceilalți membri ai guvernului, și toate oficialitățile României, la „Serbarea Anului Nou din Capitală“.¹¹ (N-am putut limpezi împrejurările în care a revenit poetul la București: a fost chemat de minister, de reprezentanți ai lui Octavian Goga sau a plecat din Berna din proprie inițiativă pentru clarificarea lucrurilor privitoare la concursul de la Universitate).

¹⁰ Cf. Basil Gruia, *Blaga inedit. Efigii documentare*, vol. I, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981, p. 127. Datele propuse de memorialist sunt eronate, după cum s-a văzut din actele oficiale reproduse de noi.

¹¹ Vezi „Curentul“ și alte cotidiane bucureștene din ziua de 3 și 4 ianuarie — *Comunicat pe prima pagină*.

Poetul preia postul de subsecretar de Stat de la Victor Bădulescu, membru al Partidului Național-Liberal, colaborator apropiat al fostului ministru de Externe, Victor Antonescu, din guvernul anterior, prezidat de Gh. Tătărescu.

Se pune întrebarea: care au fost motivele și cine a contribuit la numirea intempestivă a *consilierului de presă de la Berna* în funcția de subsecretar de Stat la Ministerul Afacerilor Străine?

Numirea poetului în Centrala Ministerului se datorește experienței lui bogate în munca diplomatică și de presă, capacității de organizare și disciplinei în îndeplinirea obligațiilor de stat, precum și prestigiului său literar și cultural. În plus, ministrul titular nu dispunea de experiență profesională la Externe și, de aceea, se cerea pe postul de subsecretar de Stat o personalitate versată în administrație și cunoscută de personalul din departament și instituțiile pendinte. La toate acestea s-a gândit Octavian Goga când i-a propus prietenului său postul de subsecretar de Stat. Evident, propunerea nu s-ar fi putut finaliza dacă factorul constituțional, Regele, n-ar fi fost de acord. Or, acesta îl cunoștea pe Lucian Blaga, îl prețuia și, de bună seamă, numirea lui la Externe l-a încântat, demonstrând că formula guvernului este largă, numele Blaga având rezonanță atât în cercurile naționale cât și în unele centre politice și culturale europene. Cu personalitatea lui, poetul trebuia să ateste continuitatea la Ministerul Afacerilor Străine, Regele vroid ca factorii politici din guvern să nu recurgă la schimbări în rândurile funcționarilor din Centrală sau de la oficiile diplomatice din străinătate.

Lucian Blaga nu era exponentul unui partid politic. Cercetarea tuturor actelor existente în arhive dovedește indubitabil că poetul n-a făcut parte din niciun partid politic, n-a candidat la alegeri și n-a exprimat în scris adeziune la vreo organizație politică.¹² Singura constatare ce o putem semnala este cea privitoare la afinitățile selective față de unii oameni politici. Din numeroasele rapoarte și acte personale rezultă explicit că Lucian Blaga a vădit simpatie, respect și chiar admirație față de personalitatea lui Nicolae Titulescu, iar prin anii 1927–1930 se bucura de încrederea unor lideri național-țărăniști ardeleni.

Este necesar să adăugăm și unele opinii exprimate, în presa epocii, despre numirea poetului ca subsecretar de Stat în guvernul prezidat de Octavian Goga. De pildă, unele gazete, mai ales cele din Ardeal, remarcă intrarea în noul guvern a nu mai puțin de opt personalități din regiunile transilvănene: Ion Lupaș, Eugen Savu, Silviu Dragomir, Sebastian Bornemisa, Alexandru Hodoș, Aurel Baci, Leon Scridon și, la urmă, Lucian Blaga.¹³

¹² Comunicarea doamnei Dorli Blaga din „Manuscriptum“, an XIII, nr. 1 (46), 1982, p. 139 și sublinierile lui Basil Gruia din *op. cit.*, vol. II, p. 159 că poetul „nu a făcut niciodată parte din niciun partid politic“ sunt confirmate de bogata arhivă ce conține actele despre activitatea lui în străinătate, deci înainte de anul 1938.

¹³ Vezi „Națiunea Română“, Cluj, 4 ianuarie 1938. Precizez că, în afară de Lucian Blaga, toți cei citați au candidat pe listele electorale ale Partidului Național-Creștin (Goga-Cuza) și au fost aleși deputați la alegerile din 20 decembrie 1937. *Lucian Blaga nu figurează pe nicio listă*. Vezi Listele tuturor candidaților și ale celor *aleși*, în „Monitorul Oficial“, nr. 301 din 30 decembrie 1937, p. 9.720 și urm.

Bucur Țincu scria că pentru partizanii și adversarii guvernului, „numirea lui Lucian Blaga ca subsecretar de Stat la Ministerul Afacerilor Străine a fost primită cu un sentiment de unanimă prețuire“. Autorul relevă „gestul de o deosebită eleganță sufletească“ al lui Octavian Goga care, depășind un „mediu politic dominat de mentalitatea partizană și de supremația electoratului“, a făcut apel „*la colaborarea unui mare filosof fără state de serviciu în partid...*“ (s.n.), recunoscând în același timp că „separația dintre politic și spiritual, dintre inteligență și acțiune, menținută cu prea mari exagerări și erori pe seama amândurora“, trebuie marcată „printr-un act de valoare simbolică pentru toată politica românească“. Încheind, autorul subliniază că prezența lui Blaga în guvern va ridica „politicește prestigiul țării peste graniță după ce l-a ridicat până acum prin poezia, teatrul și filosofia sa“.¹⁴

Articolul acesta este încă o dovadă despre statutul lui Lucian Blaga de subsecretar de Stat *fără partid* în guvernul prezidat de Octavian Goga.

Am subliniat că în numeroasele lui rapoarte și alte acte oficiale, Lucian Blaga își exprimă neîngrădit opiniile și convingerile sale personale despre probleme și fapte politice și ideologice, extrem de sensibile, dar și relevante pentru definirea atitudinii sale civice. Reținem spre edificarea celor interesați un exemplu ce are atingere cu oficiosul Partidului Național-Creștin. Într-un raport din 31 iulie 1936, consilierul de presă de la Viena scria:

¹⁴ Vezi D. Lucian Blaga în guvern, în „Țara noastră“, București, an XVII, nr. 1.544 din 11 ianuarie 1938, p. 1.

„«Der Tag» (26.VII.) se ocupă cu penibilul articol apărut în „Porunca Vremii“ împotriva lui Thomas Mann, marele scriitor acuzat de plagiat de un pretins scriitor român Păcurariu. Se reproduce răspunsul dlui Thomas Mann. (*Cu articole ca cel apărut în «Porunca Vremii» presa românească se face de râs în străinătate*) (s.n.)¹⁵. Aceste cuvinte nu sunt singurele care infirmă categoric o posibilă atitudine de neofit a poetului, în preajma anului nou 1938!

Prin decizia ministerială nr. 7.470 din 3 februarie 1938, se fixează competențele poetului în noua sa funcție: „... Dl Lucian Blaga, subsecretar de Stat la Ministerul Regal al Afacerilor Străine, este împuternicit, cu începere de la 3 februarie 1938 și până la noi dispozițiuni, a exercita toate drepturile ce sunt conferite ministerului din legile și regulamentele de organizare ale serviciilor centrale și exterioare ale acestui departament. În consecință, dl Lucian Blaga este autorizat a rezolva și semna întreaga corespondență relativă la serviciile acestui departament, rezervându-se pentru ministru jurnalele și referatele pentru Consiliul de Miniștri, decretele regale și mesajele, care, conform legii, sunt de competență exclusivă a ministrului Afacerilor Străine“.¹⁶

Prin această decizie, Lucian Blaga trebuia să conducă și să administreze toate serviciile din Centrala ministerului și cele de la oficiile diplomatice din străinătate, „să rezolve și să

¹⁵ Poetul se referă la articolul lui Petru Sfetcu (din Lipova, 28 – Arad), publicat în „Porunca Vremii“, în care Thomas Mann este acuzat că ar fi plagiat romanul său *Der junge Joseph* (1934), după cartea *Fáráo álma [Visul faraonului]*. Drámai Szinmii. Irta: Aurel Păcurariu, Nyomatatt özv. Beer Miklósné Könyvuyom dájában, Lippán (Lipova), 1929, /1.160 pagini/. Pe baza documentelor, chestiunea comportă lămuriri mai ample ce vor fi comunicate de semnatarul rândurilor de față.

¹⁶ Cf. „Monitorul Oficial“, nr. 32 din 9 februarie 1938, p. 767. Actul original poartă semnăturile lui Octavian Goga și Istrate Micescu.

semneze“ toată corespondența referitoare la chestiunile interne ale ministerului, actele de stat cu caracter guvernamental, decrete, mesaje, relații politice, economice, culturale etc. cu alte țări, fiind de competența ministrului, de fapt a Consiliului de Miniștri și șefului statului. Conform regulamentelor, și competențele referitoare la funcționarii din sistemul ministerului erau precis delimitate: numirile funcționarilor superiori se făceau prin Jurnale ale Consiliului de Miniștri și decrete regale. În mod necesar, Lucian Blaga își organizează programul de muncă în limitele și conform competențelor fixate prin decizia amintită. El se instalează la hotelul „Splendid“ și avea biroul în Palatul Sturdza. Șef al cabinetului său fu numit Corneliu Blaga. Printr-o altă decizie ministerială, Gh. Paraschivescu este confirmat pe postul de secretar general al MAS, o altă condiție a continuității, fapt ce venea în sprijinul activității noului subsecretar de Stat. (În celelalte ministere, secretarii generali au fost aproape toți schimbați!)

Prima obligație, de mare importanță politică a fost obținerea de informații, de la legațiile din străinătate, despre felul cum au reacționat Cancelariile și presa internațională față de preluarea puterii de către guvernul Goga. În acest scop, subsecretarul de Stat a luat măsuri eficiente și, împreună cu colegii din direcțiile de specialitate, redactează ample dări de seamă «sinteze», pornind de la zecile de rapoarte, note etc. primite de la Legații, pe care le înaintează la conducerea guvernului și la Palatul Regal. Reproducem, la întâmplare, una dintre adrese:

„Ministerul Afacerilor Străine
Direcția Protocolului și personal
Nr. 591

Buc., 6 ian. 1938

Domnule mareșal,

Am onoarea a Vă trimit, aci-alăturat, din ordinul E.S. domnului subsecretar de Stat Blaga, un pachet conținând mai multe ziare italiene, precum și traduceri din paginile mai importante, spre a fi transmise în Înalt loc.

/Ministru
(ss) E.I. Papiniu

Excelenței Sale C. Flondor, mareșalul Curții Regale,
ministru plenipotențiar¹⁷.

Avalanșa de materiale din presa internațională, rapoartele șefilor legațiilor diplomatice și ale atașatilor de presă i-au acaparat poetului majoritatea timpului, pentru că cele mai multe dintre ele erau foarte interesante și de excepțională importanță pentru factorii din conducerea statului.

La instalarea sa ca prim-ministru, Octavian Goga declară că „Ideea național-creștină, cu toate corolarele ei, este la baza concepției noastre de guvern – orientat spre pătura țărănească, baza organizării statului¹⁸. Pe temeiul programului de regim autoritar, guvernul decide în prima sa ședință din 29 decembrie 1937, deci înainte ca Lucian Blaga să fie numit subsecretar de Stat, suprimarea, de la 30 decembrie, a ziarelor democratice „Adevărul“, „Dimineața“ și „Lupta“, pe motivul că sunt „conduse și scrise în majoritate de străini și servind

¹⁷ ANIC, Fond Casa Regală, dosar 240/1938, vol. I, f. 7 etc.

¹⁸ *Ibidem*, dosar 26/1937.

interese contrare năzuințelor românești”.¹⁹ Deciziile cu caracter șovin și rasist, orientările politice fasciste alarmează opinia publică democratică, liberală și progresistă din toată lumea, iar cercurile fasciste din Germania, Italia, Polonia și alte țări elogiază noua echipă guvernamentală din România. Iată câteva din aprecierile presei internaționale, prezentate Regelui și guvernului de colectivul de lucrători, condus de Lucian Blaga.

Presa franceză insistă asupra preocupării lui Goga de a organiza noi alegeri „...căci vrea să învingă Garda de Fier; dacă nu va învinge Garda de Fier, ea va fi cea care se va servi de acestea”.²⁰ Unii comentatori francezi stăruie asupra politicii față de minoritățile naționale. După ce evocă atitudinea diferită a lui Goga față de maghiari și față de evrei, ei condamnă deciziile rasiste ale unor miniștri: dr. George. Banu de la Sănătate a exclus din departamentul său pe toți medicii evrei; Ion Gigurtu de la Industrie și Comerț a luat măsuri contra inginerilor evrei și a decis suspendarea drepturilor evreilor să cumpere alcool de la stat pentru întreprinderile lor comerciale; au fost desființate ziarele „Dimineața“, „Adevărul“, „Lupta“, cât și 15 jurnale evreiești bucovinene; s-a declanșat prigoana contra scriitorilor, publiciștilor, funcționarilor și personalului didactic de origine evreiască. Sunt condamnate manifestările huliganice, îndeosebi de la Craiova și Cernăuți, unde elemente malefice au molestat cetățeni pașnici, au afișat zvastici hitleriste, au devastat magazine etc.²¹ O decizie nefastă, care a stimulat anarhia și huliganismul, a fost cea luată de Octavian Goga, la insistențele

¹⁹ *Ibidem*, Fond Jurnalele Consiliului de Miniștri, dosar 451/1937, unde se află actele originale-autografe.

²⁰ *Ibidem*, Fond Casa Regală, dosar 30/1938, f. 141 și urm.

²¹ *Ibidem*, dosar 29 și 31/1937.

lui A.C. Cuza, de demitere telegrafică a tuturor prefecților și înlocuirea lor cu „lăncieri național-creștini“, fanatici antisemiți, între care Nichifor Robu și alții, renumiți afaceriști și pescuitori în apă tulbure. Cunoscut bătăuș în Parlamentul României, calificat de un ziar berlinez „cel mai îndârjit antisemit al țării... vajnic colaborator al lui A.C. Cuza“.²², Nichifor Robu fu instalat prefect al județului Cernăuți.

Pe de altă parte, presa franceză, engleză și a organizațiilor evreiești semnaleză că Octavian Goga a asigurat pe reprezentanții evreimii din România că va menține ordinea și va interzice orice excese antisemite. „Delegația a fost primită în mod cordial de către d. Goga, care a strâns mâna membrilor ei și a condus conversația în mod amical și afabil“. Un ziar evreiesc anunța că „s-a organizat o comisie a guvernului care va studia aplicarea măsurilor antisemite“. Într-un interviu dat ziarului „Daily Herald“, Goga continua însă să susțină că „România nu poate privi ca cetățeni români sutele de mii de evrei veniți după război în România din Rusia, Ungaria și alte țări“.²³

„Pravda“ din 12 ianuarie 1938 scria: „O situație grea rezultă din recunoașterea de către România a anexării Abisiniei. O impresie deosebită a făcut de asemenea demersul Angliei la București în chestiunea minorităților, mai ales că acest demers a fost urmat de acel al Franței și al Statelor Unite. Bucureștiul este de asemenea îngrijorat de poziția Uniunii Sovietice, care nu poate rămâne indiferentă față de curentul noii politici românești“. După ce evocă evoluția relațiilor dintre cele două țări, după iunie 1934, „Pravda“ subliniază: „Raporturile româno-sovietice s-au desfășurat favorabil până la

²² *Ibidem*, dosar 28/1937.

²³ *Ibidem*, dosar 31/1937.

plecarea lui Titulescu de la conducerea Ministerului de Externe, în august 1936“.

Presa cehoslovacă scrie că Octavian Goga va duce o politică de apropiere de „concepțiile germane și italiene, dar politica lui fundamentală va rămâne de alianță cu Franța și Cehoslovacia“.²⁴

În schimb, presa fascistă din Italia și Germania nu-și ascundea entuziasmul, relevând, înainte de toate, orientarea antisemită și anticomunistă și de reținere față de Franța și de Anglia. Corespondenții hitleriști nu uită să sugereze existența unei „necunoscute“: atitudinea Gărzii de Fier, care nu-și exprimase poziția față de guvernul Goga. Lăudând pe principalii reprezentanți ai guvernului, inclusiv pe Goga, presa berlineză exprima rezerve față de Armand Călinescu și, curios, „profetizează“ că generalul Ion Antonescu – ministrul Apărării Naționale – „e încă destul de tânăr și trece drept un bărbat foarte energic“.²⁵

Serviciile *speciale* hitleriste se infiltraseră adânc în așazisele mistere ale politicii interne românești!

Abia instalat la minister, subsecretarul de Stat trimite sus un raport despre aprecierile publicate de două ziare din Elveția: în „Die Front“, Zürich, 30 decembrie 1937, apărea articolul „*Cabinet Schleicher roumain: La solution actuelle est au premier chef une solution de fortune, mais ouvre la voie au fascisme roumain*“, iar „Tribune de Lausanne“, din aceeași zi, insera: „Noul guvern Goga nu înseamnă altceva“ decât începutul „unui regim unitar și totalitar“²⁶, regimuri politice pe care Lucian Blaga însă le-a blamat, în toate rapoartele sale de

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*, dosar 28/1937.

²⁶ ANIC, Fond M.P.N.-Externe, dosar 899, f. 82 și urm.

presă. Mai târziu (24.I.1938), guvernul și Regele luară cunoștință și de conferința profesorului Seton-Watson, ținută la postul de radio Londra, în care prietenul statornic al României critica violent situația creată în țara noastră, datorită politicii greșite a lui Carol II și Octavian Goga, politică ce, în esență, încurajează „pe acei care cred că revizuirea Tratatelor este o necesitate, dat fiind că însăși România calcă tratatele minorităților prin măsurile antisemite pe care le-a luat”.²⁷

Ministerul Afacerilor Străine trimite la toate Legațiile României din străinătate, o telegramă, semnată de Lucian Blaga, prin care se recomandă atașăților de presă să facă „conferințe cu corespondenții străini” și să le prezinte pe membrii noului guvern și politica sa. Ca răspuns la telegrama nr. 50 din 7 ianuarie, Virgil Zaborovschi, consilier de presă la Viena, arăta că ziarele vieneze „mai mari” sunt convinse „că noul guvern este mai mult un zăgaz pus extremismului” și ar fi gata să publice „articole sau declarațiuni semnate de miniștri sau subsecretari de Stat...”. Redacția ziarului „Neues Wiener Jurnal” (despre care Blaga scria în rapoartele sale de presă că este de centru stânga și „hotărât antinațional-socialist”) îi cere lui Virgil Zaborovschi „...un articol semnat de dl subsecretar de Stat Lucian Blaga”.²⁸ Poetul n-a răspuns însă acestei solicitări personale, venită din partea amintitei redacții. În rezolvarea problemelor privind „informarea stăpânilor”, Lucian Blaga colaborează cu fostul său șef Raul Anastasiu, personaj agreabil, menținut de subsecretarul de Stat în postul de director al Direcției presei și informațiilor din MAS.

În activitatea guvernului s-a produs, e adevărat cu oarecare întârziere, o cotitură față de acțiunile huliganilor

²⁷ *Ibidem*, dosar 866, f. 39.

²⁸ *Ibidem*, dosar 856, f. 193.

fasciști din țară. Trecând peste obsesiile lui A.C. Cuza, Banu, Alexandru Hodoș și Ion Gigurtu, Octavian Goga emite, la stăruința neîncetată a lui Armand Călinescu, următorul Ordin:

Președinția Consiliului de Miniștri
Cabinetul subsecretarului de Stat

Ordin circular
Către toți prefecții de județ

Sunt informat că în mai multe părți s-au săvârșit excese antisemite rămase nesanctionate, contribuind la neliniștea din țară. Guvernul care pentru prima oară a pus chestiunea evreiască a hotărât s-o și rezolve pe căile legii. Pentru aceasta are nevoie de o absolută liniște și e convins că orice turburare, ca agresiuni, devastări, acte de brutalitate sunt împotriva intereselor guvernului. De aceea vă rog să mențineți o ordine perfectă și vă fac responsabili personal cu întreaga dv. situație de cele ce se vor petrece de aici înainte.

7.II.938

Președintele Consiliului de Miniștri
(ss) Octavian Goga²⁹

²⁹ Fotocopia *Ordinului circular* expediat de Octavian Goga prefecților de județe a ajuns în posesia noastră în următoarele împrejurări: În septembrie 1956, trebuia să mă deplasez la Cluj, în calitate de membru al unei comisii de partid și de stat. Înainte de plecare, am fost chemat la Prezidiul M.A.N., unde dr. Petru Groza, în prezența lui Mihail Sadoveanu, a indicat unele sarcini deosebite ce trebuia să le îndeplinesc la Cluj. La întoarcerea în București, am informat pe președintele Prezidiului M.A.N. și despre vizita la Ciucea și discuțiile cu dna Veturia Goga și autoritățile locale. Atunci, Petru Groza a vorbit despre relațiile sale cu Octavian Goga și mi-a înmănat unele documente, între care și o fotocopy după *Ordinul circular*. Alte amănunte în cartea ns. *Scriitori și compozitori în luptă cu cenzura comunistă*, Albatros, 2006, pp. 259-284.

Acest ordin neechivoc arată că, în sfârșit, Octavian Goga a înțeles primejdia în care era împinsă țara și, conștient de aceasta, reacționează cu deplină responsabilitate civică, ca om de stat îngrijorat de cursul imprevizibil al evenimentelor.

Evident, hotărârea transmisă și oficiilor diplomatice ale României, în vederea calmării spiritelor, n-a mai fost comentată, deoarece în ziua de 10 februarie, după numai 45 de zile de guvernare a țării, Regele Carol II îl somează pe Octavian Goga să prezinte demisia cabinetului său.

Ca demnitar de stat, Lucian Blaga asistă obligatoriu la ceremoniile oficiale de Anul Nou, Bobotează și cele de la *24 Ianuarie*³⁰, transmite la 11 ianuarie ministrului Austriei la București, E. Hanenschield, „regretele” sale „pentru incendiul care a mistuit o parte din clădirea Legațiunii” austriece, asistă în ziua de vineri, 28 ianuarie, la dejunul oferit de Octavian Goga „în onoarea dlui Mihail Ostrovski, ministru al URSS în România care părăsește țara”. De remarcat că Octavian Goga a invitat pe miniștrii Armand Călinescu, Vasile Rădulescu-Mehedinți, Virgil Potârcă și Eugen Savu, doi subsecretari de Stat, pe Lucian Blaga și pe I. Gh. Savin de la Educație Națională, generali, mareșalul Casei Regale, plus toți funcționarii de bază de la Externe, de la Gheorge Paraschivescu, Gheorge Grigorcea și Barbu Catargi și până la directorul de cabinet al poetului – Corneliu Blaga.³¹ În organizarea manifestării, rolul decisiv i-a revenit subsecretarului de Stat, dejunul având loc în localul Ministerului Afacerilor Străine.

³⁰ Vezi Comunicatele oficiale din ziarele centrale — „Curentul”, „Universul” etc. din 4, 7 și 25 ianuarie 1938 și ANIC, București, Fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 100/1937–38, unde apar toate amănuntele festivităților oficiale din anul 1938.

³¹ În continuare, Fond M.P.N.-Interne, dosar 379, f. 27 și urm.

În cuvântarea rostită, Octavian Goga a relevat dezvoltarea relațiilor economice dintre România și Rusia Sovietică, reluarea comunicațiilor feroviare directe și intensificarea schimburilor comerciale „în avantajul celor două state“. Apoi a adăugat că România „fixată pentru totdeauna în cadrul frontierelor sale naturale, se străduiește să lărgască cercul simpatiilor sale, fără să știrbească în vreun fel prietenii existente...“, declarație ce fu întâmpinată favorabil în mai multe capitale europene, cu deosebire la Praga, unde se remarca caracterul echilibrat al cuvântării lui Goga și promisiunea „de continuare a prieteniei“ cu țările vecine din Mica Înțelegere.

Lucian Blaga nu apare implicat personal în acțiuni politice importante. Explicația rezultă din împrejurarea că, la 9 ianuarie 1938, apare un decret prin care se stipulează că Istrate Micescu intră în concediu pentru a merge în misiune în străinătate, iar interimatul Externelor este asigurat de Octavian Goga.³² În acest fel, toate chestiunile importante de politică externă se concentrează la Președintele Consiliului Președintele Consiliului de Miniștri, ajutat de subsecretarul de Stat coordonator Alexandru Hodoș. Poetul colaborează cu funcționarii din minister *pentru administrarea treburilor departamentului* și reprezintă ministerul la felurite manifestări cu caracter oficial. La minister colaborează cu vechi cunoștințe, precum Gheorge Paraschivescu, Gheorge Grigorcea – miniștri plenipotențieri, Gheorge Elefterescu, Achil Barcianu, Eugen Papiniu etc. și, mai ales, colegii săi din Direcția presei – Raul Anastasiu, Alexandru. Bădăuță, Alexandru Busuiocanu, Alexandru Philippide, Aron Cotruș, Ilarie Voronca, Radu Vulpe, Vladimir Dumitrescu, Emil Dinu Riegler și alții. La

³² Cf. „Monitorul Oficial“, nr. 12 din 15 ianuarie 1938, p. 190.

începutul lui februarie, Blaga propune avansarea lui Alexandru Bădăuță (șef de serviciu cl. I în Direcția presei) pe postul de subdirector cl. I al aceleiași direcții.³³ La 13 ianuarie aprobase cererea poetului Ilarie Voronca de a fi pus „în disponibilitate”, deoarece este „suferind de o afecțiune hepatică, complicată cu o mare lipsă de globule roșii în sânge...”.³⁴

Dacă unii miniștri din guvern și subsecretarul de Stat de la Președinție, Alexandru Hodoș, iau măsuri administrative cu caracter rasist, inclusiv la „Societatea Orient-Rador (Rador)”, la Radiodifuziune, la „Comisia de control și cenzură a filmelor” și Oficiul Național de Turism etc., personalul din Centrala Ministerului Afacerilor Străine și de la Oficiile diplomatice din străinătate rămâne, până la 3 februarie 1938, când revine la post ministrul Istrate Micescu, *neschimbat*, cu o singură excepție: Edmond Ciuntu, ministrul României la Moscova, prin decretul regal apărut în 29 ianuarie 1938 este rechemat în țară, preluând un post în MAS.

După ce a reluat conducerea ministerului, Istrate Micescu, în chip abuziv, reușește să smulgă Regelui la 9 februarie 1938 un decret prin care Grigore Gr. Constantinescu, Edmond Ciuntu – miniștri plenipotențieri și Dimitrie N. Ciotori – consilier de presă, toți trei din Centrala ministerului, să fie puși „în poziție de disponibilitate” pe ziua de 15 februarie.³⁵ Cei trei erau scoși, deoarece fuseseră colaboratori apropiați ai lui Nicolae Titulescu și Constantin Antoniadă, persoane repudiate subiectiv de profesorul de drept Istrate

³³ ANIC, Fond M.P.N.-Personal, dosar 385.

³⁴ *Ibidem*, dosar 18, ff. 65–71. Despre activitatea lui Ilarie Voronca la M.A.S. (corespondență, documente etc.) a se vedea cercetarea noastră: *Noi contribuții la biografia lui Ilarie Voronca*, „Revista de istorie și teorie literară”, XXXVI, nr. 3–4, 1988, pp. 322–329.

³⁵ „Monitorul Oficial”, nr. 32 din 9 februarie 1938, p. 768.

Micescu. (După căderea guvernului Goga decretul respectiv a fost anulat). Dintre ultimele hârtii semnate de Lucian Blaga, în calitate de subsecretar de Stat, este o adresă expediată, în 9 februarie, lui Petru Ilcuș (secretar de presă la Legația din Berlin), în care îl roagă să acorde „întreg sprijinul moral“ lui Dumitru Petrușiu „care sosește în Berlin pentru a face studii de perfecționare în regizoratul teatral“.³⁶

Cum la 10 februarie, guvernul Goga demisionează, în ziua de 11 februarie, la Palatul Sturdza, „dl Istrate Micescu, fost ministru, însoțit de dl Lucian Blaga, fostul subsecretar de Stat la Departamentul Afacerilor Străine“ prezintă lui Gh. Tătărescu, noul ministru de Externe *ad-interim*, „pe funcționarii superiori ai ministerului“. În locul lui Lucian Blaga este numit subsecretar de Stat Nicolae Petrescu-Comnen, fostul ministru al României la Berlin.³⁷ Cu ce sentimente părăsește Lucian Blaga Palatul Sturdza aflăm de la fiica lui, doamna Dorli Blaga, care declară că l-a auzit pe tatăl ei spunând: „Dacă ar mai fi durat guvernul Goga câteva zile în plus, m-aș fi sinucis“.³⁸

În cele 42 de zile petrecute la minister și-a dat seama că slujba primită este străină structurii sale temperamentale și idealului său de viață. Și totuși, de ce poetul a primit-o? După părerea noastră, există mai multe motive: i-a fost oferită de doi oameni pe care nu-i putea respinge – Octavian Goga și Regele Carol II; propunerea i s-a făcut într-o conjunctură nefericită, când a primit vestea că încercarea de a deveni profesor la

³⁶ ANIC, Fond M.P.N.-Externe, dosar 783, f. 127.

³⁷ *Ibidem*, dosar 379/Interne, f. 136. Născut în 1881, după Primul Război Mondial Comnen e ministru plenipotențiar la Berna, apoi delegat al României la Liga Națiunilor (1923–1929), reprezentant la Berlin și Vatican, iar din 1933 ministru la Berlin. La sfârșitul anului 1938, N.P. Comnen este numit ministru de Externe.

³⁸ Cf. „Manuscriptum“, nr. 1, 1982, p. 139.

Universitatea din Cluj s-a destrămat și nici vreo altă speranță nu întrezărea; poetul era decis să facă tot ce poate ca să revină în țară, iar postul de subsecretar de Stat îi oferea o certitudine. La discuția de acceptare a funcției ministeriale este sigur că Lucian Blaga i-a cerut lui Octavian Goga să-l ajute în găsirea unei căi rezonabile ca să fie chemat profesor la universitate. Am arătat, în cercetarea noastră referitoare la acest subiect, că rectoratul de la Cluj și juriștii de la Consiliul de Miniștri găsesc calea onorabilă – înființarea unei discipline noi, în profilul scrierilor publicate de filosof – *Filosofia culturii*. De asemenea, Consiliul de Miniștri în Jurnalul nr. 122 din ianuarie 1938 prezintă regelui un decret de modificare a Legii învățământului universitar în sensul *că poate fi chemat ca profesor titular și „un membru activ al Academiei Române cu titlul de doctor și lucrări de specialitatea catedrei”*.³⁹ Acest decret este emis de rege în mod special pentru poetul și filosoful Lucian Blaga. De la 11 februarie și până spre sfârșitul lui martie 1938, Lucian Blaga locuiește în București, la hotelul „Splendid” și lucrează în Centrala Ministerului Afacerilor Străine pregătindu-se, probabil, în vederea plecării la noul post din Portugalia.

Începând cu 10 februarie 1938, țara avea un alt guvern, prezidat de patriarhul Miron Cristea, *ad-interim* la Educație Națională fiind Victor Iamandi.⁴⁰ La 11 februarie apare decretul prin care se revocă consultarea corpului electoral. În jurul zilei de 1 martie 1938, poetul îi scrie din București lui Basil Munteanu că este „...bolnav, în pat – după căderea de la guvern“, exprimându-și apoi profunda amărăciune și dezolare: „Eu mă găsesc în mare încurcătură. Fără catedră și fără vechea meserie. Oarecum în vânt. Se țin de mine onorurile și sărăcia

³⁹ „Monitorul Oficial“, nr. 23 din 29 ianuarie 1938, p. 634.

⁴⁰ Cf. „Monitorul Oficial“, nr. 33 bis din 10 februarie 1938.

ca purecii de câne...⁴¹ Deci, până în preajma zilei de 1 martie nu se luase încă o hotărâre privitoare la munca viitoare a poetului. Cauza principală a fost aplicarea directivei guvernului, din 18 februarie, cu privire la verificarea situației politice a tuturor funcționarilor de Stat. Și salariații Ministerului Afacerilor Străine sunt invitați de subsecretarul de Stat Nicolae Petrescu-Comnen să depună declarații personale scrise despre apartenența lor politică și, după aceea, să depună „jurământul credință” conducerii Statului.⁴²

Actele din arhive, foarte bogate, nu conțin nicio declarație semnată de Lucian Blaga. Explicația constă în faptul că poetul era cunoscut din timpul când a fost subsecretar de Stat și, probabil, ministrul de Externe *ad-interim* Gh. Tătărescu – care-l prețuia pe Lucian Blaga – a înaintat, spre sfârșitul lunii februarie 1938, la Palat, propunerea de numire a cestuiaca ministru plenipotențiar în Portugalia. Ciornele proiectului de decret sunt semnate de Gh. Tătărescu, dar pe original apar, alături de semnătura regelui, numele lui Miron Cristea, președintele Consiliului de Miniștri și cel al lui Nicolae Petrescu-Comnen, de la 30 martie 1938 noul ministru al Afacerilor Străine. Actul oficial are numărul 1.170 din 11 martie și este publicat în „Monitorul Oficial”, nr. 60 din 14 martie 1938, p. 1.396.

La 23 martie 1938 se întrunește Consiliul Facultății de Filosofie și Litere de la Universitatea din Cluj și „decide

⁴¹ Cf. „Manuscriptum“, an XVII, nr. 3 (64), 1986, p. 76: *Lucian Blaga în dialog cu Basil Munteanu*, prezentare și adnotări de Simona Cioculescu.

⁴² Vezi textul original al deciziei M.A.S., în ANIC, Fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 4/1938.

Declarațiile funcționarilor din Direcția presei M.A.S. se află în ANIC Fondul M.P.N.-Personal, dosar 51, ff. 1–86.

chemarea dlui Lucian Blaga, doctor în filosofie și membru activ al Academiei Române la catedra de Filosofia Culturii.⁴³

Aflând despre această hotărâre, poetul îi scrie lui Ion Chinezu de la Lugoj „Înainte de a pleca la Lisabona...” că: „Astăzi primii și știrea despre chemarea la catedră la Cluj. Oribilă târguială avu loc! – să văd acu ce și cum se va aranja introducerea în buget a catedrei”.⁴⁴ Din această scrisoare reiese limpede că, după 23 martie 1938, Lucian Blaga *se afla la Lugoj*, de unde pleacă apoi spre Paris. La 7 aprilie îi expedia din Paris o scrisoare lui Ion Breazu, în care pomenește despre întâlnirile cu Basil Munteanu, cu care face „planuri mari și realizabile”, iar la 12 aprilie comunica din Lisabona Ministerului de Externe că și-a luat postul în primire.⁴⁵ Înainte, postul de ministru al României în Portugalia îl deținuse Al. Duiliu Zamfirescu (fiul cunoscutului scriitor și om politic), care, însă, în vara anului 1937 fusese transferat la Varșovia, la Lisabona fiind însărcinat cu afacerile secretarul de Legație cl. I – Mihail Cămărășescu. Acesta va continua să lucreze și sub conducerea ministrului Lucian Blaga. La Legația din Lisabona, poetul mai avea colaboratori pe atașatul militar lt. col. Octav Vorobchievici

⁴³ Vezi, *Procesul-verbal* original, semnat de N. Drăganu și Theodor Nanu, ANIC, Fond Ministerul Educației Naționale, dosar 734/1938, f. 144, unde se află toate actele oficiale referitoare la «chemarea» lui L. Blaga ca profesor de „Filosofia Culturii”, reproduse de noi în *art. cit.*

⁴⁴ Cf. „Manuscriptum”, an X, nr. 1 (34), 1979, p. 115. Simona Cioculescu *presupune greșit* că scrisoarea respectivă ar fi din „decembrie 1938”. În epistolă, Lucian Blaga se referă la apariția revistei „Gând Românesc”, nr. din martie-aprilie, cu ultima parte a lucrării lui Vasile Băncilă și la urgentarea apariției monografiei *Lucian Blaga energie românească* de Vasile Băncilă, pentru a fi „pe piață” de „săptămâna cărții”. Or, săptămâna cărții a avut loc în vara lui 1938, iar Lucian Blaga revine în țară abia după 7 noiembrie 1938 pentru a-și ține cursul de deschidere la facultate, între timp revista „Gând Românesc” și cartea lui Vasile Băncilă apăruseră.

⁴⁵ Cf. D. Vatamaniuc, *op. cit.*, p. XXXIX.

(dintr-o familie bucovineană), atașatii comerciali Henri Helfont și Jean Ursescu, dna Guvea – secretara legației și alții.⁴⁶

În septembrie 1938, Mihail Cămărășescu se afla în București și informa pe C. Flondor, mareșalul Casei Regale, despre „soarta Înaltului schimb de înseninare între România și Portugalia”.⁴⁷ Mai târziu, la 9 noiembrie 1938, ministrul de Externe trimitea la palat scrisoarea:

„Domnule mareșal,

Am onoarea a aduce la cunoștința Domniei Voastre că domnul Lucian Blaga, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al Maiestății Sale Regele la Lisabona, plecând în concediu, a încredințat conducerea Legațiunii domnului Mihail Cămărășescu, prim-secretar de Legațiune, în calitate de însărcinat cu afacerile...”⁴⁸

În ale sale „Însemnări zilnice”, Cornelia Brediceanu notează că în ziua de 7 noiembrie 1938 poetul pleacă spre Paris, iar după două zile se îndrepta spre Cluj, unde urma să-și țină cursul de deschidere la Universitate. În țară, Lucian Blaga clarifică cu Rectoratul Universității și cu Ministerul Educației Naționale încadrarea sa în bugetul Universității, suplinirea cursului în timpul șederii sale la Lisabona etc.

Conform protocolului oficial, bine cunoscut, ministrul României de la Lisabona, Lucian Blaga, expediază de Anul Nou 1939 șefului statului român următoarea telegramă:

⁴⁶ Despre acestea vezi, mai ales, *Jurnal Lucian Blaga în «însemnările zilnice» ale Corneliei Brediceanu*, prezentare de Dorli Blaga, „Manuscriptum”, an XIII, nr. 1 (46), 1982, p. 140–144 și actele din arhive privitoare la personalul Legațiilor României în anii 1938–1939.

⁴⁷ ANIC, Fond Casa Regală, dosar 214/1938, f. 21.

⁴⁸ *Ibidem*, dosar 231/1938, f. 37. Adresa are nr. 68.002.

„Estorilo 13 51 31 19/30.

Maiestății Sale Regelui Carol II

Cu cel mai cald entuziasm și cu cel mai profund devotament subsemnatul și membrii legațiunei și ai consulatelor din Portugalia urează Maiestății Voastre An Nou fericit și plin de izbânzi întru închegarea desăvârșită a ideii Românești și de asemenea neclintită sănătate Augustei Familii Regale.⁴⁹

Doamna Dorli Blaga precizează că în urma unei „Scrisori ... adresată Regelui Carol II, în jumătatea a doua a lunii martie 1939, Lucian Blaga, împreună cu familia, s-a întors în România”.⁵⁰ Până acum n-am putut găsi „scrisoarea” respectivă, dar este indiscutabil că revenirea în țară nu se putea realiza decât cu aprobarea regelui. Este cunoscut faptul că la 30 martie, Ministerul Afacerilor Străine îl înștiințează pe Lucian Blaga că, începând cu data de 1 aprilie 1939, este rechemat din postul său de la Lisabona. Printr-un decret regal, în locul lui Lucian Blaga, este numit Ioan Pangal, membru al PNT, comandor și mare maestru al „Masoneriei Naționale Române”, fost director al ziarului „La Roumanie” (publicația lui Take Ionescu). La începutul anului 1939, Ioan Pangal era „agent general” al României la San Sebastian, în Spania. Ioan Pangal își prezintă scrisorile de acreditare generalului Carmona, președintele Republicii Portugheze, în ziua de 24 mai 1939, citind scrisoarea de acreditare și „prezentând scrisorile de rechemare ale domnului ministru Lucian Blaga, predecesorul

⁴⁹ *Ibidem*, dosar 112/1939, vol. I, f. 199.

⁵⁰ Cf. „Manuscriptum”, an XIII, nr. 1 (46), 1982, p. 145, nota 23, în subsolul paginii. Actele referitoare la activitatea lui Lucian Blaga în Portugalia vor fi prezentate împreună cu documentele și corespondența poetului din anii petrecuți în străinătate ca atașat de presă.

meu...”.⁵¹ În aceeași vară a anului 1939, era numit secretar de presă, pe lângă oficiile diplomatice românești din Spania și Portugalia, poetul Aron Cotruș.

După 1946, unii răuvoitori au încercat să acrediteze ideea că numirea lui Blaga ca ministru în Portugalia s-a făcut pentru că el ar fi nutrit convingeri naționaliste de prețuire față de regimul lui Salazar etc. Dar faptele dezminț categoric asemenea supoziții, probă elocventă fiind numirea la Lisabona a lui Ioan Pangal, autoritățile de la București mențineau în 1938–1939 în corpul diplomatic român persoane formate în anii 1925–1937 de I.G. Duca, G.G. Mironescu și, mai ales, de Nicolae Titulescu. Au fost și opinii că Lucian Blaga în calitate de ministru în Portugalia, ar fi avut și anumite „misiuni speciale” în Spania. Din tot ce cunoaștem, poetul n-a fost niciodată în Spania, ci a călătorit doar cu trenul din Franța, în trecere, spre Portugalia. Apoi, în anii 1938–1939, interesele României în Spania au fost reprezentate de câțiva diplomați, în frunte cu experimentatul Ioan Pangal, om politic cu relații importante în lumea demnitarilor români și la Casa Regală, precum și printre politicieni de vază din unele țări din Europa Occidentală.

Activitatea diplomatică a lui Lucian Blaga în Portugalia s-a limitat doar la un an și ea încheie o perioadă lungă de ședere în străinătate. Cei peste doisprezece ani petrecuți în diferite țări europene i-au adus mari satisfacții, atât în munca de creație literară și filosofică, cât și în experiența publică de cunoaștere a oamenilor, mentalităților și ideilor epocii moderne. Prin peregrinările în spațiul lusitanian, inundat de lumina irizată a Soarelui mediteraneean și oceanic, poetul român gustă farmecul inedit al naturii, admiră așezările,

⁵¹ ANIC, Fond Casa Regală, dosar 127/1939, ff. 166–174.

imortalizându-le în poeme de-o originalitate frapantă, unice în peisajul liric românesc.

La 44 de ani împliniți, poet și filosof recunoscut și apreciat aproape unanim în patria sa, dar și în cercuri culturale influente din străinătate, consacrat de Academia Română ca cel mai tânăr dintre membrii ei, Lucian Blaga se întorcea acasă ca să inaugureze o etapă nouă în viața și activitatea sa publică, cea de profesor titular la Universitatea din Cluj.

„Toată plecarea precipitată din străinătate spre casă...“, peripețiile readucerii „întregii gospodării“, călătoria spre Cluj, căutarea unei locuințe, recuperarea bagajelor etc. sunt evocate succint, în tonalitate rece, într-o scrisoare, datată „Cluj, 31 mai 1939“ și expediată lui Ion Petrovici.⁵² Înainte însă de a rezolva chestiunile presante referitoare la viața familiei și a sa, poetul, ca-ntotdeauna exigent cu sine și îndatoritor față de cei care au vădit generozitate și prețuire pentru munca sa, prezintă la minister „raportul“ convenit despre misiunea în Portugalia și are o întrevedere cu Nicolae Petrescu-Comnen, ministrul de Externe, încheindu-și astfel definitiv activitatea diplomatică și relațiile sale de serviciu cu departamentul Afacerilor Străine.

*

Cele 42 de zile petrecute în birourile Ministerului Afacerilor Străine, în calitate de *subsecretar de Stat*, fără apartenență la vreun partid politic, au avut consecințe imprevizibile în biografia poetului și filosofului Lucian Blaga. Primul eveniment șocant se produce în toamna lui 1940. Guvernul Ion Antonescu-Horia Sima publică în „Monitorul Oficial“ din 8 octombrie 1940 Decretul-lege nr. 3.262 din 27

⁵² Vezi Ion Opreșan, *Correspondență Lucian Blaga*, în „Revista de istorie și teorie literară“, tom 18, 1969, nr. 1, pp. 123–124.

septembrie 1940 privind „*controlul averilor și activității...*“ foștilor „*demnitari*“ de stat și politici, precum și „lista“ lor.

Între cele peste 410 nume publicate în „Monitorul Oficial“ și reproduse de toate ziarele din București apare, după dr. Eugen Banu, numele: „*LUCIAN BLAGA – subsecretar de Stat la Ministerul de Externe – 8.I.1938–10.II.1938*“. Mai înainte, apar numele foștilor miniștri liberali *Aurelian Bentoiu* și *Petre Bejan*, iar după numele „Lucian Blaga“ se tipăresc numele: *Sever Bocu, Alex. Borza, Const. Brătianu, Em. Bucuța* etc. etc., lista încheindu-se cu: *Ion Petrovici, N.I. Profiri, Mihai Ralea, I.M. Sadoveanu...*

Investigațiile noastre din anii 1980 arată că „modelul“ decretului inițiat de Centrala legionară era din „tezaurul juridic național-socialist“ din Germania, iar împrumutul românesc utilizat ca instrument de compromitere a adversarilor politici. M-am întrebat ce avere ilicită putea acumula Lucian Blaga din efemerul post deținut la MAE?

Absurditatea și mizeria morală a acelui act juridic de stat ating proporțiile inimaginabilului prin înregistrarea, pentru „controlul averilor și activității“... a lui „*Octavian Goga, fost președinte al Consiliului de Miniștri*“, iar pe listele următoare: *Miron Cristea, I.G. Duca, Armand Călinescu*, toți trecuți în lumea... amintirilor. *Era o blasfemie!*

Au trecut ani mulți, s-a terminat războiul și într-o altă împrejurare politică și culturală, funcția de „subsecretar de Stat“ îi provoacă fostului academician Lucian Blaga încă o nedreptate absurdă, rezultat al necunoașterii faptelor istorice reale din biografia scriitorului și diplomatului Lucian Blaga. Iată faptele. În primăvara lui 1955, o comisie autorizată a propus conducerii Consiliului de Miniștri al RPR ca poetul și filosoful *Lucian Blaga*, exclus în 1948 din Academia RPR, *să fie*

*reprimi*t pe vechiul loc de *membru titular*. Membrii biroului Consiliului de Miniștri *au avizat reprimirea unor foști academicieni*, dar *au respins* pe alții, între care și *pe Lucian Blaga*. Ni s-au comunicat două motive: a deținut funcția de *subsecretar de Stat* în guvernul Goga-Cuza și ar exista „o informație” că a fost „membru al asociației româno-germane”. Ambele „obieții” au fost neîntemeiate politic, ultima falsă, iar decizia guvernanților, în frunte cu Gheorghiu-Dej și Miron Constantinescu, profund dăunătoare pentru cultura română.

O RESTITUIRE DE MARTOR. BLAGA DESPRE TITULESCU¹

George G. POTRA

Participarea la o ediție Lucian Blaga – cu atât mai mult la una jubiliară – este un privilegiu pentru oricare intelectual român.

Cu aceste sentimente sunt astăzi aici.

Fac parte din generația celor cărora, atât în timpul școlii, cât și al facultății, li s-a interzis, flagrant sau indirect, întâlnirea cu Lucian Blaga.

Cei care aspirau să ne răpească pentru totdeauna o asemenea șansă s-au înșelat.

Sfidând interdicțiile formale ale autorităților staliniste și neostaliniste, am fost, la fel ca mulți asemenea mie, la altarele corifeilor culturii românești.

M-am închinat pios la mormântul lui Lucian Blaga în fiecare an când, în drumul meu spre vatra strămoșească a tatălui meu mă opream la Lancrăm.

Am venit astăzi aici pentru a vă spune câte ceva despre întâlnirea lui Lucian Blaga cu Nicolae Titulescu, două mari personalități ale secolului XX românesc și european.

Au fost mulți ani de tăcere, după înlăturarea nedreaptă a lui Nicolae Titulescu, la 29 august 1936, și, cu atât mai mulți, după moartea sa prematură, la 17 martie 1941.

Dacă în anii 1936–1944 și 1947–1966, numele lui Nicolae Titulescu a fost uitat *uneori*, și împiedicat sau prohibit,

¹ George G. Potra, *Blaga – Titulescu. La „Cina cea de taină” a destinului românesc*, în „Cultura“, serie nouă, an V, nr. 21 (276), 3 iunie 2010, pp. 18-20; Idem, *Blaga – Titulescu. Suflete pereche*, în „Acasă“, an III, nr. 3-4 (11-12), iulie – decembrie 2010, pp. 20-39.

adesea, în perioadele 1944–1947 și 1966–1982, atât de diferite ca substanță, cadru istoric și politic, intern și internațional, s-au produs unele deschideri – mai întotdeauna determinate și susținute, însă, de rațiuni ideologice și de interese partizane – în spatele lor regăsindu-se, deopotrivă, nu puțin oportunism.

După ani de parțială sau totală interdicție, cunoscuți în timpul dictaturii carliste și al dictaturii antonesciene, atât în Capitală, cât și în provincie au apărut texte evocatoare și omagiale avându-l în centrul lor pe Nicolae Titulescu.

În urmă cu 65 de ani, la 23 noiembrie 1945, într-un asemenea context politic, folosind „o fereastră ideologică“, fără să intuiască și, cu atât mai puțin, fără să știe când se va inaugura și cât va dura dictatura comunistă, Lucian Blaga a susținut o amplă conferință despre Nicolae Titulescu la Cluj, în sala Colegiului Academic.²

Nu știu să fi fost publicată atunci și imediat după aceea.

Potrivit informațiilor date nouă de dna Dorli Blaga, tatăl său a făcut unele modificări în text pentru a fi publicat. Poetul s-a săvârșit în 1961, iar această conferință a apărut, în carte, pentru prima dată, zece ani mai târziu.³

Manuscrisul acestei conferințe (25 file) a fost păstrat de Dorli Blaga. La 8 martie 2004, l-a donat Fundației Europene

² Comunicare orală făcută mie de Dorli Blaga la 8 martie 2004.

³ Lucian Blaga, *Nicolae Titulescu*, în *Isvoade. Eseuri, conferințe, articole*, ediție îngrijită de Dorli Blaga și Petre Nicolau, prefată de George Gană, Editura Minerva, București, 1972, pp. 182–199. Am reprodus-o integral, cu adnotări, cu titlu împrumutat din discursul său: Lucian Blaga, „*Insomnie lângă destinele țării*“, în *Pro și contra Titulescu*, selecție, cuvânt înainte, note biografice, adnotări și explicații, indice de George G. Potra, Fundația Europeană Titulescu, Editura Enciclopedică, București, 2002 (în continuare *Pro și contra Titulescu*), pp. 54–64.

Titulescu⁴, pentru ca, un an mai târziu, la 14 iunie 2005, să retragă intempestiv această donație⁵, menționând că dorește să transfere acest manuscris la Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” din Cluj, care conservă și arhiva Lucian Blaga.

În memoria prieteniei celor doi titani, nu i-am reproșat nimic lui Dorli Blaga, nici atunci, nici ulterior, lăsând să se vadă doar privirea mea tristă și uimită.

Lucian Blaga și-a înscris numele printre cei care au ținut să-l omagieze pe Nicolae Titulescu după debarcarea acestuia, unii mai devreme, alții mai târziu.

În această galerie a celor prezenți la „reînvierea lui Titulescu”, am reținut aleatoriu numele românilor: Savel Rădulescu, Ion Lugoșianu, Ion Christu, Eugen Neculcea, Edmond Ciuntu, Nicolae Raicovici, G.G. Mironescu, dr. Petru Groza, dr. Nicolae Lupu, Constantin-Titel Petrescu, Mitiță Constantinescu, Lothar Rădăceanu, Radu Portocală, George Enescu, Elena Văcărescu, Martha Bibescu, C.I. Parhon, Simion Stoilov, Barbu Dimitrescu, N.N. Petrașcu, Benno Brănișteanu, Mihai Ghelmegeanu, Tudor Teodorescu-Braniște, Leon Kalustian, Nicolae Deleanu, Ion Pas, Grigore Preoteasa, Milan G. Maximin, Micaela Catargi, George Opreșcu, Constantin Vișoianu, Iosif Igiroșianu, Dumitru D. Roșca, Paul Alexandru Georgescu și ale străinilor: Genéviève Tabouis, Raymond Cartier, Wickham Steed ș.a.⁶

Se impun câteva sublinieri.

Climatul politic de după 23 august 1944 a impus celor care au semnat sau au vorbit despre Titulescu o abordare

⁴ Scrisoare, 8 martie 2004, [București], Dorli Blaga către George G. Potra, la București – Colecția George G. Potra; Arhiva Fundației Europene Titulescu.

⁵ Scrisoare, 14 iunie 2005, [București], Dorli Blaga către George G. Potra, la București – Colecția George G. Potra; Arhiva Fundației Europene Titulescu.

⁶ *Pro și contra Titulescu, passim.*

diferită față de ceea ce oferea țara pe când aceasta era mai mult sau mai puțin democratică, dar, oricum, independentă.

Țară învinsă, România a cunoscut ocupația timp de aproape 15 ani. Trupele sovietice au staționat pe teritoriul țării noastre din 1944 până în 1958.

Atacurile publice împotriva Sovietelor au fost interzise cu desăvârșire. Cenzura militară acționa prompt și implacabil, iar riscul de a fi aruncat în închisoare era maxim pentru orice suspect sau învinuit. Concomitent, elogiile la adresa Uniunii Sovietice s-au înmulțit, devenind din ce în ce mai calde, pentru a ajunge de-a dreptul deșănțate.

Din convingere sau din oportunism, imensa majoritate a celor care au scris sau au vorbit despre Nicolae Titulescu în perioada ocupației sovietice au supralicitat pe seama politicii sale de normalizare și dezvoltare a relațiilor României cu Uniunea Sovietică. Evaluările multor oameni politici și ziariști au fost adesea nu doar exagerate, ci de-a dreptul incorecte, uitându-se două adevăruri esențiale, și anume că Nicolae Titulescu a fost un prooccidental, un filofrancez și un filoenglez, un anticomunist convins și indefectibil.

În opinia mea, după încheierea celui de al Doilea Război Mondial, cele mai substanțiale pagini consacrate lui Nicolae Titulescu, cele mai bogate în idei și informații, relevante pentru evocarea unor momente și evenimente semnificative, restituite echilibrat și onest, prețioase sub raportul judecăților de valoare și frumoase ca stil, au fost semnate de Savel Rădulescu, Constantin Vișoianu, George Oprescu, Ion Lugoșianu, Nicolae Raicoviceanu, Traian Ionașcu, N.N. Petrașcu, Leon Kalustian, Benno Brănișteanu, Iosif Igiroșianu, Lucian Blaga, Dumitru D. Roșca, Paul Alexandru Georgescu.

Nu doresc în niciun fel să fac o ierarhizare valorică. Și totuși...

Cele mai cuprinzătoare, mai exacte și nuanțate eseuri sub raportul analizei sunt cele semnate de Savel Rădulescu⁷, Constantin Vișoianu⁸ și N.N. Petrașcu⁹; cele mai surprinzătoare și relevante pagini sub raportul evocării unor momente și situații, ale unor culise adesea mai mult politice decât diplomatice, rămân paginile semnate de Nicolae Raicoviceanu¹⁰, Leon Kalustian¹¹ și Benno Brănișteanu¹²; indispensabile ca informație, privite din unghiuri complementare, sunt paginile semnate de Traian Ionașcu¹³,

⁷ Savel Rădulescu, *Politica lui Titulescu* (I–II), în „Universul“, 13 și 14 septembrie 1944; *Idem*, *Portret*, în „Secolul 20“, nr. 3, 1966, pp. 115–118; *Idem*, *Nicolae Titulescu. 1882–1941*, în *Diplomați iluștri*, vol. I, Editura Politică, București, 1969, pp. 371–435.

⁸ Constantin Vișoianu, *Nicolae Titulescu – elemente pentru un portret*, în „Ființa Românească“, nr. 5, 1966.

⁹ N.N. Petrașcu, *Opera dlui N. Titulescu*, [conferință ținută la București, 11 februarie 1937, sub auspiciile Asociației de Studii Internaționale „Louis Barthou“], București, 1937.

¹⁰ *Nicolae Titulescu–Nicolae Raicoviceanu. Mărturiile unei prietenii*, culegere de documente alcătuită de Emil Păunescu, Nicolae Petrescu, George G. Potra, Fundația Europeană Titulescu, București, 2003, pp. 32–40; 27–31.

¹¹ L. Kalustian, *Testamentul lui Nicolae Titulescu*, în *Simple note*, Editura Eminescu, București, 1980, pp. 121–124; *Idem*, *Nicolae Titulescu: „Partidul meu de azi se cheamă: România!“*, în *l.c.*, pp. 125–132; *Idem*, *Nicolae Titulescu: fișă pentru o biografie*, în *l.c.*, pp. 133–139; *Idem*, *Nicolae Titulescu: „România nu poate fi mare în afară decât în măsura în care e tare înăuntru“*, în *l.c.*, pp. 140–146; *Idem*, *Nicolae Titulescu: „Peste Europa a pus stăpânire noaptea“*, în *l.c.*, pp. 147–150.

¹² B. Brănișteanu, *N. Titulescu. – Amintiri, note, reflexii*, Editura SOCEC & Co., S.A.R., București, 1945, 106 p.

¹³ Traian Ionașcu, *Opera de drept civil și de drept internațional a lui Nicolae Titulescu*, discurs rostit la 13 martie 1975 în ședință solemnă, în Academia Republicii Socialiste România. Discursuri de recepție, serie nouă 10, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1975, p. 18.

George Oprescu¹⁴ și Ion Lugoșianu¹⁵; cele mai parfumate au fost cele semnate de Iosif Igiroșianu¹⁶ și Elena Văcărescu¹⁷, iar cele care ne-au apropiat de licărul geniului au fost cele pronunțate sau scrise de Lucian Blaga, Dumitru D. Roșca¹⁸ și Paul Alexandru Georgescu¹⁹.

Indiscutabil, conferința ținută de scriitorul, filosoful și diplomatul Lucian Blaga, în 1945, la Cluj, se înscrie la loc de frunte în antologia scrierilor dedicate lui sau despre Nicolae Titulescu.

De fiecare dată când citesc textul acestei conferințe mă confrunt cu noi întrebări și subiecte de meditație.

Textul lui Lucian Blaga nu vine din subalterneitatea unui colaborator, nu aparține unui politician de profesie, interesat și oportunist, are autenticitatea unui martor și autoritatea intelectuală și morală a unei figuri mitice și a unui suflet curat

¹⁴ George Oprescu, *N. Titulescu. Evocări*, în „Contemporanul“, nr. 11 (1 014), 18 martie 1966, p. 10; *Idem*, *Prestigiu european. Titulescu la Londra, Paris și Geneva cu Valéry, Herriot, Gilbert Murray*, în „Secolul 20“, nr. 3, 1966, pp. 107–113; *Idem*, *Amintiri de la Liga Națiunilor. Comisia Internațională de Cooperare Intelectuală*, în „Revista Română de Studii Internaționale“, an III, nr. 2 (6), 1969, pp. 55–67.

¹⁵ Ion Lugoșianu, *Politica intereselor permanente ale României*, în „Universul“, 30 august 1944; *Idem*, *Nicolae Titulescu*, în „Universul“, 2 septembrie 1944.

¹⁶ Iosif Igiroșianu, *Secvențe retrospective*, în „Secolul 20“, nr. 3, 1966, pp. 120–123; *Idem*, *Cum era Titulescu*, în *Clepsidra amurgului. Evocări marginale*, Editura Cartea Românească, [București, 1976], pp. 129–165.

¹⁷ Elena Văcărescu, „Proiectat peste orizonturi politice“, fragmente dintr-o conferință ținută la Cannes, la 18 martie 1941, în „Ramuri“, an III, nr. 3 (20), 15 martie 1966, p. 5.

¹⁸ D.D. Roșca, *Nicolae Titulescu – o scurtă evocare*, în „Steaua“, Cluj, nr. 3, 1966, pp. 97–99.

¹⁹ Paul Alexandru Georgescu, *Neîntrecuta culme: Nicolae Titulescu*, în *Cartea intrupărilor. 33 de bărbați iluștri văzuți de aproape și altfel*, Editura Paideia, București, 1999, pp. 17–55.

proiectate aproape legendar în conștiința secolului românesc trecut.

Au trecut aproape 65 de ani de la pronunțarea acestei conferințe, pe care nu o recitesc doar admiratorii lui Nicolae Titulescu, ci și adversarii săi. Îndrăznesc să afirm că textul acestei conferințe este o lectură obligatorie, necesară mai mult decât pentru înțelegerea unei personalități, cât mai ales, pentru cuprinderea unui spirit.

Rândurile acestei conferințe aparțin unui gânditor, unui om care a trecut prin două veacuri, care a cunoscut două războaie mondiale, care a trăit suferințele câtorva generații de români, care a meditat asupra destinului istoric al poporului român, oprindu-se, de astă dată și nu întâmplător, asupra lui Nicolae Titulescu, unul din părinții fondatori ai României Mari, un mare european care, dincolo de orice subiectivități, rămâne poate cea mai mare figură a diplomației secolului XX.

Am toate motivele să cred că Lucian Blaga nu a ales întâmplător ceasul pronunțării acestei conferințe. În calitatea lui de fiu al Transilvaniei, s-a înclinat cu pioșenie în fața memoriei lui Nicolae Titulescu, omul care a trăit și a ars pentru readucerea acestui binecuvântat colț de țară în granițele României, pentru apărarea integrității noastre teritoriale împotriva tuturor atentatelor revizioniste, omul care s-a stins când trupul ei a fost sfărțecă cu sprijinul Germaniei hitleriste și Italiei mussoliniene.

Ca fost demnitar, într-un timp în care începuse vânătoarea de vrăjitoare, Lucian Blaga a fost obligat să manifeste maximă circumspecție. Unii dintre exponenții fostului regim fuseseră deja arestați, alții aveau să fie arestați. Simțea el însuși sabia lui Damocles deasupra propriului cap.

Cu inteligență și diplomatie, Lucian Blaga a ocolit zonele periculoase, părerile partizane. Nu a dezavuat pe foștii guvernanți, nu i-a lăudat pe noii guvernanți, ci, mai mult decât atât, nu a pronunțat niciun cuvânt despre omniprezentul și atotputernicul ocupant.

Îninaugurându-și alocuțiunea la Colegiul Academic din Cluj, Lucian Blaga afirma:

„Ceea ce veți auzi astăzi nu este propriu-zis o conferință despre Nicolae Titulescu, și nici măcar o expunere succintă asupra personalității, ideilor și activității acestui om politic și mare diplomat. Ambiția mea e alta. Aș dori să vă fac un portret al lui Titulescu după amintiri personale. Având avantajul de a-l fi cunoscut mai de-a-proape, găsesc că sunt dator să vă prezint mai înainte de orice o figură palpitând în mediul său de toate zilele, un om viu – așa cum ar fi putut să-l vadă oricine ar fi avut norocul să-i calce pragul. Îngăduiți-mi să vă previn de la început asupra modestelor mele intenții, ca să nu așteptați altceva decât ce sunt hotărât să vă dau. Voi încerca așadar să evoc unele situații și momente, când mai solemne, când mai intime, datorită cărora cel mult prea curând dispărut va prinde viață chiar în imaginația d-voastră. Și poate că voi reuși să nu decepționez cu totul nici pe aceia dintre d-voastră, care ar dori să cunoască nu numai pe Titulescu-omul, ci și anume idei ale sale.“

Textul conferinței este ambivalent, cuprinzând atât pagini cu caracter autobiografic, cât și pagini de analiză cu vocație monografică, intersectate de amintiri.

Personal, nu mă voi opri asupra niciunui segment strict personal al activității sale politico-diplomatice. Cvasitotalitatea

documentelor reprezentative pentru cunoașterea și evaluarea popasurilor diplomatice ale lui Lucian Blaga – Varșovia, Praga, Berna, Viena, Lisabona – au fost adunate de eruditul profesor Pavel Țugui în trei volume²⁰, însumând peste 1.000 de pagini, publicate în urmă cu peste 15 ani. Istoricul și diplomatul Constantin I. Turcu ne-a oferit, tot atunci, singura monografie²¹ despre diplomatul Lucian Blaga. Aceste două personalități ar fi meritat cu prisosință să fie alături de noi la reuniunea omagială de astăzi. Dar n-a fost să fie.

Blaga l-a întâlnit fizic pe Titulescu în 1928.

Deși nu fusese numit în Ministerul Afacerilor Străine de Nicolae Titulescu, Lucian Blaga avea să-l considere pe Nicolae Titulescu „patronul” diplomației românești, chiar de atunci, și cu atât mai mult după aceea.

După misiuni relativ scurte la Varșovia și Praga, Blaga a fost transferat în Elveția.

De la Berna, Blaga avea să se deplaseze la Geneva în mai multe rânduri, din dorința de a vizita Palatul Wilson, de a cunoaște mecanismele și oamenii Societății Națiunilor și de a-l vedea, înainte de toate, la lucru pe Nicolae Titulescu, care ocupa de ani buni un loc preferat pe prima pagină a presei internaționale.

Asemenea multor altor români sau străini, vârstnici sau adolescenți, civili sau militari, bărbați sau femei, laici sau canonici, Blaga era măcinat de dorința de a-l întâlni pe Titulescu.

²⁰ Lucian Blaga, *Din activitatea diplomatică* (rapoarte, articole, scrisori, cereri, telegrame). Anii 1927–1938, vol. I–III, ediție îngrijită, cuvânt înainte, note, postfață și indici de nume de Pavel Țugui, Editura Eminescu, București, 1995, 293 + 323 + 407 p.

²¹ Constantin I. Turcu, *Lucian Blaga sau fascinația diplomației*, Editura Enciclopedică, București, 1995, 261 p. + 8 p. de ilustrații.

„Aflasem la legație că Nicolae Titulescu, ministrul de Externe al țării noastre, contrar obiceiului său de a nu poposi pe țărmul Lacului Lemn mai mult decât durau sesiunile Ligii Națiunilor, se găsea încă la Geneva. Ce piedici n-aș fi încercat să înving pentru a apărea într-o zi în fața lui, ca să-l cunosc! Era în epoca marelui proces al optanților maghiari.²² Titulescu, apărătorul vajnic al tezei românești în acest proces, ce umpluse cu ecourile sale toată presa internațională, suferise în sesiunea din ianuarie o înfrângere. Acum eram, după cum spusei, în aprilie.“

²² Nicolae Titulescu a avut o contribuție esențială în rezolvarea problemei optanților, dezbătută în fața diferitelor instanțe internaționale, din 1922 până în 1930. Aproximativ 500 de moșieri unguri din Transilvania, care optaseră pentru cetățenia maghiară (folosindu-se de prevederile în acest sens ale Tratatului de pace de la Trianon), fuseseră expropriati prin Reforma agrară legiferată de Guvernul român în 1921. Nemulțumiți de pierderea pământului, ei s-au adresat mai întâi tribunalelor românești, apoi Conferinței ambasadorilor de la Paris (1922) și Consiliului Societății Națiunilor, susținând ilegalitatea exproprierii în raport cu prevederile Tratatului de pace de la Trianon, precum și aplicarea inegală a legii exproprierii în defavoarea proprietarilor unguri. „Optanții“ revendicau, de asemenea, o indemnizare sporită pentru pământul pierdut. Din aprilie 1923, când problema a fost dezbătută în Consiliul Societății Națiunilor, și până la soluționarea ei în 1930, Nicolae Titulescu a apărut, cu fermitate și inteligență, drepturile României și a realizat, în cadrul unor dezbateri memorabile, având oponent pe contele Apponyi, câteva aprofundate analize ale punctelor în litigiu. În cele din urmă, diferendul a căpătat o rezolvare definitivă prin Acordurile de la Haga (1930), odată cu reglementarea datoriilor și a reparațiilor de război. Principalele sale intervenții au avut loc la 20 și 23 aprilie 1923, 27 mai 1923, 5 iulie 1923, 5 septembrie 1925, 2 iulie 1927, 17 și 19 septembrie 1927, 8, 9 și 12 martie 1928. În esență, în cadrul acestor intervenții, Nicolae Titulescu a susținut: deplina compatibilitate între exproprierea din 1921 și prevederile Tratatului de pace de la Trianon, inclusiv cu Statutul minorităților; egalitatea perfectă de tratament în aplicarea Reformei agrare; dreptul suveran al statului român de a proceda la expropriere; rolul pozitiv al Reformei agrare pentru menținerea și consolidarea structurii social-economice a țării, ca și pentru menținerea ordinii sociale într-o întreagă regiune a Europei.

Deși venise să-l vadă pe Titulescu, Blaga nu s-a întâlnit, în acel aprilie, decât cu zvonurile, conturate cu aparentă delicatețe, dar preluate și difuzate cu un soi de fervoare orgolioasă de toți cei ce gravitau în jurul Palatului Wilson. Din timiditate, din frica de a-l tulbura pe Titulescu într-un moment de mare tensiune, pentru țară și pentru el însuși, Blaga a amânat întâlnirea cu Patronul, dar a reținut cu fidelitate atmosfera din acele zile, reproducând-o peste un deceniu și jumătate cu fidelitate.

„Geneva își arăta aspectul normal, corect, calvin, cam amortit, pe care desigur nu putea să-l aibă în timpul mișcat al sesiunilor Ligii, când delegații și comisiile tuturor semințiilor de pe glob se adunau aci, ocupând toate hotelele, și când claxoanele prea multe ale vehiculelor speriau pescărușii, ce zburau peste lac. Prin Palatul Ligii nu circulau acum decât funcționarii permanenți, plini de curtoazie, ai instituției. Dintre marile figuri ale vieții, politice și diplomatice, numai Titulescu mai rămăsese în localitate. Era de luni de zile bolnav. Din când în când zvonurile, ce scăpau dintre pereții bolnavului, stârneau îngrijorare. Titulescu sta într-o cameră la Hôtel des Bergues, primind numai pe cei câțiva colaboratori ai săi. Nimenea, nici chiar cei mai indiscreți dintre amicii săi, n-ar fi putut spune care anume era boala ce-l consuma. El era totuși bolnav. Greu bolnav de-o boală imponderabilă și fără de identitate precisă în tratatele de medicină. Bolnav de flacăra lăuntrică, ce-l ardea, reducându-i existența până la limitele pâlpâirii. Geniul său nu putea să suporte eșecul, ce intervenise prin jocul contingențelor, și pregătea, în febre de vulcan acoperit, revanșa pentru

sesiunea ce trebuia să aibă loc în iunie. Grava temperatură creatoare, simțul extrem al răspunderii, dorul de revanșă sub semnul unei dreptăți colective și irezistibila ardoare a posedatului, nu-i mai dădeau răgaz, îi desființaseră somnul și-i problematizaseră însăși ființa: aceasta era boala sacră a lui Titulescu.“

Spre deosebire de ceilalți, Blaga nu vedea doar numere, volume, culori, afișate și palpabile, el intra în intimitatea lui Titulescu pentru a descoperi și cântări imponderabile și pentru a putea spune: iată-i spiritul! Sporindu-i gradul de așteptare și temerea de surprize, Blaga revine la Geneva două luni mai târziu pentru a consemna prima întâlnire directă cu Nicolae Titulescu.

„Unul din cei mai prețuiți colaboratori ai lui Titulescu mi-a pregătit întâia audiență, care trezea în mine tot potențialul de sfiiciune, sub povara căreia sufeream din totdeauna. Titulescu era încă tot în pat. Înfățișarea era a unui bolnav, dar verva – a unui spirit răsfătat de-un întreg continent. Nu mi-a îngăduit aproape deloc să vorbesc, ceea ce, dată fiind înclinarea mea invincibilă spre tăcere, mi-a convenit din cale afară. Omul din fața mea, viu ca o flacără pusă la încercări de adieri invizibile, acesta era așadar Titulescu! Avea o față de «asiat» fără vârstă, cu unele trăsături de copil, dar cu luciri de nedescris în ochi, unde se aduna toată viața. Atâta luminozitate cerea neapărat boala trupului, ca un necesar complement. După câteva întrebări și răspunsuri de rigoare, el a prins să-mi vorbească despre procesul optanților. Intra în domeniul său cu acea siguranță a mișcărilor pe care ți-o dă o patrie secretă. Mi-a arătat cu o bucurie ingenuă

volumul gata tipărit, pe care intenționa să-l lanseze în ziua când va ajunge procesul în dezbateră Ligii. Și a început să argumenteze, ridicând, cu minunată ușurință, blocuri ciclopice în fața mea. Am fost nevoit să fac eforturi din cele mai grele pentru a-i putea urmări dialectica, eu, care eram, oricum, destul de obișnuit, din alte domenii, cu salturile de la premise trecute sub tăcere, la concluzii, ce par mai mult surprize decât concluzii. Prin energia și subtilitatea acestui joc dialectic, prin vioiciunea acestei încrucișări de spade cu un adversar, care pentru el era totdeauna prezent, Titulescu îmi făcea impresia unei ființe de alt ordin decât cel uman. De unde s-a coborât în fața mea și datorită căror împrejurări s-a putut întrupa? Atunci, ca și mai târziu, în atâtea alte situații în care ne reîntâlneam, mi-am spus: Da, Titulescu este cea mai strălucită inteligență ce am întâlnit-o în viață. Un fel de întrupare a inteligenței, înțeleasă ca arhetip. Cu aceeași ocazie mi-am dat întâia oară seama și de darul său stilistic, făcând față oricăror exigențe. Avea Titulescu un dar de a defini, o eleganță și o economie a expresiei, pe care n-aș putea să le compar decât cu ale filosofului Bergson. Titulescu m-a reținut vreo două ore. Revenea neconținut asupra procesului. Nu numai atunci, ci și de atâtea ori mai târziu, el mi-a citit și din carnetele sale cu însemnări zilnice, unde-și nota, câteodată foarte dramatic, conversațiile ce le avea cu marii oameni de stat ai timpului. (Istoria ultimelor decenii nu se va putea scrie fără de a se cunoaște aceste însemnări²³ ale lui

²³ În anul 2002, la Expoziția dedicată lui Nicolae Titulescu, inaugurată la 15 aprilie 2002, în Sala Pașilor Pierduți, de la Palatul Națiunilor de la Geneva,

Titulescu. Să sperăm că prețioasele documente nu s-au pierdut!) Când am dat să ies din camera lui Titulescu, i-am spus: «Domnule ministru, dacă în ziua dezbaterei veți face o pledoarie ca aceea de adineaori, cred că nu va fi nevoie să lansați volumul!»“

Vlad Antoniadă – fiul lui George și Marie Yvonne Antoniadă și nepot al lui Constantin Antoniadă – a oferit, cu titlu de împrumut, spre expunere, câteva agende conținând *Însemnări zilnice* ale lui Nicolae Titulescu (din anii 1922, 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, 1928, 1929, 1930). La puțin timp după aceea, Vlad Antoniadă a încredințat Fundației Europene Titulescu, prin intermediul Misiunii permanente a României la Geneva, recte prin doamna ambasador Anda Filip, xerocopii după cele 9 agende.

O altă agendă, acoperind anul 1938, se află în Arhiva Diplomatică a Ministerului Afacerilor Externe. Am prezentat-o într-o lucrare aparte.

Două agende (anii 1940, 1941) se află (în original sau în xerocopie?) în Arhivele Hoover, unde le-am putut consulta pe microfilm abia după moartea soților Antoniadă, conform condiției puse de aceștia.

Suntem îndrituiți să presupunem că Nicolae Titulescu a făcut însemnări zilnice și în acei ani pentru care nu avem agende, pe care sperăm însă să le putem identifica cândva.

Agendele, de format 11x13,5 cm, legate în marochin roșu, de 365 pagini fiecare, hârtie crețată, ținute la zi, cu puține excepții, permit să reconstituim programul zilnic al întâlnirilor politico-diplomatice sau de alt fel, oficiale sau personale, problemele discutate, reacțiile pe care le-au generat și efectele imediate și de perspectivă. Afirm cu toată rigoarea că până când nu se vor edita și publica aceste agende, nu vom fi în măsură să reconstituim viața și opera lui Nicolae Titulescu. Că agendele reprezentau doar una dintre surse a unor posibile memorii o dovedește și faptul că marele nostru diplomat realiza și alte notații, dintre care menționăm în primul rând cele 187 caiete format mare, aflate la Hoover Archives. Alte câteva caiete de acest fel, intrate în Arhiva Fundației Europene Titulescu din colecția George Anastasiu/Gilbert Monney-Câmpeanu, ne lasă să credem că în întreaga sa perioadă activă, alături de însemnările zilnice, consemnate în agendele mai sus amintite, Nicolae Titulescu a elaborat o mare diversitate de documente (telegrame, memorandumuri, rapoarte, discursuri), oficiale sau personale, a căror formă primară sau chiar definitivă se regăsește în aceste caiete.

La 14 iunie 2002, cu ocazia ceremoniei de rectitorire a Casei Titulescu de la București, Vlad Antoniadă – invitat de președintele Fundației Europene Titulescu, alături de urmași ai „Patronului” – a dăruit atunci țării (poate mai corectă ar fi expresia „a restituit atunci țării”) cele 9 agende în original

Blaga avea să devină, în acel iunie 1928, martor la unul dintre cele mai strălucite dueluri diplomatice dintre cele două războaie mondiale, punând față în față doi mari juriști, doi străluciți oratori.

Arhivele n-au păstrat decât puține minute de sunet sau de imagine cu Nicolae Titulescu. Blaga însă a fost acolo! Cu fabuloasă-i memorie, cu o inegalabilă capacitate de a reține întotdeauna esențialul, dar și toate elementele de culoare ce individualizează clipa, ne aduce pe noi toți martori la acel eveniment unic, lăsându-ne să trăim tensiunea confruntării.

„Câteva zile mai apoi avu loc la Ligă ședința în care urma să se dezbată procesul. Spectacolul se anunța palpitant. Toată lumea simțea că chestiunea a ajuns la o cotitură decisivă. În memorabila după-amiază, sala dezbaterii era arhiplină. Numai cu multă osteneală mi-am putut face loc printre corespondenții ziarelor din cele patru puncte cardinale. Din înghesuială puteam totuși să urmăresc cele ce aveau să se întâmple. În jurul mesei Consiliului apăreau delegații diverselor state, figuri ale jocului de șah internațional. Unele nume mari, astăzi dispărute.

Își făcuse apariția și contele Apponyi, înalt, zvelt, adus puțin din umeri, cu barbă de înțelept, cu un foarte pronunțat profil de vultur bătrân. Era contele fără îndoială o figură dintre cele mai impresionante, chiar și numai prin înfățișarea sa fizică. Cumpăneam avantajele și dezavantajele posibile – în duelul ce trebuia să înceapă. Pe Apponyi îl știam și ca pe un strălucit dialectician filosofic. Luase parte, într-un timp nu tocmai depărtat, la niște discuții în cadrul unui congres filosofic condus de contele Keyserling, șeful

școalei de la Darmstadt. Mai știam de asemenea că propaganda susținută de moșierii maghiari s-a priceput să exploateze cu supremă dibăcie rezistențele firești, pe care legiuirile burgheze ale Europei le opuneau unui act revoluționar cum a fost reforma agrară din România.²⁴ Văzând pe Apponyi mi-am zis: redutabil adversar! Și față de-un asemenea adversar și într-o atmosferă de atare natură, Titulescu va trebui să apere legitimitatea reformei agrare și să justifice exproprierea moșierilor maghiari, adică a moșierilor care aveau pământ în țara noastră, dar optaseră pentru cetățenia maghiară.

A intrat apoi în sală Titulescu, înalt și el, gălbui, de-un calm stăpânit. Mulțimea cu sute de capete s-a întors spre el și un freamăt de curiozitate trecu peste băncile corespondenților: Titulescu! Am simțit din această rumoare imensul prestigiu de care Titulescu se bucura în opinia internațională. Era întâia oară, după patru luni, că Titulescu părăsea camera hotelului. Boala sacră lua sfârșit.

Lupta, ce se anunțase tot atât de dramatică, cum fusese și cea din ianuarie, n-a mai avut loc în acea după-amiază, căci lupta grea, neauzită, fusese dată în afară de sală, în ceasurile premergătoare ședinței. Nu mai luam parte decât la un epilog de tunete după furtună. În ședință, Titulescu a citit cu un glas de metal nobil și de-o transparență cuceritoare o declarație, arătând punctul

²⁴ La 17 iulie 1921, a fost adoptată legea pentru definitivarea Reformei agrare în Vechiul Regat. Potrivit normelor de expropriere, stabilite de guvernul Alexandru Averescu, s-a asigurat exproprierea a 6.008.098 hectare, dintre care 3.998.753 hectare arabil (în toată România), inclusiv Transilvania. La 30 iulie s-a adoptat Legea pentru definitivarea Reformei agrare în Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș.

de vedere românesc. Președintele Ligii s-a raliat apoi în numele Consiliului Ligii la acest punct de vedere românesc. Uluit de cele ce se petrec, contele Apponyi, luat evident prin surpriză, a ridicat nasul de vultur și a rostit ca un fel de protest. Totul a fost însă în zadar. Procesul optanților a ajuns într-adevăr la o cotitură, de unde nu mai era cu puțință o întoarcere. Și dacă nu mă înșel, Titulescu n-a mai fost nevoit să lanseze volumul.

Așa l-am cunoscut pe Titulescu.“

Rostită în urmă cu 65 de ani, conferința lui Blaga ne prilejuiește peste timp întâlnirea nu atât cu diplomatul Blaga, cât cu observatorul atent și analistul profund ce a fost, cu un psiholog încercat și un portretist rafinat, cu harul marilor intuiții și al definițiilor sintetice, îmbrăcate în formule poetice.

Blaga a avut bucuria, mărturisită orgolios, de a afirma:

„Ani în șir, apoi, am avut prilejuri dese de a-i urmări și de a-i admira activitatea pe scena internațională“.

Cu siguranță, Blaga l-a urmărit cu gândul pe Titulescu în toate marile amfiteatre, la universități multiceptenare, la tribune parlamentare, în România, în țări prietene sau mai puțin prietene, i-a ascultat sau i-a citit marile pledoarii la Societatea Națiunilor, în Adunare sau Consiliu, ce au făcut să răsune una dintre cele mai frumoase și prestigioase voci ale rațiunii și inteligenței românești.²⁵

Titulescu și l-a păstrat aproape pe Blaga – până ce guvernării de la București i-au tăiat șefului diplomației românești, nedrept și ignobil, firul prezenței active pe scena

²⁵ Nicolae Titulescu, *Pledoarii pentru pace*, ediție îngrijită de George G. Potra și Constantin I. Turcu; studiu introductiv de George G. Potra, Editura Enciclopedică, București, 1996, 728 p. + 38 fotografii hors-texte, *passim*.

politică românească și diplomatică internațională –, arătându-i prețuire și afecțiune, ca multor altor scriitori români câștigați pentru o diplomatie culturală autentică.

Cu spontaneitatea marilor generoși, a doua zi după ce-l va primi acasă pentru o discuție, Titulescu îl va invita din nou pe Blaga, așezându-l la „cina cea de taină” în care învățătorul stăruie cu ucenicii pentru a găsi țării și lumii o soluție izbăvitoare, izvorâtă din adevăr, rațiune și dragoste de om.²⁶

Orice rugămintă formulată lui de Titulescu, în dorința de a găsi răspuns unei întrebări presante, devine pentru Blaga o obsesie fericită, dar devoratoare.

Blaga a parcurs rapid, în relația cu Titulescu, întregul drum de la statutul de subaltern în ierarhia Ministerului de Externe la acela de intim al Patronului. Titulescu și Blaga ajung la situația rarisimă în care, cei doi, gânduri/suflete gemene, adaugă indicibile semne simpatiei și empatiei, pentru a ilustra o identitate de înțelesuri și a conjuga un noian de aspirații naționale.

În 1933, Blaga are șansa să petreacă câteva zile alături de Titulescu la Bad Gastein, unde Patronul venise să se odihnească.

În întâlnirea cu Titulescu, totul i se părea interesant până la fascinant lui Blaga, de la gestul discret până la gândul abia schițat, de la tăcerea introspecției grave până la interjecția descoperirii unei noi idei generatoare și susținătoare de amplă demonstrație.

Peste timp, Blaga îi arată îndatorire lui Titulescu, pentru a-l fi făcut nu doar martor, ci pentru a-l fi luat parte la acele savante căutări creatoare de soluții într-o lume în care demonii

²⁶ Nicolae Titulescu, *Însemnări zilnice*, Geneva, miercuri 6 iunie 1928 și vineri 8 iunie 1928 – Arhiva Ministerului Afacerilor Externe.

războiului își făceau subtil apariția din subteranele relațiilor internaționale.

„Titulescu era totdeauna în căutarea unor formule ce puteau să devină lozinci îndrumătoare. El își pregătea și își netezea formulele cu o răbdare și cu o râvnă de șlefuitor de diamante. Le încerca de-o mie de ori toate nuanțele, reflexele, umbrele, până când formulele începeau să palpitate prin propria lor lumină. Toate știutele strădanii, ce s-au depus în activitatea diplomatică, din anii aceia, în vederea definirii juridice a agresiunii, nu sunt străine nici de sugestiile, nici de modul de a lucra ale lui Titulescu. Nu m-aș încumeta să spun că în conversația, ce-am avut la Bad Gastein cu Titulescu, el și-ar fi arătat ideile în cuvinte întocmai, dar expunerile sale, în care se calcula cu tot felul de eventualități și în care interveneau cele mai variate ipoteze, pentru care Titulescu, ca orice mare diplomat, își rezerva o anume libertate a mișcărilor, expunerile sale, zic, se mișcau pe această linie.

Așa gândea Titulescu. El avea în cap liniile mari ale unei concepții, dar, pe axe vigurose schițate, el socotea cu nenumărate detalii, chiar puțin probabile, dar nu excluse, pentru care își potrivea totalitatea reacției condiționate. În eșafodajul ideilor sale, totdeauna îndrăznețe, deși erau cele mai adesea de natură defensivă, el punea o uluitoare precizie și prudență juridică, și încă o dată o excepțională pasiune a formulării. În situații noi, Titulescu nu se mărginea niciodată să răspundă cu formule uzate. Când bunăoară propaganda pentru revizuirile teritoriale, ce ne amenința integritatea, luase proporții, Titulescu a știut

să răspundă: nu revizuire, ci sublimarea, spiritualizarea frontierelor!“

Blaga îl urmărește pe Titulescu pentru a înțelege sursa unor momente de revoltă, pentru a înregistra spre o îndelungată disecție o diatribă vizând pe unul care juca la loterie soarta țării sale, dar și pentru a distinge bucurios nevoia Patronului de natură la care timpul și ritmul cotidianului nu-i lasă decât priviri tangențiale.

Câți vor putea zice, asemenea lui Blaga, că au surprins în genele lui Titulescu un mărgăritar de emoție ascultând un grup de copii cântând un imn al bucuriei de Mozart, la care, prin dăruire și suferință, avea dreptul să se împărtășească mai mult decât alții.

Titulescu a fost mereu obligat să-și întrerupă momentele de necesară destindere, să abandoneze lumina solară regeneratoare a verilor mediteraneene sau măreția deconectantă a platourilor montane elvețiene, pentru a reveni rapid în zona real-politik-ului.

„Ca orice posedat, el recădea neconținut în preocupările sale. [...] Demonii problemelor nu-i îngăduiau nicio clipă de destindere... El devora problemele și era devorat de probleme.“

În aerul Vienei, Blaga a simțit mai mult decât în altă parte duhul lui Titulescu. A împrumutat ceva din duhul acestuia din nevoia de regenerare personală.

Din fericire, s-au păstrat câteva fotografii immortalizând trecerea lui Titulescu prin Viena și întâlnirea sa cu cei care constituiau inima și sufletul Legației României din capitala Austriei. În imagini de dată certă, din 8 octombrie 1933 și 21 mai 1935, se regăsesc alături Nicolae Titulescu, ministru de Externe al României; Catherine Titulescu; Caius Brediceanu,

trimis extraordinar și ministru plenipotențiar; Raoul Bossy, consilier de legație; Lucian Blaga, consilier de presă; Cornelia Blaga; Nicolae Raicoviceanu, consilier juridic cu rangul de ministru plenipotențiar cls. II, secretar personal al lui Nicolae Titulescu.²⁷

Pe peronul Gării din Viena, Blaga și Titulescu s-au întâlnit simbolic cândva, în 1935–1936, sub aura lui Avram Iancu. Sufletele lor au vibrat pereche, păstrând peste timp, până la moarte, în intimitatea conștiințelor lor încercate și traumatizate de sfărtecarea Transilvaniei, efigia acestui martir.

„Au trecut vreo câteva săptămâni. Când Titulescu s-a întors din nou spre țară, m-am înființat iarăși la gară. De astă dată nu mai intenționa să se oprească și la Viena, decât pentru cele câteva minute indicate în itinerarul obișnuit al expresului. Am urcat în vagonul său, i-am comunicat unele noutăți austriece, foarte în grabă și cu teama nervoasă în călcâie să nu pornească trenul. Mi-a spus și dânsul câte ceva din isprăvile sale. Torpilase nu mai știu ce combinație internațională, ce putea să devină primejdioasă pentru micile state. Apoi m-am dat jos pe peron, căci se auzeau semnale de plecare. După ce am coborât, m-am apropiat de o fereastră a vagonului, unde apăruse capul lui Titulescu, care mă chema cu glas tare: «Blaga, vino să-ți spun ceva...» și fără de nicio legătură cu cele ce discutaserăm adineaori, Titulescu începu, fără nicio

²⁷ Aceste imagini inedite ne-au fost puse la dispoziție spre consultare și publicare de doamna Dorli Blaga – cf. George G. Potra, *Imagini inedite dintr-un album de familie. O echipă, o familie. Titulescu–Blaga–Brediceanu*, în „Magazin Istoric“, an XXXIX, serie nouă, nr. 8 (461), august 2005, p.32 + 2 file cu 10 ilustrații.

caznă, să recite din memorie niște versuri din Avram Iancu:

*În pădure
toate păsările dorm,
numai una n-are somn,
cată să se facă om.*

«Nu știu de ce, dar tare-mi plac mie aceste versuri», încheie Titulescu, în timp ce trenul se punea în mișcare. Ne-am mai făcut un semn, pe urmă nu l-am mai văzut. Rămăsesem încă o bucată de timp cu capul descoperit, pe peron, cu gândul departe. Titulescu recitase versurile în care vorbeam despre marea pasăre mitologică din Munții Apuseni, care, în piesa mea, stă de pază lângă inima neamului. Și astăzi, atâția ani după cele întâmplare atunci, mi se pare că bănuiesc de ce Titulescu a recitat acele versuri: «În pădure toate păsările dorm, numai una n-are somn, cată să se facă om»... Titulescu simțea pesemne, subconștient, o înrudire între insomnia sfântă a acelei paseri de veghe și insomnia sa. Căci și el suferea de insomnie lângă destinele țării, de-o insomnie blestemată pentru el și pentru noi, căci ea avea să-l destrame înainte de vreme, încât astăzi, la o răscruce cum nu a fost alta vreodată, când am avea așa de mare nevoie de veghea lui, el nu mai este printre noi.»

Aducând astăzi, aici, un omagiu acestor două mari conștiințe ale neamului românesc, acestor două cariatide ale ființei naționale, figuri emblematice care vor păstra neamului

nostru pentru totdeauna o identitate inconfundabilă, îndrăznesc să cred că Lucian Blaga a formulat atunci cea mai profundă și frumoasă judecată istorică când l-a încoronat pe Titulescu cu suferința de a fi trăit insomnia lângă destinele țării.

LUCIAN BLAGA ȘI VALENTIN LIPATTI,
REPREZENTANȚI AI DIPLOMAȚIEI CULTURALE
ROMÂNEȘTI

George CORBU

Faptul că un mare poet și filosof s-a aflat aproape 15 ani în cadrele diplomației românești – îndeosebi a celei culturale – nu poate surprinde. Nu se putea om mai potrivit într-un loc mai potrivit.

Creator de geniu, fecund și polivalent, Blaga a urcat treptele profesiei diplomatice, din 1926 până în 1939, de la atașat de presă și consilier la legațiile din Varșovia, Praga, Berna (în două rânduri) și Viena până la a fi trimis extraordinar și ministru plenipotențiar în Portugalia (cu un scurt intermezzo ca secretar de stat în Ministerul Afacerilor Străine (30 decembrie 1937–10 februarie 1938).

Prezența lui Blaga în diplomația românească s-a bucurat de atenția cercetătorilor abia în ultimii 10–15 ani¹. În lumina celor publicate până acum, cu referire la calitatea lui de diplomat, chiar dacă desfășurată „în marginile diplomației“, cum însuși mărturisea, putem conchide că îndeletnicirea propriu-zisă este cunoscută, chiar dacă nu toate documentele de arhivă au ajuns să fie valorificate.

¹ Lucian Blaga, *Din activitatea diplomatică* (rapoarte, articole, scrisori, cereri, telegrame). Anii 1927–1938, vol. I–III, ediție îngrijită, cuvânt înainte, note, postfață și indici de nume de Pavel Țugui, Editura Eminescu, București, 1995; Constantin I. Turcu, *Lucian Blaga sau fascinația diplomației*, Editura Enciclopedică, București, 1995. Mai ales cap. IX, *Momentul Blaga în diplomația românească*; Andrei Alexandru Căpușan, *Diplomați români de elită*, vol. II, Epoca modernă. Epoca contemporană, 1919-1947. ediția a II-a, Universitatea București, Editura Ars Docendi, 2009, pp. 122-130.

Exegeții operei lui Blaga constată că omul de cultură a făcut, în permanență, dovada dragostei de țară, promovându-i valorile, apărându-i drepturile, când erau puse în discuție, fiind, cu alte cuvinte, demn de însărcinarea nobilă de a servi interesele fundamentale ale neamului său.

Opera diplomatică blagiană poate fi pusă, alături de cea literară și filosofică, iar lectura rapoartelor sale diplomatice oferă o „adevărată delectare intelectuală, prin bogăția argumentelor, luciditatea conexiunilor și soliditatea concluziilor, ca și prin stilul elevat, prin limbajul nuanțat și exact, în egală măsură, concret și generalizator, accesibil și convingător, demonstrând întreaga implicare a complexe sale personalități în onorarea unei obligații care putea fi considerată de un spirit mediocru drept o simplă îndeletnicire de rutină”.²

Rapoartele și scrisorile cu caracter cultural concretizează obligații decurgând din fișa postului și ilustrează perfect sintagma *diplomație culturală* – ramură a diplomației în care a strălucit un alt reprezentant de elită, Valentin Lipatti, de la moartea căruia s-au împlinit, în acest an, la 25 martie, 11 ani.

O comparație între cele două personalități este posibilă și justificată. Deși separați prin trei decenii de viață, amândoi s-au dovedit excepțional înzestrați, având un larg orizont cultural științific. Le-a fost dat să trăiască sub patru dictaturi, suferind fiecare la un moment dat asprimea vremurilor.

Blaga, universitar și academician, Lipatti, membru al corpului universitar superior, au fost oameni de temeinică, impecabilă cultură umanistă, vorbind, unul, germana, celălalt franceza – cu ușurința nativilor din țările respective. Ambii creatori au acordat însemnătate traducerilor, făcând din ele un

² Constantin I. Turcu, *op.cit.*, p. 145

capitol prestigios al activității lor literare. Lipatti a oferit veșmântul impunător al limbii franceze unor opere de I.L. Caragiale și L. Rebreanu.

Amândoi au fost excelenți memorialiști, volumele lor cu caracter autobiografic purtând amprenta stilistică definitorie. Cei doi au avut reacții identice la excesele nedrepte, ostile ale „parizianului“ Emil Cioran, adevărate anateme la adresa României, conținute în eseul *Mică teorie a destinului*, din volumul *Ispita de a trăi*, apărut la Paris în 1956. Opiniile celui socotit mai târziu unul din marii filosofi ai sfârșitului de secol XX i-au contrariat și indignat pe Blaga și Lipatti, mai ales din cauza momentului istoric ales, căci atunci România se afla într-o situație politică complicată, trăind în sfera sovietică de influență și luptând din greu să-și conserve identitatea națională, să supraviețuiască.

Blaga și Lipatti au fost uniți și în admirația fără rezerve față de personalitatea excepțională a lui Nicolae Titulescu. Blaga a lăsat mărturii emoționante, ca unul care l-a cunoscut personal, funcționând în timpul ministeriatului acestuia. Într-o conferință din noiembrie 1945 Blaga declara despre șeful său că „suferea de insomnie lângă destinele țării, de o insomnie blestemată pentru el și pentru noi, căci ea avea să-l destrame înainte de vreme, încât astăzi, la o răscruce cum n-a fost alta vreodată, când am avea așa mare nevoie de veghea lui, el nu mai este printre noi“.³

Scriind în 1997 despre actualitatea lui Titulescu, Lipatti invoca, în același spirit, protecția acestui spirit universal: „Fie

³ Lucian Blaga, *Nicolae Titulescu*, în *Isvoade. Eseuri, conferințe, articole*, ediție îngrijită de Dorli Blaga și Petre Nicolau, prefată de George Gană, Editura Minerva, București, 1972, p.199.

ca geniul său clarvăzător și dăruirea lui de sine să ne călăuzească în vremurile grele pe care le trăim“.⁴

Ca și Blaga, Lipatti „zăbovește“ asupra patriotismului lui Nicolae Titulescu, „care rămâne poate trăsătura cea mai profundă a moștenirii spirituale și morale pe care ne-a lăsat-o. Un patriotism plămădit din tenacitate și spirit de sacrificiu, o slujire incandescentă a intereselor țării și care nu a alunecat niciodată pe panta naționalismului șovin și nici nu a frânat, în gândirea și acțiunea politică a diplomatului, construcția unei societăți internaționale bazată pe forța dreptului și nu pe dreptul forței.“⁵

Cei doi diplomați erau deosebiți. Prin structură și temperament, Blaga corespunde statutului de cărturar „apolitic“, Lipatti, dimpotrivă, este cunoscut – și s-a mândrit totdeauna cu acest lucru – ca un intelectual de stânga. I se potrivește remarca lui George Macovescu despre Ciu En Lai: „Se observă în el intelectualul care, prin rațiune și nu prin apartenență de clasă, a acceptat o altă lume pe care o servește de o viață întreagă“.⁶

Lucian Blaga s-a autodefiniț liric „mut ca o lebedă“, mărturisind că a avut „o pronunțată aversiune față de oratorie“, dată fiind „înclinarea sa invincibilă spre tăcere“.⁷ Vocația și îndeletnicirea de bază a diplomației este negocierea, amintea Mircea Malița, încât ne întrebăm cum ar fi arătat Blaga ca

⁴ Valentin Lipatti, *Carnet pestriț*, ediție Liliana Pavelescu și George Corbu; prefață și note de George Corbu, prefață sentimentală de Ion Mărgineanu, Editura Cogito, Oradea, 2005, p. 254.

⁵ Idem, *Lumea în tranziție*. Cronici de politică externă, Editura Globus, București, 1995, pp. 21–22.

⁶ George Macovescu, *Jurnal*, vol. I (1952–1982), Editura Dominor, București, 2006, p. 81.

⁷ Lucian Blaga, *Isvoade*, p. 141, 185.

negociator, desigur pe termen lung. În ce-l privește pe Valentin Lipatti, astăzi este bine știut, în țară și în străinătate, că a avut o adevărată vocație pentru această „meserie“, cum o numea constant, fiind nu doar un excelent practician, dar și un teoretician avizat al ei. Considerațiile lui Blaga privitoare la diplomatie, chiar dacă substanțiale, sunt de tot rare, ocazionale, sub formă de cugetări, decelabile mai ales în aforistica sa.

În sfârșit, pentru a termina cu asemănările, amintim că Valentin Lipatti avea să afle teren de manifestare a unor inegalabile aptitudini de diplomat și negociator în cadrul UNESCO. În perioada interbelică a funcționat Institutul Internațional de Cooperare Intelectuală (creat la Paris, în 1924), sub egida Societății Națiunilor; se ocupa de problematica pentru care avea să fie înființată după război UNESCO, cu sprijinul unor personalități eminente, al unor universități, academii și societăți savante. Preluând această moștenire, UNESCO s-a transformat într-o asociație între state⁸.

Nu ne îndoim că dacă UNESCO ar fi existat pe vremea când Blaga s-a aflat în serviciul diplomatic național, acesta ar fi fost una din cele mai indicate persoane pentru a reprezenta țara.

În cele ce urmează trasăm, succint, jaloanele activității lipattiene, cum apare aceasta din memorialistică, din cărțile de specialitate, publicistica sa și din unele documente din arhiva personală, consultată grație amabilității doamnei dr. Liliana Pavelescu, executoarea testamentară a acestuia.

Doi dintre diplomații de marcă ai ultimei jumătăți a secolului XX, acad. Mircea Malița și Valentin Lipatti, sunt cunoscuți deopotrivă ca teoreticieni și practicieni ai

⁸ *Ce este UNESCO*, Editura Didactică și Pedagogică, București 1966, p. 7.

negocierilor în domeniul relațiilor dintre state, ambii apreciindu-le importanța în cadrul diplomației.

Autorul acestei comunicări a avut fericitul prilej de a fi, un număr de ani, în preajma celor două personalități ale culturii noastre.

Pentru Mircea Malița „negocierea este funcția centrală a diplomației”⁹ și în același timp „esența diplomației și metoda ei principală”¹⁰, iar Valentin Lipatti constată că „majoritatea definițiilor date diplomației o asociază nemijlocit cu negocierea”, cele două activități „situându-se ca atare la antipodul războiului și al politicii de forță în relațiile internaționale”.¹¹

Este evident că Lipatti nu pleda *pro domo sua*, ci exprima un adevăr, susținând că „secolul al XX-lea a cunoscut o dinamică nouă a relațiilor internaționale, care a sporit considerabil rolul diplomaților negociatori”¹². El lega acest fapt de înființarea, în 1919, a Societății Națiunilor și constituirea, în 1945, a Organizației Națiunilor Unite. Îndeosebi „în sistemul Națiunilor Unite, în organizațiile regionale, în conferințele

⁹ Mircea Malița, *Teoria și practica negocierilor*, Editura Politică, 1972, București, p. 8.

¹⁰ Idem, *Diplomația. Școli și instituții*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1970, p. 22.

¹¹ Valentin Lipatti, *Însemnări despre arta negocierii*, MAE. Direcția arhivă și documente diplomatice, 1994, p. 2. Publicate inițial sub titlul *Réflexions sur l'art de négocier en marge de la Conférence sur la sécurité et la coopération en Europe*. Valentin Lipatti et Paul Grossrieder. Centre d'études pratiques de la négociation internationale, septembre 1986 (introduction, Jean F. Freymond, directeur). De asemenea au fost publicate în săptămânalul „Opinia națională”, editat de Fundația „România de Măine”, în intervalul aprilie-iunie 1993. Vezi și Cuvântul înainte la volumul lui Valentin Lipatti, *În tranșeele Europei. Amintirile unui negociator*, Editura Militară, București, 1993.

¹² *Ibidem*, *Însemnări despre arta negocierii*, p. 3.

specializate convocate periodic sau *ad hoc* chestiuni de interes primordial [...] nu au încetat să genereze negocieri dintre cele mai dificile și mai complexe¹³.

El aprecia că „este greu de spus dacă negocierea este mai aproape de știință decât de artă sau invers¹⁴, subliniind complexitatea operațiunii, preliminariile ei cognitive, constând în documentare serioasă, completă, pentru cunoașterea profundă a problematicii, a partenerului sau partenerilor – care, în marea lor majoritate sunt, de fapt, adversari – după cum este vorba de o negociere bilaterală sau multilaterală. Cele două „specializări” comportă aptitudini diferite¹⁵, în funcție de numărul de parteneri, ritmul (timpul) și cadrul de muncă, mobilitatea intelectuală și pregătirea de specialitate, procedurile de negociere și modalitățile de adoptare a deciziilor (vot sau consens), factorii obiectivi și subiectivi ce influențează o negociere, tipurile de negociatori, calitățile negociatorului și diplomatului. Referindu-se desigur la sine, Lipatti scrie în *memorii*: „Cât despre diplomat, el este totdeauna, mai mult sau mai puțin, un om mascat și un actor, în măsura în care nu lasă să filtreze în discursul său decât ceea ce crede că este bine să se dezvăluie din propria personalitate¹⁶. Apoi afirmă peremptoriu că negocierea implică, pe lângă sacrificii, și „satisfacția de a-ți fi slujit cum se cuvine țara¹⁷; de unde concluzia că „negociatorul adevărat este totdeauna un patriot¹⁸.

¹³ *Ibidem*, p. 4.

¹⁴ *Ibidem*, p. 5.

¹⁵ Valentin Lipatti, *Strada Povernei 23*, *Memorii*, Editura Garamond, București, 1993, pp. 144, 146.

¹⁶ *Ibidem*, p. 43.

¹⁷ Idem, *Însemnări despre arta negocierii*, p.40.

¹⁸ *Ibidem*, p. 39.

Tot în *memorii*, Valentin Lipatti amintește cele trei vocații pe care și le-a identificat – dovadă certă că se conforma maximei filosofiei lui Socrate *cunoaște-te pe tine însuși*: actor, profesor și diplomat. Ele au corespuns – mai puțin prima – „meseriilor pe care le-a făcut“ în viață.¹⁹

Un alt element ce s-a impus a fost atracția lui pentru publicistică, manifestând aici o adevărată vocație. Poate că a fost determinat să se dedea, cu voluptate, acestei noi munci intelectuale, din cauza bolii care-l țintuia la pat pe el, omul activ și în grad maxim dedicat profesiei. N-a făcut-o însă ca o petrecere a timpului, ci ca pe un exercițiu de gândire, cu valoare civică, pe deplin responsabil, ca prezență în viața cetății, dată fiind uriașa lui experiență culturală, în care se include, desigur, și cea diplomatică.

Ar fi un act de dreptate, completând și recunoscându-i, fie și postum, o a patra vocație de care, poate, era el însuși conștient, socotind-o un dar firesc, un mod inevitabil de exprimare a cunoștințelor. Nu insistăm, demonstrația am făcut-o în prefața la volumul *Carnet peștiș*.²⁰

Introspecția devenise la Valentin Lipatti nu doar simplu exercițiu intelectual, ci regulă de viață. De altminteri, caz de tot rar în teritoriul literaturii subiective, în ultima parte – a patra – a memoriilor sale, după ce portretizase cu finețe, exactitate și simpatie diverse personalități ale lumii culturale și nu numai, cu care venise în contact de-a lungul timpului, s-a încumetat să traseze un ultim portret – al său – dar ... la

¹⁹ Idem, *Strada Povernei* 23, p.42.

²⁰ Sunt de amintit, pe lângă colaborările la alte publicații – în curs de adunare în vederea publicării în volum – cele 107 cronici de politică externă publicate în revista „Totuși iubirea“, februarie 1992–martie 1994, apoi în volumul *Lumea în tranziție*, Editura Globus, București, 1995.

persoana a treia. Nici aici nu uită să amintească: „Mai crede că iubirea de țară nu poate fi apanajul unui anumit grup social, ci este mai curând o chestiune de fibră morală și intelectuală. Pentru el țara este o stare cenestezică permanentă [...] Iubirea lui de țară este în fond fidelitatea față de el însuși. Când ești înzestrat cu o asemenea statornicie [...] știi mai bine ce ești și încotro te îndrepti. Munca, patriotismul și adeziunea la ideile de stânga i-au modelat personalitatea și au dat un sens existenței sale”²¹

Extravertitul aparent, așa cum a fost conceput de contemporani, s-a analizat magistral, portretul final, admirabil creionat, dând măsura artei scriitorului și a memorialistului care, evident, nu se ignora. Un intelectualism bine temperat stă bine omului pentru care imperativul categoric nu poate fi decât cel patriotic și sub pana căruia sintagme precum bun simț și bună credință sunt la ele acasă.

Memoriile lipattiene fixează precis momentul intrării în profesie, întâi ca director în Secretariatul Comisiei Naționale a României pentru UNESCO, ianuarie 1958. „Pentru mine – nota autorul – anii pe care i-am petrecut la Comisia Națională, între 1958 și 1964, au constituit o antecameră a meseriei de diplomat pe care aveam s-o exercit ulterior. Atunci am învățat să redactez și să negociez un proiect de rezoluție, am înțeles cum trebuie participat la dezbaterile multilaterale, cum trebuie primiți oaspeții străini, cum se publică o lucrare de propagandă. Atunci am căpătat, de asemenea, un gust pronunțat pentru munca administrativă bine făcută și din timp, care nu m-a mai părăsit vreodată. Am deprins mai cu seamă modul de a acționa în reuniuni internaționale și mi-a intrat în sânge gustul

²¹ Valentin Lipatti, *Strada Povernei 23*, Memorii, Editura Garamond, București, 1993, pp. 222–223.

diplomației multilaterale. Misiunile îndeplinite în acea vreme (Budapesta, 1960, Geneva, 1961, Sofia și Paris, 1962, Paris, 1963) au constituit o primă experiență diplomatică și umană, care m-a format pentru o meserie la care nici măcar nu mă gândisem cu câțiva ani în urmă”.²²

Este consemnată, la fel de riguros, data sosirii la Paris, ca delegat permanent pe lângă UNESCO: 6 martie 1965. Începea „meseria” de diplomat, angajându-se cu toate forțele în diplomația culturală a epocii, pe care avea s-o încheie după 20 de ani.²³ *Memoriile* consacră mai multe pagini acestei organizații internaționale (creare, organe constituționale, mod de funcționare, scopuri, funcții esențiale, rol, evoluție). Ulterior avea să devină membru român al Consiliului executiv al UNESCO pentru perioada 1976–1980. Memoriile nu sunt zgârcite în ceea ce privește activitatea de aproape șapte ani ca ambasador pe lângă UNESCO, dând viitorilor cercetători și biografi posibilitatea unei reconstituiri cât mai fidele a acesteia.

În publicistică, Valentin Lipatti a abordat aspecte teoretice și practice ale problematicii externe, naționale și internaționale și, bineînțeles, ale diplomației culturale.²⁴

Din punct de vedere național, aceasta a însemnat acțiuni, întreprinse constant, cu dăruire și perseverență, încât „glasul României s-a făcut auzit limpede, ca un glas distinct, promotor al unei astfel de politici principiale și consecvente”, „o politică de pace și cooperare cu toate țările lumii, pe baza respectării principiilor fundamentale ale dreptului internațional și în primul rând ale independenței și suveranității naționale, egalității în drepturi, neamestecului în

²² *Ibidem*, p. 97.

²³ *Ibidem*, p. 130.

²⁴ Articolele din volumul *Carnet pestrîț* stau mărturie în acest sens.

treburile interne, nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forța, avantajului reciproc”.²⁵ Erau principii care, în epocă, formau cheia de boltă a relațiilor României, în calitate de membră a comunității statelor socialiste, cu celelalte țări, inclusiv și mai ales cu cele având același regim social politic. Era perioada Războiului Rece, când „viața comunității mondiale avea să fie dominată de un bipolarism în care SUA și Uniunea Sovietică, din mari puteri, au devenit superputeri, acționând în funcție de răspunderile conferite de supremația lor militară, ca și de interesele lor globale.”²⁶

Pe baza acestei politici, România, prin ambasadorul Valentin Lipatti, avea să se pronunțe și să ia poziție în probleme din viața UNESCO, atât în Consiliul executiv al organizației cât și în sesiunile Conferinței generale și în reuniunile internaționale specializate, cum sunt: înfăptuirea universalității UNESCO; combaterea colonialismului și neocolonialismului, a rasismului și apartheid-ului; democratizarea relațiilor internaționale și asigurarea unei largi conlucrări pe baza egalității în drepturi; sporirea rolului organizației în ajutorarea țărilor în curs de dezvoltare. Prioritățile României legate de programul de acțiune al organizației au vizat: creșterea rolului UNESCO în domeniul activităților de tineret, valorificarea potențialului uman din statele membre și lansarea programului de cooperare europeană al UNESCO într-o perioadă când interesul nostru pentru problematica securității și cooperării în Europa prindea contur.

În legătură cu această ultimă direcție de acțiune, la inițiativa României și pe baza unor rezoluții-cadru prezentate

²⁵ Valentin Lipatti, *Strada Povernei* 23, p. 163.

²⁶ Idem, *În tranșeele Europei*, p. 10.

de aceasta la fiecare sesiune a Conferinței generale, s-a elaborat un program de cooperare europeană, dezvoltat pe câteva planuri: ținerea periodică a unor conferințe regionale ale comisiilor naționale pentru UNESCO; organizarea, din 1967, a unor conferințe ale miniștrilor educației, științei și culturii din statele europene; crearea de structuri regionale – centre și birouri ale UNESCO în Europa.

Sunt de amintit: prima conferință general europeană a miniștrilor educației (Viena, 1967) – la care Valentin Lipatti a fost membru al delegației – prima de acest fel în istoria Europei postbelice; înființarea și deschiderea la București a Centrului European al UNESCO pentru Învățământul Superior (CEPES), în 1972 (la inaugurarea căruia a luat parte directorul general al organizației, René Maheu). Cu privire la acest ultim obiectiv și la demersurile ce au dus la realizarea lui, Lipatti notează: „Obținerea acestui centru regional nu a fost o treabă ușoară, de vreme ce și alte țări europene – unele cu pondere mare în viața organizației, precum URSS – voiau să-l găzduiască. Când am părăsit, în 1971, funcția de delegat permanent, René Maheu mi-a remis, la dineul de adio pe care mi l-a oferit, scrisoarea prin care hotăra stabilirea centrului la București”.²⁷

În 2002, cu ocazia celei de a XXX-a aniversări a CEPES, unul din cofondatori, academicianul Mircea Malița a comemorat, într-un articol pentru revista Centrului – al cărui acronim, din septembrie 1999, este UNESCO-CEPES – împrejurările în care acest institut nou de cooperare intelectuală a fost creat, prilej de a evoca personalitatea complexă a colegului său de profesie și de minister, Valentin Lipatti, izbutind s-o deslușească în resorturile ei intime, printr-

²⁷ Idem, *Strada Povernei* 23, pp. 166-167.

o deplină înțelegere și rară pătrundere: „Valentin Lipatti a fost un diplomat care stăpânea impecabil tehnicile diplomației. Frate al marelui pianist Dinu Lipatti, care a murit tânăr la Geneva, Valentin Lipatti avea același gust al perfecțiunii. Gloria fratelui său cântărea mult; inteligent și competent, el căuta un domeniu în care să se afirme. A fi profesor la Facultatea de Litere din București, a redacta cursuri și a face traduceri nu era suficient pentru el. Limba franceză, pe care o vorbea și în care gândea, era pentru el o a doua limbă maternă. Era cultivat, dotat cu referințe culturale, strălucit orator; posedea toate resursele în vederea afirmării în viața diplomatică și internațională. Cum sferele noastre de activitate nu coincideau, relațiile noastre erau cordiale fără a fi însă foarte apropiate: el făcea parte din sectorul cultural condus de un om înzestrat cu o mare sensibilitate artistică și cu un comportament ireproșabil, arhitectul Pompiliu Macovei, în timp ce eu coordonam sectorul organizațiilor internaționale și al tratatelor. Eu nu împărtășeam opinia celor care, precum ambasadorul Athanase Joja, îl considerau pe Lipatti ca fiind excelent numai în ceea ce privește tehnicitatea problemelor“.²⁸

Ca parte integrantă a programului de cooperare europeană, România a dezvoltat în cadrul UNESCO și

²⁸ Mircea Malitza, *Réflexions sur la création et le fonctionnement de l'UNESCO – CEPES: l'avis personnel de l'un des fondateurs, dans Enseignement supérieur en Europe*, vol. XXVII, no. 1-2, 2002, p. 15.

Relațiile dintre cei doi diplomați au fost de colaborare colegială, respect și stimă profesională, fapt confirmat și de dedicația oferită de Mircea Malița pe volumul de eseuri rostite *Aurul Cenușiu* (Editura Dacia, Cluj, 1971):

„Tovarășului Valentin Lipatti, cu sentimente colegiale de prețuire, cu admirație sinceră pentru îmbinarea unei viziuni intelectuale cuprinzătoare și moderne cu o eficacitate optimală a acțiunii, pe care le personifică, Mircea Malița, 11.VI.'71“.

colaborarea la nivel sub-regional balcanic, prin organizarea periodică a conferințelor comisiilor naționale pentru UNESCO.

Memoriile prezintă modul în care ambasadorul român a devenit președinte al Comitetului sediului, în anii 1969–1970, și membru în biroul celei de a XVI-a sesiuni a Conferinței generale din 1970, înregistrând un nou succes românesc, cu ajutorul bunului său prieten René Maheu, directorul general al organizației. Instructive sunt paginile în care Lipatti vorbește de „învățătura” cu care s-a ales din activitatea diplomatică la UNESCO și de urmele tangibile rămase după el în organizație: „o placă de inaugurare a imobilului din strada Miollis, unde numele meu figurează alături de cel a doi iluștri dispăruți, René Maheu și Georges Pompidou; un vas de Cucuteni, dat organizației pentru 99 de ani și care, venit dintr-o Moldovă neolitică, privește și azi cu nepăsare forfota delegaților ce se grăbesc spre sălile de ședință...”²⁹

În rândul realizărilor trebuie evocată și „întâlnirea cu Joan Miro”³⁰, unde ambasadorul narează cum a reușit să obțină de la marele pictor spaniol – care „nu pictase în viața sa decât un singur timbru, pentru Republica spaniolă înjunghiată de Franco” – un timbru pentru copiii din România (datat și semnat „Miro, 24/VIII/ 70”), pentru ajutorarea acestora în urma inundațiilor din 1970.

După trecerea anilor, Lipatti comenta: „De atunci, puține au fost în viața mea de diplomat momentele încărcate de o emoție atât de pură și gravă”.

După încetarea misiunii pe lângă UNESCO, în toamna lui 1971, Lipatti a fost numit director al Relațiilor Culturale din MAE; în centrala MAE avea să lucreze mai bine de 12 ani.

²⁹ Valentin Lipatti, *Strada Povernei* 23, p. 171.

³⁰ Idem, *Carnet peștiș*, p. 235.

Între 1972 și 1975 a fost principalul negociator român la pregătirea și desfășurarea Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa (CSCE). În perioada 1973–1978, răspunde în centrală de problemele securității europene și cooperării balcanice multilaterale.³¹ În această calitate a participat nemijlocit la negocierile diplomatice desfășurate la Helsinki și încheiate cu adoptarea Actului final (la 1 august 1975), document semnat de șefii de state și de guverne ai celor 35 de țări reprezentate la Conferință.³² În memorii Lipatti consideră că „acei ani au constituit pentru mine o lecție de politică și o lecție de viață de o densitate excepțională [...]; am trăit momente de maximă încordare și de bucurie nemaipomenită; am pus la punct proceduri cu totul inedite; am legat prietenii cu oameni cu concepții diferite de ale mele, dar care credeau ca și mine că munca noastră nu avea să fie de prisos. Conferința de la Helsinki a fost un act de creație care poate justifica viața unui om și marca în tot cazul apogeul carierei unui diplomat. Negocierile în care am fost implicat m-au încântat prin algebra lor procedurală, prin efortul intelectual pe care-l reclamau, prin necesitatea de a-i înfrunta pe cei puternici și de a face, de multe ori, ca imposibilul să devină posibil. Din punct de vedere

³¹ A publicat volumul *Balcanii ieri și azi, contribuții românești la colaborarea balcanică multilaterală*, Editura Politică, București, 1988 și *Război și pace în Balcani*, Editura Fundației „România de Măine“, București, 1994.

³² Pe lângă *Memorii* mai vezi *Conferința pentru securitate și cooperare în Europa*. Însemnări despre o negociere și urmările ei, București, Editura Politică, 1985; *În tranșeele Europei* (1993) și *Actul final al CSCE și Europa de azi*, ediție Valentin Lipatti, București, Editura Fundației „România de Măine“, 1995.

intelectual și temperamental, cred că am corespuns destul de bine profilului unui multilateralist“.³³

În legătură cu prestația acestui ambasador prin vocație și destin, deosebit de interesante sunt aprecierile din „Los Angeles Times“ din 27 iulie 1975, în articolul *Un diplomat curajos dincolo de Cortina de Fier i-a făcut pe ruși să scrâșnească din dinți*: „Printre colegii săi de profesie, diplomatul solist-vedetă al negocierilor îndelungate și adesea obositoare și greoaie ale Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa a fost ambasadorul român Valentin Lipatti [...] vorbește o franceză perfectă și posedă o inteligență pătrunzătoare și simț al umorului, precum și talente diplomatice excepționale, atât în ceea ce privește detaliul cât și vederea de ansamblu. Însă fascinația pe care a prezentat-o Lipatti pentru diplomații occidentali a constituit-o manifestarea sa de independență incredibil de îndrăzneată și desfășurată fără întrerupere, zi de zi și adesea opoziția sa fățișă față de ruși.

În același timp, activitatea românească aici a fost pur și simplu cea mai spectaculoasă și liberă față de cea a tuturor aliaților sovietici, care însă, cu excepția cehilor intimidați și a bulgarilor servili, au reuși „să ia legătură cu Occidentul“ într-o manieră sau alta, într-un moment sau altul. Adesea aceasta era o simplă conversație la un cocktail sau o discuție la un dejun discret, când vreun polonez sau ungur sublinia unui diplomat occidental importanța poziției occidentale, pe care el însă n-o va putea susține pe față la masa conferinței, așa cum o va face Lipatti.

³³ Valentin Lipatti, *Strada Povernei* 23, p. 196.

Aproape că îi puteai auzi pe ruși cum scrâșnesc din dinți de fiecare dată când Lipatti cerea cuvântul, a afirmat un diplomat occidental. Nu era numai faptul că el obișnuia să adopte poziții independente și diferite de cele ale restului blocului sovietic. El părea că se delectează să facă digresiuni pentru a-i împunge pe ruși și a scoate în evidență în fața conferinței poziția României, pentru a pune în încurcătură tot timpul restul diplomaților est europeni“.

Un alt diplomat occidental afirmă că a mers atât de departe încât odată l-a dojenit pe Lipatti, pe jumătate serios, pe jumătate în glumă, într-o discuție particulară. El i-a spus ceva de genul: „Nu sunteți îngrijorat că vă veți trezi în fața unui pluton de execuție când vă veți întoarce acasă, după felul în care i-ați împuns mereu aici pe ruși?“

În prodigioasa lui activitate, Valentin Lipatti a beneficiat de sprijinul lui René Maheu, directorul general al UNESCO. *Memoriile* lui Lipatti prezintă, în mai multe rânduri, figura remarcabilă a înaltului funcționar internațional³⁴, de care „l-au legat, de-a lungul anilor, relații strânse de lucru și o prietenie pe cât de discretă pe atât de sinceră și de durabilă“. La rândul-i, René Maheu a apreciat contribuția excepțională a ilustrului nostru diplomat la ceea ce s-a numit „procesul Helsinki“, între altele și în corespondența – inedită – purtată cu acesta. Iată un fragment dintr-o scrisoare a lui Maheu, datată 7 octombrie 1975:

„Dragă Valentin,

[...] Consider actul de la Helsinki ca pe un eveniment foarte important în sine însuși (el marchează sfârșitul perioadei postbelice) și care ar trebui să aibă consecințe considerabile

³⁴ *Ibidem*, pp. 137, 141.

pentru Europa și, în fapt, pentru lumea toată în ansamblul ei. Chiar dacă nu ați obținut – cel puțin, încă nu – tot ceea ce ați dorit cu adevărat (dar cine se poate lăuda că ar fi obținut 100% dintr-o negociere multiplă atât de complexă?), puteți fi, în mod legitim, mândru de rolul de prim rang pe care l-ați jucat în fruntea delegației dumneavoastră în cadrul negocierilor de la Geneva. Succesul acestor negocieri și mare parte din substanța lor vi se datorează, mi se pare, în mare parte.

În ce mă privește, nu este nevoie să vă mai spun cât de mulțumit am fost să văd, în textul final, atât de clar și de explicit recunoscut rolul UNESCO. Și acolo am constatat fericita dumneavoastră influență. Acest ultim succes al eforturilor noastre conjugate, perseverent urmărite ani întregi, în pofida oricăror piedici, mi-a produs o mare bucurie; găsesc aici un fel de manifestare, în același timp obiectivă și secretă, a înțelegerii noastre amicale, pe plan politic, ca și pe plan privat.

Ce fericit aș fi să pot exploata pentru și prin organizație excelenta poziție atât de greu cucerită! Dar vai, nu sunt deloc sigur că succesorul meu [senegalezul Amadou M'Bow – *n.n.*], care pare să-și facă un titlu de glorie din a desface ce am realizat și ale cărui interese sunt, de altfel, extra-europene, să se angajeze pe calea ce-i este atât de clar deschisă.

Ar trebui totuși să ne grăbim – atât din partea organizațiilor cât și a guvernelor – să dăm urmări concrete declarațiilor de principiu de la Helsinki, altminteri opinia publică, prea puțin înclinată spre scepticism, în Occident cel puțin, va cădea din nou în capcana vechii rutine bazată pe neîncredere sau indiferență care, sub pretextul realismului, a săpat împărțiri atât de pernicioase în sânul Europei, în cursul acestor ultimi treizeci de ani.

Or, trebuie să convenim, din păcate, că atât în Est, cât și în Vest, statele n-au făcut până acum deloc proba zelului și a inițiativei în această privință.“

Iată și o scrisoare – de asemenea inedită – a lui George Macovescu, trimisă din Valencia la 15 august 1996:

„Dragă bun prieten,

[...] Mi-am amintit și eu de momentul semnării documentului (nu al «documentelor», cum cineva spunea și nu voia, sau nu putea să înțeleagă deosebirea). A fost un ceas luminos în istoria bătrânului și zbuciumatului nostru continent, după cum a fost o piatră de hotar în istoria diplomației, această artă, această profesie, această meserie a transformării imposibilului în posibil. A fost sau nu a fost? Timpul și evenimentele care au survenit încep să spună că a fost, deși nori întunecați stau încă deasupra «construcției» Helsinki.

Spui că te-ai gândit plin de «melancolie» la «momentul Helsinki». Ai tot dreptul. Ai investit prea mult din dumneata în acel moment, te-ai dăruit cu tot ce aveai mai bun unei cauze care nu era a unor «șefi», «conducători», «comandanți», ci a omului, a umanității.

Ce va rămâne din momentul Helsinki? Va dăinui, cel puțin, spiritul lui [...]“

Emoționante apar, peste timp, și două fragmente dintr-un jurnal, de asemenea inedite datorate aceluiași demnitar, scriitorul George Macovescu. Precizăm că din *Jurnalul* acestuia a văzut lumina tiparului doar volumul I, în anul 2006, unde se cuprind însemnările referitoare la intervalul 1952–1982. Cei doi prieteni au întreținut o corespondență intensă, îndeosebi după stabilirea fostului ministru în Spania, unde și-a încheiat viața, la Valencia, la 20 martie 2002.

Iată fragmentele:

„26 martie 1993. Întreaga zi am consacrat-o lecturii volumului de memorii ale lui Valentin Lipatti, apărut recent. Lipatti este un excelent portretist, știind să descopere în fizionomia și psihologia celor pe care îi privește, acele elemente definitorii care îi deosebesc pe unii de alții. Găsesc în stilul cărții umorul și ironia caracteristice intelectualului Lipatti, dar și discreția cu care evită nararea unor evenimente trăite intens și neplăcut de el. Autoportretul este excelent, de o mare valoare morală și literară. Scris cu o sinceră detașare, își îngăduie să se autoanalizeze cu curaj și în același timp cu măsură, având grijă să nu depășească acea limită dincolo de care se situează autobiciuirea, deci apariția suspiciunii din partea cititorului. Nu cred că există în literatura română de specialitate un autoportret asemănător.

1 aprilie 1993. Ieri și azi am citit o nouă carte a lui Valentin Lipatti, *În tranșeele Europei*, consacrată Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, de la Helsinki. A fost negociatorul principal, un negociator bine pregătit, inteligent, cultivat, tenace, abil, imaginativ, așa cum trebuie să fie un negociator de înaltă calitate. Cartea este bine scrisă, îmbinând cu o subtilă artă elementele tehnice ale Conferinței cu observațiile diplomatului și ale scriitorului. Și de data aceasta, portretistul Lipatti apare în prim plan. Merită remarcată obiectivitatea cu care autorul prezintă politica externă a României din deceniile șapte și opt, infirmând și criticând pe acei detractori care neagă tot trecutul, pe cei care falsifică, din motive politice, evenimentele, acțiunile și reușitele diplomației române într-o perioadă extrem de grea, atât pe plan intern cât și extern. În acea vreme, în numeroase cazuri, diplomația română avea de luptat și pe frontul extern și pe cel intern.

Valentin Lipatti nu se ferește să prezinte această luptă, după cum nu ezită să reliefeze atitudinile și acțiunile lui Ceaușescu în ciocnirea cu Moscova, pentru apărarea independenței și a suveranității României. Indiferent de poziția politică pe care o are cineva față de dictatorul Ceaușescu, nu se poate trece peste, nu se poate denatura, nu se poate falsifica politica externă a României din anii 1965–1980, care, în liniile ei de forță a fost o politică de promovare a intereselor prezente și viitoare ale poporului român, o politică de apărare a independenței și suveranității României. Cu o siguranță și claritate care vin din cunoașterea profundă a acestei politici și din conștiința că adevărul trebuie rostit cu orice preț, Lipatti prezintă faptele *sine ira et studio*, aruncând o rază de lumină limpede asupra unei perioade grele și complicate din istoria României. Din punct de vedere profesional, cartea are merite deosebite. Diplomații, și mai ales cei tineri, au ce învăța din ea. Cartea va rămâne în istoria diplomației românești ca o valoroasă referință.“

Oricare ar fi meritele unui om – și în cazul lui Valentin Lipatti ele au fost și rămân extraordinare, putând fi asociate, fără greș, eroismului intelectual –, acestea trebuie împărțite cu țara și poporul care au zămislit respectiva personalitate, din geniul cărora a sorbit și s-a inspirat în exercitarea demnităților la care a fost chemată, slujind, pentru a folosi formula scumpă marelui său prieten, umanistul René Maheu, „civilizația universalului“.

„INSOMNIE LÂNGĂ DESTINELE ȚĂRII“¹

Lucian BLAGA

Ceea ce veți auzi astăzi nu este propriu-zis o conferință despre Nicolae Titulescu, și nici măcar o expunere succintă asupra personalității, ideilor și activității acestui om politic și mare diplomat. Ambiția mea e alta. Aș dori să vă fac un portret al lui Titulescu după amintiri personale. Având avantajul de a-l fi cunoscut mai de-aproape, găsesc că sunt dator să vă prezint mai înainte de orice o figură palpitând în mediul său de toate zilele, un om viu – așa cum ar fi putut să-l vadă oricine ar fi avut norocul să-i calce pragul. Îngăduiți-mi să vă previn de la început asupra modestelor mele intenții, ca să nu așteptați altceva decât ce sunt hotărât să vă dau. Voi încerca așadar să evoc unele situații și momente, când mai solemne, când mai intime, datorită cărora cel mult prea curând dispărut va prinde viață chiar în imaginația d-voastră. Și poate că voi reuși să nu decepționez cu totul nici pe aceia dintre d-voastră, care ar dori să cunoască nu numai pe Titulescu-omul, ci și anume idei ale sale.

În primăvara anului 1928 s-a decis să fiu transferat de la legatia țării noastre din Praga la legatia din Berna². Eram pe-

¹ Lucian Blaga, *Nicolae Titulescu*, în *Isvoade. Eseuri, conferințe, articole*, ediție îngrijită de Dorli Blaga și Petre Nicolau, prefată de George Gană, Editura Minerva, București, 1972, pp. 182–199; vezi și *Pro și contra Titulescu*, selecție, cuvânt înainte, note biografice, adnotări și explicații, indice de George G. Potra, Fundația Europeană Titulescu, Editura Enciclopedică, București, 2002 (în continuare *Pro și contra Titulescu*), pp. 54–64.

² Pentru întreaga activitate politico-diplomatică a lui Lucian Blaga cf. Constantin I. Turcu, *Lucian Blaga sau fascinația diplomației*, Editura Enciclopedică, București, 1995, 261 p.; Lucian Blaga, *Din activitatea diplomatică (Raport, articole, scrisori, cereri, telegrame)*. Anii 1927–1938,

atunci de-o bucată de vreme atașat de presă, o funcție destul de incertă, în marginea diplomației, care îngăduia un exercițiu dintre cele mai variate celui ce o ocupa. Mi se împlinea cu această transferare unul din gândurile pline de ardoare, de care fusesem luat în stăpânire încă din copilărie. Pe la începutul lui aprilie mă găseam în capitala Elveției, pe care o vedeam întâia oară în peisajul ei mai magnific decât putusem să-l visez vreodată. N-am să uit niciodată întâia plimbare pe terasele întortocheate ale orașului: aveam la spate Evul Mediu, cu sonorități de veacuri, al cetății, iar în față ghețarii alpini bănuți în geologia munților din zare. Castanii treziți își arătau bobocii mari, gata să plesnească. Albastrul cerului, spălat de vânt, era aproape nefiresc. Nefiresc mai ales pentru de obicei foarte înnegurata cetate, în care încercam să prind rădăcini. În una din zile, eu și soția mea hotărâm să plecăm la Lausanne și la Geneva, spre a cunoaște și celelalte orașe ale Elveției, țara pe care un mare poet al lumii o numise tocmai atunci „tinda lui Dumnezeu“. Dar nu numai luarea de contact cu ungherele acestei anticamere a divinității fusese scopul plecării. Aflasem la legăție că Nicolae Titulescu, ministrul de Externe al țării noastre, contrar obiceiului său de a nu poposi pe țărmul Lacului Lemăn mai mult decât durau sesiunile Ligii Națiunilor, se găsea încă la Geneva. Ce piedici n-aș fi încercat să înving pentru a apărea într-o zi în fața lui, ca să-l cunosc! Era în epoca marelui proces al optanților maghiari³. Titulescu, apărătorul

vol. I–III, ediție îngrijită, cuvânt înainte, note, postfață și indici de nume de Pavel Țuguî, Editura Eminescu, 1995, 294 p., 324 p., 408 p.

³ Nicolae Titulescu a avut o contribuție esențială în rezolvarea problemei optanților, dezbătută în fața diferitelor instanțe internaționale, din 1922 până în 1930. Aproximativ 500 de moșieri unguri din Transilvania, care optaseră pentru cetățenia maghiară (folosindu-se de prevederile în acest sens ale Tratatului de pace de la Trianon), fuseseră expropriați prin Reforma

vajnic al tezei românești în acest proces, ce umpluse cu ecourile sale toată presa internațională, suferise în sesiunea din ianuarie o înfrângere. Acum eram, după cum spusei, în aprilie.

Geneva își arăta aspectul normal, corect, calvin, cam amorțit, pe care desigur nu putea să-l aibă în timpul mișcat al sesiunilor Ligii, când delegații și comisiile tuturor seminațiilor de pe glob se adunau aci, ocupând toate hotelurile, și când claxoanele prea multe ale vehiculelor speriau pescărușii, ce zburau peste lac. Prin Palatul Ligii nu circulau acum decât funcționarii permanenți, plini de curtoazie, ai instituției. Dintre marile figuri ale vieții, politice și diplomatice, numai

agrara legiferată de Guvernul român în 1921. Nemulțumiți de pierderea pământului, ei s-au adresat mai întâi tribunalelor românești, apoi Conferinței ambasadorilor de la Paris (1922) și Consiliului Societății Națiunilor, susținând ilegalitatea exproprierii în raport cu prevederile Tratatului de pace de la Trianon, precum și aplicarea inegală a legii exproprierii în defavoarea proprietarilor unguri. „Optanții” revendicau, de asemenea, o indemnizare sporită pentru pământul pierdut. Din aprilie 1923, când problema a fost dezbătută în Consiliul Societății Națiunilor, și până la soluționarea ei în 1930, Nicolae Titulescu a apărut, cu fermitate și inteligență, drepturile României și a realizat, în cadrul unor dezbateri memorabile, având oponent pe contele Apponyi, câteva aprofundate analize ale punctelor în litigiu. În cele din urmă, diferendul a căpătat o rezolvare definitivă prin Acordurile de la Haga (1930), odată cu reglementarea datoriilor și a reparațiilor de război. Principalele sale intervenții au avut loc la 20 și 23 aprilie 1923, 27 mai 1923, 5 iulie 1923, 5 septembrie 1925, 2 iulie 1927, 17 și 19 septembrie 1927, 8, 9 și 12 martie 1928. În esență, în cadrul acestor intervenții, Nicolae Titulescu a susținut: deplina compatibilitate între exproprieria din 1921 și prevederile Tratatului de pace de la Trianon, inclusiv cu Statutul minorităților; egalitatea perfectă de tratament în aplicarea Reformei agrare; dreptul suveran al statului român de a proceda la expropriere; rolul pozitiv al Reformei agrare pentru menținerea și consolidarea structurii social-economice a țării, ca și pentru menținerea ordinii sociale într-o întreagă regiune a Europei.

Titulescu mai rămăsese în localitate. Era de luni de zile bolnav. Din când în când zvonurile, ce scăpau dintre pereții bolnavului, stârneau îngrijorare. Titulescu sta într-o cameră la Hôtel des Bergues, primind numai pe cei câțiva colaboratori ai săi. Nimenea, nici chiar cei mai indiscreți dintre amicii săi, n-ar fi putut spune care anume era boala ce-l consuma. El era totuși bolnav. Greu bolnav de-o boală imponderabilă și fără de identitate precisă în tratatele de medicină. Bolnav de flacăra lăuntrică, ce-l ardea, reducându-i existența până la limitele pâlpâirii. Geniul său nu putea să suporte eșecul, ce intervenise prin jocul contingentelor, și pregătea, în febre de vulcan acoperit, revanșa pentru sesiunea ce trebuia să aibă loc în iunie. Grava temperatură creatoare, simțul extrem al răspunderii, dorul de revanșă sub semnul unei dreptăți colective și irezistibila ardoare a posedatului, nu-i mai dădeau răgaz, îi desființaseră somnul și-i problematizaseră însăși ființa: aceasta era boala sacră a lui Titulescu.

La Geneva am colindat cu soția mea străzile cu amintiri istorice, care încep chiar din timpul lui Iuliu Cezar⁴. Și am inspirat aerul subțire de pe cheiul Lacului Lemman. Peisajul era mai larg, extazul sevelor mai avansat decât la Berna. După câteva ceasuri de cutreier ne-am oprit în cele din urmă în mijlocul orașului, lângă o statuie a lui Rousseau, pe-o insulă, ce-o alcătuiește Ronul. Soția mea, specialistă unică în jocurile de expresie ale fizionomiei mele, mă vedea preocupat de cine știe ce gând nespus, care, după cum tot ea remarcase, m-a luat în primire chiar în momentul când ne-am întâlnit cu apele Ronului. „Ce ai?” – mă întrebă ea. „Uite, ce e, – undeva, în

⁴ Caius Iulius Caesar (100–44 î.H.). Om politic, general, scriitor și orator roman.

Teoria culorilor, Goethe⁵ vorbește despre aceste locuri și amintește ca de-un argument în favoarea teoriilor sale de niște ciudate efecte de lumină și culori, ce le produce Ronul. Locul trebuie să fie chiar pe-aci, pe undeva, și nu izbutesc să-l identific.“ „Ești adorabil“, fu replica, „mă mir cum îți mai vin în minte teoriile, când ai în față lumina și culorile!“ „Ai dreptate“, zic eu, și prinsei din nou să văd lumina și culorile, adică universalele lumini și universalele culori. Am înțeles că trebuie să renunț la identificarea efectelor goetheene.

Mica insulă, unde ne aflam, era tocmai în fața aceluia vechi și elegant Hôtel des Bergues, unde în domolită penumbră, se tortura, prin liberă autodeterminare, Titulescu. Dar nu venisem oare la Geneva cu speranța de a mă prezenta la hotel, spre a-l cunoaște? După câteva clipe intram în clădire. Am cerut informații. Portarul mi-a spus: „Domnul ministru e bolnav“. „Primește?“, întreb eu. „Primește!“, fu răspunsul. În aceeași clipă am simțit însă că nimic nu-mi da dreptul de a tulbura febra creatoare, sacra boală a lui Titulescu. Și am renunțat c-o strângere de inimă. Ne-am înapoiat la Berna, cu nădejdea c-o să-l cunosc peste două luni, în timpul sesiunii, când el își va da replica în marele proces.

Într-adevăr, după două luni luam iarăși trenul spre Geneva. Unul din cei mai prețuiți colaboratori ai lui Titulescu mi-a pregătit întâia audiență, care trezea în mine tot potențialul de sficiune, sub povara căreia sufeream din totdeauna. Titulescu era încă tot în pat. Înfățișarea era a unui bolnav, dar verva – a unui spirit răsfățat de-un întreg continent. Nu mi-a îngăduit aproape deloc să vorbesc, ceea ce, dată fiind înclinarea mea invincibilă spre tăcere, mi-a convenit

⁵ Johann Wolfgang Goethe (1749–1832). Scriitor, gânditor și om de știință german

din cale afară. Omul din fața mea, viu ca o flacără pusă la încercări de adieri invizibile, acesta era așadar Titulescu! Avea o față de „asiat“ fără vârstă, cu unele trăsături de copil, dar cu luciri de nedescris în ochi, unde se aduna toată viața. Atâta luminozitate cerea neapărat boala trupului, ca un necesar complement. După câteva întrebări și răspunsuri de rigoare, el a prins să-mi vorbească despre procesul optanților. Intra în domeniul său cu acea siguranță a mișcărilor pe care ți-o dă o patrie secretă. Mi-a arătat cu o bucurie ingenuă volumul gata tipărit, pe care intenționa să-l lanseze în ziua când va ajunge procesul în dezbaterea Ligii. Și a început să argumenteze, ridicând, cu minunată ușurință, blocuri ciclopice în fața mea. Am fost nevoit să fac eforturi din cele mai grele pentru a-i putea urmări dialectica, eu, care eram, oricum, destul de obișnuit, din alte domenii, cu salturile de la premise trecute sub tăcere, la concluzii, ce par mai mult surprize decât concluzii. Prin energia și subtilitatea acestui joc dialectic, prin vioiciunea acestei încrucișări de spade cu un adversar, care pentru el era totdeauna prezent, Titulescu îmi făcea impresia unei ființe de alt ordin decât cel uman. De unde s-a coborât în fața mea și datorită căror împrejurări s-a putut întrupa? Atunci, ca și mai târziu, în atâtea alte situații în care ne reîntâlneam, mi-am spus: Da, Titulescu este cea mai strălucită inteligență ce am întâlnit-o în viață. Un fel de întrupare a inteligenței, înțeleasă ca arhetip. Cu aceeași ocazie mi-am dat întâia oară seama și de darul său stilistic, făcând față oricăror exigențe. Avea Titulescu un dar de a defini, o eleganță și o economie a expresiei, pe care n-aș putea să le compar decât cu ale filosofului Bergson⁶. Titulescu m-a reținut vreo două ore.

⁶ Henri Bergson (1859–1941). Filosof francez.

Revenea neconținut asupra procesului. Nu numai atunci, ci și de atâtea ori mai târziu, el mi-a citit și din carnetele sale cu însemnări zilnice, unde-și nota, câteodată foarte dramatic, conversațiile ce le avea cu marii oameni de stat ai timpului. (Istoria ultimelor decenii nu se va putea scrie fără de a se cunoaște aceste însemnări ale lui Titulescu. Să sperăm că prețioasele documente nu s-au pierdut!) Când am dat să ies din camera lui Titulescu, i-am spus: „Domnule ministru, dacă în ziua dezbaterii veți face o pledoarie ca aceea de adineaori, cred că nu va fi nevoie să lansați volumul!“

Câteva zile mai apoi avu loc la Ligă ședința în care urma să se dezbată procesul. Spectacolul se anunța palpitant. Toată lumea simțea că chestiunea a ajuns la o cotitură decisivă. În memorabila după-amiază, sala dezbaterii era arhiplină. Numai cu multă osteneală mi-am putut face loc printre corespondenții ziarelor din cele patru puncte cardinale. Din înghesuială puteam totuși să urmăresc cele ce aveau să se întâmple. În jurul mesei Consiliului apăreau delegații diverselor state, figuri ale jocului de șah internațional. Unele nume mari, astăzi dispărute.

Își făcuse apariția și contele Apponyi, înalt, zvelt, adus puțin din umeri, cu barbă de înțelept, cu un foarte pronunțat profil de vultur bătrân. Era contele fără îndoială o figură dintre cele mai impresionante, chiar și numai prin înfățișarea sa fizică. Cumpăneam avantajele și dezavantajele posibile – în duelul ce trebuia să înceapă. Pe Apponyi îl știam și ca pe un strălucit dialectician filosofic. Luase parte, într-un timp nu tocmai depărtat, la niște discuții în cadrul unui congres filosofic condus de contele Keyserling⁷, șeful școalei de la Darmstadt. Mai știam de asemenea că propaganda susținută de

⁷ Herman Alexander von Keyserling (1880–1946). Filosof și scriitor german.

moșierii maghiari s-a priceput să exploateze cu supremă dibăcie rezistențele firești, pe care legiurile burgheze ale Europei le opuneau unui act revoluționar cum a fost reforma agrară din România⁸. Văzând pe Apponyi mi-am zis: redutabil adversar! Și față de-un asemenea adversar și într-o atmosferă de atare natură, Titulescu va trebui să apere *legitimitatea* reformei agrare și să justifice exproprierea moșierilor maghiari, adică a moșierilor care aveau pământ în țara noastră, dar optaseră pentru cetățenia maghiară.

A intrat apoi în sală Titulescu, înalt și el, gălbui, de-un calm stăpânit. Mulțimea cu sute de capete s-a întors spre el și un freamăt de curiozitate trecu peste băncile corespondenților: Titulescu! Am simțit din această rumoare imensul prestigiu de care Titulescu se bucura în opinia internațională. Era întâia oară, după patru luni, că Titulescu părăsea camera hotelului. Boala sacră lua sfârșit.

Lupta, ce se anunțase tot atât de dramatică, cum fusese și cea din ianuarie, n-a mai avut loc în acea după-amiază, căci lupta grea, neuzită, fusese dată în afară de sală, în ceasurile premergătoare ședinței. Nu mai luam parte decât la un epilog de tunete după furtună. În ședință, Titulescu a citit cu un glas de metal nobil și de-o transparentă cuceritoare o declarație, arătând punctul de vedere românesc. Președintele Ligii s-a raliat apoi în numele Consiliului Ligii la acest punct de vedere românesc. Uluit de cele ce se petrec, contele Apponyi, luat

⁸ La 17 iulie 1921, a fost adoptată legea pentru definitivarea Reformei agrare în Vechiul Regat. Potrivit normelor de expropriere, stabilite de Guvernul Alexandru Averescu, s-a asigurat exproprierea a 6.008.098 hectare, dintre care 3.998.753 hectare arabil (în toată România), inclusiv Transilvania. La 30 iulie s-a adoptat Legea pentru definitivarea Reformei agrare în Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș.

evident prin surpriză, a ridicat nasul de vultur și a rostit ca un fel de protest. Totul a fost însă în zadar. Procesul optanților a ajuns într-adevăr la o cotitură, de unde nu mai era cu puțință o întoarcere. Și dacă nu mă înșel, Titulescu n-a mai fost nevoit să lanseze volumul.

Așa l-am cunoscut pe Titulescu. Ani în șir, apoi, am avut prilejuri dese de a-i urmări și de a-i admira activitatea pe scena internațională. La Liga Națiunilor îl vedeam aproape în fiecare sesiune. Odată, după o ședință, ieșisem din sală pe-un coridor și stam de vorbă cu un colaborator al său. Ministrul nostru se apropia și el de noi. Venind drept spre noi, Titulescu îmi zise: „Ascultă, Blaga, ai auzit adineaori discursul lui Stresemann? A dat un citat din Goethe! Dup-amiiaz vreau să-i dau replica. Să-mi cauți, tot în Goethe, un text care să cuprindă cam ideea aceasta...” Și Titulescu mă lămuri, adăugând: „Imposibil să nu se găsească în Goethe și această idee!”

M-am dus numaidecât în biblioteca Ligii, am răsfoit, ca ursul din anecdotă, prin operele lui Goethe, vreo câteva ore. N-am găsit textul, problematic de altfel, de care ar fi avut nevoie Titulescu spre a răspunde lui Stresemann, ministrul de Externe al Germaniei⁹. După-amiaza, înainte de ședință, a trebuit cu

⁹ Gustav Stresemann (1878–1929). Om politic, om de stat și diplomat german. Președinte al Partidului Național Liberal și, după război, al Partidului Populist German. Deputat în Reichstag (1907–1912; 1914–1929). Cancelar (1923). Ministru de Externe (1923–1929). A dus o politică urmărind revizuirea Tratatului de la Versailles. Și-a legat numele de conferințele internaționale în domeniul reparațiilor (Planul Dawes – 1924 și Planul Young – 1929), de acordurile de la Locarno (1925), de intrarea Germaniei în Societatea Națiunilor (1926), de semnarea Pactului Briand-Kellogg de renunțare la război ca instrument de politică națională (1928). În 1925 a semnat cu guvernul URSS un Tratat de neagresiune și neutralitate. În 1926 a împărțit cu Aristide Briand Premiul Nobel pentru Pace.

mult regret, să comunic lui Titulescu că n-am găsit ceea ce dorea. Dar răspunsul dat de Titulescu lui Stresemann a fost suficient de strălucit și fără de citatul olimpic. Totuși, de mâhnire, în noaptea aceea n-am dormit. Târziu, foarte târziu, pe la unul din ceasurile mici ale nopții, soția mea m-a întrebat:

- Toată seara mi-ai părut abătut. Ce ai?
- Întreabă-mă mai bine ce n-am.
- Și-aceasta ar fi cam ce?
- Uite așa, n-am noroc cu Goethe la Geneva.

Sfera preocupărilor politice și diplomatice ale lui Titulescu, spirit, în care realismul se îmbina armonic cu elanul ideal, se lărgea în atingere cu obiectul însuși pe măsură ce realitățile istorice internaționale ridicau tot mai multe și mai variate probleme. Pe la 1930, criza economică, declanșată undeva, începuse să se umfle ca un univers în expansiune și o lua razna spre cele mai felurite forme ale catastrofei. Era acea criză economică mondială semnul neliniștitor al unei situații de ansamblu. O umanitate dezaxată își pregătea singură, încetul cu încetul, poate că fără să vrea, dar cu obstinția unui destin advers, surprize din cele mai cumplite. La Geneva, conferințele internaționale economice, politice, financiare, divers etichetate și susținute de prodigioase lozinci, se țineau lanț. Remediile ce se propuneau se dovedeau simple paliative fictive, osândite să rămână înmormântate în arhivele Societății Națiunilor. Numărul șomerilor creștea în țările industriale, aspirând spre infinitul mare; prețurile produselor pământului scădeau în țările agricole, tinzând spre infinitul mic. Soluțiile recomandate în dezbateri cereau cooperări tot mai largi pe plan internațional, dar în același timp se exaltau în realitate barierele și naționalismele. Se profetea prăbușirea capitalismului, dar în același timp se făceau secrete preparative

pe linia imperialismelor. Într-o atmosferă ca aceasta, tulbure și echivocă, s-a deschis și Conferința pentru dezarmare, de astă dată chiar în sunetul vast al clopotelor de la toate bisericile din Geneva. Acel sunet de clopote, sfâșiat de-un vânt înciudat, ce venea de pe Lacul Lemman, îl mai aud parcă și acum în urechi, căci în loc de a-mi comunica vreo speranță, îmi da, cu cadențele sale de lugubră alarmă, mai curând presentimentul apocaliptic al viitorului Foc.

La conferințele geneveze, mai vârtos la cele economice, delegații diferitelor țări păreau nedumeriți, agitați, derutați. Se părea că nicio rațiune nu mai avea mijloacele necesare de a se impune în chip efectiv. În capul oamenilor începeau să se clatine, chiar principiile, temeiurile.

În toamna anului 1932, ajunseseam consilier de presă pe lângă legația noastră de la Viena. Transferarea, dorită chiar de mine, se făcuse, din întâmplare, tocmai într-un timp când stările din Austria promiteau să devină deosebit de interesante pentru un observator străin. Cunoșteam Viena din anotimpurile studenției mele. De când părăsisem universitatea, se scurseseră însă 12 ani. În acest răstimp, fosta capitală a marii împărății de altă dată se transformase, încetul cu încetul, într-o urbe, ce mă făcea să încerc sentimentul elegiac al unei civilizații în declin. Stând de vorbă cu intelectualii localnici, foarte mulți șomeri, te copleșea nu știu ce amară afecțiune în fața decadenței, în care cei mai mulți vedeau începutul acelei prăbușiri a Occidentului, despre care le vorbea, atât de convingător pentru melancolia lor, Oswald Spengler¹⁰. Dezamăgiți și disperați, acești intelectuali se aruncau în cel dintâi vârtej, ce prindea relief undeva în viața socială. Nu aveau

¹⁰ Oswald Spengler (1880–1936). Filosof german.

nimic de pierdut. Când la începutul anului 1933 național-socialismul a luat puterea în Germania, situația în Austria s-a agravat dintr-o dată, trecând la forme tumultuoase. Seara, de la anume ore, era foarte riscant să mai treci pe străzi, deoarece la orice colț puteai să primești izbitura nervoasă a unei explozii. Titulescu, redevenit ministru de Externe, după ce câțva timp fusese numai ministru la Londra și reprezentant la Ligă, cerea să fie informat, la zi și ceas, despre tot ce se pregătea la Viena. Ne avertizase că Austria va deveni în curând punctul cel mai sensibil pe pielea Continentului și prevedea că aci vor avea loc cele mai „simptomatice” evenimente în anii ce vor urma. Față de ocupațiile mele cam nesigure de până atunci din Elveția, noile însărcinări ce mi s-au dat, printre altele și aceea de a ține în curent Ministerul de Externe asupra situației interne din Austria, mă absorbau cu desăvârșire, dar mă și pasionau în același timp. Pentru mine personal, activitatea mea din vremea aceea fusese un prilej să devin mult mai util decât putusem să fiu în Elveția, ceea ce mă apropiase și mai mult de Titulescu, care aprecia cu bucurie noile mele interese. În august 1933 avui ocazia fericită de a sta iarăși câteva zile în apropierea „Patronului”, cum îl numeau toți aceia care îl iubeam și care îi dam concursul, fiecare după puterile sale. Titulescu venise în Austria, să se odihnească vreo câteva săptămâni la Bad Gastein. Medicii vienezi îi recomandaseră o asemenea odihnă. M-am bucurat nespus, când, într-o zi, cu un curier al Ministerului de Externe, sosiseră la legație câteva plicuri ce trebuiau de urgență transmise lui Titulescu. Le-am dus eu însumi la Bad Gastein, unde ministrul de Externe, printr-un gest de amicală și mișcătoare condescendență, m-a reținut apoi câteva zile. Într-o după-amiază m-a poftit la dânsul. Din vorbă în vorbă, mă trezii că Titulescu intrase într-un fel de expunere, foarte elocventă,

asupra situației internaționale, care, după eșuarea Conferinței de dezarmare evolua spre zări nu tocmai îmbucurătoare. Nimenea nu-și da atât de bine seama de seriozitatea cotiturii istorice la care s-a ajuns în viața internațională, ca Titulescu. Dar el nu cunoștea decât un singur țel, acela al salvagădării păcii. În faza de-atunci a evoluției și-n condițiile momentului, Titulescu se străduia să dea un caracter cât mai monolitic Miciei Înțelegeri (pentru care visa și un foarte solid contrafort într-un Pact Balcanic), căci numai un asemenea organism i se părea că ar putea în împrejurările ceasului să asigure interesele statelor mici, așezate în poarta imperialismului nazist. Nu i se zguduise lui Titulescu, câtuși de puțin, credința ce-o avea de ani de zile că pacea ar putea să fie salvată prin Liga Națiunilor, cu condiția ca și Rusia să intre în Societatea geneveză¹¹. Titulescu devenise de câțva timp unul din protagoniștii care pregăteau atmosfera în capitalele occidentale pentru intrarea Rusiei în Liga Națiunilor. Pe drumul acesta, al salvării păcii prin organismul genevez, Titulescu aspira să ajungă în cele din urmă la o destindere și în răsăritul european. Titulescu era totdeauna în căutarea unor formule ce puteau să devină lozinci îndrumătoare. El își pregătea și își netezea formulele cu o răbdare și cu o râvnă de șlefuitor de diamante. Le încerca de-o mie de ori toate nuanțele, reflexele, umbrele, până când formulele începeau să palpate prin propria lor lumină. Toate știutele strădanii, ce s-au depus în activitatea diplomatică, din anii aceia, în vederea definirii juridice a agresiunii, nu sunt străine nici de sugestiile, nici de modul de a lucra ale lui

¹¹ La 15 septembrie 1934, Nicolae Titulescu semnează, împreună cu reprezentanții altor 30 de state, invitația adresată URSS de a intra în Societatea Națiunilor.

Titulescu. Nu m-aș încumeta să spun că în conversația, ce-am avut la Bad-Gastein cu Titulescu, el și-ar fi arătat ideile în cuvinte întocmai, dar expunerile sale, în care se calcula cu tot felul de eventualități și în care interveneau cele mai variate ipoteze, pentru care Titulescu, ca orice mare diplomat, își rezerva o anume libertate a mișcărilor, expunerile sale, zic, se mișcau pe această linie.

Așa gândea Titulescu. El avea în cap liniile mari ale unei concepții, dar, pe axe viguros schițate, el socotea cu nenumărate detalii, chiar puțin probabile, dar nu excluse, pentru care își potrivea totalitatea reacției condiționate. În eșafodajul ideilor sale, totdeauna îndrăznețe, deși erau cele mai adesea de natură defensivă, el punea o uluitoare precizie și prudență juridică, și încă o dată o excepțională pasiune a formulării. În situații noi, Titulescu nu se mărginea niciodată să răspundă cu formule uzate. Când bunăoară propaganda pentru revizuirile teritoriale, ce ne amenința integritatea, luase proporții, Titulescu a știut să răspundă: nu revizuire, ci sublimarea, spiritualizarea frontierelor!

Pentru completarea portretului intelectual ce-l desenez, se cuvine să adaug că lui Titulescu îi plăcea uneori să aibă în fața sa pe cineva, căruia să-i facă atari expuneri. El se simțea parcă stimulat chiar și de prezența cea mai stângace a cuiva, fiindcă i se da astfel îndemnul să gândească la noi și noi posibilități.

Nu mă înduplec să trec sub tăcere încă un amănunt cu care s-a încheiat conversația noastră, atunci la Bad Gastein, un amănunt ce aruncă o lumină caracteristică asupra sufletului lui Titulescu. Când am dat să ies, m-a întrebat ce intenții mai am pentru ziua aceea. „Vreau să mă plimb puțin“, răspund eu. Și-atunci, el, trecând ușor de la cele mai pasionante preocupări,

mi-a spus cu o candoare de copil: „Da, vrei să te plimbi?... Du-te atunci, plimbă-te – pe-acolo, pe-o cărare ce duce prin pădurea de brazi. E foarte frumos. Nu uita să iei de la prăvălia din colț câteva alune. Când treci prin pădure, ține în palma deschisă alunele, ai să vezi cum vin veverițele, îți sar pe umăr, una după alta, și-ți fură alunele din palmă!“ „Ei, nu!“, fac eu mirat. „Ba da, chiar așa“, răspunde Titulescu, „e și asta o dovadă că aici suntem în Europa!“

Se știe că Titulescu călătorea mult. Se oprea de preferință prin locuri frumoase, pe care nu avea totuși ambiția de a le descoperi. La Geneva, unde chiar însărcinările îl fixau pentru câțva timp și cu intermitențe, își înjghebase un cuib. De aci se ducea uneori la Montreux sau prin alte împrejurimi de faimă curentă. În Elveția, el a îndrăgit în chip deosebit Saint-Moritz-ul. Se pare însă că peisajului elvețian, el îl prefera pe cel mediteran. Acel Cannes, cu arome de alge și scoici marine, acel Cannes cu clădirile vechi purtând patina veacurilor și cu atmosferă de navigatori și pescari, îl atrăgea iarăși și iarăși. Uneori, în sezoanele prielnice, se oprea și la Lido-Veneția, unde făcea băi de soare. Titulescu nu prea avea încredere în numărul celulelor sale roșii și ținea să se bronzeze, dacă s-ar fi putut chiar până la nuanțe africane, ca să facă concurență celebrei vedete Josephine Backer, cum glumea el adesea. Oricum, călătoriile nu-i plăceau. Când el însuși era împiedicat să se deplaseze, nu uita să îmbie această plăcere prietenilor și colaboratorilor din nemijlocita sa apropiere. În timp ce sta în cameră, la căldură de seră, el croia planuri de excursie pentru amici. Îmi amintesc, astfel, că odată la Geneva, într-o după-amiază, găsindu-mă la hotelul meu, mă trezesc cu un telefon: „Tu ești, Blaga?... N-ai vrea să faci o plimbare până la Montreux cu doamna Titulescu, cu doamna și domnul... X,

cu Ștefan Nenițescu¹² și cu Savel¹³?... Vă duceți până-n vârf de munte, e tocmai sezonul narciselor... Eu viu pe urmă, sau dacă nu, vă iau mâne dimineață de la Montreux..." La fel ne-a surprins cu proiectul unei excursii și când am fost la Bad Gastein. De astă dată urma să plecăm în grup mai compact, cu mai multe mașini, prin împrejurimile cu sate străvechi și cu peisaje de neuitat. Se învoise, spre bucuria tuturor, să ia și el parte. După ce pornirăm, am remarcat însă că Titulescu, de altfel tot timpul în mare vervă, păstra oarecare distanță față de tot ce vedeam și nu acorda decât priviri tangențiale Naturii. Ca orice posedat, el recădea neconștient în preocupările sale. În asemenea clipe de izolare interioară, numai ce-l auzai, adresându-se celui mai apropiat colaborator al său: „Ascultă, Savel, ce s-a făcut cu chestia aceea...?” Demonii problemelor nu-i îngăduiau nicio clipă de destindere... El devora problemele și era devorat de probleme. Văzând focurile ce-i pâlpâiau în ochi, te întrebai, fără să vrei, și sufocând anevoie o îngrijorare, cât timp acel corp fragil va mai rezista propriilor sale ardori. Dar să revin. Trecând printr-o regiune de profiluri, când domol, când violent alpine, ne-am oprit să luăm masa într-un sat austriac de-un pitoresc vânătoresc. Restaurantul își aștepta oaspeții în apropierea unei bisericuțe de-un farmec aparte, ce s-alegea din veacuri. Din bisericuță se auzea orga. Am intrat cu toții, chemați de sunetele abrupte și îndrăznețe. În lăcaș ne-a întâmpinat curiozitatea a vreo douăzeci de băieți, între 10 și 12 ani; alcătuiau un grup călăuzit de-un magistru și aveau un aer de Ev Mediu: era faimosul cor „Wiener

¹² Ștefan I. Nenițescu (1897–1979). Scriitor, estetician și diplomat român. Docent în estetică la Universitatea din București. Colaborări la: „Convorbiri literare”; „Spicul”; „Ideea europeană”; „Flacăra”; „Luceafărul”; „Gândirea”; „Adevărul” etc.

¹³ Savel Rădulescu.

Sängerknaben“. Se găseau și acești copii, al căror glas îmi era cunoscut din discurile de patefon difuzate în toată lumea, într-o excursie mai lungă prin pădurile patriei lor. Excursia era, cu voioșia ei, probabil răsplata pentru vreun nou succes repurtat de cor. Ieșind din bisericuță, magistrul ne-a poftit să ne oprim o clipă și și-a așezat băieții în poziție corală ca într-un tablou de Van Eyck¹⁴. Dibuisse nu știu cum că printre noi se găsea Titulescu și hotărâse să-i facă onorurile într-acest chip: ținea să ne cânte ceva. Și cântară băieții, cu glasurile lor serafice, înălțătoare, ceresc sfâșietoare, un imn al bucuriei de Mozart. Am surprins, nu numai în genele lui Titulescu, ci și în ochii tuturor, un mărgăritar de emoție. Ne ridicaseră atât imnul, cât și glasurile într-adevăr îngerești, dar desigur și neașteptatul gest, atât de spontan, care ilustra atât de mișcător simpatia obștească și atmosfera de vrajă ce s-a creat pretutindeni în jurul numelui lui Titulescu.

Și acum, pentru a încheia, să mi se îngăduie să mai dăpăn și alte câteva amintiri, de mai târziu, care și-aduc și ele pasta lor la tabloul ce se înfiripă. În primăvara anului 1935, mă găseam încă tot la Viena, în aceeași slujbă la legație. Situația politică din Austria, ce fusese nu tocmai de mult scuturată de două scurte revoluții¹⁵, continua să fie incertă și confuză. Sub vâlul unei aparente normalizări mocnea o lavă latentă. Guvernul austriac de-atunci, autoritar, urmărind să salveze un simulacru de independență, ce trăia însă numai din grația unei puteri străine, permitea cu o crescândă bunăvoință propaganda cea mai fățișă în vederea unei restaurații habsburgice, în timp

¹⁴ Hubert și Jan Van Eyck (Hubert: n.?–1426).

¹⁵ La 15 martie 1933 – lovitură de stat organizată de cancelarul Engelbert Dollfuss; 25 iulie 1934 – tentativă de lovitură de stat organizată de național-socialiști, agenții hitleriști procedează la asasinarea lui Engelbert Dollfuss.

ce curente subterane, după o tentativă eşuată, stăruiau pentru Anschluss. Pentru orice ochi mai expert, din afară, situația din Austria devenise într-adevăr, precum prevăzuse Titulescu, cel mai sensibil barometru al cicloanelor și anticicloanelor internaționale. Titulescu, dotat cu un simț înnăscut pentru identificarea unor atari barometre, continua să se intereseze foarte de aproape de reacțiunile lui *homo austriacus*, brotăcelul care semnaliza cele mai imperceptibile schimbări, ce se produceau în atmosfera generală a continentului. Noi, funcționarii legației de la Viena, eram constrânși de istoria în marș, să stăm la post, în necurmată încordare. Cred că rar a existat pentru tinerii diplomați străini o școală mai bună decât aceea ce li se oferea la Viena în acea perioadă de vreo cinci ani înainte de Anschluss. Niciodată o situație nu a pus mai mult în exercițiu puterea de divinațiune a observatorului diplomatic, de la ceas la ceas. Titulescu, de câte ori trecea spre Apus, cu vagonul său ministerial, amenajat cu tot confortul necesar, nu huzurului, cum le convenea unora să bârfească, ci numai pentru a înlesni munca de birou și în timpul călătoriei, se oprea și în capitala austriacă, cel puțin pentru câteva ore, când îi dam cele din urmă informațiuni și-i făceam un fel de rapoarte verbale rezumative asupra stărilor politice. Oricât de obosit, uneori, de dezagrementele inerente călătoriei, Titulescu, pachetul de nervi, se reculegea repede, de îndată ce cobora pe peronul gării, iar dacă mai făcea și o plimbare cu mașina legației prin oraș, își redobândea felul obișnuit, neastâmpărul și temperamentul. Celor ce-l însoțeau, ne comunica ceva din euforia sa volubilă, încât zile de-a rândul, după plecarea sa, mai simțeam în aerul Vienei duhul lui Titulescu. Cu ocazia unei asemenea descinderi, cred că a fost tocmai în primăvara anului 1935, aflase că doar câteva zile mai înainte a trecut pe la Viena

un om politic român, care se întorcea din Berlinul nazist, unde tatonase în vederea unei apropieri. Atunci l-am văzut pe Titulescu într-un moment de revoltă, în ipostaza prerogativelor, la care-i da un drept legitim însuși geniul său. A prins să veștejească în cuvinte din cele mai biciuitoare încercările ce ținteau spre o politică externă dincolo de dunga ce-o întrezărea, sau împotriva acțiunilor ce le întreprindea el. Și parcă-i aud și astăzi cuvintele răspicate: „...noul război european, dacă va izbucni, va repeta, desigur nu în detalii, dar în linii mari, Primul Război Mondial. Războiul va fi lung și greu. La început Germania va avea succese, dar în cele din urmă va fi înfrântă...“. Apoi Titulescu s-a liniștit. Și a trecut la alte chestiuni. Îl interesa cum se comportă „brotăcelul“, care anunța intemperiile. La gară, când pornea spre Apus, i-am întins cu multă sfială, și numai în momentul când trenul se puse în mișcare, căci mai curând nu îndrăznisem, o carte de-a mea, ce apăruse tocmai atunci – piesa *Avram Iancu*. Mi-a surâs: „Să știi că am s-o citesc“. Pentru mine promisiunea lui Titulescu, că va citi, era o suficientă satisfacție, cu toate că mă stăpânea convingerea că nu va avea niciodată răgazul pentru așa ceva.

Au trecut vreo câteva săptămâni. Când Titulescu s-a întors din nou spre țară, m-am înființat iarăși la gară. De astă dată nu mai intenționa să se oprească și la Viena, decât pentru cele câteva minute indicate în itinerarul obișnuit al expresului. Am urcat în vagonul său, i-am comunicat unele noutăți austriece, foarte în grabă și cu teama nervoasă în călcâie să nu pornească trenul. Mi-a spus și dânsul câte ceva din isprăvile sale. Torpilase nu mai știu ce combinație internațională, ce putea să devină primejdioasă pentru micile state. Apoi m-am dat jos pe peron, căci se auzeau semnale de plecare. După ce am

coborât, m-am apropiat de o fereastră a vagonului, unde apăruse capul lui Titulescu, care mă chema cu glas tare: „Blaga, vino să-ți spun ceva...” și fără de nicio legătură cu cele ce discutaserăm adineaori, Titulescu începu, fără nicio caznă, să recite din memorie niște versuri din *Avram Iancu*:

*În pădure
toate păsările dorm,
numai una n-are somn,
cată să se facă om.*

„Nu știu de ce, dar tare-mi plac mie aceste versuri“, încheie Titulescu, în timp ce trenul se punea în mișcare. Ne-am mai făcut un semn, pe urmă nu l-am mai văzut. Rămăsesem încă o bucată de timp cu capul descoperit, pe peron, cu gândul departe. Titulescu recitase versurile în care vorbeam despre marea pasăre mitologică din Munții Apuseni, care, în piesa mea, stă de pază lângă inima neamului. Și astăzi, atâția ani după cele întâmplate atunci, mi se pare că bănuiesc de ce Titulescu a recitat acele versuri: „În pădure toate păsările dorm, numai una n-are somn, cată să se facă om“... Titulescu simțea pesemne, subconștient, o înrudire între insomnia sfântă a acelei paseri de veghe și insomnia sa. Căci și el suferea de insomnie lângă destinele țării, de-o insomnie blestemată pentru el și pentru noi, căci ea avea să-l destrame înainte de vreme, încât astăzi, la o răscruce cum nu a fost alta vreodată, când am avea așa de mare nevoie de veghea lui, el nu mai este printre noi.

Noiembrie, 1945.

LISTA ILUSTRAȚIILOR

26 noiembrie 1920, Viena. Diploma de „Doctor în Filozofie“ al Universității din Viena, titlu științific obținut de Lucian Blaga. (p.190)

5 ianuarie 1922, București. Decretul regal prin care Regele Ferdinand I al României îl numește pe Lucian Blaga, doctor în litere, cancelar în administrația centrală a Ministerului Afacerilor Străine, începând cu data de 1 ianuarie 1922. Documentul este contrasemnat de ministrul Afacerilor Străine, Gheorghe Derussi. (p.192)

14 octombrie 1926, București. Ordin al ministrului Afacerilor Străine al României, Ion M. Mitileu, prin care Lucian Blaga este numit, începând cu data de 1 noiembrie 1926, atașat de presă pe lângă Legația României la Varșovia. (p.193)

Monumentul realizat de Wacław Szymanowski a fost dezvelit la 16 noiembrie 1926. Lucian Blaga a participat din partea României la dezvelire și a depus o coroană de flori. Devenită simbol al Poloniei, opera a fost distrusă de hitleriști la 31 mai 1940. După război, monumentul a fost reconstituit și redezvelit la 17 octombrie 1946. (p.194)

Varșovia, Palatul Prezidențial. Cunoscut și ca Palatul Koniecpolski, din 1919 a fost sediul guvernului polonez. În timpul ocupației germane din cel de-al Doilea Război Mondial a fost folosit de Comandamentul German și a supraviețuit intact revoltei din 1944. După război a redevenit sediul guvernului polonez. (p.195)

7 decembrie 1926, Varșovia. Raport al diplomatului Lucian Blaga, atașat de presă la Legația României la Varșovia, privind piedicile și impedimentele întâmpinate în activitatea sa, adresat directorului Direcției Presă din Ministerul Afacerilor Străine al României. (p.196)

Anii '20, Praga. Privire generală, având în centru Hradul, reședință a vechilor regi și a președintelui Republicii. (p.198)

3 noiembrie 1927, București. Scrisoare prin care conducerea Ministerului Afacerilor Străine – sub semnătura lui Dimitrie I. Ghika – comunică lui Lucian Blaga transferarea de la Legația României la Varșovia la Legația României de la Praga, în calitate de atașat de presă. (p.199)

16 noiembrie 1927, Varșovia. Scrisoare prin care Carol C. Davilla, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Varșovia, informează pe Nicolae Filodor, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Praga, că Regele Ferdinand a conferit lui Lucian Blaga Ordinul *Steaua României*, în gradul de Cavaler. (p.200)

Berna, Palatul Federal al Elveției (*Bundeshaus*). Lucian Blaga a îndeplinit funcția de secretar de presă în cadrul Legației României din capitala Elveției în perioada aprilie 1928 – octombrie 1932. (p.201)

7 ianuarie 1931, Berna. Raport privind reflectarea României în presa elvețiană, întocmit de Lucian Blaga, secretar de presă la Legația României la Berna, adresat lui Eugen Filotti, director al

Direcției Presei și Informațiilor din Ministerul Afacerilor Străine. (p.202)

August 1933, Bad Gastein. Lucian Blaga în timpul unui sejur petrecut alături de Nicolae Titulescu. (p.204)

August 1933, Bad Gastein. Trei apropiați colaboratori ai lui Nicolae Titulescu. De la stânga la dreapta: Ștefan Nenițescu, consilier în Direcția Presei din Ministerul Afacerilor Străine; Lucian Blaga; Savel Rădulescu, subsecretar de Stat în Ministerul Afacerilor Străine. (p.205)

8 octombrie 1933, Viena. Nicolae Titulescu, ministrul Afacerilor Străine, în trecere prin capitala Austriei, în compania membrilor Legației. În rândul din față, Nicolae Titulescu cu Caius Brediceanu, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar; în rândul din spate, Raoul Bossy, consilier de legație; Lucian Blaga, consilier de presă; Nicolae Raicoviceanu, consilier juridic cu rangul de ministru plenipotențiar cls. II, secretar personal al lui Nicolae Titulescu. (p.206)

[Toamna 1933–1934], Semmering. Într-un moment de relaxare, bine dispuse, familiile Brediceanu și Blaga. În rândul întâi, de la stânga la dreapta: Lucian Blaga, Ana Dorica (Dorli) Blaga, Cornelia Blaga, Mihai Brediceanu (fiul lui Tiberiu Brediceanu), Caius Brediceanu jr.; în rândul al doilea, de la stânga la dreapta: Tiberiu Brediceanu, Caius Brediceanu. (p.207)

1934, Pötzleinsdorf. Cumnați, dar și colaboratori. Caius Brediceanu (în picioare), Lucian Blaga (șezând). (p.208)

1934, Pötzleinsdorf. Scenă tandră de familie: Cornelia Blaga, Lucian Blaga, Ana Dorica (Dorli) Blaga. (p.209)

21 mai 1935, Viena. În incinta Legației României, într-un scurt popas în capitala Austriei. În rândul întâi, de la stânga la dreapta: Cornelia Blaga, Nicolae Titulescu, Catherine Titulescu. În rândul al doilea: Lucian Blaga, Caius Brediceanu. (p.210)

21 mai 1935, Viena. În Gara Centrală a capitalei Austriei, Nicolae Titulescu este salutat de câțiva colaboratori. De la stânga la dreapta: Lucian Blaga, Cornelia Blaga, Nicolae Titulescu, Catherine Titulescu, Caius Brediceanu. (p.211)

21 mai 1935, Viena. Nicolae Titulescu la o nouă despărțire de colaboratori și prieteni, gata de drum spre alte orizonturi de întâlniri și negocieri. (p.212)

Viena, Palatul Parlamentului. (p.213)

Clădirea Ambasadei României la Viena. (p.214)

Placă omagială pe clădirea în care a locuit Lucian Blaga la Viena în anii 1932 – 1935. (p.215)

8 octombrie 1935, Viena. Buletinul săptămânal al presei din Austria, alcătuit de Lucian Blaga, consilier de presă la Legația României din Viena, adresat lui Ion Dragu, director al Direcției Presei și Informațiilor din Ministerul Afacerilor Străine. (p.216)

8 ianuarie 1938, București. Ordin al președintelui Consiliului de Miniștri, al ministrului Afacerilor Străine *ad-interim*, semnat de

Octavian Goga, prin care i se fixau lui Lucian Blaga atribuțiile și împuternicirile, în calitatea sa oficială de subsecretar de Stat în Ministerul Afacerilor Străine. (p.218)

11 martie 1938, București. Decretul Regelui Carol al II-lea al României prin care Lucian Blaga este numit, începând cu 1 aprilie 1938, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Lisabona. (p.219)

20 mai 1938, Lisabona. Raportul lui Lucian Blaga, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Lisabona, adresat ministrului Afacerilor Străine al României, Nicolae Petrescu-Comnen, privind prezentarea scrisorilor de acreditare generalului Oscar Carmona, președintele Republicii Portugheze. (p.220)

18 mai 1938, Lisabona. Textul discursului lui Lucian Blaga, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Lisabona, rostit la prezentarea scrisorilor de acreditare președintelui Republicii Portugheze, generalul Oscar Carmona. (p.222)

18 mai 1938, Lisabona. Textul discursului generalului Oscar Carmona, președintele Republicii Portugheze, rostit la primirea scrisorilor de acreditare ale lui Lucian Blaga, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Lisabona. (p.223)

18 mai 1938, Lisabona. Lucian Blaga, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României în Portugalia, depune o coroană de laur și bronz la mormântul Eroului Necunoscut. (p.224)

18 mai 1938, Lisabona. Lucian Blaga, după prezentarea scrisorilor de acreditare ca trimis extraordinar și ministru plenipotențiar. Dorli Blaga între Lucian Blaga și Cornelia Blaga. În imagine, de asemenea, Mihail Cămărășescu și soția acestuia. (p.225)

18 mai 1938, Lisabona. Articolul *Noul ministrul al României prezintă scrisorile de acreditare președintelui Republicii*, apărut în publicația „Diario de Lisboa“. (p.226)

Iunie 1938, Lisabona. Lucian Blaga alături de generalul Virgil I. Bădulescu și comandantul Teofil Sidorovici. (p.227)

1 iunie 1938, Lisabona. Raport al lui Lucian Blaga, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Lisabona, către Nicolae Petrescu-Comnen, ministrul Afacerilor Străine al României, privind festivitățile prilejuite de cel de al XII-lea an al „Revoluției Naționale“. (p.228)

Castelul Almourol, ridicat pe o insulă a râului Tejo, a găzduit, în mai multe rânduri, manifestări protocolare ale unor înalte oficialități portugheze cu membrii corpului diplomatic acreditat la Lisabona. (p.230)

27 iunie 1938. Lucian Blaga și Oliveira Salazar la recepția oferită la castelul Almourol de prim-ministrul Portugaliei, pentru diplomații acreditați la Lisabona. (p.231)

27 iunie 1938. Soții Lucian Blaga și Cornelia Blaga urmează, împreună cu alți diplomați, de-a lungul meterezelor, pe Oliveira Salazar, spre recepția oferită în onoarea șefilor de misiune acreditați la Lisabona. (p.232)

27 iunie 1938. La recepția oferită pentru corpul diplomatic acreditat la Lisabona, Lucian Blaga și Cornelia Blaga se întrețin cu alți diplomați într-una din curțile interioare ale castelului Almourol. Extrema dreaptă: soții Blaga și un alt invitat. (p.233)

27 iunie 1938. Oliveira Salazar se fotografiază cu diplomații prezenți la recepția dată de prim-ministrul portughez în onoarea corpului diplomatic acreditat la Lisabona. În rândul întâi, în centrul imaginii – Oliveira Salazar; la dreapta lui, Lady Selby, soția ambasadorului Angliei. La stânga lui, pe rândul doi, Ramón Franco, fratele lui Franco Bahamonde, ambasadorul Spaniei la Lisabona. În dreapta imaginii, Lucian Blaga (al cincilea din dreapta) și Cornelia Blaga (pe rândul al treilea, cu pălărie albă). (p.234)

27 iunie 1938, Castelul Almourol. Masa oficială la recepția organizată în onoarea diplomaților străini de prim-ministrul Portugaliei. Rândul din dreapta, de jos în sus, a zecea poziție îl immortalizează pe Lucian Blaga. (p.235)

25 iulie 1938, Lisabona. Lucian Blaga participă la Recviemul pentru Regina Maria a României, organizat în Biserica anglicană. Au participat membri ai guvernului, corpului diplomatic, personalități portugheze. (p.236)

3 septembrie 1938, Lisabona. Raport al lui Lucian Blaga, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Lisabona, adresat lui Nicolae Petrescu-Comnen, ministrul Afacerilor Străine al României, privind întoarcerea în țară a generalului Oscar Carmona, președintele Republicii Portugheze, din voiajul întreprins în Coloniile Africane Portugheze (Angola). (p.237)

27 octombrie 1938, Lisabona. Raport al lui Lucian Blaga, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Lisabona, către Nicolae Petrescu-Comnen, ministrul Afacerilor Străine al României, privind atitudinea premierului Antonio Salazar față de ultimele evoluții ale Războiului Civil din Spania. (p.238)

28 octombrie 1938, Lisabona. Adresă a lui Lucian Blaga, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Lisabona, către Nicolae Petrescu-Comnen, ministrul Afacerilor Străine al României, privind viitoarele alegeri pentru Adunarea Națională și Camera Corporativă din Portugalia și interviul premierului Antonio Salazar din „Diario de Noticias“. (p.240)

29 octombrie 1938, Lisabona. Raport al lui Lucian Blaga, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Lisabona, către Nicolae Petrescu-Comnen, ministrul Afacerilor Străine al României, privind chestiunea coloniilor portugheze, statutul și situația lor. (p.242)

31 octombrie 1938, Lisabona. Raport al lui Lucian Blaga, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Lisabona, adresat lui Nicolae Petrescu-Comnen, ministrul Afacerilor Străine al României, privind alegerile pentru Adunarea Națională a Portugaliei. (p.244)

1 ianuarie 1939, Lisabona. Recepție de Anul Nou oferită corpului diplomatic de către președintele Portugaliei, generalul Oscar Carmona. În rândul întâi, Lucian Blaga, a cincea persoană de la dreapta la stânga. (p.246)

Februarie 1939, Lisabona. Bal costumat la Legația Belgiei. De la dreapta la stânga, a cincea persoană este Cornelia Blaga, în costum popular românesc. (p.247)

3 februarie 1939, Lisabona. Raport al lui Lucian Blaga, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Lisabona, către Grigore Gafencu, ministrul Afacerilor Străine al României, având drept temă evoluția relațiilor Portugaliei cu Marea Britanie. (p.248)

18 februarie 1939, Lisabona. Raport al lui Lucian Blaga, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Lisabona, privind reflectarea în presa portugheză a evenimentelor din Europa Centrală și de Est, adresat ministrului Afacerilor Străine, Grigore Gafencu. (p.250)

3 martie 1939, Lisabona. Raport al lui Lucian Blaga, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Lisabona, către Grigore Gafencu, ministrul Afacerilor Străine al României, privind susținerea populară a regimului Salazar. (p.252)

25 martie 1939, Lisabona. Raport al lui Lucian Blaga, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Lisabona, către Grigore Gafencu, ministrul Afacerilor Străine al României, privind reflectarea raporturilor româno-germane în presa portugheză. (p.254)

15 aprilie 1939, București. Decretul Regelui Carol al II-lea privind încetarea misiunii diplomatice a lui Lucian Blaga ca trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României în Portugalia, începând cu data de 1 aprilie 1939. (p.255)

Statul de serviciu în cadrul Ministerului Afacerilor Străine al diplomatului Lucian Blaga. (p.256)

23 noiembrie 1945. Prima pagina, mss., a conferinței *Nicolae Titulescu*, susținută de academicianul Lucian Blaga în Transilvania, la Cluj, în sala Colegiului Academic. (p.258)

23 noiembrie 1945. Pagina a doua, text cules, a conferinței *Nicolae Titulescu*, susținută de academicianul Lucian Blaga la Cluj, cu intervenții *manu propria*, aici și pe alte file. (p.259)

Prima monografie dedicată diplomatului Lucian Blaga, realizată de istoricul și diplomatul Constantin I. Turcu, și publicată în 1995 de prestigioasa Editură Enciclopedică din București. (p.260)

În 1995, prin cele 3 volume ale lucrării *Lucian Blaga, Din activitatea diplomatică (rapoarte, articole, scrisori, cereri, telegrame). Anii 1927–1938*, publicată de Editura Eminescu, Pavel Țugui a introdus în circuit public peste 1000 de pagini-document, esențiale pentru cunoașterea operei diplomatice a marelui om de cultură. (p.261)

Lucian Blaga a avut în Cornelia Brediceanu-Blaga nu doar o soție exemplară, ci și o colaboratoare de mare profesionalism și de deosebită hărnicie. Notațiile sale, publicate parțial de Dorli Blaga, restituie celor de azi, la patru decenii de la punerea lor pe hârtie, informații de mare interes pentru cunoașterea vieții și activității lui Lucian Blaga. (p.262)

Afișul celei de a XXX-a ediții (7 – 8 mai 2010) a Festivalului internațional „Lucian Blaga“. (p.263)

Casa părintească a lui Lucian Blaga din orașul Lancrăm. (p.264)

7 mai 2010, Lancrăm. Moment inaugural al celei de a XXX-a ediții a Festivalului internațional „Lucian Blaga“, în prezența oficialităților, a organizatorilor, a conferențiarilor și a publicului. (p.265)

7 mai 2010, Lancrăm. Participă la a XXX-a ediție a Festivalului internațional „Lucian Blaga“ – George G. Potra, Ion Floroiu, Nicolae Mareș. Fotografie realizată pe treptele intrării în casa Lucian Blaga. (p.266)

7 mai 2010, Lancrăm. În curtea reședinței Blaga. De la stânga la dreapta: Alexandru Brad, Constantin Șalapi, George G. Potra, Gheorghe Maniu, Ion Floroiu, Nicolae Mareș. (p.267)

7 mai 2010, Lancrăm. Într-o pauză a lucrărilor celei de a XXX-a ediții a Festivalului internațional „Lucian Blaga“. (p.268)

7 mai 2010, Lancrăm. Mass media transilvăneană înconjoară cu interes pe cei care au onorat tribuna Festivalului internațional „Lucian Blaga“. (p.269)

7 mai 2010, Lancrăm. Lucrările Festivalului internațional „Lucian Blaga“ au fost urmărite și de elevi de gimnaziu din Sebeș. (p.270)

8 mai 2010, Sebeș. La statuia lui Lucian Blaga din fața Centrului cultural „Lucian Blaga“, gazda unor manifestări din cea de a doua zi a Festivalului internațional „Lucian Blaga“, cea de a XXX-a ediție. (p.271)

8 mai 2010, Lancrăm. Îmbrăcați în costum popular, aliniați de o parte și de alta a aleii ce duce la intrarea bisericii din Lancrăm, zeci de elevi așteaptă și salută pe cei veniți la slujba religioasă pentru Lucian Blaga. (p.272)

8 mai 2010, Lancrăm. Un sobor de preoți oficiază o slujbă la mormântul lui Lucian Blaga. (p.273)

8 mai 2010, Lancrăm. Flori proaspete pe mormântul lui Lucian Blaga în zilele celei de a XXX-a ediții a Festivalului internațional „Lucian Blaga“. (p.274)

8 mai 2010, Lancrăm. În fața statuii lui Lucian Blaga. De la stânga la dreapta: Nicolae Mareș, George G. Potra, Gheorghe Maniu. (p.275)

8 mai 2010, Lancrăm. Participanți la cea de a XXX-a ediție a Festivalului internațional „Lucian Blaga“. De la stânga la dreapta: Alexandru Popescu, Mugurel Sârbu, Nicolae Mareș, George G. Potra, Gheorghe Maniu. (p.276)

Organizatorii celei de a XXX-a ediții a Festivalului internațional „Lucian Blaga“ au onorat pe George G. Potra cu Premiul pentru diplomatie culturală. (p.277)

30 septembrie 2010, București. Pavel Țugui conferențiază la casa Titulescu despre *Lucian Blaga și politica externă a României în perioada interbelică*. (p.278)

NOS RECTOR UNIVERSITATIS LITTERARUM VINDOBONENSIS

ALPHONSUS DOPSCH

PHILOSOPHIAE DOCTOR PROFESSOR HISTORIAE PUBLICUS ORDINARIUS

CAROLUS LUICK

PHILOSOPHIAE DOCTOR PROFESSOR PHILOGIAE ANGLICAE PUBLICUS ORDINARIUS

ORDINIS PHILOSOPHORUM HONORARIUS

Stephanus Meyer
philosophiae doctor professor physicae publicus ordinarius

PROMOTOR RITE CONSTITUTUS

IN

VIRUM CLARISSIMUM

Lucianum Blaga

e Sanceram, in Romania, et sumo

postquam et dissertatione cui inscribitur "Kultur und Erkenntnis"
et examinihus legitimis laudabiliter in philosophia doctrinam protulit,

DOCTORIS PHILOSOPHIAE NOMEN ET HONORES IURA ET PRIVILEGIA

CONTULIMUS IN EUSQUE REI FIDEM HASCE LITTERAS UNIVERSITATIS SIGILLO SANCIENDAS
CURAVIMUS.

VINDOBONAE, DIE *XXV* mensis *Novembris* MCMX *X*.

A. Dopsch

C. Luick

S. T. Meyer

L. S.

Copiam cum originali in charta signo publico instructa

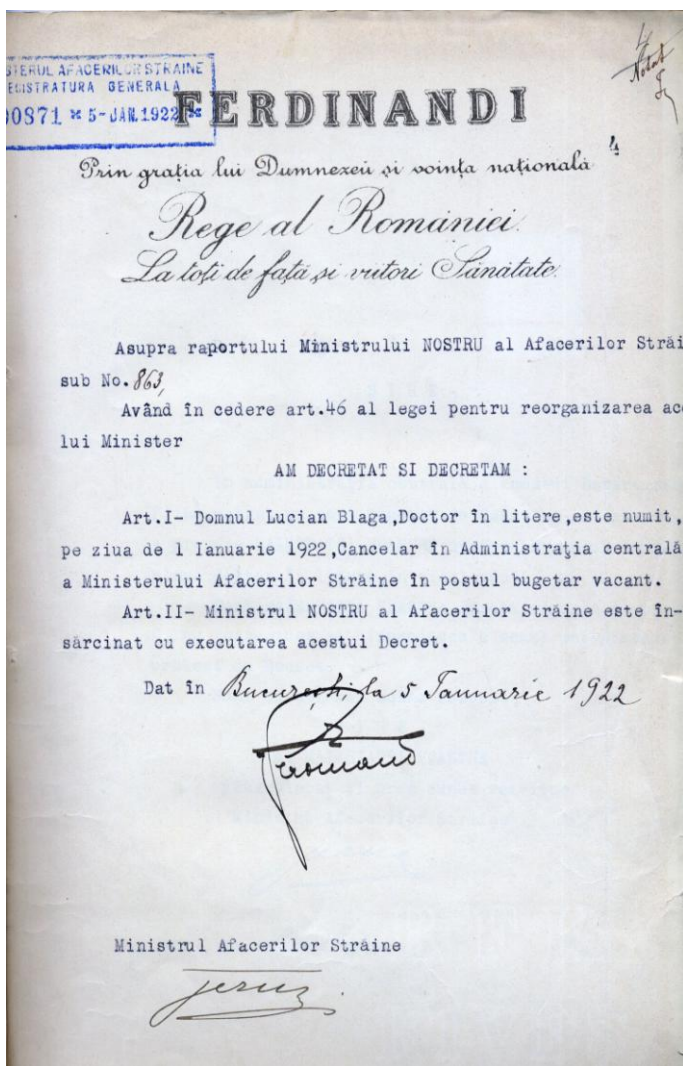
26 noiembrie 1920, Viena. Diploma de „Doctor în Filozofie“ al
Universității din Viena, titlu științific obținut de Lucian Blaga.

ad verbum concordare fidem facit universitatis Vindobonensis cancellaria.

Vindobonae, die *XVII. Novembris* MCMXX.

J. Roman
cancellarius universitatis
director.

5 ianuarie 1922, București. Decretul regal prin care Regele Ferdinand I al României îl numește pe Lucian Blaga, doctor în litere, cancelar în administrația centrală a Ministerului Afacerilor Străine, începând cu data de 1 ianuarie 1922. Documentul este contrasemnat de ministrul Afacerilor Străine, Gheorghe Derussi.

13
MINISTERUL AFACERILOR STRAINE
REGISTRATURA GENERALA
N:59880 * 13 OCT. 1926 *

*Nă Ministru Secretar de Stat
la Departamentul Afacerilor Străine.*

DECIDEM:

Art.I.- Se numesc, pe ziua de 1 Noembrie 1926, Ataşaţi de presă Domnii Lucian Blaga, şi Raul Anastasiu, primul pe lângă Legaţiunea României din Varşovia, şi al doilea pe lângă Legaţiunea României din Belgrad, plătiţi cu diurne lunare.

Art.II.- Domnul Secretar General al Ministerului este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a deciziunii de faţă.

Bucureşti 14 Octombrie 1926.

MINISTRU

Ion M. Mitileu

Director
Chifană imp. dipl.

Sechestrează la Dr. Cădel.
Stănescu

14 octombrie 1926, Bucureşti. Ordin al ministrului Afacerilor Străine al României, Ion M. Mitileu, prin care Lucian Blaga este numit, începând cu data de 1 noiembrie 1926, ataşat de presă pe lângă Legaţia României la Varşovia.

Monumentul realizat de Wacław Szymanowski a fost dezvelit la 16 noiembrie 1926. Lucian Blaga a participat din partea României la dezvelire și a depus o coroană de flori. Devenită simbol al Poloniei, opera a fost distrusă de hitleriști la 31 mai 1940. După război, monumentul a fost reconstituit și redezvelit la 17 octombrie 1946.

Varșovia, Palatul Prezidențial. Cunoscut și ca Palatul Koniecpolski, din 1919 a fost sediul guvernului polonez. În timpul ocupației germane din cel Al Doilea Război Mondial a fost folosit de Comandamentul German și a supraviețuit intact revoltei din 1944. După război a redevenit sediul guvernului polonez.

MINISTERUL AFACERILOR STRĂINE
REGISTRATURA GENERALĂ
170890 13 DEC 1926

Domnule Director,
adresa voastră Nr. 67025

reînvestește, neștiind cum să interpretez dorința
exprimată în ea, de a lua măsurile cuvenite
pentru a trimite zilnic o dare de seamă asupra
presei polone. Ori subsemnatul dela 14 trimite
începând trimite zilnic un „bulletin” - (cu excepția
duminecilor) la Direcția Presei condusă de voastră.

Tote bulletinele sunt înregistrate aici, și dacă
la Direcțiunea Presei lipsoște vre-unul din ele,
vina nu poate să cadă decât în sarcina poș-
tărilor. Duminica și Luni fac un singur bulletin
pe două zile, deoarece de-o parte Duminica
nici poșta nu funcționează, de altă parte nu
interpretul, cu care lucrez, nu-mi poate sta la
dispoziție în zile de sărbătoare. Apoi de
aceia Luni sunt totdeauna mai puține
ziare, și cele care totuși apar au un număr
reduc de pagini.

Vă rog foarte mult să binevoiți a-mi
răspunde dacă primiți regulat aceste bulletin.

Domnia Sale

Domnului Director al Presei
Ministerul Afacerilor Străine

București

PP
1. Doi înțeleg
2. Doi înțeleg
3. Doi înțeleg
4. Doi înțeleg
5. Doi înțeleg
6. Doi înțeleg
7. Doi înțeleg
8. Doi înțeleg
9. Doi înțeleg
10. Doi înțeleg
11. Doi înțeleg
12. Doi înțeleg
13. Doi înțeleg
14. Doi înțeleg
15. Doi înțeleg
16. Doi înțeleg
17. Doi înțeleg
18. Doi înțeleg
19. Doi înțeleg
20. Doi înțeleg
21. Doi înțeleg
22. Doi înțeleg
23. Doi înțeleg
24. Doi înțeleg
25. Doi înțeleg
26. Doi înțeleg
27. Doi înțeleg
28. Doi înțeleg
29. Doi înțeleg
30. Doi înțeleg
31. Doi înțeleg
32. Doi înțeleg
33. Doi înțeleg
34. Doi înțeleg
35. Doi înțeleg
36. Doi înțeleg
37. Doi înțeleg
38. Doi înțeleg
39. Doi înțeleg
40. Doi înțeleg
41. Doi înțeleg
42. Doi înțeleg
43. Doi înțeleg
44. Doi înțeleg
45. Doi înțeleg
46. Doi înțeleg
47. Doi înțeleg
48. Doi înțeleg
49. Doi înțeleg
50. Doi înțeleg
51. Doi înțeleg
52. Doi înțeleg
53. Doi înțeleg
54. Doi înțeleg
55. Doi înțeleg
56. Doi înțeleg
57. Doi înțeleg
58. Doi înțeleg
59. Doi înțeleg
60. Doi înțeleg
61. Doi înțeleg
62. Doi înțeleg
63. Doi înțeleg
64. Doi înțeleg
65. Doi înțeleg
66. Doi înțeleg
67. Doi înțeleg
68. Doi înțeleg
69. Doi înțeleg
70. Doi înțeleg
71. Doi înțeleg
72. Doi înțeleg
73. Doi înțeleg
74. Doi înțeleg
75. Doi înțeleg
76. Doi înțeleg
77. Doi înțeleg
78. Doi înțeleg
79. Doi înțeleg
80. Doi înțeleg
81. Doi înțeleg
82. Doi înțeleg
83. Doi înțeleg
84. Doi înțeleg
85. Doi înțeleg
86. Doi înțeleg
87. Doi înțeleg
88. Doi înțeleg
89. Doi înțeleg
90. Doi înțeleg
91. Doi înțeleg
92. Doi înțeleg
93. Doi înțeleg
94. Doi înțeleg
95. Doi înțeleg
96. Doi înțeleg
97. Doi înțeleg
98. Doi înțeleg
99. Doi înțeleg
100. Doi înțeleg

7 decembrie 1926, Varșovia. Raport al diplomatului Lucian Blaga, atașat de presă la Legația României la Varșovia, privind piedicile și impedimentele întâmpinate în activitatea sa, adresat directorului Direcției Presă din Ministerul Afacerilor Străine al României.

La material de propagandă aş avea nevoie de
candată de toată colecţia din „Kulturnachrichte
aus Rumänien” apărută la Fundaţia Principele
Carol, unde găsesc informaţiuni, note, orientări
ce s’ar putea plasa şi în ziarele şi revistele de aici.

Primit. Domnule Director, asigurarea
decebelor mele otine

Lucian Blaga
ataşat de presă.

Anii '20, Praga. Privire generală, având în centru Hradul, reședință a vechilor regi și a președintelui Republicii.

București

3. NOIE. 1927

MINISTERUL
AFACERILOR STRĂINE
DIRECȚIUNEA PERSONALULUI

Nr. 60538

Anexe:

Domnul meu,

Am onoarea a Vă face cunoscut că, prin decizia ministerială No. 60538/927, ați fost transferat în interesul serviciului, pe ziua de 1 Decembre 1927, în aceeași calitate, pe lângă Legațiunea României din Praga.

MINISTRU

Director

Domniei Sale

Domnului Lucian Blaga,

Atașat de presă pe lângă Legațiunea României

din Varșovia.

B. 68. — Imprimeria Statului.

3 noiembrie 1927, București. Scrisoare prin care conducerea Ministerului Afacerilor Străine – sub semnătura lui Dimitrie I. Ghika – comunică lui Lucian Blaga transferarea de la Legația României la Varșovia la Legația României de la Praga, în calitate de atașat de presă.

LÉGATION ROYALE DE ROUMANIE

Varşovia, 16 Noëmbrie 1927.

No. 4630.

Anexe : 2.

Legatiunea Regala a Romaniei

La Praga

No. 2328/1

23 Noiembrie 1927

Domnule Ministru şi Iubite Coleg,

In baza adresei ministeriale No. 31272 bis. din 11 Noembrie curent, am onoarea a Vă face cunoscut că prin Inaltul Decret No. 1789 din 4 Iunie 1927, Majestatea Sa Regele Ferdinand a binevoit a conferi Domnului L. BLAGA, actualmente Ataşat de presă pe lângă Legaţiunea României la Praga, Ordinul "Steaua României" în gradul de Cavaler. Transmiţându-Vă aci alăturat ^{brevetul} şi decoraţiunea Domnului Blaga, am onoarea a Vă ruga să binevoiţi a dispune ca adeverinţa de primire anexată să fie înapoiată direct Ministerului Afacerilor Străine, completată şi semnată de destinatar, cu referire la adresa ministerială susmenţionată.

Primiţi, Vă rog Domnule Ministru şi Iubite Coleg, încredinţarea înaltei mele consideraţiuni.

Sailor

Excelenţei Sale

Domnului N. FILODOR.

Trimis Extraordinar şi Ministru Plenipotenţiar
al Majestăţii Sale Regelui României

P R A G A .

2.6.

16 noiembrie 1927, Varşovia. Scrisoare prin care Carol C. Davilla, trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al României la Varşovia, informează pe Nicolae Filodor, trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al României la Praga, că Regele Ferdinand a conferit lui Lucian Blaga Ordinul *Steaua României*, în gradul de Cavaler.

Berna, Palatul Federal al Elveției (*Bundeshaus*).
Lucian Blaga a îndeplinit funcția de secretar de presă
în cadrul Legației României din capitala Elveției în
perioada aprilie 1928 – octombrie 1932.

Berna, 7 Ianuarie 1931.

Serviciul presei

Nr. /4/

Domnule Director,

Am onoare a Vă face un scurt raport asupra atitudinii presei elvețiene față de România cu ocazia anului nou, așa cum atitudine aceasta reiese din "reprivirile asupra anului politic" apărute în diverse ziare.

Vorbind despre anul 1930 în politica lumii siarele elvețiene l-au caracterizat în genere ca an plin de grantăți, de tensiuni și de desiluzii. Nu s'au realizat nici măcar slabele speranțe ce păreau îndreptățite la început. Premitem acestea pentru ca să se vadă că în bilanțurile politice ale anului România ocupă un loc aparte, de insulă cel puțin în parte favorizată de scarță.

"Der Bund" scrie despre România următoarele: "După toate aparențele în România situația s'a îndreptat. Întoarcerea lui Carol și proclamarea sa ca rege a fost o senzație politică, ale cărei efecte încă nu sunt epuizate. Partidul liberal, care și-a pierdut conducătorul, va lua, după cum se crede, o atitudine mai pozitivă față de noul regim."

"Journal de Genève" scrie: "Ar fi imposibil" să enumerăm crizele ministeriale și agitațiile politice din statele europene în care stăpânește încă, de fapt sau cu numele, parlamentarismul. Ne mărginim să semnalăm, în România, întoarcerea rege-

Domniei Sale
Domnului Eugen F i l o t t i
Director al Presei și Informațiilor
Președinția Consiliului de Miniștri
B U C U R E Ș T I

7 ianuarie 1931, Berna. Raport privind reflectarea României în presa elvețiană, întocmit de Lucian Blaga, secretar de presă la Legația României la Berna, adresat lui Eugen Filotti, director al Direcției Presei și Informațiilor din Ministerul Afacerilor Străine.

- 2 -

lui Carol II. care a pus capăt unei perioade de incertitudine constituțională, dar încă n'a isbutit să restabilească în țară stabilitatea politică."

"Basler Nachrichten" face următoarele observații: "În România Ministrulpreședinte Maniu a isbutit în situația cea mai nesigură să aducă pe Regele Carol. Liberalii de sub conducerea lui Vintilă Brătianu au fost adversarii principali ai acestei întoarceri. Ei au trebuit însă să capituleze în fața faptelor, și moartea lui Vintilă Brătianu va înlesni partidului să ia altă atitudine. Maniu însuși a cedat guvernarea amicului său Mironescu, fie din pricina de boală, fie din pricina că atitudinea rezervată a Regelui față de o împerecheare cu soția sa Elena, l-a decepționat."

National-Zeitung dela Basel: "Vara a adus întoarcerea Regelui Carol și cu aceasta o întărire durabilă a partidului țărănesc... și o independență a acestuia, care s'a manifestat îndeosebi în politica externă, la conferințele Micii Antante, și la cele ale statelor agrare. Regele Carol și-a dat silința să apropie partidele în vederea unei coaliții, care e acum înlesnită după moartea lui Vintilă Brătianu. O coaliție ar consolida țara în afară și înăuntru.... În genere anul trecut a fost foarte activ pentru politica balcanică, dar cu excepția României, a adus o întărire a luptelor interne și a neînțelegerilor externe în statele balcanice..."

"Zürcher Post" publică fotografia M.S. Regelui Carol în fruntea fotografiilor "încoronărilor succesului" din anul 1930.-

Lucian Blaga

August 1933, Bad Gastein. Lucian Blaga în timpul unui sejur petrecut alături de Nicolae Titulescu.

August 1933, Bad Gastein. Trei apropiați colaboratori ai lui Nicolae Titulescu. De la stânga la dreapta: Ștefan Nenițescu, consilier în Direcția Presei din Ministerul Afacerilor Străine; Lucian Blaga; Savel Rădulescu, subsecretar de Stat în Ministerul Afacerilor Străine.

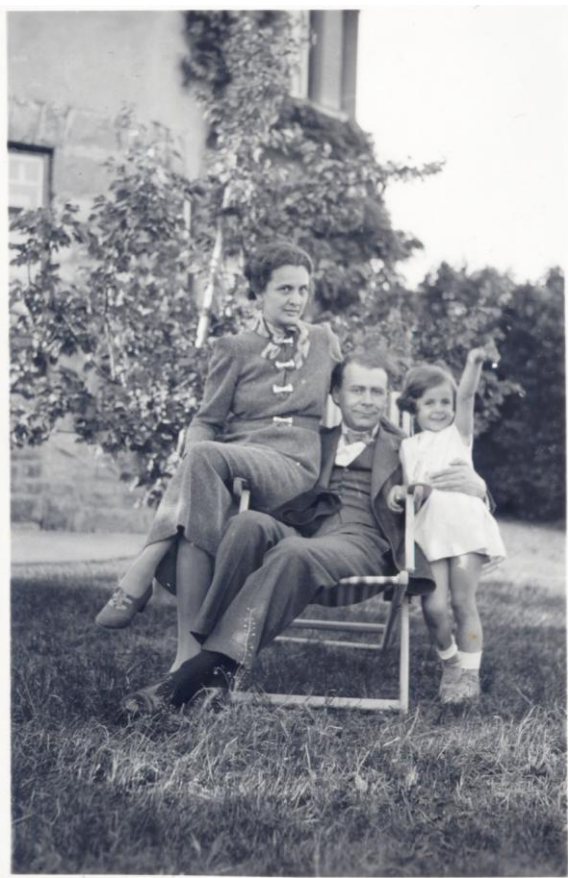
8 octombrie 1933, Viena. Nicolae Titulescu, ministrul Afacerilor Străine, în trecere prin capitala Austriei, în compania membrilor Legației. În rândul din față, Nicolae Titulescu cu Caius Brediceanu, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar; în rândul din spate, Raoul Bossy, consilier de legație; Lucian Blaga, consilier de presă; Nicolae Raicoviceanu, consilier juridic cu rangul de ministru plenipotențiar cls. II, secretar personal al lui Nicolae Titulescu.

[Toamna 1933–1934], Semmering. Într-un moment de relaxare, bine dispuse, familiile Brediceanu și Blaga. În rândul întâi, de la stânga la dreapta: Lucian Blaga, Ana Dorica (Dorli) Blaga, Cornelia Blaga, Mihai Brediceanu (fiul lui Tiberiu Brediceanu), Caius Brediceanu jr.; în rândul al doilea, de la stânga la dreapta: Tiberiu Brediceanu, Caius Brediceanu.

1934, Pötzleinsdorf. Cumnați, dar și colaboratori. Caius Brediceanu (în picioare), Lucian Blaga (șezând).

1934, Pötzleinsdorf. Scenă tandră de familie: Cornelia Blaga, Lucian Blaga, Ana Dorica (Dorli) Blaga.

21 mai 1935, Viena. În incinta Legăției României, într-un scurt popas în capitala Austriei. În rândul întâi, de la stânga la dreapta: Cornelia Blaga, Nicolae Titulescu, Catherine Titulescu. În rândul al doilea: Lucian Blaga, Caius Brediceanu.

21 mai 1935, Viena. În Gara Centrală a capitalei Austriei, Nicolae Titulescu este salutat de câțiva colaboratori. De la stânga la dreapta: Lucian Blaga, Cornelia Blaga, Nicolae Titulescu, Catherine Titulescu, Caius Brediceanu.

21 mai 1935, Viena. Nicolae Titulescu la o nouă despărțire de colaboratori și prieteni, gata de drum spre alte orizonturi de întâlniri și negocieri.

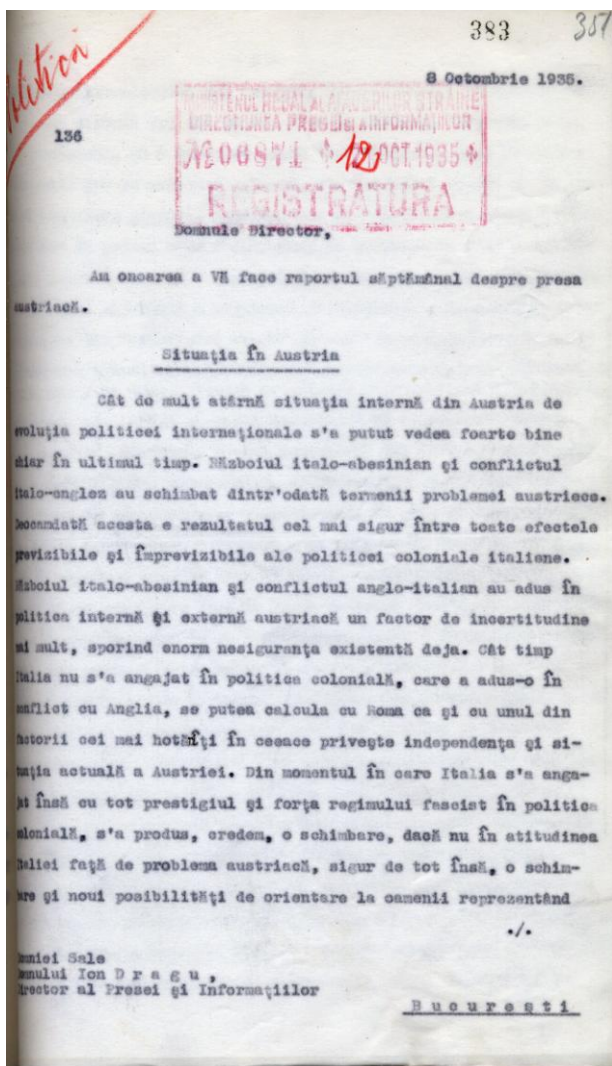
Viena, Palatul Parlamentului.

Clădirea Ambasadei României la Viena.

Placă omagială pe clădirea în care a locuit
Lucian Blaga la Viena în anii 1932 – 1935.

8 octombrie 1935, Viena. Buletinul săptămânal al presei din Austria, alcătuit de Lucian Blaga, consilier de presă la Legația României din Viena, adresat lui Ion Drăgu, director al Direcției Presei și Informațiilor din Ministerul Afacerilor Străine.

importatorilor din Austria vor pretinde ca prețul cerealelor din România să scadă corespunzător în preț sau vor restrânge importul din România.

Telegraf (30/IX) publică după unele gazete din țară știrea că România ar avea intenția să oprească exportul său în Italia, deoarece exportul Italiei în România s'a dovedit a fi mult mai mic. Astfel s'a produs o diferență de clearing de 1 miliard lei în favoarea României.

Neues Wiener Journal (4/X) publică un comunicat al camerei de comerț austro-române. Atât importatorii cât și exportatorii austriei își exprimă părerea că menținerea sistemului cursului liber al valutei corespunde cel mai mult intereselor ambelor țări.

Die Börse (3/X) publică un lung articol informativ despre situația comerțului extern român și în special despre intențiile guvernului român de a schimba din nou sistemul de clearing. Se constată că industrializarea României a făcut progrese importante astfel că ea importă deja multe mărfuri semi-fabricate și brute.

Neue Freie Presse (3/X) publică un articol foarte elogios de Severin Hamburg despre viața economică și culturală înfloritoare din Bucovina și în special din Cernăuți.

Linzer Volksblatt (28/IX) publică un articol cu impresii de călătorie din România. Autorul descrie pitorescul văilor, al vieții țiganilor, al Duminicilor la țară și al dansurilor țărănești.

Der Morgen (30/IX) reproduce o fotografie a dlui ministru Titulescu privindu-și portretul dăde pe culoarul palatului Ligei Națiunilor.

Neues Wiener Journal (2/X) și multe alte gazete se ocupă în articole mai lungi sau mai scurte cu asasinatul Doamnei Fărâșanu, comis în trenul expres D pe teritoriul Austriei.

Consilier de presă:

(m) L. Blaga

NOI PRESEDINTELE CONSILIULUI DE MINISTRI
MINISTRU SECRETAR DE STAT AL AFACERILOR STRAINE AD-INTERIM,

In interesul serviciului

D e c i d e m :

Art.I. Domnul Lucian Blaga, Subsecretar de Stat la Ministerul Afacerilor Străine, este împuternicit, până la noi dispozițiuni, a exercita toate drepturile ce sunt conferite Ministrului prin legile și regulamentele de organizare ale serviciilor centrale și exterioare ale acestui Departament.

Domnul Lucian Blaga este autorizat a rezolva și semna întreaga corespondență relativă la serviciile acestui Departament, rezervându-se pentru Ministru numai jurnalele și referatele pentru Consiliul de Miniștri, Decretele Regale și Mesajele care, conform legii, sunt de competență exclusivă a Ministrului Afacerilor Străine.

Art.II. Directorul Personalului este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a Deciziunii de față.

București, 8 Ianuarie 1938.

Președintele Consiliului de Miniștri
Ministru Afacerilor Străine ad-interim,

Octavian Goga

Director,

I. S. G. G. G.

8 ianuarie 1938, București. Ordin al președintelui Consiliului de Miniștri, al ministrului Afacerilor Străine *ad-interim*, semnat de Octavian Goga, prin care i se fixau lui Lucian Blaga atribuțiile și împuternicirile, în calitatea sa oficială de subsecretar de Stat în Ministerul Afacerilor Străine.

Nr 14070/938
REGISTRATURA GENERALA

Carol al II-lea
Prin grația lui Dumnezeu și voința națională
Rege al României
La totdeauna și viitori Sănătate

Asupra raportului Ministrului NOSTRU Secretar de Stat la
Departamentul Afacerilor Străine sub No. 14070/938 ,

AM DECRETAT ȘI DECRETAM :

Art.I- Domnul Lucian Blaga este numit, pe ziua de 1 Aprilie 1938
Trimis extraordinar și Ministru plenipotențiar al NOSTRU la Lisabona.

Art.II- Ministrul NOSTRU Secretar de Stat la Departamentul Afa-
cerilor Străine este însărcinat cu executarea acestui Decret.

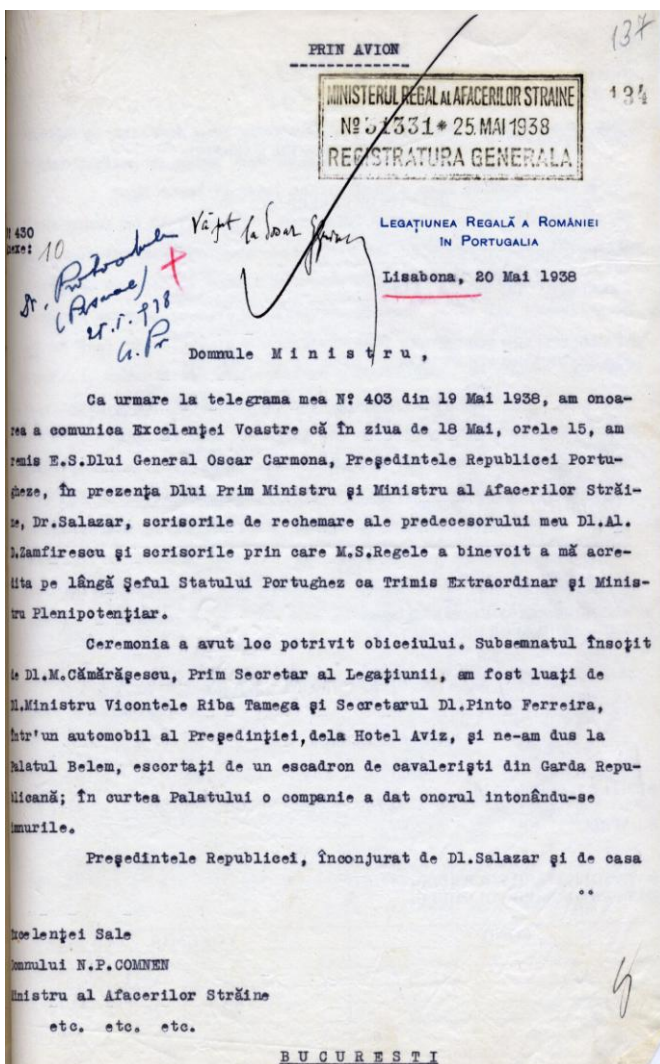
Dat în București, la 11 Martie 1938.

[Signature]

Ministru Secretar de Stat și
ad-interim la Afacerile Străine

[Signature]

11 martie 1938, București. Decretul Regelui Carol al II-lea al României prin care Lucian Blaga este numit, începând cu 1 aprilie 1938, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Lisabona.

20 mai 1938, Lisabona. Raportul lui Lucian Blaga, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Lisabona, adresat ministrului Afacerilor Străine al României, Nicolae Petrescu-Comnen, privind prezentarea scrisorilor de acreditare generalului Oscar Carmona, președintele Republicii Portugheze.

civilă și militară ne-a primit în Sala Louis XV, unde s'au rostit discursurile, al căror text îl alătur în anexă.

După aceea am fost poftit într'o sală alături unde m'am întreținut cu Dl. Președinte Generalul Carmona, cu Dl. Salazar și cu Dl. Ambasador Sampaio, Secretarul General al Ministerului Afacerilor Străine. Cu această ocazie întrebă fiind, între altele, din ce regiune sunt, a trebuit să lămuresc că sunt român din Transilvania și că deși Transilvania a aparținut până la război Austro-Ungariei, României, majoritatea coplesitoare a provinciei, au luptat împotriva Maghiarilor pentru unirea cu patria-mamă: România.

Apoi am fost conduși, cum am venit, la Monumentul Eroilor depe Avenida Libertății, unde am depus o coroană de laur și bronz, de față fiind reprezentanții Ministrului de Război, al Asociației Luptătorilor și Invalizilor. Sosiți la Hotel Aviz am dat un ceai ziariștilor locali, cărora le-am făcut câteva declarații cu privire la posibilitățile de dezvoltare ale relațiilor portughezo-române. Alătur în coupure cele publicate cu această ocazie de presa portugheză.

Primiți, Vă rog, Domnule Ministru, încredințarea înaltei mele considerațiuni

Lucian Blaga

137
196

MONSIEUR LE PRESIDENT,

J'ai l'honneur de remettre entre les mains de VOTRE EXCELLENCE les Lettres par lesquelles SA MAJESTE LE ROI, mon Auguste Souverain, porte à Votre connaissance que la mission de Mr. Alexandre Duilio Zamfiresco auprès d'Elle a pris fin, SA MAJESTE ayant donné une autre destination à mon prédécesseur.

La mission que mon AUGUSTE SOUVERAIN a daigné me confier auprès de VOTRE EXCELLENCE et de la noble Nation Portugaise, me comble de joie et de fierté. Né dans les Carpathes de Transylvanie, dans la citadelle orientale du monde latin, je m'estime très heureux de l'insigne honneur qui m'incombe de représenter la Roumanie au Portugal qui, lui, est l'autre citadelle, occidentale, en Europe de cette latinité, dont le miracle de civilisation et de gloire resplendiront toujours sur l'humanité.

Dès mon adolescence, l'occasion me fut donnée de connaître l'admirable épopée qui s'appelle l'Histoire du Portugal. Le Portugal - qui n'a jamais cessé par son esprit, ses exploits et son empire d'outre-mer, de continuer la splendeur impériale romaine - vient encore nous offrir, à partir du 28 Mai 1926, par son prodigieux redressement et sa volonté de salut national, un nouveau sujet d'admiration.

Successeurs du même Empire Universel, nous obéissons à des pensées provenant d'une même source et nous les exprimons dans une langue soeur. Unis par des idéaux communs de civilisation, de solidarité internationale et de paix, nos deux Pays cherchent à

..

18 mai 1938, Lisabona. Textul discursului lui Lucian Blaga, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Lisabona, rostit la prezentarea scrisorilor de acreditare președintelui Republicii Portugheze, generalul Oscar Carmona.

141
138

MONSIEUR LE MINISTRE,

Je reçois avec beaucoup de plaisir les Lettres par lesquelles Sa Majesté le Roi, Votre Auguste Souverain, vous accrédite en qualité de Son Envoyé Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire auprès de la République Portugaise, en succession de Monsieur Alexandre Zamfirescu, appelé à une autre destination et dont vous me remettez les Lettres de rappel.

Les sentiments de joie et de fierté que vous exprimez pour la haute mission qui vient de vous être confiée en Portugal ne pouvaient manquer de m'être particulièrement agréables.

Ces sentiments, la connaissance que vous montrez de l'histoire du Portugal, la justice que vous faites à ses traditions glorieuses, à son oeuvre civilisatrice dans son vaste empire d'outre-mer, sont autant de gages de sa sympathie que vous trouverez chez nous pour l'accomplissement de votre mission.

Celle-ci sera d'ailleurs facilitée par les sentiments réciproques de nos deux pays, l'un envers l'autre, par ces affinités que vous rappelez eloquemment et qui reposent sur ce fond de latinité impérissable partout où il se trouve à travers les siècles qui refléurit pour sa plus grande gloire et pour le bien de l'humanité.

Unis par des idéaux communs de civilisation chrétienne et de paix, aidés par des pensées provenant souvent d'une même source, nos deux patries, le Portugal et la Roumanie, glorieuses citadelles du monde latin, comme vous venez de les désigner, pourront j'en suis sûr réaliser leurs désirs de resserrer davantage les liens qui les unissent.

Dans tous vos efforts vers ce but vous pouvez compter, Monsieur le Ministre, sur tout mon appui et le loyal concours de mon Gouvernement.

18 mai 1938, Lisabona. Textul discursului generalului Oscar Carmona, preşedintele Republicii Portugheze, rostit la primirea scrisorilor de acreditare ale lui Lucian Blaga, trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al României la Lisabona.

18 mai 1938, Lisabona. Lucian Blaga, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României în Portugalia, depune o coroană de laur și bronz la mormântul Eroului Necunoscut.

18 mai 1938, Lisabona. Lucian Blaga, după prezentarea scrisorilor de acreditare ca trimis extraordinar și ministru plenipotențiar. Dorli Blaga între Lucian Blaga și Cornelia Blaga. În imagine, de asemenea, Mihail Cămărășescu și soția acestuia.

DIPLOMATAS

O novo Ministro da Roménia entregou as suas credenciais ao sr. Presidente da República e prestou homenagem aos mortos da Grande Guerra

O novo Ministro da Roménia, Mr. Lucien Blaga, antigo Sub-Secretário dos Negócios Estrangeiros do seu país, doutor em filosofia pela Universidade de Viena, escritor e jornalista, membro da Academia romena e professor universitário, fez ontem entrega das suas cartas credenciais ao sr. Presidente da República.

O ilustre diplomata, acompanhado do sr. Visconde de Ribas Tamega, director do protocolo, chegou ao Palácio Nacional de Belem ás 15 horas, num automóvel da Presidência da República, precedido de outro que conduzia o secretário da Legação e o sr. Carlos Pinto Ferreira.

Foi recebido pelo sr. António Monteiro, adjunto do protocolo da Presidência da República, que o introduziu na sala Luiz XV, onde se encontrava o Chefe do Estado com o sr. Doutor Oliveira Salazar e altos funcionários do Ministério dos Estrangeiros e da Presidência da República.

Feitos os cumprimentos, o sr. Ministro da Roménia leu em seguida um curto discurso.

Começou por manifestar a sua satisfação por ter sido colocado em Portugal, cuja história afirmou admirar, e referiu-se á actual situação politica, dizendo que a obra realizada desde 28 de Maio de 1926 constitue um novo motivo de admiração.

Aludiu á remota origem comum dos dois povos, que se exprimem numa lingua irmã, se encontram unidos por ideais comuns de civilização, solidariamente internacional e de paz, e propuseram dar uma forma sempre mais concreta ás suas afinidades e tendências.

Manifestou o desejo de empregar todos os esforços para que se desenvolvesse a cooperação das duas nações, sobretudo nos domínios cultural e económico.

O novo Ministro da Roménia terminou por fazer calorosos votos pela felicidade do sr. General Carmona e pela prosperidade do povo português, saudando ao mesmo tempo o sr. Che-

fe do Estado e do Governo para o bom desempenho da sua missão.

O sr. Presidente da República, declarando aceitar com prazer as credenciais, manifestou a sua satisfação pela forma como o novo representante romeno em Portugal se referiu ao nosso país, dizendo que o conhecimento que mostra da nossa história e a justiça que faz ás gloriosas tradições dos portugueses são motivos de simpatia que encontra entre nós para o desempenho da sua missão.

«Unidos por ideais comuns de civilização cristã e de paz, ajudados por pensamentos que provêm frequentemente da mesma fonte, as nossas duas pátrias, Portugal e a Roménia, gloriosas cidadelas do mundo latino, como acabais de dizer, poderão, estou disso certo, realizar os seus desejos de estreitar ainda mais os laços que as unem».

Por fim, o sr. General Carmona prometeu ao novo Ministro romeno o seu apoio e o do Governo para o desempenho da sua missão.

Passou o novo Ministro plenipotenciário ao gabinete particular do Chefe do Estado, com quem conversou alguns momentos, retirando-se depois com o ceremonial da entrada.

Homenagem aos mortos da guerra

Pelas 16 horas, o sr. Ministro da Roménia, com as mesmas individualidades que o acompanharam a Belem, chegou á Avenida da Liberdade, onde prestou homenagem aos mortos da Grande Guerra, colocando uma rica coroa de carvalho e louro com glandes de outro.

No momento do sr. Ministro colocar a coroa na base do monumento a guarda de honra formou com a frente para o monumento e apressiou armas.

Junto do monumento aguardavam os srs. tenente-coronel Esmeraldo Carvalhais, pelo Ministério da Guerra; major Luiz de Santana, do protocolo; major

O NOVO MINISTRO DA ROMENIA e o secretário da Legação do seu país á saída do palácio de Belem.

(CONTINUA NA 8.ª PAGINA)

(CONTINUAÇÃO DA 1.ª PAGINA)

Costa Cabral, da União dos Inválidos de Guerra; e capitão Gomes, pela Liga dos Combatentes.

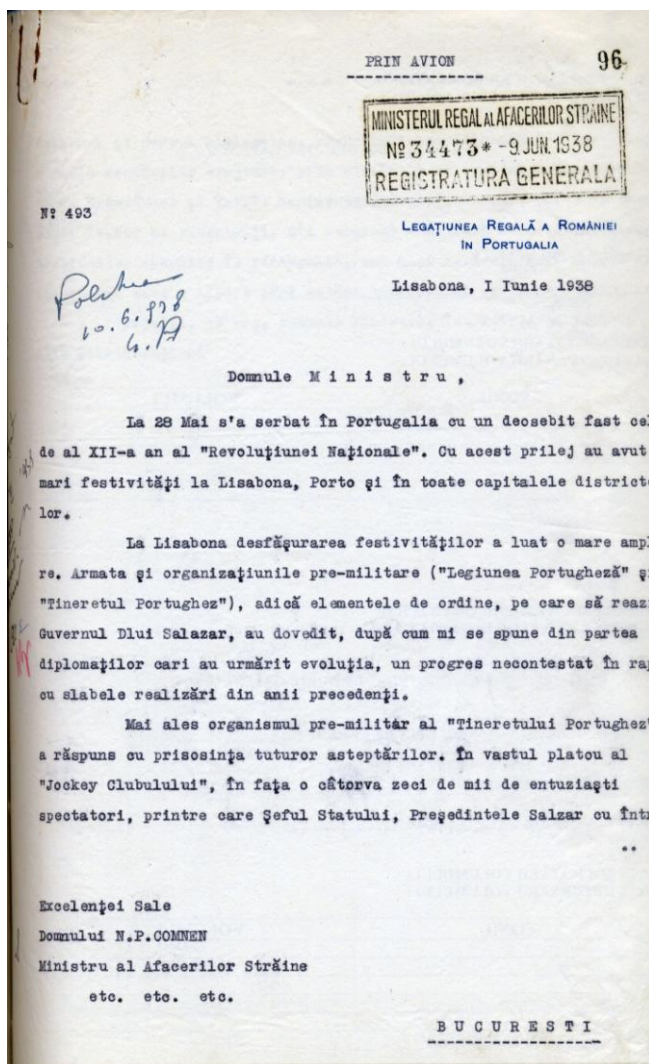
tir aqui muito mais e chego mais do que em todas as outras nações em que vi a minha pátria.

Aqui tudo é novo para mim e no entanto tudo me parece já conhecido.

18 mai 1938, Lisabona. Articolul *Noul ministrul al României prezintă scrisorile de acreditare preşedintelui Republicii*, apărut în publicația „Diario de Lisboa“.

Iunie 1938, Lisabona. Lucian Blaga alături de generalul Virgil I. Bădulescu și comandantul Teofil Sidorovici.

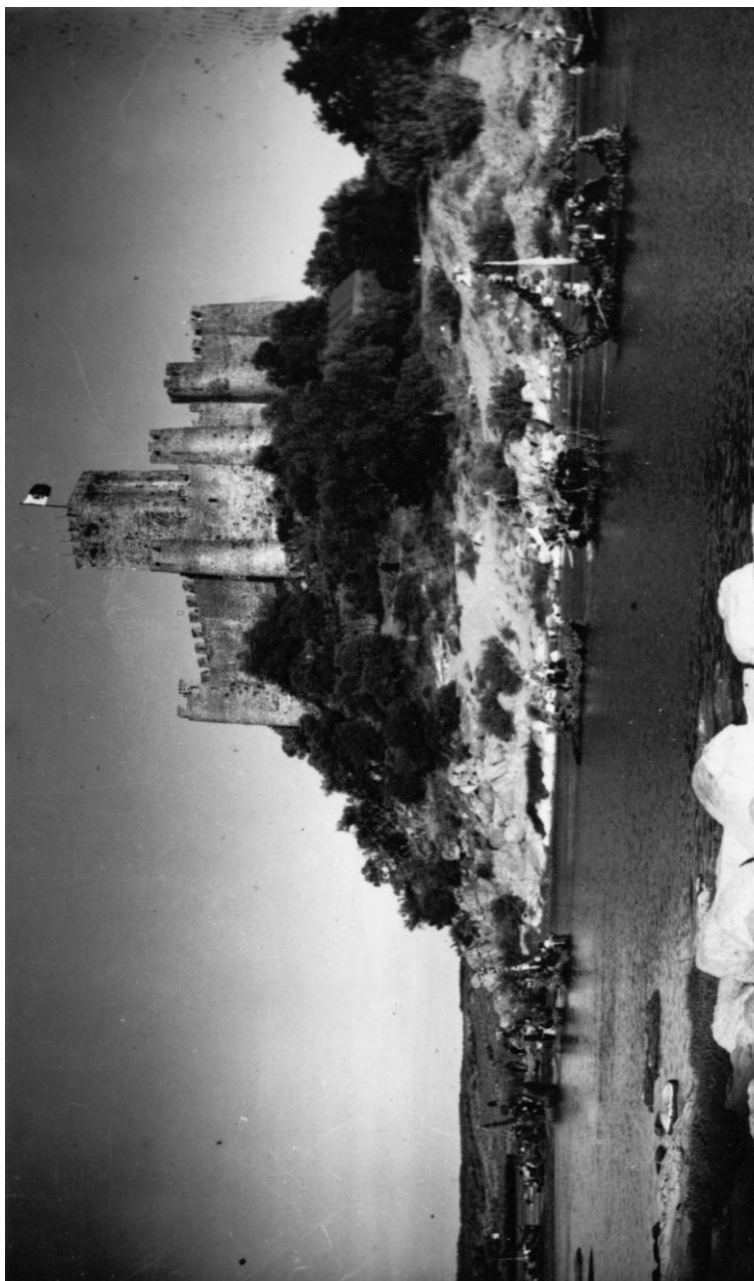

1 iunie 1938, Lisabona. Raport al lui Lucian Blaga, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Lisabona, către Nicolae Petrescu-Comnen, ministrul Afacerilor Străine al României, privind festivitățile prilejuite de cel de al XII-lea an al „Revoluției Naționale“.

Guvernul și Corpul Diplomatic, organizațiunea "Tineretului Portughez" a smuls nesfârșite ovațiuni, prin mișcărilor de vast ansamblu executate cu îndemânare și într-o ordine desăvârșită. Au luat parte la exerciții 16.000 de executanți. S'a remarcat - în afară de noutatea demonstrațiunilor sportive în Portugalia, mai ales prezența unui spirit de disciplină care a lipsit până astăzi tineretului portughez.

Primiți, Vă rog, Domnule Ministru, încredințarea înaltei mele considerațiuni

Lucian Blaga

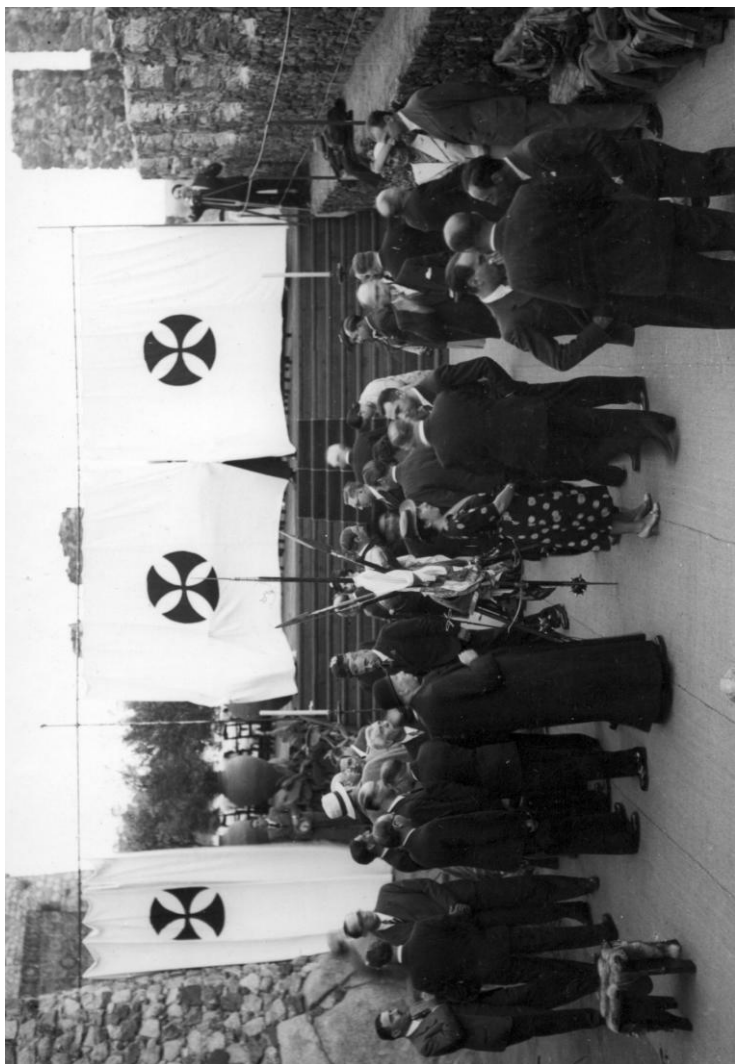
Castelul Almourol, ridicat pe o insulă a râului Tejo, a găzduit, în mai multe rânduri, manifestări protocolare ale unor înalte oficialități portugheze cu membrii corpului diplomatic acreditat la Lisabona.

27 iunie 1938, Almourol. Lucian Blaga și Oliveira Salazar la recepția oferită la castelul Almourol de prim-ministrul Portugaliei, pentru diplomații acreditați la Lisabona.

27 iunie 1938, Almourol. Soții Lucian Blaga și Cornelia Blaga urmează, împreună cu alți diplomați, de-a lungul meterezelor, pe Oliveira Salazar, spre recepția oferită în onoarea șefilor de misiune acreditați la Lisabona.

27 iunie 1938, Almourol. La recepția oferită pentru corpul diplomatic acreditat la Lisabona, Lucian Blaga și Cornelia Blaga se întrețin cu alți diplomați într-una din curțile interioare ale castelului Almourol. Extrema dreaptă: soții Blaga și un alt invitat.

27 iunie 1938. Oliveira Salazar se fotografiază cu diplomații prezenți la recepția dată de primul-ministrul portughez în onoarea corpului diplomatic acreditat la Lisabona. În rândul întâi, în centrul imaginii – Oliveira Salazar; la dreapta lui, Lady Selby, soția ambasadorului Angliei. La stânga lui, pe rândul doi, Ramón Franco, fratele lui Franco Bahamonde, ambasadorul Spaniei la Lisabona. În dreapta imaginii, Lucian Blaga (al cincilea din dreapta) și Cornelia Blaga (pe rândul al treilea, cu pălărie albă).

27 iunie 1938, Castelul Almourol. Masa oficială la recepția organizată în onoarea diplomaților străini de prim-ministrul Portugaliei. Rândul din dreapta, de jos în sus, a zecea poziție îl immortalizează pe Lucian Blaga.

25 iulie 1938, Lisabona. Lucian Blaga participă la Recviemul pentru Regina Maria a României, organizat în Biserica anglicană. Au participat membri ai guvernului, corpului diplomatic, personalități portugheze.

53826/1938 101

Nr 764

LEGAȚIUNEA REGALĂ A ROMÂNIEI
ÎN PORTUGALIA
Lisabona 3 Septembrie 1938

Domnule Ministru,

Ca urmare la raportul nostru Nr 613 din 13 Iulie 1938,
am onoarea a comunica Excelenței Voastre că Domnul General
Carmona Președintele Republicii Portugheze, s'a înapoiat în
ziua de 30 August din călătoria, pe care a făcut-o în Coloniile
Africane Portugheze, (Angola).

Tot timpul acestei călătorii presa portugheză a dat
amplu reportajii asupra vizitelor și primirilor entuziaste,
ce s'au făcut atât de iubitului Președinte, pretutindeni. Scopul
acestei călătorii a fost să se exalte " conștiința imperială "
a poporului portughez. Probabil că de acu va începe, în cel
cu înțeles, o mai sistematică, mai susținută, mai dinamică or-
ganizare a vieții și economiei coloniale. E vorba și despre o
întărire militară a coloniilor portugheze. Portugalia începe
a-și da seama de importanța, pe care ar putea s'o aibă din

Excelenței Sale
Domnului N.P.Comnen
Ministru al Afacerilor Străine

BUCUREȘTI.

3 septembrie 1938, Lisabona. Raport al lui Lucian Blaga, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Lisabona, adresat lui Nicolae Petrescu-Comnen, ministrul Afacerilor Străine al României, privind întoarcerea în țară a generalului Oscar Carmona, președintele Republicii Portugheze, din voiajul întreprins în Coloniile Africane Portugheze (Angola).

66829/938

Nr. 906

LEGAȚIUNEA REGALĂ A ROMÂNIEI
IN PORTUGALIA

Lisabona, 27 Octombrie 1938.

Domnule Ministru,

Am onoarea a comunica Excelenței Voastre că în ziua de 25 Octombrie 1938 a sosit la Lisabona cu avionul d. Pirow, ministrul apărării naționale al Uniunii sud-africane. Vizita aceasta era de mai mult timp amânată. D. Pirow a fost primit cu deosebit fast din partea oficialității. D. General Carmona, Președintele Republicii Portugheze, a oferit astăzi un dejun în onoarea oaspetelui.

Astăzi, când începe a se discuta cu atâta interes problema coloniilor, și când se știe că în ipoteza unei conflagrații mondiale Portugalia, ca țară, ca posesiuni insulare și ca imperiu colonial, deține o poziție strategică de imensă importanță, această vizită e cât se poate de semnificativă.

Cât privește atitudinea Domnului Salazar în timpul ultimei crize internaționale, au circulat în aceste câteva săptămâni cîndate știri, lansate probabil cu intenția de a-l compromite față de Marea Britanie. Noi am raportat tot timpul crizei, că oficialitatea

Excelenței Sale

Domnului N.P. Comnen

Ministru al Afacerilor Străine

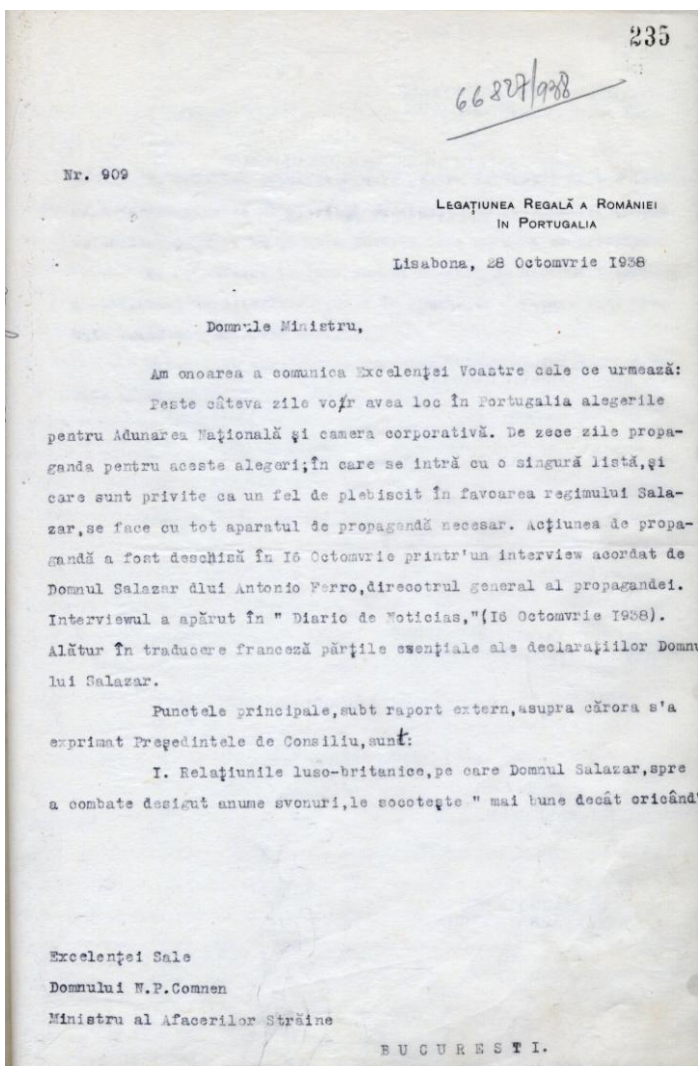
BUCUREȘTI.

27 octombrie 1938, Lisabona. Raport al lui Lucian Blaga, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Lisabona, către Nicolae Petrescu-Comnen, ministrul Afacerilor Străine al României, privind atitudinea premierului Antonio Salazar față de ultimele evoluții ale Războiului Civil din Spania.

urmărește evoluția cu un sentiment echivoc, dar că în fond pentru d. Salazar, în cazul unei conflagrații nu există decât o linie, dictată de vechea alianță luso britanică. Sentimentul echivoc al portughezului în timpul crizei se explică de o parte prin simpatia ideologică a regimului față de regimurile autoritare, dar mai ales prin existența problemei spaniole, care pentru Salazar ar fi luat aspecte deosebit de complexe. Dacă Burgosul a luat la un moment dat în timpul crizei o atitudine rezervată față de eventualitatea unui conflict european, aceasta se explică desigur, cel puțin parțial, și prin aceea că în coasta Spaniei Naționaliste există o Portugalia, care, dacă nu singură, atunci ca punct de plecare al unei invazii engleze, putea să devină nespus de periculoasă. Cunoaștem firește și avonurile că Salazar ar fi îngăduit o invazie italiană din Spania Naționalistă. Primirea domnului Pirow, cu un dejun oferit din partea șefului Statului, are poate că între altele și rostul de a șterge impresia acelor avonuri lansate pentru a pune într-o lumină neplăcută pe Salazar față de Marea Britanie. E adevărat că în general sentimentele portugheze față de Anglia nu sunt deloc călduroase. Dar căsătoria, dictată de interese mutuale, e așa de veche încât credem că sentimentele nu joacă un prea mare rol într-o asemenea combinație.

Primiți, Vă rog, Domnule Ministru, încredințarea înaltei mele considerațiuni,

Lucian Blaga

28 octombrie 1938, Lisabona. Adresă a lui Lucian Blaga, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Lisabona, către Nicolae Petrescu-Comnen, ministrul Afacerilor Străine al României, privind viitoarele alegeri pentru Adunarea Națională și

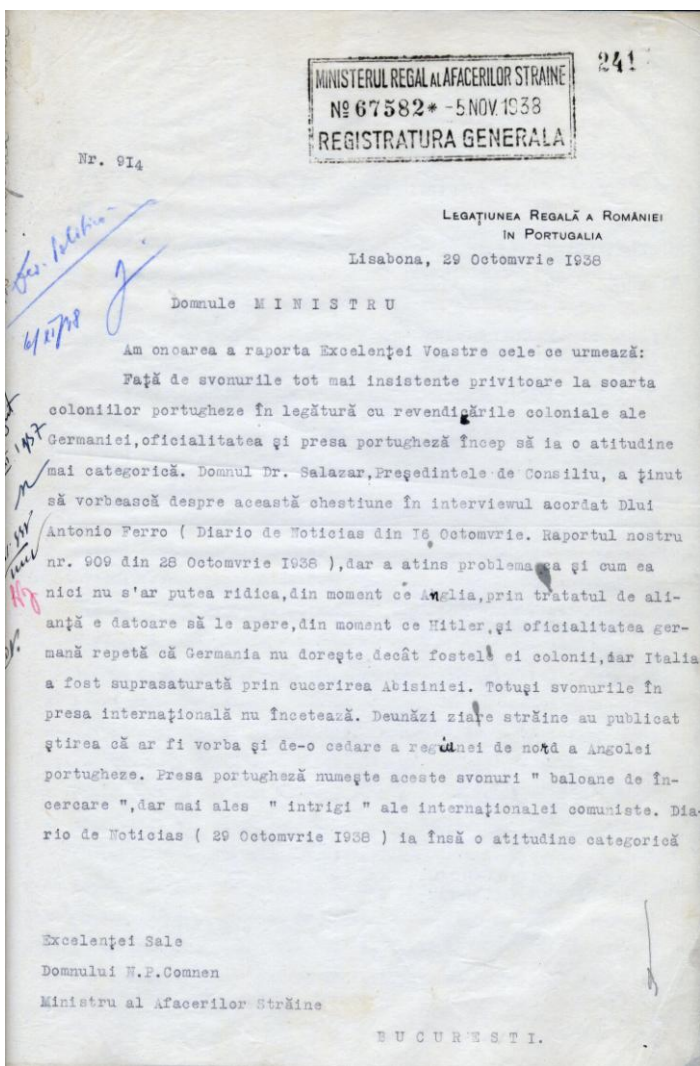
2. Problema coloniilor, care pentru Portughezii nu e o problemă, deoarece nimenea nu amenință suveranitatea Portugaliei asupra coloniilor, pe care ea și le-a cucerit prin propria ei vrednicie.

3. Comunismul, pe care Domnul Salazar îl socotește "lozincă a spiritului de disordine", nu e în agonie, ci o putere care trebuie combătută cu toată energia.

Primiți, vă rog, Domn le Ministru, încredințarea înaltei mele considerațiuni,

Lucian Blaga

Camera Corporativă din Portugalia și interviul premierului Antonio Salazar din „Diario de Noticias“.

29 octombrie 1938, Lisabona. Raport al lui Lucian Blaga, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Lisabona, către Nicolae Petrescu-Comnen, ministrul Afacerilor Străine al României, privind chestiunea coloniilor portugheze, statutul și situația lor.

arătând că Portughezii și-au cucerit singuri coloniile și și-au dovedit timp de secole virtuțile și vocația de colonizatori. Toate aceste avonuri dau de gândit, iar reacțiunile înșile sunt o dovadă că există oarecare îngrijoare.

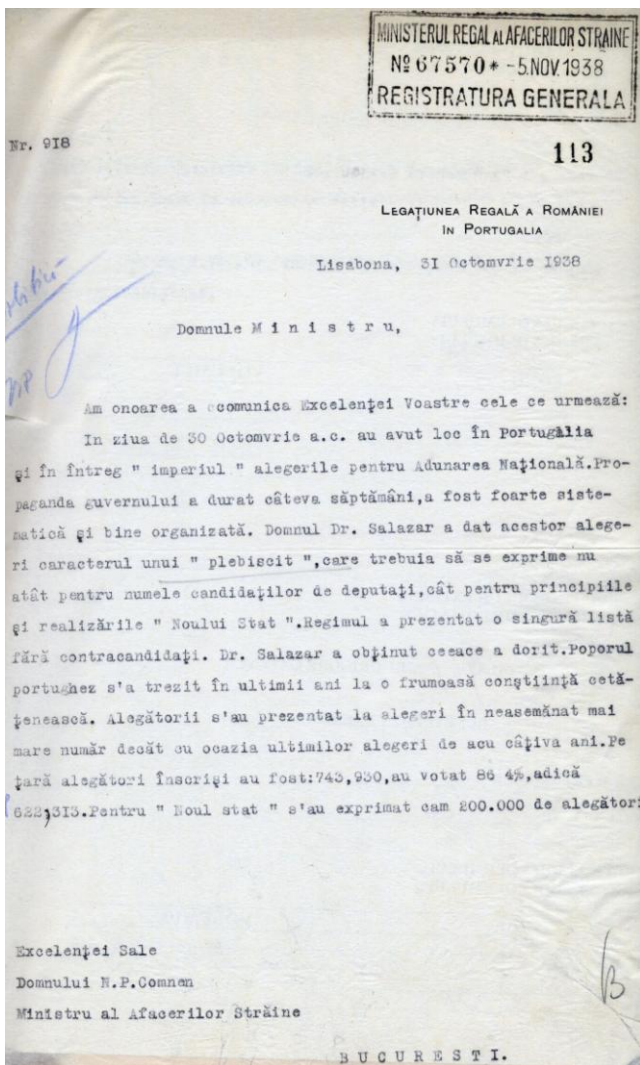
În anii 1896, și mai ales în 1913, coloniile portugheze au fost subiect serios de tratative diplomatice între Anglia și alte state. Faptul că astăzi Portugalia se găsește cu totul în altă situație financiară decât atunci, nu constituie un argument absolut, că asemenea negocieri ar fi astăzi imposibile. Interesul Angliei, din punct de vedere strategic și financiar, ca Portugalia să rămână cu imperiul ei colonial, e mare, dar Franța și Anglia n'au avut oare un imens interes să apere de pildă linia Maginot din Cehoslovacia, și totuși sub presiunea evenimentelor, au trebuit să cedeze ? !

În marele său discurs de alestieri Salazar și-a manifestat cu impresionantă sinceritate simpatiile ideologice față de statele autoritare, și " Völkischer Beobachter " îi răspunde indirect cu declarația că Germania nu aspiră decât la colonii, ce se găsesc sub " mandat ". Numai cât, chiar dacă Germania nu " reclamă " ea însăși alte colonii, trebuie să ne întrebăm dacă ea va fi atât de altruistă să le refuze în cazul că i s'ar oferi asemenea colonii. Faptul că Germania nu ridică alte pretenții poate fi interpretat și ca o tactică. Dece să-și piarză inutil pozițiile câștigate în Portugalia prin susținută propagandă, dacă Portugalia ar putea să fie pusă într'o zi în fața unui fapt împlinit, față de care acest stat n'ar putea să reacționeze în nici un fel ?

Vizita domnului Pirow, Ministrul apărării al Uniunii sud-africane, se prelungește. Se vorbește de încheierea unui tratat de comerț portughez-sud-african. E sigur însă că s'a discutat și asupra problemei conșilierii pentru luarea unor atitudini paralele, în măsura posibilității.

Primiți, Vă rog, Domnul Ministru, încredințarea înaltei mele considerațiuni,

Lucian Blaga

31 octombrie 1938, Lisabona. Raport al lui Lucian Blaga, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Lisabona, adresat lui Nicolae Petrescu-Comnen, ministrul Afacerilor Străine al României, privind alegerile pentru Adunarea Națională a Portugaliei.

mai mulți, decât în alegerile ultime. Ceeace înseamnă că Dr. Salazar a isbutit să înfrângă în mare parte rezistența pasivă a alegătorilor.

Primiți, Vă rog, Domnule Ministru, încredințarea înaltă a mele considerațiunii,

Lucian Blaga

1 ianuarie 1939, Lisabona. Recepție de Anul Nou oferită corpului diplomatic de către președintele Portugaliei, generalul Oscar Carmona. În rândul întâi, Lucian Blaga, a cincea persoană de la dreapta la stânga.

Februarie 1939, Lisabona. Bal costumat la Legatia Belgiei. De la dreapta la stânga, a cincea persoana este Cornelia Blaga, în costum popular românesc.

Nr. 66

8.596/939

LEGAȚIUNEA REGALĂ A ROMÂNIEI
IN PORTUGALIA

Lisabona, 3 Februarie 1939.

Domnule M i n i s t r u,

De câteori se dă prilej, presa portugheză ține să scrie despre relațiunile luso-britanice ca despre un pol fix în goana evenimentelor. Evoluția politicii internaționale e pe cale de a pune tot mai mult în centrul atențiunei generale problema coloniilor. Nu e de mirat prin urmare că Portughezii subliniază cu crescând interes orice împrejurare menită să pună în relief relațiunile luso-britanice. O apărare efectivă a imperiului colonial Portughezii nu o pot spera decât cu ajutorul Mării Britanii. Astfel în ultimele zile relațiunile militare portughezo-britanice și chestiunea dacă poporul britanic e dispus să ia apărarea coloniilor portugheze au fost prilej de interpelări și obiect de discuție în Camera Comunelor. Ziarele portugheze iau notă cu satisfacție de declarațiunile liniștitoare, ce s'au făcut.

Concomitent, ambasadorul Portugaliei la Londra, d. Dr. Armino Monteiro a ținut să lămurească printr-o conferință opinia publică engleză asupra principiilor "umanitare", pe care po-

Excelenței Sale

Domnului Grigore Gafencu

Ministru al Afacerilor Străine

BUCUREȘTI.

3 februarie 1939, Lisabona. Raport al lui Lucian Blaga, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Lisabona, către Grigore Gafencu, ministrul Afacerilor Străine al României, având drept temă evoluția relațiilor Portugaliei cu Marea Britanie.

porul portughez înțelege să le aplice în politica colonială față de indigeni, vorbind cu multă mândrie despre însușirile încercate ale portughezilor pentru misiunea de "colonizatori" și afirmând că virtuțile acestea nu se pot dobândi dela o zi la alta.

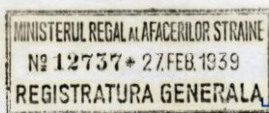
Măne sosește în portul Lisabonei o escadră engleză, cu un efectiv de 2500 oameni, cu care ocazie vor avea loc recepții și noi manifestații de amicitie luso-britanică.

Pentru a vedea cât de mult Portugalia ține să cultive actualmente aceste relații nu trebuie să pierdem din vedere nici marea acțiune de propagandă, pe care Directorul propagandei, d. Antonio Ferro o întreprinde sistematic de câteva luni în lumea engleză.

Primiți, Vă rog, Doamnelor Miniștri, încredințarea înaltei mele considerațiuni

Lucian Blaga

Nr. 105

LEGAȚIUNEA REGALĂ A ROMÂNIEI
IN PORTUGALIA

Direcțiunea Politică

29. II. 1939
Vazut
la nr.
12737

Lisabona, 18 Februarie 1939

Domnule Min i s t r u,

Presa portugheză a urmărit în ultima vreme cu oarecare în-
grijorare tensiunea italo-franceză, ceea ce este explicabil dacă
ținem seama de poziția geografică, politică și sufletească a Por-
tugaliei. Preocupată mai mult de posibilitățile, ce s'ar ivi în
Mediterrană, nu e de mirat că presa portugheză manifestă un interes
foarte scăzut față de evenimentele din Europa Centrală sau de sud-
est. Cât de scăzut este acest interes se dovedește de pildă cu
aceea că, pentru ca presa portugheză să publice informații cu privi-
re la alcătuirea noului guvern din România, a fost nevoie de inter-
venții directe ale Legațiunii.

În zilele din urmă s'a dat oarecare însemnătate declara-
țiilor făcute presei de d. Beneș fostul Președinte al Cehoslovaciei,
Iată cum comentează "Diário de Lisboa" (17 Februarie 1939) acele
declarații. "După Beneș, afirmă ziarul, războiul nu e iminent. Proble-

Excelenței Sale

Domnului Grigore Gafencu

Ministru al Afacerilor Străine

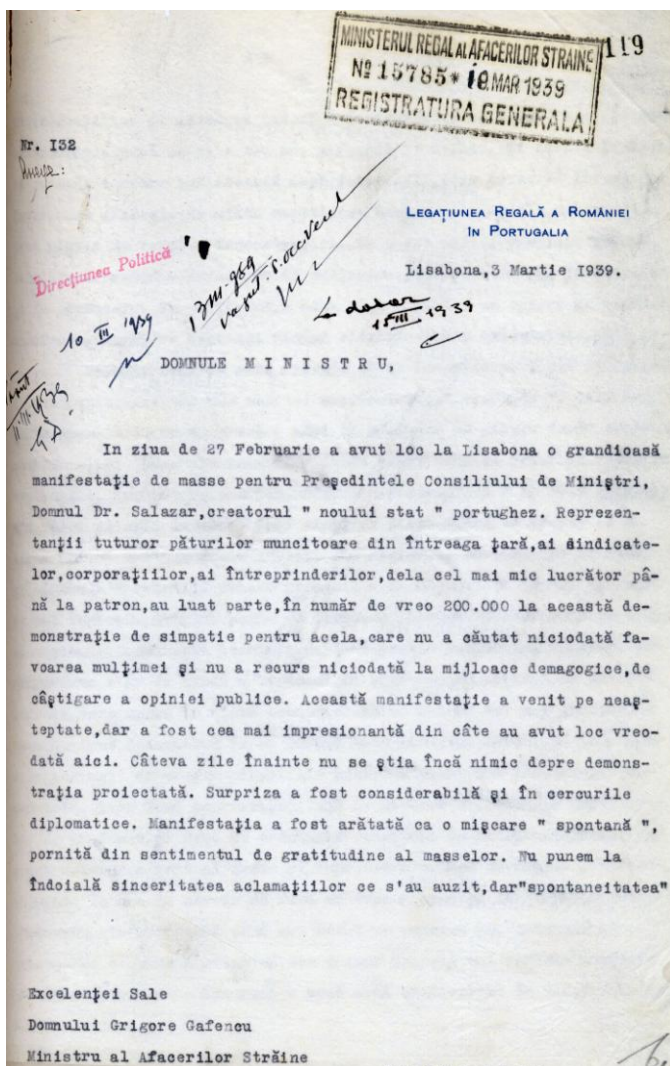
BUCUREȘTI.

18 februarie 1939, Lisabona. Raport al lui Lucian Blaga, trimis
extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Lisabona,
privind reflectarea în presa portugheză a evenimentelor din
Europa Centrală și de Est, adresat ministrului Afacerilor Străine,
Grigore Gafencu.

ma minorităților, care a agitat patria sa și a sfârșit prin a provoca desmembrarea, va continua să fie un factor esențial de desagregare în regiunea danubiană. Soarta Cehoslovaciei, după Beneș, n'a fost alta decât aceea rezervată și altor țări. Este România, la care caută evident să se refere, neținând însă seama de factorii esențiali cari diferențiază deabinelea problema românească de cea cehă și care înlătură ipoteza sugerată."

Primiți, Vă rog, Domnule Ministru, încredințarea înaltei mele considerațiuni

Lucian Blaga

3 martie 1939, Lisabona. Raport al lui Lucian Blaga, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Lisabona, către Grigore Gafencu, ministrul Afacerilor Străine al României, privind susținerea populară a regimului Salazar.

Cât privește evoluția externă, evenimentele au dat dreptate politicii urmată de Salazar, din primul moment, față de chestiunea spaniolă. Succesul generalisimului Franco este, până acum, și un succes pentru Salazar. Căreșii semne de întrebare s'ar putea ivi pentru Salazar, în legătură cu evoluția spaniolă, de acu înainte. De oarece problema restaurației monarhiste în Spania se pune în termeni tot mai clari, avansând până în pragul posibilităților, pe cari trebuie să le ținem în vedere, e natural să ne întrebăm ce urmări ar avea pentru situația din Portugalia un asemenea eveniment. Nu credem să ne înșelăm spunând, că o restaurație spaniolă ar favoriza propaganda pentru restaurație și în Portugalia. Dar Salazar, deși undeva într'un colț de suflet păstrează desigur un sentiment " monarhist ", având mare admirație pentru magnifica epocă a regilor dinastiei de Aviz, nu va înclina așa de repede să schimbe sistemul, ci va continua să lucreze pe aceeași linie pentru consolidarea " noului stat ", cu încredere în destinul său personal. Dacă s'ar pune mai târziu problema " succesiunii ", e cert că Salazar ar prefera " monarhia ", unei " republici fără de Salazar ".

Primiți, Vă rog, Domnule Ministru, încredințarea înaltei mele considerațiuni

Lucian Blaga

Nr. 196

LEGAȚIUNEA REGALĂ A ROMÂNIEI
ÎN PORTUGALIA

Lisabona, 25 Martie 1939

DOMNULE M I N I S T R U,

Săptămâna aceasta s'a produs în opinia publică portugheză o pronunțată îngrijoare din cauza știrilor apărute în legătură cu raporturile germano-române. Făcând o comparație între cele publicate aici și cele publicate în alte țări, constat că presa locală n'a fost decât un moderat ecou al presei internaționale. După anunțarea încheierii acordului comercial, sub titluri mari, atmosfera s'a mai liniștit. Comentarii portugheze n'am remarcat în presa locală, în afară de unele ecouri internaționale, care văd în acest eveniment începutul intrării României în zona economică germană. S'a relevat în presa de aici de asemenea că Franța privește fără pesimism încheierea acordului german - român.

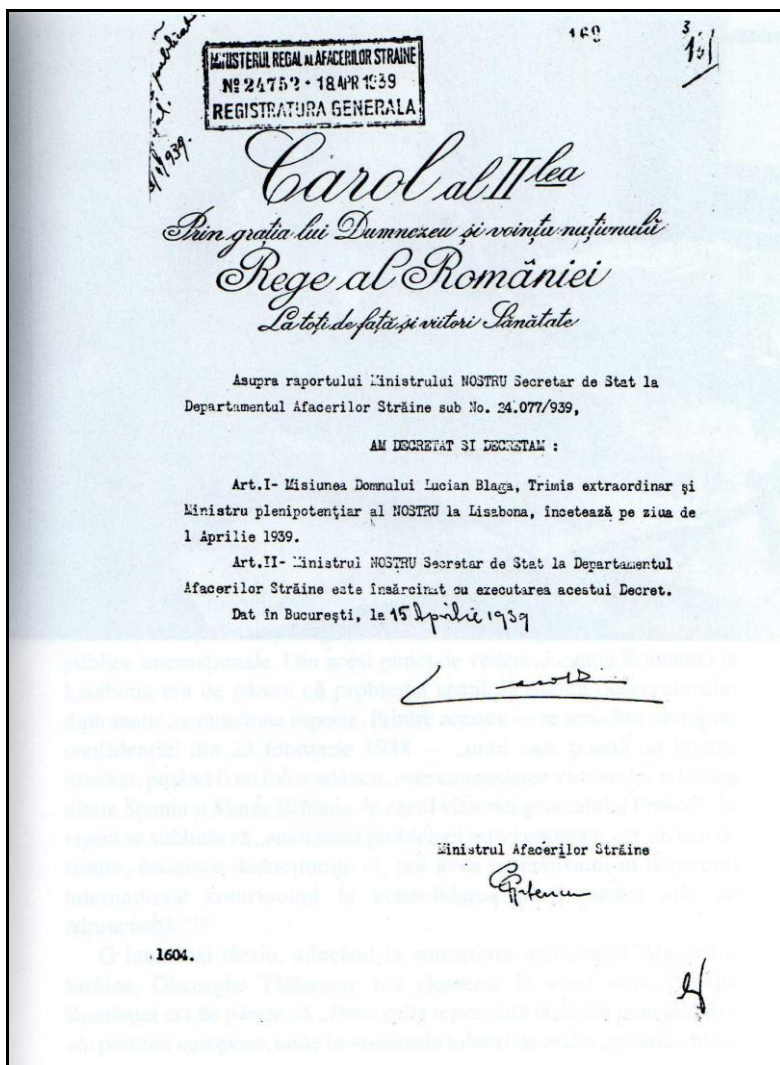
Țin să semnaliez că după ce am publicat desmințirea pretinsului " ultimat " german, d. Heyningen Huene, Ministrul Germaniei la Lisabona, mi-a mulțumit cu deosebită căldură pentru gestul " loial ", comunicându-mi că Domnia Sa a primit și dela Berlin o desmințire în același sens.

Primiți, Vă rog, Domnule Ministru, încredințarea înaltei mele considerațiuni

Excelenței Sale
Domnului Grigore Gafencu
Ministru al Afacerilor Străine

Lucian Blaga
BUCUREȘTI.

25 martie 1939, Lisabona. Raport al lui Lucian Blaga, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Lisabona, către Grigore Gafencu, ministrul Afacerilor Străine al României, privind reflectarea raporturilor româno-germane în presa portugheză.

15 aprilie 1939, București. Decretul Regelui Carol al II-lea privind încetarea misiunii diplomatice a lui Lucian Blaga ca trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României în Portugalia, începând cu data de 1 aprilie 1939.

al D

Lucian Blaga

Starea civilă: născut în anul 1895, luna <u>Mai</u> <u>19</u>, la comuna <u>Lancrân</u>, județul <u>Alba</u>. Sotitor: în anul 1920 luna <u>Decembrie</u> <u>Cornelia</u>, n. <u>18</u> <u>1900</u>, la comuna <u>...</u> Fiici: <u>Ana</u>, n. 1930, luna <u>...</u>	Situația militară: <u>scutit</u>
Religiunea: <u>ortodoxă creștină</u>	
Studiile făcute: școală cu care te probează și autoritățile școlare sau liberal aceluși octe, numărul și data actelor. <u>Școala Normală la Liceul „Andrei Mureșanu”, Brașov, 1914</u> <u>Contract în teologie, Academia teologică din 1917</u> <u>Contractat în filozofie la Universi- tatea din Viena 1920.</u>	Examenul depus pentru ocuparea funcțiunii data examenului și nota obținută Decorțiuni și medalii: (române și străine; data conferirii lor) <u>Bene Merenti cl. I</u> <u>Ofițer al Stelei</u> <u>Comandant al Corpului</u> <u>în Măntul Cultural II</u> <u>Ofițer al „Polonoiei” în 1920</u>
Limbile străine și deosebite cunoștințe: <u>română, franceză, maghiară</u> <u>profesor universitar de filozofie</u> <u>culturală</u> <u>activ al „Academia Română”</u>	
Limbrul de salariu la _____, anul _____, luna _____, ziua _____	Carnetul de identitate C. F. R. No. <u>175</u> anul <u>1938</u> luna _____, ziua _____ Semnătura funcționarului <u>Lucian Blaga</u>

Statul de serviciu în cadrul Ministerului Afacerilor Străine al
diplomatului Lucian Blaga.

În primăvara anului 1928, potrivit dorinței mele sus-
ținute de intervențiile binevoitoare ale unor amici, s'a
hotărât să flu transferat dela legația țării noastre din
Praga la legația din Berna. Eram atunci de-o bucată
de vreme atașat de presă, o funcție destul de încercată în
marginea diplomației, care îngăduia un exorcițiu dintre
cele mai variate celui ce o ocupa. Mi se împlinea cu
această transferare unul din gândurile pline de ardore,
de care fusese luat în stăpânire încă din copilărie. Pela
începutul lunii Aprilie mă găseam în capitala Elveției,
pe care o vedeam întâia oară în peisajul ei ~~creșcut~~ în
cours, mai magnific decât putusem să-l visez vreodată.
Nam să uit niciodată întâia plimbare pe terasele intor-
tochiate ale orașului; aveam la spate evul mediu, cu
sonorități de veacuri, al cetății, iar în fața ghetarii alpine
bănuți în geologia Munților din zare. Castanii treziți și
aratau boboci mari, gata să plesnească. Albastrul ceru-
lui, spălat de vânt, era aproape nefiresc. Nefiresc mai
ales pentru de obicei foarte înegurată cetate, în care
încercam să prind rădăcini. În una din zile, eu și cu soția
mea, hotărîm să plecăm la Lausanne și la Geneva, spre
a cunoaște și celelalte orașe ale Elveției, țara pe care un
mare poet al lumii o numise tocmii atunci, "tinda lui
D-zeu". Dar nu numai ~~românii~~ țării noastre, dar și unii
anticamerei a divinității, fuseseră scopul plecării. Aflasem
la legație că Nicolae Titulescu, ministrul de externe al
țării noastre, contrar obiceiului său de a nu poposi ~~peste~~
nici pe țărmul lacului Lemani se găsea încă la Geneva.
Ce pederici n'ași fi încercat să înving pentru a apărea
într-o zi în fața lui cu să-l cunosc! Era în epoca marelui
proces al optanților ~~enguri~~, se se desbătea la Liga Na-
țiunilor. Titulescu, apărătorul vejnii al tezei românești
în acest proces, ce umpluse cu ecourile sale toată presa
internțională, suferise în sesiunea din Ianuarie, o în-
frângere. Acum eram, după cum spusai, în Aprilie.

Geneva avea aspectul normal, corect, calvin, cam
amorf, pe care desigur nu putea să-l aibă în timpul
mişcat al sesiunilor Ligii, când delegații și comisiile
tuturor semînților depe glob se adunau aci, ocupând
toate hotelurile, și când clascanele prea multe ale vehi-
colelor speriau muetele marine, ce sburau peste lac. Prin
palatul Ligii nu circulau acum decât funcționari perma-
nenți, plini de curtoazie, ai instituției. Dintre marile fi-
guri ale vieții, politice și diplomatice, numai Titulescu
se mai găsea la Geneva. Era de luni de zile bolnav. Din
când în când svornurile, ce scăpau dintre pereții bolna-
vului ~~produse~~ îngrijorare. Titulescu sta într-o cameră
la Hotel des Bergues, primind numai pe cei edifica co-
laboratori ai săi. Nimenea, nici chiar cei mai îndesceți
celebrați ai săi, n'ar fi putut spune care anume era
boala ce-l consuma. El era totuși bolnav. Greu bolnav
de-o boală imponderabilă și fără de identitate precisă
în tratatele de medicină. Bolnav de flacăra lăuntrică,
ce-l ardea, reducându-i existența până la limitele pâl-

decis

Vse-

Vlnarea de contact cu

Vmai mult decât orice
sesiunile Ligii într-unul,

Vmaghiari.

Vio, arde.

Vstărnean

Vmai rămăsese în
localitate.

Vdintre amicii

23 noiembrie 1945. Pagina a doua, text cules, a conferinței
Nicolae Titulescu, susținută de academicianul Lucian Blaga la
Cluj, cu intervenții *manu propria*, aici și pe alte file.

Constantin I. Turcu

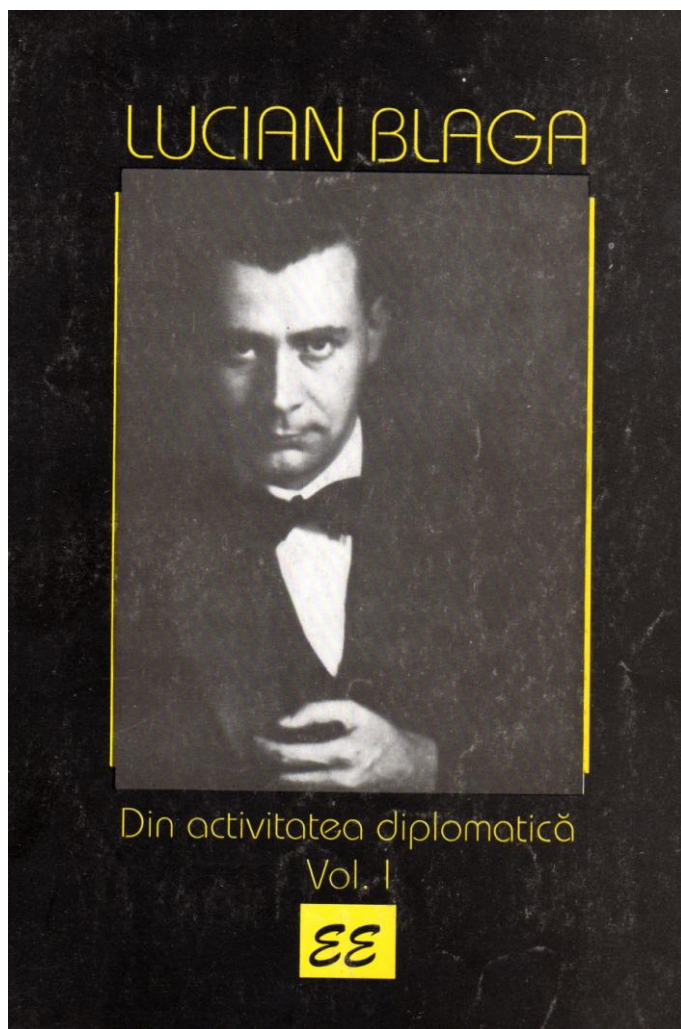

LUCIAN BLAGA
sau
FASCINAȚIA DIPLOMAȚIEI

EDITURA ENCICLOPEDICĂ

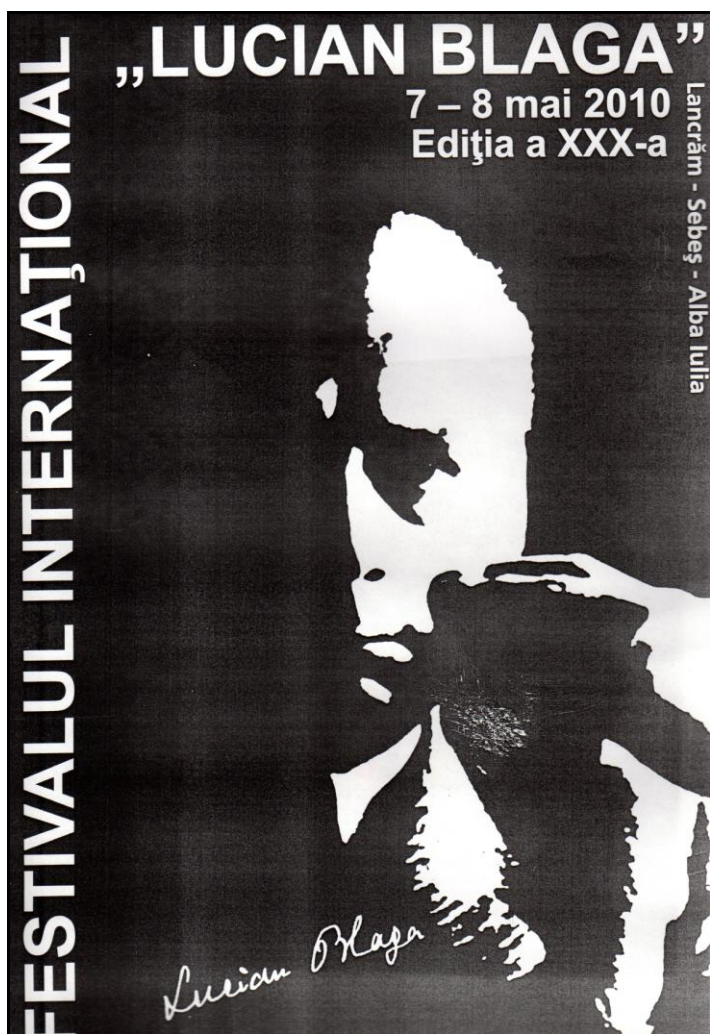
Prima monografie dedicată diplomatului Lucian Blaga, realizată de istoricul și diplomatul Constantin I. Turcu, și publicată în 1995 de prestigioasa Editură Enciclopedică din București.

În 1995, prin cele 3 volume ale lucrării *Lucian Blaga, Din activitatea diplomatică (rapoarte, articole, scrisori, cereri, telegrame). Anii 1927–1938*, publicată de Editura Eminescu, Pavel Țugui a introdus în circuit public peste 1000 de pagini-document, esențiale pentru cunoașterea operei diplomatice a marelui om de cultură.

Lucian Blaga a avut în Cornelia Brediceanu-Blaga nu doar o soție exemplară, ci și o colaboratoare de mare profesionalism și de deosebită hărnicie. Notațiile sale, publicate parțial de Dorli Blaga, restituie celor de azi, la patru decenii de la punerea lor pe hârtie, informații de mare interes pentru cunoașterea vieții și activității lui Lucian Blaga.

Afișul celei de a XXX-a ediții (7 – 8 mai 2010) a Festivalului internațional „Lucian Blaga“

Casa părintească a lui Lucian Blaga din orașul Lancrăm.

7 mai 2010, Lancrăm. Moment inaugural al celei de a XXX-a ediții a Festivalului internațional „Lucian Blaga“, în prezența oficialităților, a organizatorilor, a conferențiarilor și a publicului.

7 mai 2010, Lancrăm. Participă la a XXX-a ediție a Festivalului internațional „Lucian Blaga” – George G. Potra, Ion Floroiu, Nicolae Mareș. Fotografie realizată pe treptele intrării în casa Lucian Blaga.

7 mai 2010, Lancrăm. În curtea reședinței Blaga. De la stânga la dreapta: Alexandru Brad, Constantin Șalapi, George G. Potra, Gheorghe Maniu, Ion Floroiu, Nicolae Mareș.

7 mai 2010, Lancrăm. Într-o pauză a lucrărilor celei de a XXX-a ediții a Festivalului internațional „Lucian Blaga“.

7 mai 2010, Lancrăm. Mass media transilvăneană înconjoară cu interes pe cei care au onorat tribuna Festivalului internațional „Lucian Blaga“.

7 mai 2010, Lancrăm. Lucrările Festivalului internațional „Lucian Blaga” au fost urmărite și de elevi de gimnaziu din Sebeș.

8 mai 2010, Sebeș. La statuia lui Lucian Blaga din fața Centrului cultural „Lucian Blaga“, gazda unor manifestări din cea de a doua zi a Festivalului internațional „Lucian Blaga“, cea de a XXX-a ediție.

8 mai 2010, Lancrăm. Îmbrăcați în costum popular, aliniați de o parte și de alta a aleii ce duce la intrarea bisericii din Lancrăm, zeci de elevi așteaptă și salută pe cei veniți la slujba religioasă pentru Lucian Blaga.

8 mai 2010, Lancrăm. Un sobor de preoți oficiază o slujbă la mormântul lui Lucian Blaga.

8 mai 2010, Lancrăm. Flori proaspete pe mormântul lui Lucian Blaga în zilele celei de a XXX-a ediții a Festivalului internațional „Lucian Blaga“.

8 mai 2010, Lancrăm. În fața statuii lui Lucian Blaga. De la stânga la dreapta: Nicolae Mareș, George G. Potra, Gheorghe Maniu.

8 mai 2010, Lancrăm. Participanți la cea de a XXX-a ediție a Festivalului internațional „Lucian Blaga“. De la stânga la dreapta: Alexandru Popescu, Mugurel Sârbu, Nicolae Mareș, George G. Potra, Gheorghe Maniu.

Organizatorii celei de a XXX-a ediții a Festivalului internațional „Lucian Blaga” au onorat pe George G. Potra cu Premiul pentru diplomație culturală.

30 septembrie 2010, București. Pavel Țugui conferențiază la casa Titulescu despre *Lucian Blaga și politica externă a României în perioada interbelică*.

CUPRINS

George G. Potra <i>Acasă, în Lancrăm, despre diplomația lui Lucian Blaga</i>	5
Nicolae Mareș <i>Lucian Blaga:începuturi diplomatice sub o zodie norocoasă</i>	17
Alexandru Popescu <i>„În mijlocul ciclonului“. Lucian Blaga – diplomat la Viena</i>	35
Ion Brad <i>Lucian Blaga în Elada</i>	53
Ion Floroiu <i>Lisabona – ultimul post diplomatic al lui Lucian Blaga</i>	63
Pavel Țugui <i>Lucian Blaga, subsecretar de Stat la Ministerul Afacerilor Străine</i>	80
George G. Potra <i>O restituire de martor. Blaga despre Titulescu</i>	113
George Corbu <i>Lucian Blaga și Valentin Lipatti, reprezentanți ai diplomației culturale românești</i>	136
Lucian Blaga <i>„Insomnie lângă destinele țării“</i>	157